

วารสารวิจัยรำไพพรรณ

Rajabhat Rambhai Barni Research Journal

ISSN 1906-327X ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2556

ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณ จันทบุรี <i>อัมพวัน ประเสริฐภักดิ์ วรรณ ภูเสตวงษ์</i>	5
รูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก <i>บุญยกุล หัตถถัก</i>	12
การศึกษาการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา <i>สุรีย์มาศ สุขกสิ วรรณ ภูเสตวงษ์ วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย</i>	23
การศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา <i>ชัยรัตน์ ชาญวิรัตน์ สุรีย์มาศ สุขกสิ มุทิตา แพทย์ประทุม</i>	29
การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษารัตนาธิเบศร์ <i>เสาวภา พรเสนาะ อัมพวัน ประเสริฐภักดิ์ สายดา ประเสริฐภักดิ์</i>	36
การศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาระยอง เขต 1 <i>ขวัญชนิต พิพัฒน์สุขดำรง ธีรวัลย์ ศิลารัตน์ พีระ รัตนวิจิตร</i>	43
รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวานอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ <i>ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์ สุพรรณิ ไชยอำพร</i>	50
การเปลี่ยนแปลงทางรายได้ และปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ แก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบในจังหวัดสระแก้ว <i>ปนิดา วรภาพ จีรวรรณ กิจชัยเจริญ พรสิริ สืบพงษ์สังข์</i>	59
วัฒนธรรมชนบทหวนเริ่มบาทวิถีในกรุงเทพมหานคร <i>ธณภูมิ อติเวทิน</i>	67
บทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะในตลาดสด ศึกษากรณีตลาดสดบางกะปิเขตบางกะปิกรุงเทพมหานคร <i>วรรณธณี กองจันทร์ดี วิสาขา ภูจินดา บุญจง ชาวสิทธิวงษ์</i>	77
การถ่ายทอดเทคโนโลยีเตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ด้วยรูปแบบการจัดการองค์ความรู้สู่ชุมชน <i>กันต์ อินทวงศ์ รสริน อมรพันธุ์</i>	86
การปรับปรุงกระบวนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแบบบูรณาการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเอง อย่างยั่งยืนกรณีศึกษาโรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยบ้านไทรนอง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดจันทบุรี <i>สุรเสน ศักดิ์ พอพันธ์ สุทธิวัฒน์ สีนาด โทศลานันท์</i>	92
การออกแบบและทดสอบเครื่องย่อยขวดพลาสติกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะภายในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี <i>ศราวุธ จันทร์กลาง พอพันธ์ สุทธิวัฒน์ สีนาด โทศลานันท์</i>	100
การศึกษาคุณภาพด้านอึดต่างจากเปลือกทุเรียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก อำเภอยะนิง จังหวัดจันทบุรี <i>นริศ ชุตสว่าง สีนาด โทศลานันท์ พอพันธ์ สุทธิวัฒน์</i>	107
การจัดการพลังงานไฟฟ้าในคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณ <i>กฤษณะ จันทสิทธิ์ โอภาส อินทรวงษ์ ทรงธรรม ไชยพงษ์</i>	116

ดร.ปริยนันท์ สิทธิจินดารัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระศักดิ์ โนนม่วง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจตจรีย์ อาจไธสง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรัญญา โนนม่วง

ดร.บัญชา เวียงสมุทพร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญล้ำ สุนทร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิคม ลนขุดทด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นาวิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม

ดร.บุญรอด บุญเกิด

ดร.ชาญเดช พิสิษฐ์ไพบูลย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
วิทยาเขตจันทบุรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
วิทยาเขตจันทบุรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
วิทยาเขตจันทบุรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
วิทยาเขตจันทบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยบูรพา

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

ออกแบบรูปเล่มและจัดพิมพ์

ปีที่พิมพ์

พิมพ์ที่

นางสาวนิตยา ต้นสาย

พ.ศ. 2556

บริษัท กิรติ การพิมพ์ จำกัด 83/73 ม.3 ต.บ้านสวน อ.เมือง จ.ชลบุรี 20000

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยรำไพพรรณี สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เป็นวารสารวิจัยที่เผยแพร่บทความบทความวิจัย ของนักวิจัย นักศึกษา บัณฑิตศึกษา คณาจารย์ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่สนใจ มาอย่างต่อเนื่องเป็นปีที่ 7 โดยบทความทางวิชาการที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ในวารสารนี้ ได้ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตามสาขาวิชา และวารสารวิจัยรำไพพรรณี ได้จัดอยู่ในฐานข้อมูล TCI เรียบร้อยแล้ว สำหรับการเผยแพร่วารสารวิจัยรำไพพรรณี ได้เผยแพร่ไปยังเครือข่ายมหาวิทยาลัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั่วประเทศ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่ส่งบทความวิจัยมาให้พิจารณาตีพิมพ์ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ (Peer reviews) ทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขบทความทางวิชาการให้มีความถูกต้อง และขอขอบพระคุณทุกท่าน ที่มีส่วนสนับสนุนการจัดทำวารสารวิจัยรำไพพรรณี ฉบับนี้ ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารวิจัยรำไพพรรณี ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2556 จะสามารถตอบสนองความสนใจของผู้อ่าน และหากท่านผู้สนใจต้องการส่งบทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารวิจัยรำไพพรรณี สามารถส่งมายังกองบรรณาธิการวารสาร ซึ่งจะได้ดำเนินการรวบรวม คัดกรอง เพื่อนำไปสู่การเผยแพร่ผลงานด้านการวิจัยอันจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมพล สุวรรณงู
บรรณาธิการวารสารวิจัยรำไพพรรณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน
ของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี
Factors Affecting To Morale of Personnel
in Rambhai Barni Rajabhat University in Chanthaburi

อัมพวัน ประเสริฐภักดิ์ วรญา ภูเสตวงษ์
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงานและกลุ่มบุคลากร กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำนวน 234 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t – test) ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก คือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและด้านความก้าวหน้า
2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงานและกลุ่มบุคลากรพบว่า ด้านนโยบายและการบริหารงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านรายได้และสวัสดิการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : ขวัญกำลังใจ , บุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Abstract

The objectives of the research were to study and compare the factors affecting morale of personnel in Rambhai Barni Rajabhat University in Chanthaburi. They were classified by sex, experiences and groups. The samples consisted of 234 personnel in the university. The instrument was a questionnaire. The statistics used were percentage, mean, standard deviation and t – test.

The results found were : 1) The factors affecting the morale of the personnel were at a high level. The factors ranked were type of jobs, interpersonal relations and job promotion respectively. 2) There was significant differences at 0.01 level in policy and management and at 0.05 level in salary and benefit among those who were different sexes, experiences and groups.

Keywords : Morale , Personnel in Rambhai Barni Rajabhat University

บทนำ

ขวัญกำลังใจของบุคลากร นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบในการบริหารงานบุคลากรที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง ในปัจจุบันนักบริหารและนักวิจัยจำนวนมากได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยได้เน้นแนวคิดด้านพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral) มากขึ้น ดังนั้น การให้ความสนใจต่อความรู้สึกหรือเจตคติส่วนบุคคล ของหน่วยงานและองค์การประเภทต่างๆ จึงมากขึ้นด้วย ดังที่ อุทัย หิรัญโต (2543:181) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ขวัญและกำลังใจของบุคคลเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพ และเสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญดี จึงเป็นที่พึงปรารถนาของทุกองค์การ ในขณะที่ กฤษณา ศักดิ์ศรี (2543:323 – 324) ได้กล่าวถึงการบริหารงานบุคคลกับขวัญและกำลังใจว่า การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการที่มุ่งบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ส่งเสริมให้บุคคลทุกคนร่วมกันทำงานด้วยความสำเร็จ สามีคดี และมีความพยายามที่จะชำระไขซึ่งการมีสัมพันธภาพอันดีงามระหว่างกัน มีความมุ่งหวังให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ จะเกิดขึ้นโดยการที่องค์การสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้เกิดขึ้น ขวัญกำลังใจที่ดีจึงก่อให้เกิดการเพิ่มพลังในการทำงานให้สูงขึ้น เป้าหมายที่แท้จริงขององค์การที่ได้รับตอบแทนคือ ผลผลิตสูงและการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้บุคคลในองค์การมีขวัญและกำลังใจสูง จึงเป็นหน้าที่อันสำคัญของงานบริหารบุคคล จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี เพื่อจะได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี และเพื่อสะท้อนให้เห็นตัวบ่งชี้ที่เป็นสาเหตุที่ทำให้ บุคลากรในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ขาดขวัญและกำลังใจให้ปรากฏ และเชื่อว่า จากผลการวิจัยในครั้งนี้อาจเป็นแนวทางให้ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปพิจารณา ปรับปรุงแก้ไข ยังให้เกิดผลดีต่อการบริหารงานบุคลากรของมหาวิทยาลัย การเรียนการสอนและการศึกษาของชาติโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี สายวิชาการ 260 คน สายสนับสนุน 350 คน ในปีการศึกษา 2554 รวมทั้งสิ้น 610 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ที่ผู้วิจัยสุ่มมา โดยใช้สูตรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 607 – 610) ได้กลุ่มตัวอย่าง 234 คน ใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี 1 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อวัดระดับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านรายได้และสวัสดิการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติและด้านความก้าวหน้า

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยใช้ค่าที (t – test)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพส่วนบุคคลของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี บุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นหญิงร้อยละ 62.39 และเป็นชายร้อยละ 37.61 มีประสบการณ์การทำงานน้อยร้อยละ 58.97 และมีประสบการณ์การทำงานมากร้อยละ 41.03 กลุ่มบุคลากรสายวิชาการร้อยละ 56.84 และบุคลากรสายสนับสนุนร้อยละ 43.16
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี โดยรวมอยู่ใน

ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก คือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและด้านความก้าวหน้า

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี แต่ละด้านจำแนกเป็นรายชื่อ ปรากฏผลดังนี้

2.1 ด้านนโยบายและการบริหารงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตาม ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก คือ ผู้บริหารยึดระเบียบกฎเกณฑ์ในการบริหารงาน ผู้บริหารมีนโยบายการบริหารงานชัดเจน และบุคลากรของมหาวิทยาลัยมีส่วนรับทราบและกำหนดนโยบายการบริหารงานของมหาวิทยาลัย

2.2 ด้านรายได้และสวัสดิการโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก คือ เงินเดือนและค่าตอบแทนที่ได้รับเหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติ โครงสร้างเงินเดือนและค่าตอบแทนพิเศษที่กำหนดมีความเหมาะสม และการได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการจากมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว

2.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก คือ การได้รับความรู้สึกอบอุ่นและเป็นมิตรกับเพื่อนร่วมงาน การได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานจากเพื่อนร่วมงาน และการได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนร่วมงานในการปฏิบัติงาน

2.4 ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก คือ งานที่ปฏิบัติเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ งานที่ปฏิบัติทำให้มีโอกาสได้ทำงานอย่างต่อเนื่อง และงานที่ปฏิบัติเป็นงานที่น่าสนใจและท้าทายความสามารถ

2.5 ด้านความก้าวหน้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก คือ การได้รับการส่งเสริมให้ได้ฝึกอบรม ดูงานหรือสัมมนาเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในงาน งานที่ปฏิบัติทำให้มีโอกาสรับผิดชอบงานที่สำคัญเพิ่มมากขึ้น และการได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะที่สูงขึ้นเพื่อพัฒนาทักษะการทำงาน

3. การเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี

การเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ปรากฏผลดังนี้

3.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำแนกตามกลุ่มบุคลากร โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านนโยบายและการบริหารงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านรายได้และสวัสดิการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี มีประเด็นสำคัญที่สมควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี มีความคิดเห็นว่า ปัจจัยทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านรายได้และสวัสดิการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติและด้านความก้าวหน้า เป็นปัจจัยที่ตอบสนองความต้องการตามองค์ประกอบของความพึงพอใจ อันจะส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1970 : 35 – 58) ที่กล่าวไว้ว่า มนุษย์จะมีความพึงพอใจเมื่อได้สิ่งที่ต้องการสมความปรารถนา การที่จะมีความพอใจในการปฏิบัติงานมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความต้องการของตนได้รับการตอบสนองมากน้อยเพียงใด หากได้รับการตอบสนองมากก็จะมีความตั้งใจในการปฏิบัติงานมาก หากได้รับการตอบสนองน้อย ความตั้งใจในการปฏิบัติงานก็จะลดน้อยลงไป ซึ่งมีอิทธิพลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลฉัตร นานาแสง (2550 : 83) ที่พบว่า ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานราชการในสถานศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยจึงใจและปัจจัย

คำจูนที่มีความสำคัญต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยรวม และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ด้านนโยบายและการบริหารงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าขวัญกำลังใจของบุคคล เป็นองค์ประกอบที่ทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพและเสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญดี (อุทัย หิรัญโต. 2543 : 181) โดยบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเกี่ยวกับผู้บริหาร ยึดระเบียบกฎเกณฑ์ในการบริหารงานเป็นอันดับหนึ่ง ผู้บริหารมีนโยบายการบริหารงานชัดเจนเป็นอันดับรองลงมา ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารจะต้องมีความคิดกว้างไกล มีทิศทางที่ชัดเจนและสามารถโยกสู่การปฏิบัติอันจะเกิดผลดีต่อส่วนรวม (สิปปนนท์ เกตุทัต. 2544 : 41) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับที่ธงชัย สมบูรณ์ (2549 : 253) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำของผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการสร้างขวัญที่ดีแก่บุคลากรในองค์การ ทั้งนี้ผู้บริหารสามารถโน้มน้าว วางแผน แก้ไขปัญหาและความรับผิดชอบในการจัดการองค์การให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุผลสำเร็จตามที่องค์กรได้ตั้งเป้าหมายไว้ จากแนวคิดข้างต้น จึงทำให้ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ด้านนโยบายและการบริหารงานอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาแก้ว เทพรัตน์ (2551 : 110) ที่พบว่า ปัจจัยในการปฏิบัติงานของพนักงานครูเทศบาล สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ด้านนโยบายและการบริหารงานอยู่ในระดับมาก

1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ด้านรายได้และสวัสดิการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเกี่ยวกับเงินเดือนและค่าตอบแทนที่ได้รับเหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิกฤตและการชลดตัวของเศรษฐกิจ ค่าครองชีพสูงขึ้น ทำให้ภาวะทางเศรษฐกิจของบุคลากรเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ ยงยุทธ เกษสาคร (2544 : 160) ที่กล่าวว่า ค่าตอบแทนและค่าจ้างหรือรายได้ มีบทบาทสำคัญต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ เพราะเป็นเครื่องมือที่จะใช้ในการที่จะให้ได้มาซึ่งความต้องการต่างๆ เช่น อาหาร เครื่องแต่งกาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สมพงษ์ เกษมสิน (2537 : 341) ที่กล่าวว่า การได้รับการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน เงินเดือนและค่าจ้างมีความสัมพันธ์กับการทำงานของคน โดยการให้เงินเดือน ค่าจ้างอย่าง

เป็นธรรม เป็นสิ่งจำเป็นและให้เกิดขวัญดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาแก้ว เทพรัตน์ (2551 : 110) ที่พบว่า ปัจจัยในการปฏิบัติงานของพนักงานครูเทศบาล สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ด้านอัตราเงินเดือนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเกี่ยวกับมีความพึงพอใจต่อเงินเดือนที่ได้รับเป็นอันดับหนึ่ง

1.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเกี่ยวกับการได้รับความรู้สึกอบอุ่นและเป็นมิตรจากเพื่อนร่วมงานเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิถีวัฒนธรรมที่ถูกหล่อหลอมจากสถาบันทางการศึกษาและแนวประพฤติปฏิบัติตนของการเป็นผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา ตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมถึงข้อบังคับ กฎ ระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และความร่วมมือในการปฏิบัติงาน จึงทำให้บุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุนให้ความร่วมมือและเต็มใจที่จะทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับ กฤษณา ศักดิ์ศรี (2543 : 323) ที่กล่าวว่า การบริหารงานโดยมีกระบวนการที่มุ่งบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ส่งเสริมให้ทุกคนร่วมกันทำงานด้วยความสำเร็จ สามัคคีและมีความพยายามที่จะดำรงไว้ซึ่งการมีสัมพันธภาพอันดีงามระหว่างกัน มีความมุ่งหวังให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คำกอง อามาตย์มนตรี (2540 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูประถมศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู สามารถร่วมกันทำนายขวัญกำลังใจของครูได้ร้อยละ 55.39 โดยมีปัจจัย 6 ปัจจัยที่มีอำนาจการทำนายจากสูงไปหาต่ำ เรียงตามลำดับ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ความร่วมมือของผู้ปฏิบัติงาน สภาพความพอใจในงาน ความพึงพอใจของการทำงานเป็นกลุ่ม สภาพการปฏิบัติงานและความมั่นคงปลอดภัย

1.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติเหมาะสมกับความรู้ความสามารถเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ถ้าหากงานใดอยู่ในความรับผิดชอบ ตรงกับความรู้ความสามารถของตนเองแล้ว โดยทั่วไปบุคคลย่อมจะพยายามปฏิบัติให้เกิดความสำเร็จอย่างเต็มที่ ซึ่งบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี มีโอกาสที่จะได้เข้าไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ย่อมจะภาคภูมิใจต่อผลสำเร็จของงานที่ตนเองรับผิดชอบอย่างยิ่ง อันจะเป็นการ

สอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการความสำเร็จของ แมคเคลแลนด์ (พิภพ วังเงิน. 2547 : 164 – 165; อ้างอิงจาก McClelland. 1962 : 99 – 112) ที่กล่าวว่า มนุษย์เราต้องการทำสิ่งต่างๆ ให้เต็มที่และดีที่สุดเพื่อความสำเร็จ คนที่ปรารถนาความสำเร็จมักจะชอบการแข่งขัน ชอบงานที่ท้าทาย ต้องการได้รับข้อมูลป้อนกลับเพื่อประเมินผลงาน มีความรับผิดชอบสูง มีความชำนาญในการวางแผน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิณีย์ สังข์ศรี (2544 : 78 – 82) ที่ทำการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการทำงาน และการออกจากงานของคนในภาคอุตสาหกรรม พบว่าขวัญและกำลังใจเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้คนอยากทำงาน กล่าวคือ ถ้าคนมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน คนก็เกิดความรู้สึกอยากทำงานต่อไป อัตราการลาออกก็มีในอัตราต่ำ ในทางตรงกันข้าม ถ้าคนขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน คนก็รู้สึกไม่อยากทำงาน อัตราการลาออกก็จะมีมาก

1.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ด้านความก้าวหน้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากเกี่ยวกับการได้รับการส่งเสริมให้ได้ฝึกอบรมดูงานหรือสัมมนาเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในงานเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โอกาสจะก้าวหน้าในการทำงานเป็นองค์ประกอบอันหนึ่งที่ทำให้คนทำงานมีขวัญกำลังใจสูงหรือต่ำ ถ้าผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกว่าได้ได้รับการส่งเสริมให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาความก้าวหน้าในงาน มีโอกาสรับผิดชอบงานที่สำคัญเพิ่มขึ้น มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้มีกำลังใจที่จะทำงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น สอดคล้องกับที่ อุทัย หิรัญโต (2543 : 182) ให้แนวทางในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากรในการปฏิบัติงานว่า การให้โอกาสอันเท่าเทียมกันในอันที่จะก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ตามสัดส่วนแห่งผลการปฏิบัติงานและความสามารถ ทุกคนที่ทำงานย่อมมุ่งหวังความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ด้วยกันทุกคน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดรัมสแตด (Dramstad. Online. 2005) ที่พบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความเจริญก้าวหน้าในงาน และมีผลต่อประสิทธิภาพในงานของครูในนอร์เวย์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมหมาย เผือกสีทอง (2554 : 259) ที่พบว่า ความพึงพอใจในการทำงานของครูในสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับคือ การปฏิบัติงานมีส่วนส่งเสริมให้มีประสบการณ์และความชำนาญในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ผู้บริหารสนับสนุนให้มีความ

ก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน มีโอกาสเข้าร่วมประชุมสัมมนาตามความสนใจ

2. การเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

2.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน คงได้รับมอบหมายงานและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการศึกษา โดยมีกรอบ มีระเบียบหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการและมหาวิทยาลัยกำหนดไว้ ทำให้บุคลากรเพศชายและเพศหญิงต้องปฏิบัติอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน และมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบงานและกิจกรรมต่างๆ แบบเดียวกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547 : 16) ที่กล่าวว่า การเข้ามามีส่วนร่วม จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี อีกทั้งจะกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งจะนำไปสู่ความพึงพอใจ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการวิจัยของ ปัญญา นามธรรม (2551 : 60) ที่พบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูอัตราจ้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ ทั้งปัจจัยสูงใจและปัจจัยต่ำใจ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ไม่ว่าจะมีความประสบการณ์มากหรือมีประสบการณ์น้อย ต่างรับทราบหน้าที่ของตน จึงตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีประสิทธิภาพ โดยการเข้าศึกษาอบรม ดูงานและสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้ตื่นตัวและกระตือรือร้นที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เพื่อพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้มีความคิดเห็นที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับ มิลเลอร์ (Miller. 1987 : 112) ที่กล่าวว่า การปฏิบัติงานในตำแหน่งเป็นเวลานาน การเรียนและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานย่อมทำให้

เกิดแนวทางในการปฏิบัติงานครั้งต่อไป นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธาทิพย์ บุญเสมอ (2550 : 42) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามระยะเวลาปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัมพร อิมทรัพย์ (2544 : 63 – 64) ที่พบว่า ขวัญของครูสายผู้สอนวิชาช่างอุตสาหกรรมโรงเรียนเอกชน อาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ที่มีประสบการณ์สูงกับประสบการณ์ต่ำ มีขวัญการทำงานไม่แตกต่างกัน

2.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี จำแนกตามกลุ่มบุคลากร โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านนโยบายและการบริหารงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านรายได้และสวัสดิการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุนได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่ตรงกัน และนำนโยบายที่กำหนดโดยมหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มาเป็นแนวในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเหมือนกัน และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานต่างๆตามขอบข่ายและภาระงานที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยให้ความสำคัญและการยอมรับทัดเทียมกัน จึงส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2539 : 38) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้ให้บริการ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ได้รับบริการเกิดความพึงพอใจ ผู้บริหารที่วางนโยบายที่ดีย่อมสามารถตอบสนองความต้องการได้ดี ทำให้เกิดความพึงพอใจง่าย เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติงานที่ตระหนักถึงความสำคัญ จะแสดงพฤติกรรมบริการและตอบสนองบริการที่ดี มีการดูแลเอาใจใส่อย่างเต็มที่ด้วย จิตสำนึกของการบริการ ส่วนการที่ผลการวิจัยพบว่า ด้านนโยบายและการบริหารงานและด้านรายได้และสวัสดิการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ โดยบุคลากรสายวิชาการมีความเห็นด้วยมากกว่าบุคลากรสายสนับสนุน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบุคลากรสายวิชาการเห็นว่า การจัดระบบการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพได้ เพราะการบริหารจัดการนั้นครอบคลุมกิจกรรมการดำเนินการต่างๆทางการศึกษาได้หมด รวมทั้งด้านรายได้และสวัสดิการด้วย ถ้าการบริหารจัดการไม่ดี ไม่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2548 : 29) ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการ

หมายถึง การทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยใช้กระบวนการซึ่งเรียกว่า หน้าที่ วางแผน การจัดองค์กร การจัดกำลังคน การอำนวยความสะดวกและการควบคุมทรัพยากร

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา ศักดิ์ศรี. 2543. มนุษย์สัมพันธ์. เล่ม 2. กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา.
- คำกอง อามาตย์มนตรี. 2540. ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูประถมศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธงชัย สมบูรณ์. 2549. จากองค์กรแห่งการเรียนรู้...สู่องค์กรเยี่ยมสุข. กรุงเทพฯ : ปราชัญญ์สยาม.
- ประภาแก้ว เทพยรัตน์. 2551. ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ของพนักงานครูเทศบาล สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่. วิทยากร. 107 (เมษายน) : 109 – 113.
- ปัญญา นามธรรม. 2551. การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูอัตราจ้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พณิณญา นาดาแสง. 2550. ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานราชการในสถานศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิภพ วังเงิน. 2547. พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2539. จิตวิทยาการบริการ. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยฯ.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. 2547. การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์.
- ยงยุทธ เกษสาคร. 2544. ภาวะผู้นำและการจูงใจ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เอส เค บุ๊คเน็ต.
- ศิณีย์ สังข์ศรี. 2544. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการทำงานและการออกจากงาน ของคนในภาคอุตสาหกรรม. บริหารธุรกิจตรัง. 3 (มกราคม – มิถุนายน) : 78 – 82.
- สมพงษ์ เกษมสิน. 2537. การบริหารบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมหมาย เผือกสีทอง. 2554. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจ ในการทำงาน ของครู ในสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. ในราชชนกนรินทร์วิชาการและวิจัย ครั้งที่ 5. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย

ราชภัฏราชนครินทร์.

สีปนนท์ เกตุทัต. 2544. ผู้นำ. กรุงเทพฯ : มติชน.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2548. ภาวะผู้นำ. เชียงราย : มหาวิทยาลัย

ราชภัฏเชียงราย.

สุธาทิพย์ บุญเสมอ. 2550. ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี. รายงานการศึกษาอิสระ ปรินญาหมาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อัมพร อิมทรัพย์. 2544. ขวัญของครูสายวิชาช่างอุตสาหกรรมโรงเรียนเอกชน อาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร.

วิทยานิพนธ์ ปรินญาหมาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อุทัย หิรัญโต. 2543. หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

Dramstad, Styrkar A. Job Satisfaction and Organizational Commitment among Teacher in Norway : A Comparative Study of Selected Schools from public and Private Educational Systems. (Online). Available : [http : //WWW lib.umi. Com / dissertations / fullcit / 3122213](http://WWW.lib.umi.Com/dissertations/fullcit/3122213). 21 April 2010.

Krejcie & Morgan. 1970. Determining Sample Size of Research Activities. Educational and Measurement. 3 August : 608 – 610.

Maslow, Abraham H. 1970. Motivation and Personality. 2 nd. Ed. New York : Harper and Row.

Miller, Donald. E. 1987. Working With People : Human Resources Management in Action. New York : Harper & Row.

รูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก
A Model of Educational Quality Management for the Excellence of
Small Sized School

บุญยกุล หัตถกิจ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กและ 2) สร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศจำนวน 765 คน โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ข้อค้นพบที่ได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษารวม 17 คน ในการสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กผลการวิจัย พบว่า

1. องค์ประกอบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และโปรแกรม ลิสเรล (LISREL Version 8.72) ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันประกอบด้วย 7 ด้านได้แก่ด้านภาวะผู้นำด้านการจัดการกระบวนการด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการสร้างทีมงานด้านการประเมินตนเอง ด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนและด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี องค์ประกอบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี มีค่าไค-สแควร์เท่ากับ 715.24 ค่า df เท่ากับ 258 ค่า X^2/df เท่ากับ 2.77 ค่า GFI เท่ากับ .96 ค่า CFI เท่ากับ .99 ค่า RMSEA เท่ากับ .048 และค่า RMR เท่ากับ .021

2. รูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กใช้เทคนิคเดลฟายวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย พบว่า 2.1) ด้านภาวะผู้นำประกอบด้วยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำทางวิชาการและการใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2.2) ด้านการจัดการกระบวนการ ประกอบด้วย การจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนมีมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาชัดเจนและใช้กระบวนการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพตามวงจรเดมมิง PDCA 2.3) ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาลหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนและกำหนดวิสัยทัศน์ 2.4) ด้านการสร้างทีมงานประกอบด้วย การสร้างวัฒนธรรมองค์กร การสร้างบรรยากาศในการทำงาน และการส่งเสริมการพัฒนาครู 2.5) ด้านการประเมินตนเองประกอบด้วย การประเมินผลสัมฤทธิ์กระบวนการจัดการเรียนการสอนการประกันคุณภาพการศึกษาและความพึงพอใจของนักเรียนผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา 2.6) ด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนประกอบด้วย การจัดการความรู้คุณธรรมและทักษะชีวิตการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนและการสร้างความผูกพันและ 2.7) ด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนใช้เทคโนโลยีบริหารจัดการและจัดการเรียนการสอนการใช้เทคโนโลยีจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน และการนำเทคโนโลยีมาให้ความรู้บริการชุมชน

คำสำคัญ : รูปแบบ การบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

The purposes of this research were: 1) to analyze the factors of educational quality management for the excellence of small sized school. and 2) to construct the model of educational quality management for the excellence of small sized school. The samples used in this research were 765 directors and teachers and the statistical device was Confirmatory Factor Analysis which the Delphi technique was applied with 17 educational administrative experts .

The results of the study found that 1) the factors of educational quality management for the excellence of small sized school consisted of leadership, process management, strategic planning, team working, self-assessment, students and stakeholders and information as well as technology orientation. Those factors were suitable and congruence with the empirical data at high level with Chi-square was 715.24,df =258 , $X^2/df=2.77$, GFI=.96, CFI=.99, RMSEA=.048, RMR=.021, 2) A model of educational quality management for the excellence of small sized school, suitable for Thai social context were : 2.1) Leadership consisted of transformational leadership, academic leadership, participative management, 2.2) Process management consisted of learning process with the community, educational standard of school, quality performance by Deming Cycle, 2.3) Strategic planning consisted of good governance, participative management, and vision setting, 2.4) Team working consisted of organization culture, organization climate, teacher development, 2.5) Self-assessment consisted of learning outcome assessment, educational quality assurance, satisfaction of students and community, 2.6) Student and stakeholders oriented consisted of knowledge management with morality as well as life skills, learning environment in nurturing students capacity and school commitment, 2.7) Information and technology oriented consisted of management and learning technology, information technology utilization for in school community services.

Keywords : Model / Educational Quality Management for Excellence / Small Sized School

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษามีความมุ่งหมายที่จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนที่มีความสามารถและมีความสุขมีการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีพลังและมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์และเป็นไปตามหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (กระทรวงศึกษาธิการ,2546) ทำให้สถานศึกษาทุกสถานศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระในการบริหารจัดการเป็นไปตามหลักของการบริหารจัดการโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School Based Management : SBM) ซึ่งเป็นการสร้างรากฐานความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพได้มาตรฐานและอย่างต่อเนื่อง จากที่สถานศึกษาทุกสถานศึกษามีความคล่องตัวมีอิสระในการบริหารจัดการทั้งวิชาการ งบประมาณ บริหารบุคคล และบริหารทั่วไป พบว่าสถานศึกษาขนาดเล็กประสบปัญหาในการบริหารจัดการ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ศึกษาสภาพปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กพบว่าประสบปัญหาที่คล้ายคลึงกัน 4 ด้านคือ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านการเรียนการสอน (3) ด้านความพร้อมทางด้านปัจจัยของโรงเรียน และ (4) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

นอกจากนั้นสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) กล่าวว่า มีสถานศึกษาจำนวนมากยังไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) จากการประเมินรอบแรกถึงร้อยละ 65 จากสถานศึกษาที่มีกว่าสามหมื่นแห่งทั่วประเทศส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในชนบทนอกจากนี้การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองระหว่างปี พ.ศ.2549-2551 ผลการประเมินพิจารณาตามขนาดโรงเรียนพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กผ่านการประเมินน้อยที่สุดร้อยละ 76.45 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษผ่านการประเมินมากที่สุดร้อยละ 98.5 รองลงมาเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ร้อยละ 95.61 (เกรียงศักดิ์เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554) ส่วนด้านคุณภาพผู้เรียนพบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ โดยเฉพาะวิชาหลักได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ผู้เรียนขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งการคิดวิเคราะห์ ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง คุณธรรม จริยธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

ในปัจจุบันการมีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากทำให้การจัดการศึกษาไม่สะท้อนคุณภาพและประสิทธิภาพได้เพียงพอกล่าวคือเกิดการใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่ามีข้อจำกัดด้านการใช้ครูหรือไม่สามารถจัดครูได้ครบชั้นและขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาส่งผลคุณภาพการศึกษาลดลงอย่างต่อเนื่อง(สำนักงานคณะกรรมการ

กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) จากสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็กที่ผ่านมาหน่วยงานทุกระดับได้พยายามพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กด้วยนวัตกรรมแต่ละวิธีการรูปแบบต่างๆเช่นการยุบรวมโรงเรียนการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม การสนับสนุนงบประมาณเป็นต้นแต่ภายใต้ข้อจำกัดและสภาพปัญหาที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กยังอยู่ในระดับต่ำและส่วนใหญ่ไม่ผ่านการประเมินรับรองมาตรฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็กยังต้องดำเนินงานตามภารกิจเหมือนโรงเรียนทั่วไปแต่ยังคงมีปัญหาอย่างต่อเนื่องอันได้แก่ปัญหาด้านบุคลากรด้านอาคารสถานที่ด้านการบริหารจัดการและด้านวิชาการโดยเฉพาะงานประกันคุณภาพการศึกษาที่จะต้องดูแลควบคุมการบริหารงานของทุกงานจะต้องได้รับการแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไปนอกจากนั้นความเป็นเลิศของโรงเรียนเป็นการพัฒนาด้านคุณภาพของโรงเรียนให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์การจัดการศึกษาของระบบสากลได้นำเกณฑ์การจัดการศึกษา ตามรางวัลคุณภาพแห่งชาติประเทศสหรัฐอเมริกา (Malcolm Baldrige National Quality Award : MBNQA) เป็นแบบอย่างในการพัฒนาโรงเรียน เช่น สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ฮองกง และไทย (โชติช่วง พันธ์สุเวช, 2551)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กให้เกิดคุณภาพและสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืนผู้วิจัยจึงศึกษาภายใต้หลักการแนวคิดดังนี้ 1) หลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) 2) เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติประเทศสหรัฐอเมริกา (Malcolm Baldrige National Quality Award : MBNQA) 3) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Education Criteria for Performance Excellence) 4) รางวัลคุณภาพแห่งชาติยุโรป (The European Quality Award : EQA) 5) รางวัลคุณภาพแห่งชาติสิงคโปร์ (Singapore Quality Award : SOA) 6) รางวัลคุณภาพแห่งชาติญี่ปุ่น (Deming Prize) 7) โรงเรียนรางวัลเป็นเลิศประเทศฮ่องกง 8) รูปแบบโรงเรียนเป็นเลิศประเทศสิงคโปร์ (SEM) 9) เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติประเทศไทย (Thailand Quality Award:TQA) 10) แนวคิดการบริหารคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management in Education : TQM) 11) การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award : PMQA) 12) คุณลักษณะขององค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง (High Performance Organization: HPO) โดยได้ทบทวนแนวทางขององค์กรแห่งความเป็นเลิศ (Excellence Organization) 13) แนวคิดการ

จัดการศึกษาเชิงคุณภาพ (SIPPOMODEL) 14) ความเป็นเลิศของสถาบันมาตรฐานและเทคโนโลยีแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (National Institute of Standard and Technology : NIST) 15) แนวคิดความเป็นเลิศของปีเตอร์และวอร์เตอร์แมน 16) การบริหารโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภาและ 17) โรงเรียนในฝันเพื่อมาวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหาและสรุปเป็นรูปแบบและแนวทางในการพัฒนา การบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก

สรุปได้จากการสังเคราะห์เนื้อหาทั้ง 17 แนวคิดพบว่าองค์ประกอบที่สอดคล้องกับการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านภาวะผู้นำ (Leadership) 2) ด้านการจัดการกระบวนการ (Process Management) 3) ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) 4) ด้านการสร้างทีมงาน (Team Working) 5) ด้านการประเมินตนเอง (Self - Assessment) 6) ด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน (Student and Stakeholders) และ 7) ด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี (Information and Technology) จึงได้นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบเชิงยืนยันของการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศและสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่สามารถยุบหรือล้มเลิกได้ใช้เป็นรูปแบบในการศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเรียนรู้ การปรับใช้ในการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารคุณภาพการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิดหลักการ ทฤษฎีการพัฒนาการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศที่เกี่ยวข้องและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย
2. สร้างเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 7 ด้านนำให้อาจารย์ผู้ควบคุมดูแลผู้สอนตรวจสอบภาษาที่ใช้และความสอดคล้องของข้อคำถามและโครงสร้างเนื้อหา

3. นำแบบสัมภาษณ์ไปดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่มีผลงานปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อองค์ประกอบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก ตามกรอบแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์เกณฑ์คุณภาพ ดังนี้

1. ประมวลผลจากแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์หัวเป็นร่างแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ
2. นำร่างแบบสอบถามให้อาจารย์ผู้ควบคุมดูแลผู้สอนตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถามความชัดเจนของภาษาจากนั้นนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมดูแลผู้สอน
3. ให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารและการจัดการศึกษา จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาข้อคำถาม (Content Validity) ด้วยการตรวจสอบค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด (Item Objective Congruence: IOC)
4. คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 นำมาใช้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 นั้นตัดทิ้ง

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยนำแบบสอบถามจากขั้นตอนที่ 2 มาสอบถามกลุ่มตัวอย่างตามกรอบความคิดแต่ละด้านจากนั้นนำมาวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factory Analysis : CFA)

ขั้นตอนที่ 4 สร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) 3 รอบ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนขนาดเล็กระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 14,394 คนและครูจำนวน 80,488 คน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่มกลุ่มแรกได้แก่ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งตั้งอยู่แต่ละภาคภูมิศาสตร์ของประเทศไทย 6 ภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกภาคตะวันตกและภาคใต้ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามหลัก

ของฮูและเบนเลอร์ (Hu & Bentler, 1999) จำนวน 765 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi stage random sampling) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มจังหวัดด้วยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ตามสัดส่วนจำนวนจังหวัดในแต่ละภูมิภาค ดังนี้ ภาคกลางจำนวน 8 จังหวัด ภาคเหนือจำนวน 3 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 8 จังหวัด ภาคตะวันออกจำนวน 2 จังหวัด ภาคตะวันตกจำนวน 2 จังหวัดและภาคใต้จำนวน 6 จังหวัด ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 29 จังหวัด

ขั้นที่ 2 สุ่มอำเภอด้วยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) จากอำเภอในจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจังหวัดละ 3 อำเภอได้กลุ่มตัวอย่างรวม 87 อำเภอ

ขั้นที่ 3 สุ่มอำเภอที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) จากโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอได้จำนวนโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างอำเภอละ 3 โรงเรียนได้กลุ่มตัวอย่างรวม 261 โรงเรียน

ขั้นที่ 4 สุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (purposive random sampling) รวมจำนวน 261 คน

ขั้นที่ 5 สุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งเป็นโรงเรียนเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนละ 1-2 คน รวม 504 คนซึ่งรวมทั้งหมด 765 คน

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาระดับกระทรวง จำนวน 5 คน ด้านการบริหารระดับเขตพื้นที่ จำนวน 5 คน และผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทานปี 2553 จำนวน 7 คน รวมผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงใช้เทคนิคเดลฟาย 3 รอบ (Delphi Technique)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) โมเดลการวัดความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Measures) (Joreskog&Sorbom, 1993) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของรูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และโปรแกรมลิสเรล (LISREL Version 8.72) และวิเคราะห์ข้อมูลเทคนิคเดลฟายโดยการหามัธยฐาน (Median)

ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) 1.50 ลงมา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก

1.1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้การบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวบ่งชี้ คาสติติ Bartlett's Test และค่าดัชนี Kaiser - Mayer - Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) โดยองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำด้านการจัดการกระบวนการด้านวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการสร้างทีมงานด้านการประเมินตนเองด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน และด้านสารสนเทศและเทคโนโลยีมีค่าเท่ากับ 3520.619 , 2309.444, 615.228, 2351.045, 2211.977, 1525.912 และ 592.476 ตามลำดับซึ่งทุกด้านมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ตัวบ่งชี้ทั้งหมดมีความสัมพันธ์ร่วมกันสามารถนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบได้ สำหรับค่าดัชนี Kaiser - Mayer - Olkin Measure of Sampling Adequacy(KMO) พบว่าค่าดัชนีมีค่าเท่ากับ .692, .676, .647, .624, .714, .612 และ .666 ตามลำดับซึ่งทุกองค์ประกอบมีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่ารายการคำถามในแต่ละตัวแปรเป็นกลุ่มเดียวกันมีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์และมีความเพียงพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้

1.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งขององค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ แยกการวิเคราะห์ออกเป็นโมเดล ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าไค-สแควร์ของทุกโมเดลได้แก่โมเดลด้านภาวะผู้นำ ด้านการจัดการกระบวนการ ด้านวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการสร้างทีมงานด้านการประเมินตนเอง ด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนและด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเข้าใกล้ 1 (.97 และ .99 ตามลำดับ) แสดงให้เห็นว่า โมเดลทางทฤษฎีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองเพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กพบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ () เท่ากับ 715.24 (p= 0.000 ; df =258)ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (/df) เท่ากับ 2.77 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.96 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ .99 ค่ารากที่สองของค่า

เฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ .048 และดัชนีของรากค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (RMR) เท่ากับ .021 แบบจำลองรูปแบบทั้ง 7 รูปแบบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยดังนี้ รูปแบบด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ด้านภาวะผู้นำ ด้านการจัดการกระบวนการ ด้านการประเมินตนเอง ด้านการสร้างทีมงาน ด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี และด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .40, .23, .20, .17, .11, .08 และ -.17 ตามลำดับซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กตามทฤษฎีที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. การสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กจาก 7 องค์ประกอบ ได้รูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กดังนี้

2.1 ด้านภาวะผู้นำ (Leadership) ประกอบด้วย การมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำทางวิชาการ และใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2.2 ด้านการจัดการกระบวนการ (Process Management) ประกอบด้วย การจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนให้หลากหลาย มีมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาชัดเจน และใช้กระบวนการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพตามวงจรเดมมิง PDCA

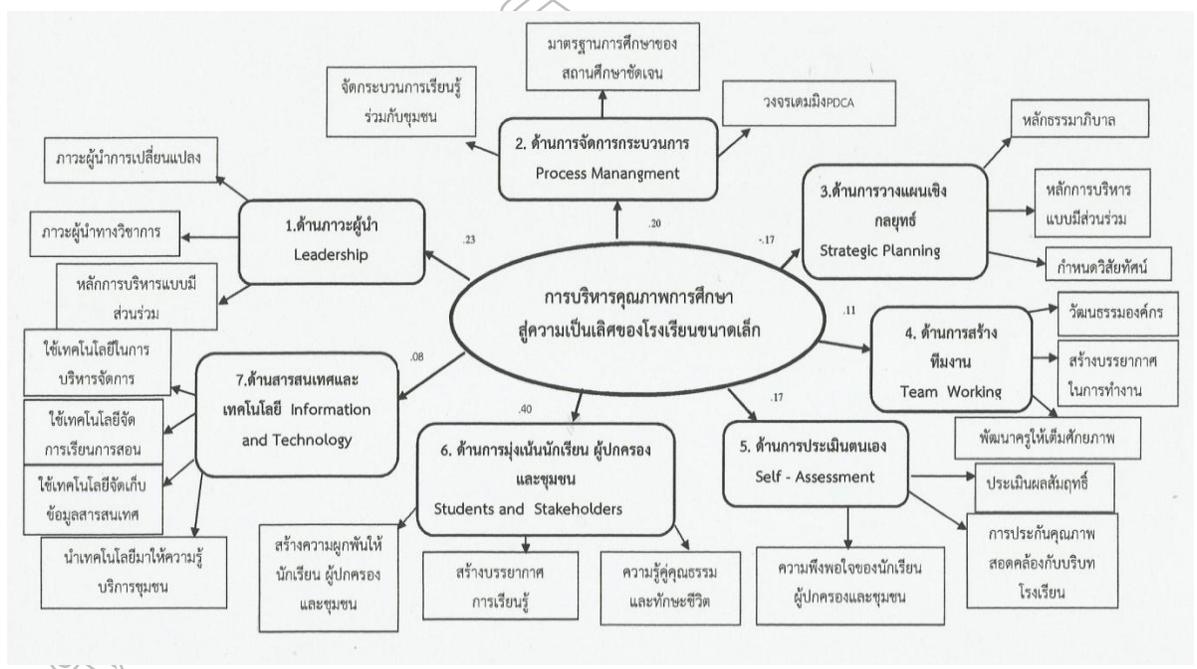
2.3 ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) ประกอบด้วย การใช้หลักธรรมาภิบาล หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน และกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และการพัฒนาโรงเรียนชัดเจน

2.4 ด้านการสร้างทีมงาน (Team Working) ประกอบด้วย การสร้างวัฒนธรรมองค์การในการทำงาน สร้างบรรยากาศในการทำงานและสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาครูให้เต็มศักยภาพ

2.5 ด้านการประเมินตนเอง (Self - Assessment) ประกอบด้วย การประเมินผลสัมฤทธิ์กระบวนการจัดการเรียนการสอน ประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กและความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา

2.6 ด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน (Student and Stakeholders) ประกอบด้วย การจัดความรู้คู่คุณธรรมและทักษะชีวิตนักเรียน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน และสร้างความผูกพันให้นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

2.7 ด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี (Information and Technology) ประกอบด้วย การนำเทคโนโลยีมาให้ความรู้บริการชุมชน ใช้เทคโนโลยีจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน ครูใช้เทคโนโลยีจัดการเรียนการสอน และผู้บริหารใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก

สรุปและอภิปรายผล

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารคุณภาพ การศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก และการสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กพบว่าองค์ประกอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 7 องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยกล่าวคือ 1) ด้านภาวะผู้นำ 2) ด้านการจัดการกระบวนการ 3) ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ 4) ด้านการสร้างทีมงาน 5) ด้านการประเมินตนเอง 6) ด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนและ 7) ด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับ การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ: PMQA) เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Education Criteria for Performance Excellence) รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติเพื่อองค์กรที่เป็นเลิศแสดงให้เห็นว่า ถ้าโรงเรียนขนาดเล็กมีการปฏิบัติหรือดำเนินการใดๆโดยอาศัยองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบที่กล่าวข้างต้นแล้วย่อมส่งผลต่อการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศซึ่งนำไปสู่การอภิปรายผลตามลำดับองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านภาวะผู้นำ (Leadership) ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่เหมาะสมที่ทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้นประกอบด้วยผู้บริหารมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และสร้างภาวะผู้นำให้กับครูได้ผู้บริหารจัดการในโรงเรียนโดยให้ทุกภาคส่วนมีอำนาจในการตัดสินใจเป็นผู้นำทางวิชาการ และบริหารจัดการกิจกรรมทางวิชาการให้นักเรียนมีคุณภาพตามหลักสูตรสถานศึกษาได้ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการบริหารคุณภาพการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาหลายด้าน อาทิ เช่น ด้านการบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนการสอนซึ่งปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยผู้นำหรือผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ มุ่งมั่น อดทน มีความรับผิดชอบต่อนักเรียนที่และสังคมซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบโรงเรียนเป็นเลิศประเทศสิงคโปร์ (SEM) กล่าวว่าการบริหารครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีภาวะผู้นำ ค่านิยม ด้านการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลของนักเรียนมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคมสอดคล้องกับ ธร สุนทรายุทธ (2551) ที่กล่าวว่าผู้บริหารจะต้องแสดงความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการศึกษาที่จะต้องกำกับและติดตามตรวจสอบปรับปรุงพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของโรงเรียนและนักเรียนจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติการทั้งการเรียนการสอนและการทำงานของครู และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรสันต์นาเหนียว (2550) พบว่าการบริหารการศึกษาที่จะ

ประสบความสำเร็จได้ ปัจจัยสำคัญคือผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีความพยายาม มุ่งมั่น อดทน แสวงหาความรู้ อยู่เสมอจากงานวิจัยโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำ ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วยภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงในการบริหารโรงเรียนหรือทรัพยากรโรงเรียน ภาวะผู้นำทางวิชาการ และการใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมก็จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศได้

2. ด้านการจัดการกระบวนการ (Process-Management) ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้นประกอบด้วยโรงเรียนจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาตามบริบทโรงเรียนชัดเจนมีการวางวัตถุประสงค์การทำงานและปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างแท้จริงครูปฏิบัติงานอย่างอิสระ คล่องตัวภายใต้กระบวนการคุณภาพวงจรเดมมิง PDCA ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสื่ออุปกรณ์แหล่งเรียนรู้น้อย ในขณะที่ชุมชนมีทรัพยากรบุคคลที่หลากหลายที่สามารถนำเข้ามาในโรงเรียนได้อย่างดี โรงเรียนขนาดเล็กมีกรอบงานเท่ากับโรงเรียนขนาดใหญ่จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาด้านการจัดการกระบวนการให้โรงเรียนมีมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนตามบริบทที่มีอยู่ภายใต้การดำเนินงานตามระบบคุณภาพสอดคล้องกับเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินงานที่เป็นเลิศ (บวรศิลป์ เซาร์ชื่น, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับกลิคแมน (Glickman, 1995) กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (School community involvement) เป็นความสัมพันธ์ที่มีประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกันผู้บริหารโรงเรียนสามารถมีบทบาทในการนำชุมชนเข้ามาเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ในโรงเรียนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทร คชสิงห์ (2548) ได้ศึกษาแนวทางแก้ไขการบริหารงานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กพบว่าด้านการบริหารวิชาการควรใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้านการบริหารบุคลากร ควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการบริหารงบประมาณควรระดมทรัพยากรจากงานวิจัยโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดการกระบวนการโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนให้หลากหลายมีมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาชัดเจนและใช้กระบวนการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพตามวงจรเดมมิง PDCA ก็จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศได้

3. ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้นประกอบด้วยโรงเรียนบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยให้ชุมชนเข้ามา

บทบาทในการสร้างความตระหนักกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ และประเมินผลร่วมกับโรงเรียนได้ผู้บริหารใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารให้ทุกคนมีส่วนร่วมเนื่องจากโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการกำหนดวิสัยทัศน์ เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของโรงเรียน เพื่อเป็นทิศทางในการดำเนินงานของโรงเรียนตามเป้าหมายให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูและบุคลากรทางการศึกษาน้อยการนิเทศกำกับ ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานดำเนินการอย่างยากลำบากจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการทำงานอย่างรอบคอบและรัดกุม สอดคล้องกับ Sallis (2002) กล่าวว่า แผนกลยุทธ์เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จของสถาบันยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พนม พงษ์ไพบูลย์ (2547) กล่าวว่าระบบการวางแผนพัฒนาโรงเรียนที่ดีโรงเรียนต้องมีระบบข้อมูลที่พร้อมและเป็นปัจจุบันและมีการนำข้อมูลต่างๆที่มีอยู่มาวิเคราะห์เพื่อนำมา ใช้กำหนดเป็นทิศทางและเป้าหมายของการพัฒนา จากงานวิจัยโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวางแผนเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาล หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน และกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาโรงเรียนชัดเจน ก็จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของปราณี วงศ์ชูพันธ์ (2548) พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ควรจัดระบบการนิเทศ กำกับติดตามภายในสถานศึกษา ควรแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการทำหลักสูตรบูรณาการ ควรวางแผนการใช้งบประมาณร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ ควรระดมทรัพยากร ระดมทุน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4. ด้านการสร้างทีมงาน (Team Working) ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่เหมาะสมที่ให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้นประกอบด้วยผู้บริหารและครูสร้างวัฒนธรรมองค์กรทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกันผู้บริหารสร้างขวัญกำลังใจและยกย่องกับครูด้วยจากต่อสาธารณชนอย่างสม่ำเสมอผู้บริหารเพิ่มประสบการณ์ทางวิชาการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาครูให้เต็มศักยภาพใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับบุคลากรและสร้างองค์ความรู้ร่วมกันทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีความขาดแคลนบุคลากรในโรงเรียน จำเป็นที่ผู้บริหารต้องสร้างทีมงานเพื่อให้เกิดความสามัคคี การร่วมกันทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ นอกจากนั้นบุคลากรที่จะสามารถช่วยเหลือโรงเรียนได้ดีคือชุมชน ซึ่งทั้งผู้บริหารและครูต้องใช้วาทศิลป์ในการประสานสัมพันธ์ เกิดมิตรไมตรีให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม จึงจะทำให้โรงเรียนเกิดคุณภาพอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้อง

กับ Sallis. (2002) กล่าวว่าทีมงานเป็นองค์ประกอบสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพพัฒนาบุคลากรจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับคุณภาพเป็นกลยุทธ์หลักในการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนิสา วิทยานุกรณ์ (2552) พบว่าการสร้างทีมงานประกอบด้วยความผูกพันของผู้ปฏิบัติงานสภาพแวดล้อมของผู้ปฏิบัติงานทั้งทางกายภาพและบรรยากาศในสถานศึกษาแสดงให้เห็นว่าการสร้างทีมงานของโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วยการสร้างวัฒนธรรมองค์การในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน การสร้างบรรยากาศในการทำงานและการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาครูให้เต็มศักยภาพก็จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศได้

5. ด้านการประเมินตนเอง (Self - Assessment) ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้น ประกอบด้วยโรงเรียนประเมินและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องมีการประเมินและเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนมีการประเมินความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ประเมินและพัฒนามาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททั้งนี้เนื่องจากในโรงเรียนขนาดเล็กต้องปฏิบัติงานสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ได้แก่ การพัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการ การส่งเสริมความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา และต้องมีการประเมินผลการทำงานความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮอย และ มิสเกล (Hoy & Miskel, 2008) กล่าวว่า การประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นเป็นการทำให้เกิดประสิทธิผลในโรงเรียนได้ประการหนึ่ง โดยผู้บริหารต้องพิสูจน์ให้สาธารณชนรับรู้ถึงระบบที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนและต้องสร้างความพึงพอใจแก่ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรชัย ช่วยเกิด (2547) พบว่า ประสิทธิภาพโรงเรียนวัดจากการปฏิบัติงานในโรงเรียนโดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ความพึงพอใจในการทำงานของครู และการรับรู้ประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวมแสดงให้เห็นว่า การประเมินตนเอง ของโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วยการประเมินผลสัมฤทธิ์กระบวนการจัดการเรียนการสอนการประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กและความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา ก็จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศได้

6. ด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน (Students and Stakeholders) ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้นประกอบด้วยโรงเรียนศึกษาความต้องการและความคาดหวังของผู้ปกครองและชุมชนอย่างแท้จริง โรงเรียนสร้างครูที่มีคุณภาพเพื่อให้ผู้ปกครองมีความเชื่อถือในการจัดการเรียนการสอนที่จะเกิดกับตัวนักเรียน ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและเชิญชวนชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน สอดคล้องกับ (Sallis,2002) ที่กล่าวว่า การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในฐานะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) โดยตรง เพื่อให้ชุมชนเป็นแหล่งป้อนสารสนเทศด้านต่างๆ แก่สถานศึกษาย่อมจะสร้างความรู้สึกร่วมกันหรือความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างดีสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อามร มุตวงศ์ (2552) พบว่าการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงเกี่ยวกับความต้องการในการขอความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน สร้างโอกาสให้ครู ผู้เรียน คณะกรรมการสถานศึกษาแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร จัดหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่าการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ของโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วย การจัดการความรู้คู่คุณธรรมและทักษะชีวิตให้นักเรียน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้อันเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน และการสร้างความผูกพันให้นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ก็จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศได้

7. ด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี (Information and Technology) ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้นประกอบด้วยโรงเรียนพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้มีข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำมาวางแผนพัฒนาคุณภาพนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีระบบการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศทางวิชาการสะดวกต่อครูที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและจัดทำข้อมูลสารสนเทศให้บริการความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีกับชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล ได้กล่าวถึงการเร่งพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ จัดให้มีระบบการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การเรียนรู้ให้เป็นแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับบาร์บารา (Schroeder, Barbara ,2009) พบว่าในกรณีเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา นั่นคือการใช้

เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน การเพิ่มทักษะการสอนให้ครู ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนและส่งเสริมด้านทรัพยากรงบประมาณ รวมทั้งให้ครูได้พัฒนาการสอนของตนอยู่เสมอ แสดงให้เห็นว่าสารสนเทศและเทคโนโลยีของโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนต้องใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและครูใช้เทคโนโลยีจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน การใช้เทคโนโลยีจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนและการนำเทคโนโลยีมาให้ความรู้บริการชุมชนจะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดอบรมและพัฒนาภาวะผู้นำให้ผู้บริหารโรงเรียน พร้อมทั้งมีการประเมินติดตามต่อเนื่องและเป็นระยะ

1.2 โรงเรียนขนาดเล็กควรพัฒนาองค์ประกอบ 7 ด้าน ซึ่งอาจทำโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหรือผู้บริหารโรงเรียนตามความเหมาะสมโดยพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากไปน้อยตามลำดับดังนี้

ด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนด้านภาวะผู้นำด้านการจัดการกระบวนการด้านการประเมินตนเองด้านการสร้างทีมงานด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี และด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนขนาดเล็ก

2.2 ควรศึกษารูปแบบการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก

2.3 ควรศึกษารูปแบบการกระจายอำนาจในการตัดสินใจการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2546. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล พ.ศ.2546. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์.2554.วิกฤตคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก. เข้าถึงได้จาก : <http://www.kriengsak.com/node/1880>. (21 สิงหาคม 2555)
- โชติช่วง พันธ์วุธ. 2551. แม่แบบการจัดการศึกษาเชิงคุณภาพ SIPPO Model. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้ว เจ้าจอมมหาวิทาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- จร สุนทรายุทธ. 2551. การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป: ทฤษฎีวิจัยและปฏิบัติทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- บวรศิลป์ เชาว์ชื่น. 2550. เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ พ.ศ. 2550. เอกสารประกอบการดำเนินการตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปราณี วงศ์ชูพันธ์. 2548. การศึกษา สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร. งานวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. 2547. คิดเป็น...การศึกษา. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- วสันต์ นาเหนียว. 2550. แนวทางการจัดการที่เป็นเลิศของโรงเรียนรุ่งอรุณ. งานวิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุนิสา วิทยานุกรณ. 2552. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในโรงเรียนเอกชน. งานวิจัยปริญญาดุษฎีบัณฑิตมหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุรัชย์ ช่วยเกิด. 2547. คุณลักษณะของผู้บริหารและวัฒนธรรมโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลโรงเรียนภายใต้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. งานวิจัยปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สุนทร คชสิงห์. 2548. ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารงานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองเขต 2. งานวิจัยปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550ก. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทองกมล จำกัด.
- _____. 2554. การดำเนินงานรวมโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง. กรุงเทพฯ. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552. ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- อามร มุตวงศ์. 2552. การศึกษาแบบปฏิบัติที่ดีในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กของกลุ่มโรงเรียนพนัสนิคม 2 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีเขต 2. งานวิจัยการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Glickman, C.D., Gordon S.P., & Ross-Gordon, J.M. 1995. *Supervision and Instruction : A Developmental Approach*. (3rd ed.). Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Hoy, W.K., & Miskel, C.G. 2008. *Educational administration: Theory, Research, and practice*. New York: McGraw-Hill.
- Hu, L. T., & Bentler, P.M. 1999. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
- Joreskog, K. G., & Sorbom, D. 1993. *Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*. Chicago: Scientific Software.
- Sallis, E. 2002. *Total quality management in education*. (3rd ed.). London: Kogan Page.
- Schroeder, Barbara. 2009. *Within The Wiki: Best Practices for Educators*. *AACE Journal* 17,3 (July 2009): Abstract.

การศึกษาการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา
A Study for Internal Supervision in Basic School of Administrators

สุริย์มาศ สุขกลี วรญา ภูเสตวงษ์ วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 327 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำนวน 145 คน ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำนวน 182 คน ได้มาโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และการสุ่มตามระดับชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert's Scale) สอบถามเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .91 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับคือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม และการพัฒนาหลักสูตร 2) การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ : การนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were studied and compare internal supervision in basic school of administrators in the experience of the samples. The samples of this research were 327 teachers consist 145 teachers under the Office of Chanthaburi Primary Area 1 and 182 teachers under the Office of Chanthaburi Primary Area 2 by Krejcie and Morgan tables and stratified random sampling. The questionnaires were the experience of the samples and rating scales about internal supervision in basic school of administrators. The analysis for % , \bar{X} , S.D. , t-test

The following major results of the study have been revealed. 1) internal supervision in basic school of administrators were high levels arrange from much to low were action research, group development and curriculum development. 2) internal supervision in basic school of administrators compared by experience was not significant.

Keywords : Internal Supervision Administrators

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 6 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษา และส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติรวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและมาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ในการจัดการศึกษานั้นเป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขด้วยวิธีการที่หลากหลายส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 8)

การนิเทศการศึกษามีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูซึ่งเป็นผู้สอนหลักในระบบการศึกษา สำหรับจุดมุ่งหมายของการนิเทศคือต้องการปรับปรุงการสอนของครูให้มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งองค์ประกอบของการนิเทศประกอบด้วย การช่วยเหลือครูผู้สอนโดยตรงให้มีการปรับปรุงการสอนด้วยตัวของครูเองอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม โดยการวางแผนการแก้ปัญหาและกำหนดเป้าหมายของกลุ่มร่วมกัน การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ โดยให้ครูจัดทำแฟ้มสะสมงาน การพัฒนาหลักสูตรโดยปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน (สุทธนู ศรีไสย์. 2549 : 1-2) ใน การนิเทศการศึกษานั้นต้องตั้งอยู่บนหลักการด้านวิชาการ มีจุดมุ่งหมายชัดเจน เป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถเชิงสร้างสรรค์ ทั้งทางด้านความคิดเห็นและการกระทำ ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ของนักเรียนสูงขึ้นในที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพในการทำงานรวมทั้งเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ให้ครูสามารถพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของหลักสูตรด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครูวิชาการและครูที่บริหารมอบหมายดำเนินการโดยใช้ภาวะผู้นำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ประสานงานและใช้ศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาของสถานศึกษานั้นๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการศึกษา คุณสมบัติด้านมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ ความรู้ ความสามารถทางวิชาการและความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้นิเทศการศึกษา การนิเทศภายในสถานศึกษาปฏิบัติได้หลายรูปแบบ การที่ผู้บริหารจะเลือกใช้รูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของสถานศึกษาและความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษาเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 ก : 179-180)

ในสภาพปัจจุบันเหตุผลและความจำเป็นในการนิเทศภายในสถานศึกษา เนื่องจากปัญหาหลักคือ การนิเทศไม่ทั่วถึง และการนิเทศไม่มีคุณภาพ ประการแรก อาศัยการนิเทศจากภายนอก เมื่อขยายโรงเรียนเพิ่ม ครูเพิ่ม การนิเทศภายนอกปฏิบัติได้ไม่ทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศภายใน จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ครูตีมิใช่ผู้สอนดี มีความรู้ ประพฤติดีเท่านั้น หากแต่ยังต้องบริหารเวลาเพื่อสังคม ชุมชน พัฒนาศักยภาพในสถานศึกษาไม่หวังพึ่ง ไม่รอคอย พัฒนาการนิเทศกันเองให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัยร่วมปรับปรุงงานวิชาการ ซึ่งแต่ละสถานศึกษามีสภาพข้อจำกัดไม่เหมือนกัน การที่คนภายในรู้เรื่องดีที่สุดกว่าคนภายนอกจะทำให้การพัฒนาการนิเทศภายในเป็นไปได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ปัญหาตัวเร่งที่สำคัญคือ ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ สภาพการสอนที่เปลี่ยนไป สื่อ อุปกรณ์การสอน การประเมินและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว การปรับตัว การพัฒนาตนเอง พึ่งตนเองของสถานศึกษาควรที่บุคลากรในสถานศึกษาจะต้องตื่นตัวและปรับปรุงตัวเองให้พัฒนาโดยใช้หลักนิเทศพึ่งตนเองโดยบุคลากรในสถานศึกษาเป็นหลัก (ชาลี มณีศรี. 2548 : 201)

ดังนั้น การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นความร่วมมือระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแนวคิดของ กลิคแมน (Glickman. 2004 : 11) ประกอบด้วย การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม การพัฒนาหลักสูตร การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและเป็นไปตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 ก : 180) ได้กำหนดแนวทางในการพิจารณาไว้ว่า ถูกก็คือ ตรงกับสภาพปัญหาหรือจุดพัฒนาของสถานศึกษาเหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษาและเหมาะสมกับสถานการณ์ ถูกคนคือ เหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของผู้รับการนิเทศและเหมาะสมกับจำนวนของ ผู้รับการนิเทศ

จากความสำคัญดังกล่าวในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพโดยการนิเทศภายในสถานศึกษา ที่เป็นระบบสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 และ เขต 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 2,184 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 และ เขต 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 327 คน โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 608) ประกอบด้วย ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำนวน 45 คน ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 จำนวน 182 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating

Scale) 5 ระดับ ซึ่งสอบถามเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง 2) การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม 3) การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ 4) การพัฒนาหลักสูตร และ 5) การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ซึ่งกำหนดความหมาย ดังนี้ (Best & Kahn, 1998 : 247)

5 หมายถึง มีการนิเทศภายในสถานศึกษามากที่สุด

4 หมายถึง มีการนิเทศภายในสถานศึกษามาก

3 หมายถึง มีการนิเทศภายในสถานศึกษาปานกลาง

2 หมายถึง มีการนิเทศภายในสถานศึกษาน้อย

1 หมายถึง มีการนิเทศภายในสถานศึกษาน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหาค่าคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. สร้างแบบสอบถามเป็นรายชื่อโดยครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง 2) การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม 3) การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ 4) การพัฒนาหลักสูตร และ 5) การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of item Objective Congruence : IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 64-65) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง .60 - 1.00

4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 และ เขต 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างคะแนนรายชื่อกับคะแนนรวม ได้ค่าอำนาจจำแนก เท่ากับ .39 - .78

5. นำแบบสอบถามที่หาค่าอำนาจจำแนกแล้วมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 99) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .91

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดเพื่อนำผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด คือ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จันทบุรี เขต 1 และ เขต 2 โดยการเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ
2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง
3. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 2 โดยการหาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านและรายข้อ แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 103)

4.51 - 5.00 หมายถึง มีการนิเทศภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง มีการนิเทศภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

2.51 - 3.50 หมายถึง มีการนิเทศภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง มีการนิเทศภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง มีการนิเทศภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 คะแนนเฉลี่ย (Mean)

1.2 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Index of Item of Objective Congruence : IOC)

2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยใช้การทดสอบค่าที (t -test)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สรุปสาระสำคัญของผลการวิจัย ได้ดังนี้

ครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 คน จำแนกเป็นประสบการณ์น้อย จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 49.85 ประสบการณ์มาก จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 50.15

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับคือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม และการพัฒนาหลักสูตร

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรงโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับคือ วางแผนร่วมกับครูในการให้ความช่วยเหลือ มีส่วนร่วมกับครูในการให้ความช่วยเหลือ และสรุปผลการช่วยเหลือ

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับคือ กำหนดเป้าหมายการแก้ปัญหาาร่วมกัน พัฒนาครูให้มีความสามารถในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ และสร้างวินัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในทีมงาน

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับคือ พัฒนาคูณธรรม จริยธรรมตามมาตรฐานวิชาชีพครู พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นสิ่งสำคัญ และสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับคือ ประเมินผลการใช้หลักสูตร เตรียมความพร้อมของสถานศึกษา และพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนโดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับคือ นำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน วิเคราะห์ข้อมูล และรวบรวมข้อมูลตามวิธีการที่กำหนด

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายตามข้อค้นพบวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเป็นกระบวนการดำเนินการโดยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพราะการร่วมแก้ปัญหาาร่วมกันย่อมจะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดและกระทำได้อต่อเนื่อง

รวดเร็วกว่าผู้นิเทศจากภายนอก ประกอบกับครูมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานและเจตคติต่อวิชาชีพครู บุคลิกภาพและความต้องการการนิเทศภายในสถานศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา (ซวลี พึ่งแสงสี (2543 : 21) และกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษาว่าเป็นการกระตุ้นสถานศึกษาให้เกิดความเคลื่อนไหวทางวิชาการอย่างต่อเนื่องคงอยู่และพัฒนา การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและทันต่อเหตุการณ์ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจ เต็มใจในการทำงาน สอนได้ตรงเป้าหมายเพราะทุกคนรู้ทิศทางที่จะเดินไป ทำให้ฝ่ายบริหารและฝ่ายวิชาการเข้าใจ ขอบข่าย บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ฝ่ายวิชาการเกิดความมั่นใจในผลสำเร็จของการนิเทศภายใน รายงานหรือข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการบริหารเป็นอย่างดี เพราะเป็นข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาช่วยครูในเรื่องติดตามวิทยาการใหม่ ๆ เนื่องจากหน้าที่ของครูเปลี่ยนไปจากเดิมจากผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ ช่วยให้ครูเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงวัตถุประสงค์ของการสอน ให้ครูมีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ ให้ครูมีความรู้ความก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ ๆ เสมอ ซึ่งเป็นความภูมิใจของครูจะส่งผลถึงการเรียนการสอน ขนาดของโรงเรียนใหญ่ขึ้น มีครูมากขึ้น มีกิจกรรมและชั่วโมงสอนมากขึ้น หน้าที่ในการนิเทศจึงมีมากขึ้น เช่น การปฐมนิเทศครูใหม่ เพื่อประหยัดเวลาที่ครูจะไปศึกษาด้วยตนเองครูบางคนไม่ถนัดสอนเป็นบางรายวิชา การนิเทศการสอนจะช่วยให้มีหลักการและมีความมั่นใจมากขึ้น ส่งเสริมประสิทธิภาพของการเรียนการสอน ลดภาระครูทำให้มีเวลาในการค้นคว้า ทดลอง วิจัย หาวิธีการเรียนการสอนใหม่ ๆ เสริมขวัญของครูให้อยู่ในสภาพที่ดีและรวมหมู่คณะให้เป็นทีมที่จะปฏิบัติงานร่วมกันด้วยสติปัญญาอันสูงเพื่อบรรลุจุดประสงค์เดียวกันพิจารณาความเหมาะสมของงานให้ถูกต้องกับความสามารถของแต่ละคนและมอบหมายงานนั้นให้ครูแต่ละคนช่วยประคับประคองให้ครูใช้ความสามารถของตนปฏิบัติงานนั้นให้ก้าวหน้าอยู่เรื่อย ๆ ช่วยให้ครูรู้จักค้นหาคำตอบในการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน ช่วยครูวางแผนการสอนให้เหมาะสมและแก้ไข ประเมินผลงานการสอนของครู (สันต์ ธรรมบำรุง. 2542 : 16) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญ คำใจหนัก (2545 : 68) ได้วิจัยเรื่อง การนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความเห็นว่าการดำเนินกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าได้ดำเนินการเรียงลำดับมากน้อยดังนี้ การปฏิบัติการนิเทศภายใน การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศภายใน การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศภายใน การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายใน การสร้างสื่อ เครื่องมือและพัฒนาวิธีการนิเทศ

ภายใน ส่วนครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าได้ดำเนินการเรียงลำดับมากน้อยดังนี้ การศึกษาสภาพ ปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศภายใน การปฏิบัติการนิเทศภายใน การวางแผนและกำหนดทางเลือกในการนิเทศภายในการประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายในและการสร้าง สื่อ เครื่องมือและพัฒนาวิธีการนิเทศภายใน สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการนิเทศภายในพบว่า บุคลากรไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอ ผู้บริหารมีภารกิจมาก มีการวางแผน แต่ไม่ปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง บุคลากรขาดความรู้ในการประเมินผล และ นรา อ่างสุข (2544 : 162) ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการของครูในการนิเทศภายในจากผู้บริหาร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการของครูผู้สอนในการนิเทศภายในสถานศึกษาจากผู้บริหารอยู่ในระดับมากคือ ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ด้านการพัฒนาหลักสูตรและด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ครูชายและครูหญิงมีความต้องการในการนิเทศภายในสถานศึกษาจากผู้บริหารแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์สอนมากและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์สอนน้อยมีความต้องการในการนิเทศภายในจากผู้บริหารแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ครูที่อยู่ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีความต้องการในการนิเทศภายในจากผู้บริหารแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากทั้งครูผู้สอนที่มีประสบการณ์น้อยและประสบการณ์มากต่างก็ให้ความสำคัญต่อความจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษาว่าศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถนิเทศได้อย่างทั่วถึงและเจาะลึกถึงการเรียนการสอนในห้องเรียน มีการขยายตัวในด้านจำนวนสถานศึกษาและขนาดของสถานศึกษา มีความหลากหลายในวิชาชีพ ความชำนาญ ความรู้เฉพาะสาขาทั้งทฤษฎีและปฏิบัติการจัดศึกษานิเทศก์ให้ครบตามสาขาและเพียงพอจึงเป็นสิ่งทำได้จำกัด การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งบุคลากรมีจำนวนมากและมีความชำนาญในสาขาเป็นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาด้วย การนิเทศภายในสถานศึกษาก็จะได้สร้างความใกล้ชิด ความคุ้นเคยกันและการทำงานร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันเกิดสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการทำงาน การประสานในสถานศึกษาจะสะดวกเพราะความคุ้นเคยกันมีประสานงานได้ทั่วถึง (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546 : 262-263) และกระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 37) ได้ระบุไว้ว่าระดับโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการมีแนวทางในการนิเทศ ติดตาม กำกับที่มุ่งให้เกิดผลต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนโดยการวางแผน

โครงการนิเทศภายในให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของผู้รับการนิเทศ ดำเนินการนิเทศภายในตามแผน/โครงการนิเทศโดยใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับงานและผู้รับการนิเทศอย่างสม่ำเสมอให้ทั่วถึง ติดตาม กำกับ การจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประเมินผลการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการนิเทศภายในและการจัดการศึกษาของโรงเรียน จัดทำรายงานผลการนิเทศภายในเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ การนิเทศการศึกษานั้นต้องตั้งอยู่บนหลักการด้านวิชาการ มีจุดมุ่งหมายชัดเจน เป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถเชิงสร้างสรรค์ ทั้งทางด้านความคิดเห็นและการกระทำ ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นในที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพในการทำงานรวมทั้งเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ให้ครูสามารถพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของหลักสูตร ด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครูวิชาการและครูที่ผู้บริหารมอบหมายดำเนินการโดยใช้ภาวะผู้นำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ประสานงานและใช้ศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนางานของสถานศึกษานั้น ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานการศึกษา คุณสมบัติด้านมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ ความรู้ ความสามารถทางวิชาการและความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับกรนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้นิเทศการศึกษา การนิเทศภายในสถานศึกษาปฏิบัติได้หลายรูปแบบ การที่ผู้บริหารจะเลือกใช้รูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของสถานศึกษาและความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา เป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 ก : 179-180) สอดคล้องกับงานวิจัยของ มงคล ทินาววัฒน์ (2545 : 106) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการนิเทศภายในแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนมีการพัฒนาความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างทัดเทียมกัน รวมทั้งภาระหน้าที่ในการบริหารงานไม่แตกต่างกันโดยเป้าหมายในการปฏิบัติงานคือเพื่อพัฒนาบุคลากรและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และ สุณีย์รัตน์ วีระสุนทร (2553 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษารวด โดยศึกษาความต้องการในการนิเทศการศึกษาของครู 5 ด้านคือ ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ด้านการพัฒนาหลักสูตร และด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) สภาพการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวด โดยรวมและรายด้านจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) สภาพการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวด จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ และสถานศึกษาขนาดกลางกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถในการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง โดยการวางแผนการประชุมตรวจสอบความช่วยเหลือร่วมกับครูประชุมวิเคราะห์ผลการช่วยเหลือร่วมกับครู สรุปและวิเคราะห์กระบวนการให้ความช่วยเหลือ

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพโดยพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่สอนและจัดกิจกรรมสัมมนาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้การวิจัยเชิงทดลอง

2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2539. การบริหารโรงเรียนตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- 2546. คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

ชวลี พึ่งแสงสี. 2543. คู่มือนิเทศ การนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู.

กรุงเทพฯ : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมเนจเม้นท์.

ชารี มณีศรี. 2542. การนิเทศการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โสภณการพิมพ์.

บุญ คำใจหนัก. 2545. การนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ลำพูน. งานวิจัยปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชม ศรีสะอาด. 2545. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546. การนิเทศการสอน. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

มงคล ทินาววัฒน์. 2545. สภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. งานวิจัยปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

นรา จำรัสสุข. 2544. การศึกษาความต้องการของครูในการนิเทศ ภายในจากผู้บริหารสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดจันทบุรี. งานวิจัยปริญญาโทครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี.

สุนีย์รัตน์ วีระสุนทร. 2553. การศึกษาสภาพการนิเทศภายใน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาดุสิต. งานวิจัยปริญญาโทครุศาสตร มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

สุทธนู ศรีไสย์. 2549. หลักการนิเทศการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547. เอกสาร ประกอบการศึกษาด้วยตนเองหลักสูตรผู้ช่วยผู้บริหาร ข สถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

สันต์ ธรรมบำรุง. 2542. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.

Best, J. W., & Kahn, J. V. 1998. *Research in Education*. 8th ed. Boston : Allyn & Bacon.

Cronbach, L. J. 1990. *Essentials of Psychological Testing*. 5th ed. New York, N.Y. : Harper Collins Publishers, 1990.

Glickman, C. D. 2004. *Supervision and Instructional Leadership : A Developmental Approach*. Boston : Allyn & Bacon.

Krejcie, R. V., & Morgan, D.W. 1990. "Determining Sample Size For Research Activities," *Educational and Psychological Measurement*. 30(3) : 607-610, March.

การศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

A Study of Teachers' moral at Office of Vocational Education
Commission to the career

ชัยรัตน์ ชาญวิรัตน์¹, สุรีย์มาศ สุขกสิ¹, มุทิตา แพทย์ประทุม²

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ² รองผู้อำนวยการ โรงเรียนคลองใหญ่วิทยาคม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและที่ตั้งสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในเขตจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด ปีการศึกษา 2554 จำนวน 257 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจำนวน 40 ข้อ แบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .77-.79 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีการตรวจสอบความแตกต่าง ของเชฟเฟ (Scheffe')

ผลการวิจัยพบว่า 1) ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการยอมรับความสามารถของตนเอง ด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของ ด้านความรู้สึกสัมฤทธิ์ผลในกรางาน ด้านความตระหนักในตนเอง ด้านความพึงพอใจในสภาพงานที่ดี ด้านการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย ด้านความมั่นคงปลอดภัย และด้านการได้รับความยุติธรรม 2) การเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและที่ตั้งสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ : ขวัญและกำลังใจ, สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

Abstract

The purposes of the research were to study and compare the morale of technical college teachers in the Office of vocational education Commission. The sample of consisted of 257 teachers of technical colleges in Rayong, Chanthaburi and Trat. They were classified by gender, experience and location of the colleges. The instrument was a 5 rating scale questionnaire with 40-items. The statistics use were percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA.

The results found that 1) the morale of technical college teachers was at a modulate level. The rankings of the morale were self-respect, sense of belonging, a sense of achievement, a feeling of importance, working conditions participation in policy formulation, security and fair treatment. 2) There was not significantly difference moral of those teachers who were different gender, experience and the college location.

Keywords : morale, the Office of vocational education Commission

บทนำ

ในปัจจุบันสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้องค์กรต้องมีการปรับตัว ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเช่นกัน คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ในการทำงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลคนหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้สร้างผลผลิต ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จและภาพลักษณ์ขององค์กรแต่โดยธรรมชาติทั่วไป ของมนุษย์จะมีความแตกต่างไม่เหมือนกันในแต่ละบุคคล เช่น ความแตกต่างในด้านทัศนคติ ความรู้ ทักษะความสามารถ ในการทำงาน ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบที่ทำให้งานขององค์กรบรรลุเป้าหมายหรือประสิทธิผลสำเร็จการดำเนินการที่จะให้มนุษย์สร้างสรรค์ผลงานได้เป็นอย่างดีนั้น ต้องอาศัยคุณภาพการบริหาร และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กันไป จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ที่จะต้องปรับปรุงดูแลให้บุคลากรทุกคนทุกระดับได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นขวัญกำลังใจของบุคลากรในองค์กร ดังนั้นการบำรุงขวัญกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชาจึงเป็นความรับผิดชอบอย่างยิ่งของผู้บริหารที่ควรปฏิบัติ (บรรยงค์จินดา. 2543:395)

จากความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนนั้นต่างปรารถนาความสำเร็จ ความสมหวังในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวด้วยกันทั้งนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องต่อสู้ดิ้นรนขวนขวาย เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ปรารถนาแต่ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นนั้น พบว่า บางคนก็สมหวัง บางคนก็พบกับความล้มเหลว เรื่องของขวัญกำลังใจจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อย โดยที่ในบรรดากำลังทั้งหลายไม่มีกำลังอื่นใดที่จะมีอิทธิพลเหนือกำลังใจ หากคนกลุ่มใดมีกำลังใจเข้มแข็งก็จะสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆไปได้ด้วยดีและกำลังใจที่เข้มแข็งจะช่วยเพิ่มพลังทางร่างกายด้วย (สกลิต วงศ์สุวรรณ. 2548:98) ประเด็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากคือสภาพปกติของบรรยากาศในองค์กร ซึ่งจะต้องมีทั้งสิ่งที่ทำลายความสามารถ และสิ่งที่จำเป็นาเพื่อหนาย ดังนั้นการที่จะให้บุคลากรทุ่มเทกำลังความสามารถ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างแรงจูงใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการจูงใจ ขวัญกำลังใจของคณาจารย์และผลผลิตจะมีความสัมพันธ์กันเสมอถ้าหากขวัญกำลังใจของคณาจารย์หรืออยู่ในระดับสูงก็จะทำให้ผลผลิตสูงขึ้นไป (ธงชัย สันติวงษ์. 2543:195)

โดยที่องค์ประกอบของขวัญกำลังใจตามทฤษฎีของไวล์ (Wiles.1975:229) นั้นแบ่งออกเป็น 8 ด้านคือ ด้านความมั่นคงปลอดภัย ด้านความพึงพอใจในสภาพงานที่ดี ด้านความรู้สึกรับเป็นเจ้าของ ด้านการได้รับความยุติธรรม ด้านความรู้สึกรับคุณค่า

ในการงาน ด้านความตระหนักในตนเอง ด้านการมีส่วนร่วม กำหนดนโยบายและด้านการยอมรับความสามารถของตนเอง จากองค์ประกอบของขวัญกำลังใจ ถ้าหากบุคลากรที่ปฏิบัติงานภายในองค์กร ขาดขวัญและกำลังใจในด้านใดด้านหนึ่ง องค์กรก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร ดังนั้นผู้บริหารจึงควรใส่ใจขวัญและกำลังใจของบุคลากร ในหน่วยงานของตนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่นขององค์กรหนึ่ง ๆ ย่อมประกอบด้วยบุคลากรหลาย ๆ คนซึ่งมีความแตกต่างกันวิทยาลัยเทคนิคสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคลากร โครงสร้างการทำงานและตำแหน่งงานในการปฏิบัติงานบ่อยครั้ง โดยจะเห็นได้จากการลาออกของข้าราชการครูก่อนเกษียณอายุราชการ รวมไปถึงการขอย้ายของข้าราชการครู ประเด็นที่เกี่ยวข้องเรื่องขวัญและกำลังใจของบุคลากรก็ยังมีอีกหลายประเด็นเช่นสถานที่ทำงาน ค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน นอกเวลาราชการ การทำงานที่ไม่เป็นระบบ ความร่วมมือของเพื่อนร่วมงาน การเอาใจเอาเปรียบผู้ร่วมงาน จำนวนงานที่ได้รับมอบหมาย ความยุติธรรมในการพิจารณาผลงาน รวมทั้งการบริหารงานของฝ่ายบริหารและตัวผู้บริหาร ซึ่งประเด็นต่างๆ ข้างต้นทำให้ บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน โดยทางบุคลากรก็ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ เสร็จสิ้นเพื่อไม่ให้ถูกตำหนิในการปฏิบัติงาน แต่ประสิทธิภาพของงานที่ออกมาอาจจะไม่สมบูรณ์เต็มที่ ถ้าเป็นอย่างนี้ต่อไปก็จะทำให้องค์กรเกิดความเสียหายและองค์กรก็ไม่มีการพัฒนา ที่ดีต่อไป

สภาพที่กล่าวข้างต้นล้วนเป็นอาการที่สะท้อนถึงสภาพขวัญและกำลังใจที่ไม่ดีหรือลดลง ดังที่วิวัฒนา สุตรสุวรรณ (2541:12) ได้เสนอลักษณะที่แสดงว่า ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรมีขวัญและกำลังใจไม่ดีไว้ว่าสังเกตได้จากการลาออกจากงานหรือการแยกย้ายไปอยู่ที่อื่นด้วยความสมัครใจในอัตราที่เพิ่มขึ้นอย่างผิดปกติ โดยเฉพาะขณะที่ปริมาณงานซึ่งจะต้องทำอย่างรีบด่วนเกิดความผิดพลาดหรือบกพร่องในการปฏิบัติงานมากผิดปกติ สมาชิกในหน่วยงาน ขาดความสามัคคีกัน มีการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นบ่อย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ราบรื่น ขาดความเป็นกันเอง ผู้ปฏิบัติงานเดินไปมาคล้ายกับว่าทำงานตลอดเวลาแต่ผลงานไม่ก้าวหน้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอาการของการขาดขวัญและกำลังใจของพนักงานในสถานประกอบการขนาดเล็กจนเป็นเหตุให้เกิดการทำงานอย่างเสียมิได้ทำงานผิดพลาดบกพร่องและไม่มีคุณภาพ (สมิต สัจฉกร. ออนไลน์. 2555)

จากความสำคัญและความจำเป็นของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะที่ปฏิบัติงานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

การอาชีวศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำผลจากการศึกษาวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูให้เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานด้านต่างๆ ในการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และที่ตั้งสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด ปีการศึกษา 2554 จำนวน 781 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในเขตจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด ปีการศึกษา 2554 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan.1970:607-610) และการสุ่มแบบ แบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 257 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและที่ตั้งสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในเขตจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด จำแนกเป็น 8 ด้านประกอบด้วย 1) ความมั่นคงปลอดภัย 2) ความพึงพอใจในสภาพงานที่ดี 3) ความรู้สึกเป็นเจ้าของ 4) การได้รับความยุติธรรม 5) ความรู้สึกสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน 6) ความตระหนักในตนเอง 7) การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและ 8) การยอมรับความสามารถของตนเอง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยให้คะแนนแต่ละข้อ (Best and Khan. 1993 : 247) ดังนี้

5	หมายถึง	มีขวัญและกำลังใจมากที่สุด
4	หมายถึง	มีขวัญและกำลังใจมาก
3	หมายถึง	มีขวัญและกำลังใจปานกลาง
2	หมายถึง	มีขวัญและกำลังใจน้อย
1	หมายถึง	มีขวัญและกำลังใจน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
2. ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีในเรื่องขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานรวมทั้งเอกสารต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
3. สร้างแบบสอบถามตามที่ได้ศึกษา แล้วนำเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยาลัยเพื่อตรวจสอบและพิจารณาแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of item Objective Congruence : IOC)
5. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยาลัย จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .77-.79

6. นำแบบสอบถามที่หาค่าอำนาจจำแนกแล้ว มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 99) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้ว ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดเพื่อนำผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีถึงผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัย

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมสำเนาหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย ส่งสถานศึกษาเพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม

3. กำหนดวันในการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป จำนวน 257 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา จำนวน 257 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถามโดยแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

3. การวิเคราะห์ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในเขตจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด โดยรวมและรายด้านใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด.2545 : 100)

4.51 - 5.00 หมายถึง มีขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง มีขวัญและกำลังใจในระดับมาก

2.51 - 3.50 หมายถึง มีขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง มีขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง มีขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. วิเคราะห์ข้อมูลขวัญและกำลังใจของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด เปรียบเทียบตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยการทดสอบค่าที (t-test)

5. วิเคราะห์ข้อมูลขวัญและกำลังใจของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด เปรียบเทียบตามสถานศึกษาที่ปฏิบัติงาน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตรวจสอบความแตกต่าง เป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe')

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ร้อยละ (%)

1.2 ค่าเฉลี่ย (\bar{X})

1.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of item Objective Congruence : IOC)

2.2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม

2.3 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.1 การทดสอบค่าที (t-test)

3.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe')

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีจำนวนทั้งสิ้น 257 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นชาย จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 73.54 เป็นหญิงจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 26.46 มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมาก จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 45.14 และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อย จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 54.86 สถานศึกษาในจังหวัดระยองจำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 43.58 สถานศึกษาในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 95คน คิดเป็นร้อยละ 36.96 และสถานศึกษาในจังหวัดตราด จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 19.46

2. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือการยอมรับความสามารถของตนเองและความรู้สึกเป็นเจ้าของอยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกคือความรู้สึกสัมฤทธิ์ผลในการงาน ความตระหนักในตนเอง และความพึงพอใจในสภาพงานที่ดี อยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือการได้รับความยุติธรรม

3. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการยอมรับความสามารถของตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพึงพอใจในสภาพงานที่ดี และด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำแนกตามที่ตั้งสถานศึกษา พบว่าโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพึงพอใจในสภาพงานที่ดี ด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของ ด้านความรู้สึกสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน ด้านความตระหนักในตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนด้านอื่นๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากซึ่งเป็นลำดับแรก เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าบุคลากรมีความเชื่อมั่นและยอมรับในการทำงานของตนเองและมีความพึงพอใจในหน้าที่การงานที่ปฏิบัติอยู่ ดังนั้นในการปฏิบัติงานถ้าได้ทำงานที่ตนได้รับผิดชอบและพึงพอใจ ย่อมได้ผลงานดีกว่างานที่ตนไม่ได้รับผิดชอบและไม่พอใจ ฉะนั้น ในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร จึงต้องหาแนวทางในการเสริมสร้างการยอมรับความสามารถของบุคลากรให้เกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน มีความรักงานและกระตือรือร้นในการทำงาน ดังที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544:134) กล่าวว่า ขวัญและกำลังใจเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกมาในรูปพฤติกรรมต่างๆ เช่น ความกระตือรือร้น ความหวัง

ความกล้า ความเชื่อมั่น และในทางตรงกันข้าม คนที่ปราศจากขวัญและกำลังใจ จะแสดงออกในรูปเฉื่อยชา ความเฉยเมย ความหวาดระแวง ขาดความเชื่อมั่น ขวัญและกำลังใจจึงเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อม คนที่มีขวัญและกำลังใจที่ดีจะสังเกตได้จากความกระตือรือร้นในการทำงาน เต็มใจที่จะทำตามกฎข้อบังคับของหน่วยงาน พยายามปฏิบัติงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายอื่นๆ ซึ่งเป็นผลดีต่อองค์กร ถ้าขวัญและกำลังใจไม่ดีก็พบแต่ความท้อแท้และเบื่อหน่าย ขาดความเต็มใจที่จะทำงาน ขาดงานไม่เอยกรับผิดชอบงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทวีศักดิ์ กวยะปานิก (2547:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการบริหารกับสภาพขวัญในการปฏิบัติงานของครู อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง ในช่วงปฏิรูปการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการศึกษาพบว่าขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มี 6 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยคือ ความรู้สึกสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย ความพึงพอใจในสภาพงานที่ดี การได้รับความยุติธรรมและด้านความมั่นคงปลอดภัย

2. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการครูไม่ว่าเพศหญิงหรือเพศชาย ซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีปัจจัยต่างๆ ที่เป็นเครื่องช่วยให้การปฏิบัติงานมีความคล่องตัวได้แก่ การเป็นสัดสวนของอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์การสอน บรรยากาศ ชั่วโมงการสอนรวมทั้งสภาพแวดล้อมอื่นๆ เช่นการได้รับความเป็นกันเอง การยิ้มแย้มแจ่มใสเพราะเมื่อบุคคลเข้ามาทำงานเขาต้องการสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงานที่ดี เพื่อจะสามารถปฏิบัติงานได้สะดวกสบาย ดังทฤษฎีสองปัจจัยของ เอิร์ชเบิร์ก (Herzberg,1959.60-63; อ้างอิงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2545:313-315) เป็นทฤษฎีที่อธิบายเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของบุคคลในองค์กรโดย เอิร์ชเบิร์ก (Herzberg) ได้กล่าวถึงสภาพการทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างความไม่พอใจให้เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานจากการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ พบว่า ครูโดยทั่วไปต้องการสภาพงานที่ดีมีลักษณะดึงดูดใจ มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก สถานที่ทำงานทันสมัยกลิ่น แสงสว่าง การถ่ายเทอากาศ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมของหน่วยงานมีอิทธิพลต่อความความพึงพอใจและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีได้แก่ เงินเดือนที่เหมาะสม โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้า ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ความมั่นคงในงาน วิธีการปกครองของผู้บังคับ

บัญชา การได้รับการยอมรับนับถือ ตลอดจนความมีระเบียบและสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุที่เหมาะสมเพียงพอ ในทางตรงข้ามถ้าจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานไม่ดีก็จะทำให้บุคลากรขาดความตั้งใจในการทำงานเป็นการทำลายขวัญและกำลังใจของบุคลากร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้บังคับบัญชาผู้ร่วมงานและต่อตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาวุธ จุมปา (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องขวัญและกำลังใจของบุคลากรวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพะเยาจังหวัดพะเยาผลการศึกษาพบว่า บุคลากรวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพะเยาจังหวัดพะเยา มีระดับขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกตามเพศ มีระดับขวัญและกำลังใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนไม่อาจจะมีประสบการณ์มากหรือน้อยต่างกันถึงเห็นความก้าวหน้าในอาชีพครู เพื่อต้องการสะสมผลงานให้ได้เลื่อนวิทยฐานะให้สูงขึ้น จึงทุ่มเทในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ดังทฤษฎีความต้องการของแมคเคลแลนด์ (McClelland, 1985: 203 ; อ้างอิงใน ธร สุนทรายุทธ. 2551 : 307) โดยเน้นความต้องการของมนุษย์มี 3 ประการเป็นความต้องการที่เกิดจากการเรียนรู้ในสังคม ในวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นความต้องการขึ้นในตัวบุคคลความต้องการ 3 ประการดังนี้คือ 1) ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) ที่ต้องการมีความสามารถปฏิบัติงานดำเนินกิจกรรมจนบรรลุผลเป้าหมายได้สำเร็จตามความปรารถนา 2) ความต้องการความสัมพันธ์ที่ดี (Need for Affiliation) ต้องการความรักใคร่ชอบพอบุคคลรอบข้าง 3) ความต้องการอำนาจ (Need for Power) ต้องการมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มีอำนาจบังคับบัญชาต้องการมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ทฤษฎีของแมคเคลแลนด์ (McClelland) วางกรอบมุ่งไปที่ความต้องการ 3 ประการที่อยู่เหนือระดับความต้องการความคงอยู่ของชีวิตเหนือความต้องการระดับ 1 และ 2 ของมาสโลว์ (Maslow) จัดว่าเป็นความต้องการในระดับสูงความเป็นจริงของทฤษฎีนี้ จะขึ้นกับรากฐานความเป็นอยู่ในองค์กร ที่สามารถจัดการตอบสนองความต้องการเบื้องต้นทางร่างกายและความมั่นคงปลอดภัยของบุคลากรได้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว บุคลากรจึงต้องการความสำเร็จ ต้องการความสัมพันธ์ที่ดีและต้องการอำนาจตามมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวณี ติรณะ (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูอาชีวศึกษาเอกชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในจังหวัดนครปฐมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่าในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจำแนกตามที่ตั้งสถานศึกษา พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ในเขตที่ตั้งจังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรีหรือจังหวัดตราดเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการจัดการด้านอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัดของภาคตะวันออก โดยดำเนินการจัดการศึกษาวิชาชีพ 4 ประเภท มีโครงสร้างเหมือนกันคือช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คหกรรมและศิลปกรรม ซึ่งได้จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรต่าง ๆ ได้แก่ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) มีบทบาทในการจัดบริการการศึกษาวิชาชีพทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียนและได้จัดการศึกษาในลักษณะของการให้บริการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นแก่ประชาชนทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2554:4) ดังนั้นจึงส่งผลต่อขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจำแนกตามที่ตั้งสถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธีรัตน์ ปัจจัยคา (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดวิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่าระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู จำแนกตามสถานที่ปฏิบัติงาน พบว่าด้านระบบสวัสดิการและด้านระบบบำเหน็จความชอบ มีระดับขวัญและกำลังใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เพื่อการดำเนินงาน ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับปานกลาง จึงเป็นข้อมูลที่ผู้บริหารควรให้ความสนใจพิจารณาแก้ไขปรับปรุงและสนับสนุนองค์ประกอบต่างๆในทุกๆด้าน เป็นการยกระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูให้ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ที่สูงขึ้นและเมื่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูดีขึ้นย่อมส่งผลให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของครูสัมฤทธิ์ผลจึงควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 การได้รับความยุติธรรม ผู้บังคับบัญชาคควรสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างเสมอภาคให้มากยิ่งขึ้น การพิจารณาความดีความชอบให้เป็นไปอย่างโปร่งใสและยุติธรรม

1.2 ความมั่นคงปลอดภัย ควรสร้างความเชื่อมั่นในด้านความมั่นคงในงาน ตำแหน่งงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันและควรจัดสวัสดิการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

1.3 การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย ในการปฏิบัติงาน ควรให้ครูทั้งหมดได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและนโยบายของสถานศึกษา ผู้บังคับบัญชาควรรับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานและควรมีการติดตามประเมินผลให้เป็นไปตามขั้นตอนอย่างเป็นธรรมชาติ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสร้างขวัญและกำลังใจของครูในสังกัดสถานศึกษาอื่น ๆ

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรที่จะส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

2.3 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ทวีศักดิ์ กวยะปาณิก. 2547. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารกับสภาพขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู-อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1-6 ในช่วงปฏิรูปการอาชีวศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กาญจนบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ธงชัย สันติวงษ์. 2543. องค์การและการบริหาร. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- จร สุนทรายุทธ. 2551. การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์ จำกัด.
- บรรยงค์ โตจินดา. 2543. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: บริษัทรวมสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2545. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2544. จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.
- วัฒนา สุตรสุวรรณ. 2541. การปกครองบังคับบัญชาและการบริหารงาน. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2545. กลยุทธ์การตลาด. กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและไซเท็ก.
- สกลิต วงศ์สุวรรณ. 2548. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์นการพิมพ์.

สมิต สัจฉกร. 2550. การสร้างขวัญกำลังใจให้แก่พนักงาน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :<http://www.tpa.or>. 20 กรกฎาคม 2555.

สุวณี ธีระละ. 2545. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม.

สุธีรัตน์ ปัจจัยคา 2551. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดวิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). ร้อยเอ็ด: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

อาวุธ จุมปา. 2550. ขวัญและกำลังใจของบุคลากรวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพะเยาจังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ บธ.ม.(บริหารธุรกิจ). เชียงราย: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

Best, J.W. and Khan, J.V. 1993. Research in Education. 7 th ed . Boston: Allyn and Bacon.

Cronbach, L. J. 1990. Essentials of Psychological Testing. 5th ed. New York: Harper Collins.

Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Journal of Education and Psychological Measurement. 30(3) :607-610.

Likert, R. 1987. System 4. A resource for Improving Public Administration. Public Administration. 41(4): 674-678.

Wiles, R. 1975. Supervision for Better School. New York: Prentice Hall.

การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

A Study of School Administrators and Teachers' Opinions under the Office
of Trat Primary Educational Service Area toward the Administrators' skill

เสาวภา พรเสนาะ อัมพวัน ประเสริฐภักดี สายตา ประเสริฐภักดี
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามตำแหน่ง และ ขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำนวน 403 คน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 100 คน และครูผู้สอน จำนวน 303 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t - test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) และตรวจสอบความแตกต่าง เป็นรายคู่ โดยวิธีการตรวจสอบ ความแตกต่างของเชฟเฟ้ (Scheffe')

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดจำแนกตามตำแหน่ง โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและจำแนกตามขนาดสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านพบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : ทักษะการบริหาร

Abstract

The purposes of this research were to study and compare the skills of school administrators from administrators and teachers opinion under the Office of Trat Primary Educational Service Area. The sample consisted of 100 administrators and 303 teachers under the Office of Trat Primary Educational Service Area. They were classified by position and school sizes. The research instrument was a five rating scale questionnaire with reliability at .95. The data were analyzed by using mean, standard deviation, t-test and One-way ANOVA and pair comparison was tested by Scheffe' Method.

The results of the study were as follows : 1) The skills of administrators from the opinion of administrators and teachers was a high level. 2) The administrative skills of the administrators from different positions were not different significantly at 0.01 level.

Keyword : the skills of school

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ถือได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการปฏิรูปการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข ได้มีการจัดโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาที่เปลี่ยนไปจากเดิม ได้มีการยุบรวมกรมต่างๆ ในส่วนกลางเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อขจัดความซ้ำซ้อนในการทำงานและเอื้อให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ระหว่างสถานศึกษาที่สังกัดแต่ละกรม โดยมุ่งหวังให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาที่เป็นเครื่องมือที่สำคัญ ที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ มาตรา 39 ระบุว่าให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ซึ่งหมายความว่าเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจะมีอำนาจมีอิสระในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษามากขึ้นตามที่กฎหมายกำหนด โดยหวังว่าเมื่อมีการกระจายอำนาจออกจากกระทรวงไปแล้วขั้นตอนการบริหารจะน้อยลง เวลาที่ใช้ในการตัดสินใจในแต่ละเรื่องจะสั้นลงด้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจะพึ่งตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติงานที่มีความสำคัญมากที่สุดในการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 ข : 20)

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก แต่คุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาจะบรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐได้ก็ต้องอาศัยการบริหารการศึกษาที่ดีและเหมาะสมแก่ชุมชนนั้นๆ คุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งใน การบริหารสถานศึกษา แต่การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะสามารถบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามนโยบายและตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายนอกได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ตามความรับผิดชอบหลัก ได้แก่ งานบริหารบุคลากร งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณและการเงิน งานบริหารทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2549 : 30)

การบริหารจัดการสถานศึกษามุ่งเน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้วิธีการบริหารจัดการที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามศักยภาพและสถานศึกษานั้น การให้อิสระในการดำเนินการด้วยตนเอง จะทำให้เกิดความคล่องตัวสามารถพัฒนา

เปลี่ยนแปลงได้ทันต่อเหตุการณ์ผลงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของสถานศึกษาทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จหรือการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข การบริหารการศึกษาในปัจจุบัน เป็นการดำเนินการที่ประกอบด้วยการวางแผน การจัดรูปงานและระบุกำลังคนการจูงใจและการควบคุมการดำเนินงานของบุคลากรในหน่วยงานก็เพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุเป้าที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะในการบริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะที่สามารถจะครอบคลุมภารกิจและบทบาทได้ทั้งหมด จะต้องมีทักษะการบริหาร 3 ด้าน ที่สำคัญที่ทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ คือ ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษย์ และทักษะด้านความคิดรวบยอด (Katz. 1971 : 55 - 58) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทักษะตนเอง ให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีศักยภาพ คุณภาพ โดยต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ มีความสามารถ มีความเข้าใจ มีทักษะในเชิงการบริหารงานเป็นอย่างดี กล่าวคือ กล่าวพูด กล่าวตัดสินใจ เป็นนักประสานงานที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเป็นผู้นำ โดยเฉพาะความเป็นผู้นำ ทางด้านวิชาการ และ ด้านวิชาชีพ เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล รู้เท่าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ อยู่เสมอโดยสามารถเป็นผู้นำไปสู่การปฏิบัติ และการบริหารจัดการ มีความคิดและการกระทำที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์และยืดหยุ่นรู้จักระดมทรัพยากรการบริหารทั้งหมดมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการบริหารงานสูงสุดอันจะเป็นแบบอย่างเอื้อให้บุคลากรในสถานศึกษามีทักษะการบริหารสถานศึกษาไปด้วย

จากความสำคัญดังกล่าวจะเห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีทักษะการบริหารใน 3 ด้าน คือ ด้านเทคนิควิธี ด้านมนุษย์และด้านความคิดรวบยอด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด สำหรับนำผลไปใช้เป็นข้อมูลในการบริหารทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดจำแนกตามตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ปีการศึกษา 2555 จำนวน 1,214 คน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 128 คน ครูผู้สอน จำนวน 1,086 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ปีการศึกษา 2555 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607 – 610) และการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543 : 294) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นในการแบ่งได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้นจำนวน 403 คน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 100 คน และครู จำนวน 303 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ที่สอบถามเกี่ยวกับตำแหน่งและขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของ ลิเคิร์ต (Likert's Scale) ซึ่งสอบถามเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเทคนิควิธีด้านมนุษย ด้านความคิดรวบยอด ซึ่งกำหนดความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 72)

- 5 หมายถึง มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา
2. สร้างแบบสอบถาม เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
3. สร้างแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยครอบคลุมเนื้อหาตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเทคนิควิธี ด้านมนุษย และด้านความคิดรวบยอด

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item of Objective Congruence : IOC) ซึ่งได้ค่าดัชนี ความสอดคล้องระหว่าง .80-1.00

5. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะแล้ว เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มทดลองที่เป็นผู้บริหารและครูในสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมอยู่ระหว่าง .59-89

6. นำแบบสอบถามที่หาค่าอำนาจจำแนกแล้ว มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 99) ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ .95

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ขออนุญาตและแนะนำตัวผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ส่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. นำหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัย จากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นสถานศึกษาเก็บข้อมูล เพื่อขอความร่วมมือ ในการแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งดำเนินการและนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ ขอรับแบบสอบถามคืน
3. กำหนดวันในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามและผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปจำนวน 403 ฉบับ ได้รับกลับคืนมาจำนวน 403 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ
2. วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษาโดยหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

3. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 2 โดยการหาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านและรายข้อ แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 103)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีทักษะการบริหารอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. วิเคราะห์ข้อมูลทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด เปรียบเทียบตามตำแหน่ง โดยการทดสอบค่าที (t-test)

5. เปรียบเทียบขนาดของสถานศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะเปรียบเทียบเป็นรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe')

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ค่าร้อยละ (%)

1.2 ค่าเฉลี่ย (\bar{X})

1.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of item Objective Congruence : IOC)

2.2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม

2.3 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (- Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน

3.1 การทดสอบค่าที (t-test)

3.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างและตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe')

ผลการวิจัย

จากการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดโดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ทักษะด้านมนุษย ทักษะด้านความคิดรวบยอด และทักษะด้านเทคนิควิธี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังนี้

1.1 ด้านเทคนิควิธี พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ด้านเทคนิควิธี โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรกคือ มีการนำผลการประเมินไปใช้ พัฒนางาน ผู้บริหารเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง และแผนกลยุทธ์สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ

1.2 ด้านมนุษย พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ด้านมนุษย โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรกคือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีกัลยาณมิตร และมีความมั่นใจในตนเอง

1.3 ด้านความคิดรวบยอด พบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดด้านความคิดรวบยอด โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก คือ มีความรู้ในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ภาระงานยุทธศาสตร์ ที่จะนำสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายได้ มีความรู้ในด้านการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และมีการทำนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติมาปรับให้สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา

2. การเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดจำแนกตามตำแหน่งและขนาดของสถานศึกษา ปรากฏผลดังนี้

2.1 ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า

โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทักษะด้านเทคนิควิธีและทักษะด้านมนุษย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนทักษะด้านความคิดรวบยอด แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านพบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่และสถานศึกษาขนาดกลางกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ต่อไปนี้

1. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่าในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้มีโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะเจตคติ ด้านการบริหารงานการศึกษาให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดทุกคน และการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะเข้าสู่ตำแหน่งจะต้องผ่านการสอบคัดเลือกและผ่านการพัฒนาอย่างเข้มและจะต้องผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จากโครงการนี้เป็นส่วนที่สำคัญที่ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทักษะในการบริหารทุกด้านอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2545 : 24) ซึ่งมีความเห็นว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นความสามารถทางการบริหารที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถในการบริหารองค์กร เพื่อให้ภารกิจบรรลุสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร ทักษะทางการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ทักษะด้านเทคนิค ทักษะที่จำเป็นในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ส่วนทักษะด้านมนุษย์ซึ่งเป็นความสามารถในการเข้าใจและจูงใจ และทักษะด้านความคิดรวบยอดเป็นความสามารถในการคิดให้เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับแนวคิดของ เดรก และโรว์ (Drake and Roe. 1986 : 30) ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับทักษะในการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ทักษะทางความรู้ความคิด ผู้บริหาร

สถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ ความคิด มีสติปัญญา และวิสัยทัศน์ ทักษะทางเทคนิค เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการมีความรู้ที่เชี่ยวชาญและความชำนาญในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง พร้อมทั้งมีความคล่องแคล่วในการใช้เครื่องมือและเทคนิควิธีการในการทำกิจกรรม ทักษะทางการศึกษาและการสอน เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางการศึกษา ซึ่งต้องมีความรู้ความเข้าใจในด้านการเรียนการสอนต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ และเป็นนักวิชาการที่ดี ทักษะทางมนุษย์ เป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษากับปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างพลังแห่งความร่วมมือของทีมงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ทักษะทางความคิดรวบยอดเป็นความสามารถที่จะประสานสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน และสามารถที่จะมองเห็นองค์การในภาพรวม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องรู้ถึงหน้าที่ ส่วนต่างๆ ขององค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณช นียุตรานนท์ (2548 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 พบว่า ทักษะการบริหารโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือด้านมนุษย ด้านความคิดรวบยอด และด้านเทคนิค และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงใจ ระยะเวลา (2549 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในทัศนะของนายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศึกษาในเทศกัประจวบคีรีขันธ์ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูสังกัดโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดจันทบุรีอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากคือ ทักษะเชิงมนมัติ ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์และทักษะเชิงนิเทศ

2. การเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามตำแหน่ง โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน ใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต้องทำงานร่วมกัน ต้องแก้ไขปัญหาพร้อมกัน โดยทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะต้องรับทราบหลักในการบริหารที่ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยการปฏิบัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหาร ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียน ดังนั้นจึงทำให้ความคิดเห็น ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในด้านทักษะการบริหารโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด บางโม (2546 : 48-49) ที่กล่าวว่าการบริหารต้องมี แนว

ปฏิบัติพื้นฐานที่สำคัญ โดยหน่วยงานต้องกำหนดเป้าหมายไว้ให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน เมื่อผู้ปฏิบัติงานแต่ละบุคคลบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้วัตถุประสงค์ของหน่วยงานก็จะสำเร็จไปด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง งานของแต่ละตำแหน่งแต่ละคนควรจำกัดขอบเขตให้แต่ละคนทำหน้าที่อันส่งเสริมให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันต้องจัดไว้ในกลุ่มเดียวกันถือว่าเป็นหลักการแบ่งงานกันทำ ตามความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้แก่ตำแหน่งต่างๆ จะต้องสัมพันธ์กับความรับผิดชอบ บุคคลใดที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบต่อผลสำเร็จของหน่วยงานระดับใด ก็ควรจะได้รับมอบอำนาจหน้าที่ให้เพียงพอที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายในระดับที่จะทำให้งานนั้นสำเร็จได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของจำลอง วารี (2550:48 – 49) ที่ได้ทำการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอสนามชัยเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองเขต 2 ใน 3 ด้าน คือ ด้านเทคนิควิธี ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความคิดรวบยอด ผลการวิจัย พบว่าทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอสนามชัยเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองเขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเมื่อเปรียบเทียบ ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอสนามชัยเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองเขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. การเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ และสถานศึกษาขนาดกลางกับสถานศึกษาขนาดใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางมีทักษะการบริหารสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพราะโรงเรียนขนาดใหญ่มีระบบการบริหารหรือการจัดการมีสายการบังคับบัญชาที่มีรอบชัดเจน มีตำแหน่งรองผู้อำนวยการ หัวหน้างานฝ่ายต่างๆ หัวหน้าสายชั้น หัวหน้ากลุ่มสาระ เป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานในลักษณะการบริหารงานแบบกระจายอำนาจ ซึ่งโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็กไม่มีสายการบังคับบัญชาดังกล่าว เพราะมีครูและบุคลากรในโรงเรียนน้อย ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูต้องรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนและรับผิดชอบในโครงการต่างๆ รวมกันและผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทักษะการบริหารงานอย่างเต็มที่ จึงทำให้ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนขนาดใหญ่แตกต่างจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็กสอดคล้องกับ พิริยะ

อนุกุล (ออนไลน์. 2549) ที่กล่าวว่าการบริหารหมายถึงศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารไม่ใช่ผู้ปฏิบัติแต่เป็นผู้ใช้ศิลปะหรือทักษะทำให้ผู้ปฏิบัติทำงานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมสมัย ผลารักษ์ (2550 : 65 – 66) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระดับทักษะการบริหารงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 ตามที่เสนอของครูผู้สอนจำแนกตามขนาดโรงเรียนพบว่า ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า โดยรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และ ขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรรณิการ์ พลายน้อย (2550 : 65 – 66) ได้ทำการศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมืองสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ตามการรับรู้ของครูในสังกัด จำแนกตามขนาดของโรงเรียนพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดกลางจะมีความแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรส่งเสริมสนับสนุนทักษะการบริหารด้านเทคนิควิธี โดยผู้บริหารมีการนิเทศงานให้กับครูสถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถและเหมาะสมเป็นไปอย่างยุติธรรม

1.2 ควรส่งเสริมสนับสนุนทักษะด้านมนุษย โดยให้มีการพบปะสังสรรค์นอก เวลางานเป็นครั้งคราว การให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานทำงานด้วยความเต็มใจ มีวิธีการสร้างขวัญกำลังใจ ให้แก่ผู้ร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารสถานศึกษา

1.3 ควรมีการพัฒนาทักษะด้านความคิดรวบยอด โดยมีความรู้ความเข้าใจกฎหมาย ระเบียบต่างๆ เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอน การนิเทศติดตามการวัดผลประเมินผล มีการนำความรู้มาช่วยในการวางแผนและนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้การบริหารงานได้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดเพื่อยก ระดับผลสัมฤทธิ์ด้านคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้น

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2546. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.** กรุงเทพฯ : กระทรวงฯ
- จำลอง วารี. 2550. **การศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในอำเภอสนมชัยเขตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2.** วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดวงใจ ระถะยาน. 2549. **การศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). จันทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2545. "การอ้างอิงประชากรเมื่อใช้เครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่ากับกลุ่มตัวอย่าง," **วัดผลการศึกษา.** 3 (1) : 22 - 25.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พิริยะ อนุกุล. 2549. **การบริหารจัดการในโรงพยาบาลรศกภูมิจังหวัดสงขลา.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://gotoknow.org/blog/jed.18> 18 สิงหาคม 2554.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2545. **ความหมายของการบริหารจัดการ.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=lean-&group=1.17> ธันวาคม 2554.
- สมคิด บางโม. 2546. **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมสมัย ผลรักษ์. 2550. **ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2.** วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2549) **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545** กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.
- สุพรรณิการ์ พลายน้อย. 2550. **ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของข้าราชการครูในอำเภอเมืองสระแก้ว** สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรนุช นียุตราพันธ์. 2548. **ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1.** วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). ฉะเชิงเทรา : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

- Drake, T.L, and Roe, W.H. 1986. **The Principal ship.** 3rd ed. New York : Macmilan.
- Katz, R.L. 1971. **Skills of an Effective Administrator.** Harvard Business Review, Executive Success Making it in Management. Massachusetts : Press Cambridge.
- _____. (January – February 1995). "Skills of an effective administrator," **Harvard Business Review.** 33 : 33 – 42.
- Krejcie, R.V. and Morgan. D.W. 1970. "Determining Size for Research Activities," **Education and Psychological Measurement.** 30 (3) : 607 – 610.

การศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1

The Problems of the Administration of Early Childhood Schools under
the Rayong Primary Education Service Area Office

ชญชนันท์ พิพัฒน์สุขดำรง อีรวลัย ศิลารัตน์ พิระ รัตนวิจิตร

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 72 คน หัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัย จำนวน 72 คน ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปัญหา ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับน้อย 2) ผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 พบว่า ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่งโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการบริหารงานบุคคล ด้านวิชาการบริหารทั่วไป และด้านการบริหารวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 .01 และ .05 ตามลำดับ ส่วนด้านการบริหารงบประมาณแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน จำแนกตามวุฒิการศึกษาโดยภาพรวมและด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณและด้านการบริหารงานบุคคลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านการบริหารทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน จำแนกตามขนาดโรงเรียนโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านการบริหารงบประมาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเมื่อเทียบเป็นรายคู่พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : การบริหารจัดการศึกษา, ปฐมวัย, โรงเรียน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1, การบริหารวิชาการ, การบริหารงบประมาณ, การบริหารงานบุคคล, การบริหารทั่วไป

Abstract

The purposes of this research were to study and compare the problems of the administration of early childhood schools under the Office of Rayong Primary Education Service Area 1. The sample consisted of 72 Administrators and 72 heads of early childhood departments. The sample was classified by positions, educational background, work experiences and school sizes. The instrument was a 5 rating scale questionnaire asking about the administration of academic, personnel, budget and general. The statistics used were percentage, mean, standard deviation, t-test and One – way ANOVA.

The results found that the problems of the administration were at a low level. The problems ranked are academic, personnel, budget and general administration respectively. The administrators who had different positions had different problems significant at 0.05 level. There were no different problems significantly among those who had different educational background, work experiences and school sizes.

Keywords : Administration Problems, Early Childhood Schools, Office of Rayong Primary Education Service Area 1, academic administration, personnel administration, budget administration, general administration

บทนำ

การบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 รับผิดชอบโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้กับเด็กอายุ 4 – 5 ขวบ ครอบคลุม 5 อำเภอ มีจำนวน 113 โรงเรียน จากการรายงานการนิเทศติดตามของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองเขต 1 (2551 : 7) (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเรียกเป็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1) การดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนในเขตพื้นที่ ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ เนื่องจาก ปัจจุบันมีโรงเรียนขนาดเล็ก 18 โรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีเด็กต่ำกว่า 120 คนและโรงเรียนหรือผู้บริหารโรงเรียนมักไม่ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาในระดับนี้ เพราะเป็นระดับที่พัฒนาความพร้อมเท่านั้น การจัดครูเข้าสอนซึ่งอาจไม่ตรงกับวิชาเอกที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ครูผู้สอนไม่เข้าใจหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กระดับปฐมวัยเท่าที่ควร จึงส่งผลให้การประเมิน สมศ.ในภาพรวมอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ นอกเหนือจากนี้ ยังมีปัญหาอีกหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านครูไม่ครบชั้นเรียน การขาดแคลนงบประมาณสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน ประกอบกับผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งได้ประเมินโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 เมื่อ พ.ศ.2551 ในด้านการศึกษาในระดับปฐมวัย สรุปผลการประเมินโรงเรียน จำนวน 113 โรงเรียน ส่วนใหญ่มีผลการประเมินภายนอกอยู่ในระดับปรับปรุงและพอใช้ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.33

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 ทั้ง 113 โรงเรียน เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยศึกษาเปรียบเทียบจากความคิดเห็นของผู้บริหารและหัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัย จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องส่งผลให้การศึกษาของเด็กในระดับปฐมวัยมีคุณภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

1. การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 จำนวน 113 โรงเรียน จำนวน 226 คน จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 113 คนและหัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัย จำนวน 113 คน ตามข้อมูลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 (2552 : 7)

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดจากประชากร โดยเปรียบเทียบกับตารางสัดส่วนสุ่มกลุ่มตัวอย่างของ เครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607 - 608) แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและหัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัยโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 จำนวน 144 คน จำแนกเป็นผู้บริหารจำนวน 72 คนและหัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัยจำนวน 72 คน โดยมีระดับความเชื่อมั่นที่ .95

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและขนาดโรงเรียน เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และเติมข้อมูล

ตอนที่ 2 ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตามรูปแบบของลิเคอร์ท (Likerts) ครอบคลุมปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป

แต่ละข้อเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตามรูปแบบของลิเคอร์ท (Likerts) (บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว. 2535 : 25-24)

3.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 ของ ผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1

3.1.2 ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือตำราที่เกี่ยวข้องกับหลักและวิธีการสร้างแบบสอบถาม

3.1.3 กำหนดขอบข่ายของข้อความที่จะใช้ในแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยให้ครอบคลุมเนื้อหาตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน (2551 : 7 - 13) กำหนด คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป สอบถามตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1

3.2 วิธีหาคุณภาพเครื่องมือ

3.2.1 นำเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นขอคำแนะนำและตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วนำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยค่า IOC (Index of Objectives Congresses) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 116 - 117) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามอยู่ระหว่าง .60 - 1.00

3.2.2 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจการจำแนกเป็นรายข้อโดยวิธีหาค่าสหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวม (Item - total Correlation) ได้ค่าอำนาจการจำแนกรายข้อระหว่าง 0.10 - 1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นโดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของครอนบาค (วิล ทองแผ่. 2546 : 161 - 162) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .97 สามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงได้ทั้งหมด

3.2.3 นำแบบสอบถามที่ผ่านกระบวนการข้างต้นไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยนำหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม จำนวน 144 ฉบับ พร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังกลุ่มตัวอย่างและกำหนดวันที่รับคืน โดยเก็บแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถามโดยตรงได้รับคืน 144 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมดที่รวบรวมได้ ผู้วิจัยนำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

5.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ แล้วหาค่าร้อยละของจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 100

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและขนาดโรงเรียน ของผู้ตอบแบบสอบถามใช้สถิติเชิงพรรณนาโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

5.3 นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าสถิติ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปล

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.5 เปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน วิเคราะห์โดยทดสอบค่าที (t-test)

5.6 เปรียบเทียบปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจะใช้การทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe')

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 ซึ่งมีสาระสำคัญของผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารโรงเรียน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 เป็นครูหัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัย 72 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 วุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 56.90 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 43.10 ประสบการณ์การทำงานน้อย จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 15.30 ประสบการณ์การทำงานมาก จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 84.70 อยู่ในโรงเรียนขนาดเล็ก 36 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ขนาดกลาง จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 59.70 และขนาดใหญ่ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 15.30

ตอนที่ 2

1. ปัญหาการบริหารจัดการศึกษา ระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของเขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในเกณฑ์น้อย ทั้ง 4 ด้าน

2. ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของเขต 1 ด้านการบริหารวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 รายการ และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 6 รายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 รายการแรก ได้แก่ การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรระดับปฐมวัยของสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเหมาะสมกับเด็ก ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษาด้านวิชาการตามลำดับ

3. ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของเขต 1 ด้านการบริหารงบประมาณ ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับน้อย โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 รายการแรก ได้แก่ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาปฐมวัย การบริหารการเงินและการบัญชีระดับปฐมวัย การจัดทำแผนเสนองบประมาณระดับปฐมวัย ตามลำดับ

4. ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของเขต 1 ด้านการบริหารงานบุคคล ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 รายการ และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 8 รายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 รายการแรก ได้แก่

การวางแผนอัตรากำลังคนอย่างเพียงพอกับเด็กระดับปฐมวัย การมีคุณสมบัติที่เหมาะสมของครูระดับปฐมวัย การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ตามลำดับ

5. ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของเขต 1 ด้านการบริหารทั่วไป ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ข้อ และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 18 ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 รายการแรก ได้แก่ การระดมทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานอื่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย การดูแล บำรุงรักษาอาคารสถานที่และแหล่งเรียนรู้ระดับปฐมวัย ตามลำดับ

ตอนที่ 3

ผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของเขต 1 สรุปได้ ดังนี้

1. ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของเขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 .01 และ .01 ตามลำดับ ส่วนด้านการบริหารงบประมาณแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของเขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณและด้านบริหารงานบุคคล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านการบริหารทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของเขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ปัญหาการบริหารจัดการศึกษา ระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของเขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าส่วนใหญ่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านการบริหารงบประมาณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อเทียบเป็นรายคู่พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปและอภิปรายผล

ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน อภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับน้อย โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก กระทรวงศึกษาธิการได้กระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษาโดยตรง ดังที่ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551 : 1) ได้กล่าวไว้ ให้มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง พร้อมทั้งจัดทำคู่มือบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็น นิติบุคคล จัดประชุม อบรม สัมมนา ทำความเข้าใจเพื่อให้โรงเรียน ใช้เป็นแนวปฏิบัติตามภารกิจทั้ง 4 ด้าน ทำให้โรงเรียนปฏิบัติตาม ได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น เมื่อผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าฝ่าย ระดับปฐมวัย ช่วยกันปฏิบัติตามแนวปฏิบัติดังกล่าว ทำให้งาน ตามภารกิจทั้ง 4 ด้าน ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

2. เปรียบเทียบปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีประเด็นอภิปรายผลดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก บทบาทหน้าที่ต่างกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 37) ได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง กับศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่บริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์และ เป้าหมาย ส่วนครูผู้สอนมีบทบาทหน้าที่ที่มีต่อเด็ก เผยแพร่ความรู้ และพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้นำทางวิชาการ ซึ่งหัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัย ก็คือ ครูผู้ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าฝ่ายระดับปฐมวัยในโรงเรียน เมื่อบทบาทหน้าที่ต่างกันมีผลให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน

2.2 ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรียังมีวิสัยทัศน์น้อย ส่วนผู้ที่มีวุฒิการศึกษาซึ่งสูงกว่าระดับปริญญาตรีนั้นมีความรู้และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลกว่า ดังที่

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (ออนไลน์ : 2553) กล่าวว่า การเรียนรู้ทำให้เราได้รับข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ที่จะกระตุ้นความคิดต่อจน เป็นวิสัยทัศน์ได้ การเรียนรู้และทำความเข้าใจต่อสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นในอนาคต จะทำให้สามารถเตรียมในทุกด้าน เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จในอนาคตอย่างมั่นคง เรียนรู้มาก สังเกตมาก ช่างคิดมาก วิเคราะห์หมาก ก็มีแนวโน้มที่จะมีวิสัยทัศน์ได้มาก แต่เมื่อผู้มีวุฒิการศึกษาดังกล่าวอยู่ในสภาพแวดล้อมการทำงานใน ที่เดียวกัน จึงมีการรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอยู่ในสภาพเดียวกัน สถานที่ บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ปัญหาจึงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 ปัญหาการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 (ออนไลน์ : 2555) กำหนดกลยุทธ์ให้มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ โดยมีมาตรการต่างๆ เช่น ประสานการวางแผนการผลิต พัฒนาการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นระบบ มีปริมาณเพียงพอและมีคุณภาพ พัฒนาการครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คืนครูให้แก่ผู้เรียนโดยลดภาระงานอื่นที่ไม่จำเป็นและจัดให้มีบุคลากรสายสนับสนุนให้พอเพียง เพื่อให้ครูทำหน้าที่พัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มที่และมีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น ดังนั้น ผู้บริหารได้รับการพัฒนาตนเองให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ปัญหาการบริหารจัดการศึกษา ระดับปฐมวัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการกระจายอำนาจตามกลยุทธของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 (ออนไลน์ : 2554) กำหนดให้มีการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามแนวทางการกระจายอำนาจทางการศึกษา หลักธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ด้วยเป้าหมายให้สถานศึกษาทุกแห่งได้รับการนิเทศติดตาม ช่วยเหลือการดำเนินงานให้มีคุณภาพ และกำหนดตัวบ่งชี้ให้มีการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ เช่น มีการพัฒนาหรือประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาครบทั้งงาน 4 ด้าน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2553. **ข้อคิดเพื่อการสร้างวิสัยทัศน์.** (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://hope2bangkok.wordpress.com/2010/02/18/dr-kriengsak%E2%80%99s-hope-and-vision/>. 27 มีนาคม 2556.
- บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว. 2535. “การอ้างอิงถึงประชากรเมื่อใช้เครื่องมือแบบมาตราส่วนประเมินค่ากับกลุ่มตัวอย่าง,” **วัดผลการศึกษา.** มศว. มหาสารคาม.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิไล ทองแผ่. 2546. **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัย.** ลพบุรี : ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1. 2552. **สรุปรายงานการประเมินภายนอก.** ระยอง: กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์. 2554. **รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปีงบประมาณ พ.ศ.2554.** (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.rayong1.net/system/images/download/2545.rar>. 27 มีนาคม 2556.
- _____. 2555. **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555.** (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.rayong1.net/system/index.php/--2555>. 27 มีนาคม 2556.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548. **แนวดำเนินงานศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. 2551. **เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2551. **แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.curriculum51.net/upload/20090701231954.pdf>. 27 มีนาคม 2556.
- Krejcie, R.V., and Morgan, D.W. 1970. “Determining Sample size for Research Activities,” **Educational and Psychological Measurement.** 30(3) : 607 - 610.

รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน
กรณีศึกษาชุมชน บางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.

From of Socialization for Community's Voluntary Mind : A Study of Ban Nam Wan Community
Phrapradaeng District, Samutprakan Province

ดวงทิพย์ อ้นประสิทธิ์, สุพรรณิ ไชยอำพร
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาความหมายและลักษณะจิตอาสา ในทัศนะของชาวชุมชน 2) ศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้เกิดจิตอาสาในชุมชน 3) ศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการขัดเกลาของจิตอาสาของสถาบันทางสังคมที่สำคัญ 4) ศึกษาการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงปัญหา / อุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างการมีจิตอาสาของคนในตำบลบางน้ำหวาน ผู้ศึกษาได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ผลการศึกษาพบว่า

1. ชาวชุมชนได้ให้ความหมายจิตอาสา คือ การกระทำด้วยใจจริง ช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้เท่าที่ตนทำได้ อย่างไม่ยั้งเหนียว เพื่อที่จะนำชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งด้วยการที่เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ และในด้านองค์ประกอบ/คุณลักษณะของผู้มีจิตอาสา คือ เป็นผู้ที่พร้อมจะเสียสละเพื่อส่วนรวมทั้งร่างกาย แรงใจ รวมทั้งด้านเวลา และเป็นผู้ที่มีความเมตตา มีความซื่อสัตย์ โดยประพฤติตนเป็นบุคคลตัวอย่างให้กับผู้อื่นด้วยการยึดคุณธรรม จริยธรรม พร้อมกับมีความความขยัน อดทน และเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี เข้ากับผู้อื่นได้ง่าย เป็นที่ปรึกษาให้ผู้อื่นได้ ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถของตนให้กับผู้อื่น และมีภาวะความเป็นผู้นำและมีความกระตือรือร้น

2. การขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันต่าง ๆ คือ 1) ครอบครัว ได้แก่ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา การทำตนให้เห็นเป็นแบบอย่าง การลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล สร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง และ 3) โรงเรียน ได้แก่ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา การลงโทษ การให้รางวัล การทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง

3. การเปรียบเทียบรูปแบบการเลี้ยงดูหลัก ๆ ที่ทุกสถาบันให้ความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู ได้แก่ วิธีการอบรมที่เหมือนกันทั้งสามสถาบัน คือ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา และวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง เมื่อพิจารณาเฉพาะในวิธีการลงโทษและวิธีการจูงใจให้รางวัลพบว่า สถาบันที่นำมาใช้คือ ครอบครัวและโรงเรียน ในขณะที่สถาบันทางศาสนาไม่เน้นใช้วิธีการนี้ ส่วนวิธีการให้เรียนรู้ด้วยตนเอง สถาบันที่ใช้วิธีนี้มากที่สุดคือ ครอบครัวและศาสนา สำหรับวิธีการสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกันนั้น สถาบันครอบครัวได้นำมาใช้ข้อเสนอแนะสำคัญคือ สถาบันในการขัดเกลาทางสังคมเกี่ยวกับการเลี้ยงดู/กล่อมเกลา และหน่วยงานการพัฒนาต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะต้องพึ่งพากันโดยวิธีการในการขัดเกลาในระดับบุคคลเริ่มจากการเลี้ยงดูภายในครอบครัว และในระดับของการรวมกลุ่มซึ่งอยู่รูปแบบของการได้เข้าร่วมกลุ่มในชุมชน ศาสนาและโรงเรียน

คำสำคัญ : การขัดเกลาทางสังคม , จิตอาสา , ชุมชน

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the meaning and characteristics of voluntary mind from the community view point ; 2) to study the socialization process leading to voluntary mind ; 3) to compare the socialization process of voluntary mind done by important institution ; 4) to study supports from various sectors including problems, obstacles and recommendations for voluntary mind promotion at Ban Nam Wan

Qualitative research has been used for this study by in-depth interviews of key-informants of which the results revealed that the community dwellers gave the meaning of voluntary mind as sincere acting, helping and working for other' benefits as one can, all for the stronger community, giving out more than taking in. As for characters of those with voluntary minds, the salient ones are ready to sacrifice both mind and body and time and being kind person, honest, acting as good example for other to follow, possessing goodness, ethical, diligent, endurance, good nature, likable, and can be consulted by other, leadership, and enthusiastic.

Methods of socialization via various institutions are

1. The family in the following methods: verbal teaching, acting as example, punishment, giving rewards as motivation, build common rules, self – learning
2. Religion institution are : verbal teaching, acting as example, giving advice for living and self – learning.
School : verbal teaching, punishment, rewards, acting as example.
3. In comparison among main institution responsible for socialization, i.e., family school and religious, it was formal that the three institutions use the same and different methods as follow : Family – using self behavior as example verbal advice, punishment and creating common rules. Religious institution using verbal advice to behave mercifully and showing self-conducts as example. School – using methods relating to knowledge transmission, self-conduct as example and punishment. Every institution's socialization methods used; the one that used more often than others is verbal teaching/training and doing as examples including punishment by using strong words and caring.
4. Recommendations have been proposed for more effective ways of socialization methods for individuals and groups among concerned institutions.

Keywords : socialization, Voluntary mind , Community

บทนำ

จากสภาพสังคมและสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ นับตั้งแต่ที่ประเทศไทยได้มีการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) มาประกาศใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่ไม่สมดุลของประเทศไทยที่เน้นการให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยมีการเข้ามาลงทุนของแหล่งอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากอันส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของภาคการเกษตรกรรมในประเทศไทย กล่าวคือ การประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมได้ลดน้อยลงเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและแนวทางการทำมาหากินโดยมีการอพยพเข้ามาอาศัยในเมืองใหญ่ และประกอบอาชีพตามแหล่งโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นแหล่งธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้ให้เป็นอย่างดีมากกว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยเหตุนี้การเลือกแหล่งประกอบอาชีพจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนส่วนใหญ่ต้องเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตเป็นความเร่งรีบแข่งขันตลอดเวลา จึงทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวสนใจแต่เรื่องของตนไม่ใส่ใจผู้อื่น ทำให้ถูกมองข้ามเรื่องของจิตใจซึ่งแต่เดิมคนไทยนั้นมีความเห็นอกเห็นใจกันเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ในปัจจุบันกลับลดน้อยถอยลง (สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) ซึ่งปัญหาความเห็นแก่ตัวนั้น เนื่องจากโลกเรานี้มีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัดและมนุษย์โดยทั่วไปพยายามกอบโกยทรัพยากรสมบัติเพื่อมาไว้ครอบครองประพัตดินทุจริต สิ่งที่ตามคือสังคมเกิดความสับสนวุ่นวายและปัญหาสังคมต่าง ๆ มีความรุนแรงมากขึ้น เพราะฉะนั้นในการสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้นในชุมชน / สังคม ก็ควรมีการเริ่มจากการพัฒนาระดับของจิตใจให้สูงขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นการสร้างคุณลักษณะให้ มีผลดีต่อสังคมด้วย (Thai NGO, 2542: ย่อหน้าที่ 2) ทั้งนี้ทางสำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้มีการทบทวนสถานะของประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554) ในด้านสังคม เศรษฐกิจ ไปพร้อม ๆ กันเพื่อความอยู่ดีมีสุขของทุกคนจึงได้มีการเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ส่งผลให้มีการรวมตัวและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน มีการสร้างคุณค่าด้านการสำนึก รักบ้านเกิดด้วยการเตรียมพร้อมศักยภาพรองรับทางด้านการบริหารงานของภาครัฐเพื่อส่งเสริมกระบวนการประชาคมในการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างทั่วถึงรวมถึงการรักษาค่านิยมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกกลืนเลือนมานานมาปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ของประเทศที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมทั้งระบบคุณค่าของสังคมไทยในเรื่องการเห็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันที่เริ่มเสื่อมถอยลงทั้งนี้ในการนำพาให้คนในชุมชนและในสังคมมีลักษณะของจิตอาสาจำเป็นต้องอาศัยการกระตุ้นเคลื่อนสังคมไปสู่สังคมแห่งการเอื้อเฟื้อต่อกันอัน

เป็นรากฐานของสังคมแห่งความสุข เพราะฉะนั้นในการสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้นในชุมชน / สังคมก็ควรมีการเริ่มจากการพัฒนาระดับของจิตใจให้สูงขึ้นทั้งนี้ยังเป็นการสร้างคุณลักษณะให้มีผลดีต่อสังคมด้วย ในการเสริมสร้างด้านการพัฒนาจิตใจที่ดีเพื่อให้เกิดลักษณะการมีจิตอาสาจำเป็นจะต้องได้รับการขัดเกลาจากสมาชิก เพื่อถ่ายทอดความรู้ความสามารถ ทักษะ ทศนคติและอุดมการณ์ที่ดีในแบบที่สังคมปรารถนาให้แก่ผู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้และรับเอาระเบียบวิธีกฎเกณฑ์ผ่านสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม ได้แก่ 1) สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและมีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์ตั้งแต่เกิด โดยมีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู เพาะบ่มนิสัย สอนให้เป็นคนดี เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ 2) ชุมชน เป็นกลุ่มต่าง ๆ ทางสังคมที่มีการรวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งถือได้ว่ามีบทบาทในการอบรม ปลูกฝังและสอดส่องดูแล (มณฑลชัยเชิดขุนทด, 2549) 3) สถาบันศาสนา เป็นตัวแทนในการขัดเกลาจิตใจของคนในสังคมให้ยึดมั่นในสิ่งที่ดีงามมีศีลธรรม จริยธรรม และความประพฤติในทางที่ถูกที่ควรโดยเฉพาะศาสนาพุทธได้สอนให้คนเราไม่ตั้งอยู่ในความประมาทให้ประพัตดินในทางที่ถูกที่ควร 4) สถาบันโรงเรียนได้เข้ามาทำหน้าที่ช่วยเหลือครอบครัวในการขัดเกลาสมาชิกรุ่นใหม่จะมีส่วนรับผิดชอบในส่วนของการถ่ายทอดความรู้ที่สะสมอยู่ในสังคมให้แก่สมาชิกและยังสอนแนวทางที่สังคมต้องการ ให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

ในการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน” ผู้ศึกษาได้เลือกตำบลเป้าหมายเพื่อการเก็บข้อมูลโดยใช้ชื่อสมมติว่าชุมชน บางน้ำหวาน ซึ่งเป็นชุมชนในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยที่ตัวแทนดังกล่าวที่ได้เลือกศึกษานั้น ไม่ได้มุ่งหวังให้เป็นตัวแทนภาคกลางหรือเป็นตัวแทนของประเทศแต่อย่างใดหากเลือกแต่เพื่อเป็น ตัวแทนที่สะท้อนถึงการมีจิตอาสาของคนในชุมชน ทั้งนี้พื้นที่ที่ผู้ศึกษาเลือกทำการศึกษาเป็นชุมชนต้นแบบที่สามารถพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาความหมายและลักษณะจิตอาสา ในทัศนะของชาวชุมชน
2. ศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้เกิดจิตอาสาในชุมชน
3. ศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการขัดเกลาของจิตอาสาของสถาบันทางสังคมที่สำคัญ
4. ศึกษาการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงปัญหา / อุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างการมีจิตอาสาของคนในตำบลบางน้ำหวาน* อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ จากเอกสารการค้นคว้าข้อมูล ทบทวนวรรณกรรมจากหนังสือทางวิชาการ และการศึกษาความหมายและลักษณะความเป็นจริงในภาคสนาม โดยการเริ่มเข้าไปสำรวจชุมชนที่จะเก็บข้อมูลด้วยเป็นระยะ ๆ พร้อมทั้งทำความเข้าใจกับชาวบ้าน จนกระทั่งเกิดความไว้วางใจในผู้วิจัย เพราะการเก็บ RRA ก่อนที่จะได้รายชื่อมาต้องทำความรู้จักกับคนในพื้นที่ที่มีการพูดคุยแนะนำตัวแล้วก็ทำการสอบถามข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา โดยได้มีวิธีดำเนินการ ดังนี้ ผู้ศึกษาได้นำเทคนิคการประเมินแบบเร่งด่วน (RRA – Rapid Rural Appraisal) พร้อมทั้งทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ในด้านความหมายความเข้าใจคำว่า จิตอาสา ของชาวชุมชนบางน้ำหวาน โดยได้ทำการสำรวจโดยกระจายครอบคลุมพื้นที่ในตำบล ใช้เส้นทางคมนาคมมาแบ่งเขตเพื่อทำการเก็บข้อมูล และจากรายชื่อ 40 คนแรก แล้วมาทำการคัดเลือกให้เป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ให้เหลือมา 20 คนแรกมาเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informant) โดยทำการตรวจสอบคุณสมบัติ และตามรายชื่อจากคนในพื้นที่ชุมชนให้มา โดยใช้เทคนิค Snow Ball ในความสัมพันธ์ของคนผู้ที่ได้ถาม ด้วยการถามหาถึงรายถัดไป หรือการขอผู้ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีอาสาให้มาเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จากนั้นทำการคัดเลือกมา 40 คนแรกตามลำดับความถี่สูง จากนั้นจึงจัดทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับชาวชุมชน เพื่อให้ได้รายชื่อผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informant) เรียงลำดับ 20 คนแรกเพื่อทำการสัมภาษณ์ 15 คน ที่เต็มใจให้ข้อมูล ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่ได้สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ นำไปใช้สำหรับการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงสอดคล้องกับความหมายและลักษณะของจิตอาสา และกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้เกิดจิตอาสา ในชุมชน และเปรียบเทียบกระบวนการขัดเกลาของจิตอาสาของสถาบันทางสังคมที่สำคัญ และการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงปัญหา / อุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างการมีจิตอาสาของคนในตำบลบางน้ำหวาน* อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยยึดหลักตรรกะเทียบเคียงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องควบคู่กับบริบท (Context) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบ

ผลการวิจัย

1. ศึกษาความหมายและลักษณะจิตอาสา ในทัศนะของชาวชุมชน

การศึกษาข้อมูลของการให้ความหมายของคำว่าจิตอาสาของทัศนะของชาวชุมชนทั้งในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและผล

การประเมินแบบเร่งด่วน ส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญในความหมายของจิตอาสา ว่าเป็นการเสียสละเพื่อส่วนรวม กระทำเพื่อชุมชนเป็นหลัก อย่างไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งเป็นคำค้น ๆ ในการให้ข้อมูลในแต่ละครั้งของการลงพื้นที่ และก็ให้ความหมายเพิ่มไปมากกว่านั้น คือการกระทำด้วยใจจริง ไม่แอบแฝงความต้องการเอาเปรียบชุมชนแต่อย่างใด เป็นการช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ และช่วยเหลือทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้เท่าที่ตนทำได้ เพื่อที่จะชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งด้วยการที่เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ องค์ประกอบของผู้มีจิตอาสา นั้น ผู้ศึกษาของให้คำนิยามว่า เป็นคุณสมบัติอันพึงประสงค์ของการเป็นผู้มีจิตอาสา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้ให้ความหมายในลักษณะขององค์ประกอบผู้ที่มีจิตอาสา คือ เป็นผู้พร้อมจะเสียสละเพื่อส่วนรวมทั้งร่างกาย แรงใจ รวมทั้งด้านเวลา และเป็นผู้ที่มีความเมตตา มีความซื่อสัตย์ โดยประพฤติตนเป็นบุคคลตัวอย่างให้กับผู้อื่นด้วยการยึดคุณธรรมจริยธรรม พร้อมกับมีความความขยัน อดทน

ส่วนในลักษณะของจิตอาสาที่พึงปรารถนา ในทัศนะของชาวชุมชนนั้นเห็นว่า เป็นผู้ที่ประกอบด้วยการกระทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน รวมถึงการที่มีผู้นำชุมชนมาร่วมการทำประโยชน์ให้กับชุมชนก็ต้องมีภาวะความเป็นผู้นำเช่นกัน ซึ่งผลการศึกษาในภาพจิตอาสาที่พึงปรารถนานี้ พบว่า มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของความหมายและองค์ประกอบของคำว่าจิตอาสา ตามที่ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนวรรณกรรมจากข้อมูลเอกสารและหนังสือ ดังนั้นสามารถสรุปตามข้อที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ได้ว่า ชาวชุมชนบางน้ำหวานมีลักษณะที่เป็นไปตามกับภาพจิตอาสาที่พึงปรารถนา

2. ศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้เกิดจิตอาสาในชุมชน

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้ ในการเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชนนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากสถาบันและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ สถาบันในการขัดเกลาทางสังคมเกี่ยวกับการเลี้ยงดู/กลุ่มเกลา และหน่วยงานการพัฒนาต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะต้องพึ่งพากันไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะต้องมีวิธีการในการขัดเกลาในระดับบุคคล และในระดับของการรวมกลุ่มควบคู่กัน ในการเสริมสร้างจิตอาสา ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันทางสังคมที่สำคัญ เพื่อหาแนวทางและวิธีการในการเสริมสร้างบุคคลให้เกิดลักษณะของจิตอาสาในชุมชน และวิธีในการเสริมสร้างนั้นจะต้องเริ่มจากตัวบุคคลที่มีวิธีการอบรม / เลี้ยงดู ผ่านสถาบันที่สำคัญหลัก ๆ 3 สถาบัน ได้แก่

2.1 การขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันครอบครัว สามารถสรุปวิธีการเลี้ยงดูผ่านสถาบันครอบครัว ได้ 6 รูปแบบ ดังนี้ 1) การทำตนเป็นแบบอย่าง 2) การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา

3) การลงโทษ 4) การให้เรียนรู้ด้วยตัวเอง 5) การสร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน และ 6) การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล ซึ่งวิธีการอบรมที่นิยมใช้เลี้ยงดูและได้ผลในการก่อให้เกิดลักษณะของจิตอาสา คือ การทำตนให้เป็นแบบอย่าง และการอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา ซึ่งแต่ละครอบครัวก็มีวิธีการที่เลี้ยงดูที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับ การได้รับการถ่ายทอดมาแต่เดิมของญาติผู้ใหญ่ และด้วยสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างรวดเร็วทำให้พ่อ แม่ ผู้ปกครองต้องมีวิธีการในการเลี้ยงดูบุตรและอบรมให้สมาชิกในครอบครัวเป็นคนดี มีคุณลักษณะความประพฤติที่พึงประสงค์แล้ว พ่อ แม่ มีการดูแลลูกอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและความอบอุ่น และสิ่งที่สำคัญคือ การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก เพราะเด็กมักจะมีความจำจากการกระทำมากกว่าการตักเตือนและสอนด้วยวาจา

2.2 การขัดเกลาจากสถาบันศาสนา พบว่า มี 4 รูปแบบการอบรมสั่งสอนคือ 1) การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา 2) การแนะนำหลักการในการดำรงชีวิต 3) การทำตนเป็นแบบ 4) การเรียนรู้หลักธรรมะด้วยตนเอง

ซึ่งสถาบันทางศาสนาจะใช้วิธีการอบรมด้วยวาจาในการขัดเกลา มีลักษณะคล้ายกับการอบรมสั่งสอนของสถาบันโรงเรียน ที่มีการสอนด้วยการใช้วาจาและการทำตนเป็นแบบอย่างไปพร้อม ๆ กัน ด้วยการทำตนให้เป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นได้เห็น โดยเฉพาะในวัยเด็กที่ได้มีการเลียนแบบพฤติกรรมในสถานการณ์ที่ได้พบ จึงเป็นวิธีการถ่ายทอดที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการอบรมสั่งสอนด้วยวาจา จากการศึกษาที่สถาบันทางศาสนามีวิธีการถ่ายทอดอบรมทางวาจา ให้ได้ตระหนักถึงการมีความเมตตาให้กับผู้อื่น ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นเหตุปัจจัยในการได้รับการขัดเกลาจากทางศาสนาว่าส่งผลให้เกิดลักษณะจิตอาสา

2.3 การขัดเกลาจากสถาบันโรงเรียน สามารถแบ่งได้ 4 วิธีการอบรม/เลี้ยงดู ๆ ได้แก่ 1) การอบรม/สั่งสอน ด้วยวาจา 2) การทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง 3) การลงโทษ 4) การให้รางวัล วิธีการที่ใช้ได้ผลมากที่สุดของการอบรมผ่านสถาบันโรงเรียน คือ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา ที่ครูจะมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน ทั้งนี้ครูยังเป็นผู้เป็นแบบอย่างและต้นแบบในการประพฤติของเด็กนักเรียน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้ให้ความสำคัญในการลงโทษด้วยการตีด้วยไม้เรียวมากเช่นกัน เพราะถ้าหากไม่มีการลงโทษด้วยการตี เด็กก็จะไม่สามารถปรับพฤติกรรมให้เป่าทางที่ถูกที่ควรได้ เพราะฉะนั้นในการลงโทษด้วยไม้เรียว จะมีความเหมาะสมกับเด็กในวัยประถมถึงมัธยม แต่ในช่วงที่เด็กโตขึ้นแล้ว เช่นเข้ามหาวิทยาลัย ก็ควรมีการเปลี่ยนวิธีการลงโทษ อาจจะเป็นการลงโทษด้วยสายตา หรือลดการใช้ความรุนแรงน้อยลง รวมถึงครูต้องใช้วิธีการขัดเกลาด้วยการมีเหตุและผลในการสั่งสอนด้วยเช่นกัน

3. ศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการขัดเกลาของจิตอาสาของสถาบันทางสังคมที่สำคัญ

การศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันที่สำคัญในสังคมไทย ซึ่งผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญในด้านกระบวนการอบรม/เลี้ยงดูผ่านสถาบันครอบครัวเป็นสำคัญมากที่สุด เพราะครอบครัวถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดและผูกพันของมนุษย์มากที่สุด อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยในการอบรม/สั่งสอน พบว่า ยังมีสถาบันอีก 2 สถาบันที่มีความสำคัญกับมนุษย์เช่นกัน คือ สถาบันทางศาสนา และสถาบันโรงเรียน ซึ่งทั้งสองสถาบันนี้ได้มีบทบาทเข้าช่วยฝึก/อบรม หล่อหลอมให้มนุษย์ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ดีและพึงปฏิบัติ ทั้งนี้ ชุมชนที่ผู้ศึกษาได้เลือกทำการเก็บข้อมูลนั้น มีความชัดเจนในด้านของผู้ที่มีจิตอาสาพอสมควร เห็นได้จาก การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และจากการสังเกตการณ์ของผู้ศึกษาเอง สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่า กิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ที่ได้จัดขึ้นในชุมชน อาจมีส่วนช่วยโน้มน้าวและการขัดเกลา รวมถึงเสริมสร้างให้คนในชุมชนเกิดลักษณะการมีจิตอาสาเพิ่มขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 7 วิธีการ ดังนี้

วิธีการขัดเกลา/อบรมที่ 1 คือ การอบรมเลี้ยงดู/สั่งสอนด้วยวาจา พบว่า วิธีการนี้ทางสถาบันศาสนาและโรงเรียนจะใช้ในการสอนมาเป็นอันดับแรก ซึ่งก็จะจะมีวิธีการสอนด้วยการให้มีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน รวมถึงการขัดเกลาผ่านโรงเรียนที่ครูจะมีการสอนโดยการทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ และสอนให้เป็นผู้มีจิตใจที่เสียสละ แบ่งปันด้วยการให้กับผู้อื่น ซึ่งวิธีการสอนด้วยวาจานี้ ในสถาบันครอบครัวได้นิยมนำมาใช้ในการเลี้ยงดูเป็นอันดับสอง จากการสอนไม่ให้เอาเปรียบผู้อื่น ซึ่งจะต่างจากวิธีการสอนผ่านสถาบันทางศาสนากับโรงเรียนไม่มากนัก ทั้งนี้เป้าหมายของการอบรมด้วยวิธีการใช้วาจา นั้น ไม่ว่าจะพ่อแม่ ผู้ปกครองหรือตัวแทนผู้สอนผ่านทางศาสนา รวมถึงครูอาจารย์ต่างต้องการให้เด็ก และเยาวชนเป็นผู้ที่มีจิตใจที่เสียสละเช่นกัน

วิธีการขัดเกลา/อบรมที่ 2 คือ การทำตนให้เห็นเป็นแบบอย่าง ซึ่งทางสถาบันครอบครัวได้นิยมนำมาเป็นอันดับแรก ด้วยการการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกในครอบครัว เพื่อนำไปสู่การมีจิตอาสา พ่อ แม่ ก็จะพาลูกหลานไปทำความดี ด้วยการเข้าวัดในวันสำคัญและการช่วยเหลือเพื่อนบ้านไม่ว่าจะอยู่ในยามทุกข์หรือสุข เป็นต้น ส่วนในสถาบันทางศาสนาและโรงเรียน จะนิยมนำมาเป็นอันดับที่สอง ผู้เป็นตัวแทนในการถ่ายทอด อบรม กระทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง หรือได้พาเด็กหรือชาวชุมชนได้ทำความดี ด้วยการทำสิ่งที่ประโยชน์ต่อชุมชน ที่นำไปสู่การเกิดลักษณะจิตอาสา

วิธีการขัดเกลา/อบรมที่ 3 คือ การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง วิธีการให้สัมผัสด้วยตนเองนั้น มีสถาบันครอบครัวและศาสนาที่มีการ

ใช้วิธีนี้ แต่จะมีความแตกต่างกันตรงที่ ครอบครัวจะมีการให้สมาชิกบุตรหลาน ได้ประพฤติในสิ่งที่ตนเองอยากทำ เพื่อให้เรียนรู้จากการที่ได้ลงปฏิบัติ แต่ในสถาบันทางศาสนา เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างเช่น การเข้าวัด/สวดมนต์หรือได้อ่านหนังสือธรรมะด้วยตนเอง เพื่อเป็นการสงบจิตใจให้มีปัญญาในการดำเนินชีวิต

วิธีการขัดเกลา/อบรมที่ 4 คือ การลงโทษ วิธีการลงโทษนี้ทางสถาบันครอบครัวและโรงเรียนได้นำมาใช้ จะมีความแตกต่างกันตรงที่ครอบครัวได้ใช้การลงโทษด้วยสายตามากกว่าการลงโทษด้วยการตีหรือใช้ความรุนแรง และในสถาบันโรงเรียนได้ใช้การลงโทษด้วยตี เพื่อเป็นอบรมบ่มนิสัยให้เป็นผู้มีความประพฤติที่ดีและเหมาะสม

วิธีการขัดเกลา/อบรมที่ 5 คือ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล คือ ครอบครัว จะมีการใช้แรงจูงใจด้วยการพาไปเที่ยวหรือการให้รางวัลเป็นขนม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนการประพฤติตัวของบุตรหลาน ส่วนโรงเรียนมีการสร้างแรงจูงใจให้เด็กนักเรียนด้วยการให้คะแนนในชั้นเรียน เพื่อให้เด็กเกิดความตั้งใจเรียนและเชื่อครู อาจารย์ นำไปสู่การปฏิบัติประพฤติดนที่ดีขึ้น

วิธีการขัดเกลา/อบรมที่ 6 คือ การสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกัน สถาบันที่ใช้ คือ ครอบครัว โดยแต่ละครอบครัวก็ได้มีการตั้งกฎเกณฑ์ข้อตกลงร่วมกันที่ต่างกันอย่างตามสภาพวิถีการใช้ชีวิตของบรรพบุรุษแต่เดิม จากปู่ ย่า ตา ยาย และเมื่อได้ทำการถ่ายทอดมาในลักษณะเช่นใด ต่อมาก็จะถ่ายทอดด้วยการตั้งกฎ/กติกากในการอยู่ร่วมกันในครอบครัวก็เป็นลักษณะเช่นนั้น ซึ่งในชุมชนชาวบางน้ำหวาน* ก็นับว่าเป็นชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นระยะเวลายาวนาน รวมถึงมีบรรพบุรุษที่เก่าแก่ ในด้านการอบรมสั่งสอนนั้นก็ย่อมมีการวางเงื่อนไขที่เคร่งครัด โดยออกมาในรูปลักษณะของการได้รับการอบรมจากญาติผู้ใหญ่ที่ค่อนข้างมีระเบียบ และเน้นให้ความสำคัญกับการตรงเวลามาก เช่น เวลาที่ต้องรับประทานร่วมกัน และการกลับถึงบ้านที่ตรงต่อเวลา

วิธีการขัดเกลา/อบรมที่ 7 คือ แนะนำหลักการในการดำรงชีวิต การได้รับการขัดเกลาจากสถาบันศาสนา คือ การได้รับที่ฟังและยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ผู้แทนในการถ่ายทอดหลักทางศาสนา หรือพระสงฆ์ก็จะเป็นผู้ให้คำแนะนำต่าง ๆ รวมถึงการนำพาสวดมนต์ ไหว้พระเพื่อดำรงหลักพระพุทธศาสนาให้คงดำรงอยู่ต่อไป

ทั้งนี้หากพิจารณาวิธีการขัดเกลาทั้งหมดแล้วจะเห็นได้ว่าวิธีการขัดเกลาหลัก ๆ ทั้งหมด 7 วิธีการที่ทั้ง 3 สถาบันนิยมใช้ในการอบรม / สั่งสอน และเป็นวิธีที่นิยมใช้มากที่สุด ได้แก่ การทำตนให้เป็นแบบอย่าง และการอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา ซึ่งเป็นวิธีการที่สำคัญในการที่จะทำให้ลูกหลานและคนในชุมชนได้เกิดลักษณะของจิตอาสา / วิธีการลงโทษ สถาบันที่นำมาใช้คือ

ครอบครัวและโรงเรียน จะต่างกันที่สถาบันทางศาสนาไม่ได้นำมาใช้ในการขัดเกลา / วิธีการให้เรียนรู้ด้วยตนเอง สถาบันที่ใช้วิธีนี้คือ ครอบครัวและศาสนา ต่างจากสถาบันโรงเรียนไม่ได้มีการนำมาใช้ในการขัดเกลา / สร้างกฎเกณฑ์ร่วมกัน สถาบันครอบครัวได้นำมาใช้ในการขัดเกลา ต่างจากสถาบันทางศาสนาและโรงเรียนที่ไม่ได้นำใช้ในการขัดเกลา / การจูงใจและการให้รางวัล มีสถาบันทางครอบครัวและโรงเรียน ต่างจากสถาบันทางศาสนาและโรงเรียนที่ไม่ได้นำใช้ในการขัดเกลา และวิธีการสุดท้ายคือ แนะนำหลักการในการดำรงชีวิต คือ สถาบันทางศาสนาที่เลือกนำมาใช้ในการขัดเกลาต่างจากสถาบันครอบครัวและโรงเรียนที่ไม่ได้นำใช้ในการขัดเกลา

4 ศึกษาการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงปัญหา / อุปสรรค

4.1 ปัจจัยที่สนับสนุนในการเลี้ยงดูผ่านสถาบันครอบครัว

จากการศึกษา พบว่าหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนจากทางภาครัฐมีผลต่อการเสริมสร้างจิตอาสา จะต้องมีการรับรู้ในการเข้ามาสนับสนุนของภาครัฐ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสนับสนุนงานท่องเที่ยว (ให้งบประมาณ, สนับสนุนเต็นท์ในการใช้สอย, สนับสนุนรถไฟฟ้าใช้ในวันที่มีตลาดน้ำ) ตัวอย่างหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมพัฒนาสังคมหน่วยที่ 58 กรมพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์เยาวชน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) กระทรวงศึกษาธิการ กรมการท่องเที่ยว และสุดท้าย คือ สถานสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพพระประแดง ส่วนการส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก โดยส่วนมากมีแนวความคิดที่จะสร้างชุมชนและพัฒนาตนเอง เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้ชุมชน ที่ทำให้เกิดกิจกรรมเผยแพร่ ความคิด และโน้มน้าวให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในพื้นที่อีกทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำหวานให้ความร่วมมือประสานงาน เชื่อมโยงศูนย์เรียนรู้ชุมชนกับหมู่บ้านและตำบลอื่น ๆ จนเกิดแหล่งเรียนรู้ภาคีชุมชนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน (ตลาดน้ำ) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อแหล่งท่องเที่ยวและท้องถิ่นให้มากที่สุด ในขณะเดียวกันเพื่อป้องกันหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด โดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอยู่เสมอเพื่อเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐาน การบริการการท่องเที่ยว เช่น ส่งพนักงานไปอบรมให้ความรู้และแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืนในเครือข่ายกลุ่มเบญจ-บูรพาสุวรรณภูมิ ประกอบด้วย จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยรับเป็น

ที่เลี้ยงในการอบรมให้ความรู้และประสานงาน อีกทั้งมีการส่งตัวแทนชุมชนเข้าร่วมในการแลกเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับจังหวัด เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ เป็นผู้ประสานงานให้ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการได้รับทราบข้อมูลข่าวสารและเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนทางการท่องเที่ยว ต่อมาคือสิ่งที่ได้รับการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในชุมชน เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ได้รับการสนับสนุนในการดำเนินการต่าง ๆ ปริมาณที่ได้รับการสนับสนุนนั้นมีส่วนสำคัญในการทำให้คนในชุมชนได้ออกมาทำกิจกรรมร่วมกันจากการสัมภาษณ์ผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่า สิ่งที่ได้รับจากการสนับสนุนในด้านของการจัดโครงการ/กิจกรรม ที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ จำนวนหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน, งบประมาณ, วัสดุ/อุปกรณ์และ วิทยากรให้ความรู้/การฝึกอบรมรวมถึงการศึกษาวิจัยและพัฒนา ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้ ส่วนงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภายใน/ภายนอก พบว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบล จะมีการตระหนักและให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงได้มีการได้รับงบประมาณในการ จัดอบรมเพื่อพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวจากสำนักงานปลัด ที่ให้งบประจำปีสนับสนุน ติดต่อกันมาทุกปี เพื่อพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงแกร่งมากขึ้น

แนวโน้มในอนาคตของการได้รับการสนับสนุน พบว่า ในอนาคตจะได้รับการจากองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น (ทั้งภาครัฐและองค์กรเอกชน) อย่างต่อเนื่อง สรุปได้ว่าองค์การภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อกระบวนการขับเคลื่อนส่งเสริมสร้างจิตอาสาให้กับคนในชุมชน โดยหลักมี 17 หน่วยงาน คือ รวมทั้งการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม โดยสนับสนุนการให้ความรู้และการร่วมกลุ่มเป็นหลัก เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุมชน ด้วยการไม่หวังผลตอบแทนที่สมิครกายและสมิครใจมาทำงานร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ที่ชุมชนมีการร่วมกลุ่มกันและมีการสร้างกิจกรรมด้วยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ยังเกิดการประสานความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์วิถีชีวิตและสถานที่ท่องเที่ยวให้กับคนภายนอก และยังสร้างรายได้จากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบอาชีพรายได้ในการดำรงชีวิตและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองต่อครอบครัวและชุมชน

4.2 ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างจิตอาสา

4.2.1 ปัญหาในการเลี้ยงดูผ่านสถาบันครอบครัว จากการศึกษาพบปัญหาต่างๆในการเลี้ยงดูผ่านสถาบันครอบครัว คือ ปัญหาการไม่เชื่อฟังผู้เลี้ยงดู (เชื่อมันตนเองสูง) และฐานะ

ทางการเงิน ปัญหาการคบเพื่อน ปัญหาไม่ตั้งใจเรียนหนังสือ ปัญหาทางสังคม (ได้แก่ ยาเสพติด, เกมออนไลน์ เป็นต้น) และปัญหาลำดับสุดท้าย คือ ปัญหาการทะเลาะกัน/เข้าใจผิดกัน

4.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างลักษณะจิตอาสา

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างจิตอาสา แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ปัญหาในระดับบุคคล คือ การเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นและการออกไปทำงาน/เรียนนอกพื้นที่ การเดินทางออกมาทำกิจกรรมในวัยผู้สูงอายุ และสุดท้าย คือ การปิดกั้นของผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ และคนแปลกหน้าเข้ามาอาศัยในชุมชน 2) ปัญหาระดับของการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรม คือ ความขัดแย้ง ไม่เข้าใจกันในกลุ่มสมาชิก การแฝงผลประโยชน์ต่อการทำกิจกรรมในชุมชน การไม่ให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มและสุดท้าย คือ การละเลยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับรองผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านผลิตจำหน่าย

สรุปและอภิปรายผล

1. ทิศนะของชุมชนเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของจิตอาสาในทัศนะของชาวชุมชน

ชุมชนบางน้ำหวาน ได้ให้ความหมายจิตอาสาว่า เป็นการเสียสละเพื่อส่วนรวมกระทำเพื่อชุมชนเป็นหลัก อย่างไม่หวังผลตอบแทน ทำให้ชุมชนพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น เป็นหนทางนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งลักษณะของจิตอาสาของชาวชุมชนบางน้ำหวาน นั้นมีทั้งในลักษณะของการบริจาคทุนทรัพย์และการเสียสละด้วยการใช้แรงงานนั่นเอง ส่วนประโยชน์ที่ได้จากการมีจิตอาสา ชาวชุมชนบางน้ำหวาน มีทัศนะว่าเป็นการทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง คือเกิดความสุขในชีวิตและเกิดการยอมรับจากคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งได้รับประสบการณ์เพื่อนำมาพัฒนาตนเอง ได้มิตรแท้ในการทำงานกับชุมชนนำไปสู่การเกิดความสามัคคีในชุมชน

ลักษณะจิตอาสาที่พึงปรารถนามีลักษณะการที่ตนได้กระทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และภาพของความเป็นผู้นำที่ดี โดยให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากที่สุด โดยเป็นภาพของจิตอาสาที่พึงปรารถนาที่ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญอยากให้เป็นมากที่สุด ซึ่งภาพของทัศนะในความคิดเห็นของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ พบว่ามีความสอดคล้องการผลการศึกษาของความหมายและองค์ประกอบของผู้ที่มีจิตอาสาในชุมชน ดังนั้นสามารถสรุปตามข้อที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ได้ว่า คนในชุมชนที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา นั้นมีลักษณะที่สอดคล้องกับภาพอุดมคติที่ดีที่สุด และในภาพของความเข้าใจและทัศนคติของคำว่าจิตอาสา ของผู้ที่มีลักษณะจิตอาสาเป็นผู้ที่พร้อมจะให้ เสียสละทั้งด้านเวลา แรงกาย ต่อไปจะเป็นการสะท้อนภาพของคำว่าจิตอาสา ที่สามารถเป็นไปได้มากที่สุด

เห็นได้จากชุมชนที่มีจิตอาสา จะทำให้ชุมชน/สังคมนั้นเข้มแข็ง และมีความสามัคคี มีลักษณะเป็นผู้ที่มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อ เป็นผู้ที่ไม่เอาเปรียบคนในชุมชน/สังคม รองลงมา ต้องการให้เป็นผู้ที่เป็นที่พึ่งพาอาศัยให้ผู้อื่นได้ในยามต้องการความช่วยเหลือ และเป็นผู้ที่ไม่สร้างความเดือดร้อน/ปัญหาให้กับสังคม

2. การศึกษาระบบการขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันต่าง ๆ ในสังคม

ชุมชนบางน้ำหวานมีรูปแบบการขัดเกลาที่ทำให้เกิดลักษณะจิตอาสา ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบ/วิธีการเลี้ยงดู 1) สถาบันครอบครัว จากการศึกษาสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 รูปแบบ ดังนี้ (1) การทำตนเป็นแบบอย่าง (2) การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา (3) การลงโทษ (4) การให้เรียนรู้ด้วยตัวเอง (5) การสร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน และ (6) การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล 2) การขัดเกลาจากสถาบันศาสนา วิธีการอบรม/ขัดเกลาทางสถาบันศาสนา พบว่า มี 4 การบวนการด้วยกัน คือ (1) การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา (2) การแนะนำหลักการในการดำรงชีวิต (3) การทำตนเป็นแบบอย่าง (4) การเรียนรู้หลักธรรมะด้วยตนเอง 3) การขัดเกลาจากสถาบันโรงเรียน สามารถแบ่งได้ 4 วิธีการอบรม/เลี้ยงดู ๆ ได้แก่ (1) การอบรม/สั่งสอน ด้วยวาจา (2) การทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง (3) การลงโทษ (4) การให้รางวัล วิธีการที่ใช้ได้ผลมากที่สุดของการอบรมผ่านสถาบันโรงเรียนคือ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา

3. การเปรียบเทียบวิธีการได้รับการขัดเกลาทางสังคม

ในการเปรียบเทียบกระบวนการเลี้ยงดู ผู้ศึกษาได้ทำการเปรียบเทียบวิธีการในการขัดเกลาผ่านสถาบันทางสังคมที่สำคัญ ซึ่งได้ผลการเปรียบเทียบออกมา คือ วิธีการทุกสถาบันที่ขัดเกลาทางสังคม ทั้งครอบครัว ศาสนาและโรงเรียน ได้ใช้มากที่สุดคือ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา และวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง / วิธีการลงโทษ สถาบันที่นำมาใช้คือ ครอบครัวและโรงเรียน จะต่างกันที่สถาบันทางศาสนาไม่ได้นำมาใช้ในการขัดเกลา / วิธีการให้เรียนรู้ด้วยตนเอง สถาบันที่ใช้วิธีนี้คือ ครอบครัวและศาสนา ต่างจากสถาบันโรงเรียนไม่ได้มีการนำมาใช้ในการขัดเกลา / สร้างกฎเกณฑ์ร่วมกัน สถาบันครอบครัวได้นำมาใช้ในการขัดเกลา ต่างจากสถาบันทางศาสนาและโรงเรียนที่ไม่ได้ใช้วิธีนี้ / การจูงใจและการให้รางวัล มีสถาบันทางครอบครัวและโรงเรียน ต่างจากสถาบันทางศาสนาและโรงเรียนที่ไม่ได้ใช้วิธีนี้ และวิธีการสุดท้ายคือ แนะนำหลักการในการดำรงชีวิต คือ สถาบันทางศาสนาที่เลือกนำมาใช้ในการขัดเกลา ต่างจากสถาบันครอบครัวและโรงเรียนที่ไม่ได้นำมาใช้ สามารถกล่าวได้ว่า การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา และวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง เป็นวิธีการที่ทุกสถาบันในการขัดเกลานั้นนำมาใช้ในขัดเกลา และเป็นวิธีการที่นิยมนำมาใช้แล้วส่งผลก่อให้เกิดจิตอาสาที่สุด เมื่อ

เปรียบเทียบกับวิธีการอื่น ๆ และถือว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชนได้ตามที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในการศึกษาไว้แล้วเบื้องต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการปฏิบัติภายในชุมชน

1.1 ข้อเสนอแนะในการอบรมเลี้ยงดูผ่านสถาบันครอบครัว

1) ควรมีวิธีการในการเลี้ยงดูที่ไม่ให้ต้องพึ่งพาสื่อทางเทคโนโลยีมากด้วยการแบ่งเวลาในการดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิด วิธีนี้สามารถใช้กับการเลี้ยงดูได้ทุกวัย

2) ชาวชุมชนควรส่งลูก หลานเข้าโรงเรียนประจำตำบลเพื่อก่อให้เกิดความคุ้นเคยและความผูกพันในการรักถิ่นกำเนิด

3) ในการอบรมเลี้ยงดูผ่านสถาบันทางสังคมที่สำคัญนั้นควรมีการลงโทษด้วยไม้เรียวบ้างพอสมควร โดยเฉพาะทางโรงเรียนถ้าหากว่าไม่มีวิธีเช่นนี้เลยเด็กก็จะไม่เชื่อฟัง และ อาจจะไปสู่การปฏิบัติตนไปในทางที่ผิดได้

1.2 ข้อเสนอแนะในการรวมกลุ่มในการร่วมทำกิจกรรมในชุมชน

1) ควรมีเปิดใจกันทุกครั้งที่มีการประชุมด้วยการตกลงกันและปิดการประชุมด้วยความพึงพอใจของ ทุก ๆ ฝ่าย เพื่อสานสัมพันธ์กลุ่มให้เหนียวแน่นยิ่งขึ้น

2) ในการทำงานร่วมกับคนในชุมชน ในฐานะที่มีหน้าที่เป็นผู้มีจิตอาสาควรมีแนวทางในการรณรงค์ชาวชุมชนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้นอย่างทั่วถึงทั้งตำบล

3) ชุมชนควรจัดกิจกรรมวันครอบครัวประจำชุมชน ที่ให้คนในครอบครัวได้มีกิจกรรมทำร่วมกันอย่างประจำ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1. รัฐควรมีแนวทางการคัดสรรผู้ที่เข้ามาเกี่ยวกับงานบริหารที่มีอำนาจในการสั่งการที่มีความเห็นที่สอดคล้องกับประชาชนในพื้นที่

2.2. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรณรงค์ให้ชาวบ้านในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพื่อไม่ให้ปัญหาในการเลี้ยงดูก่อให้เกิดปัญหากับสังคม

2.3. ควรให้ความสำคัญในด้านการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เช่น มีการสนับสนุนกิจกรรมในโรงเรียน และปรับปรุงให้มีมาตรฐานเดียวกัน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

3.1. การศึกษาการขัดเกลาทางสังคมที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน

3.2. การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนกับการ
ก่อให้เกิดจิตอาสา

เอกสารอ้างอิง

มนต์ชัย เตินขุนทดไทย. การขีดเกลทาทางสังคม.[Online]. เข้าถึง
ได้จาก [http://www.truelookpanya.com/true/
knowledge_detail.php?mul_content_id=2117.
2552](http://www.truelookpanya.com/true/knowledge_detail.php?mul_content_id=2117.2552).สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2555.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11
(พ.ศ. 2555-2559). [Online]. [http://www.nesdb.go.th
/Portals/0/news/plan/p10/plan10/book/สรุปลสาระ
สำคัญของแผนพัฒนาฯ%20ฉบับที่%2010.pdf](http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p10/plan10/book/สรุปลสาระ
สำคัญของแผนพัฒนาฯ%20ฉบับที่%2010.pdf). สืบค้น
เมื่อ 20 มกราคม 2555.

Thai NGO. การเปลี่ยนแปลงของเยาวชนเพราะจิตอาสากับการ
เสวนา.). [Online]. [http://www.thaingo.org/writer/
view.php?id=1435.2542](http://www.thaingo.org/writer/
view.php?id=1435.2542). สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม
2555.

การเปลี่ยนแปลงทางรายได้ และปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้
ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบ
ในจังหวัดสระแก้ว

Income Change and Factors Affecting Debt Repayment Ability of Farmer's Participating
the Informal Debt Restructuring Scheme in Sakaeo Province

ปนิดา วรวาท จีรวรรณ กิจชัยเจริญ พรสิริ สืบพงษ์สังข์
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ครัวเรือนสุทธิจากการนำความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบ โดยการสำรวจภาคสนามจากเกษตรกรที่เข้าโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบทั้งที่สามารถชำระหนี้ได้ตามปกติ และค้างชำระในงวดแรกในปี 2553-2554 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของรายได้ครัวเรือนสุทธิใช้การวิเคราะห์งบประมาณบางส่วน (partial budgeting) ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ เพื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (multiple regression) ตามแบบจำลองโลจิต โดยวิธีการประมาณภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด (maximum likelihood estimate)

ผลการวิเคราะห์งบประมาณบางส่วนพบว่า เกษตรกรนำความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือน มีความคุ้มค่าในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยมีผลประโยชน์สุทธิจากการปรับเปลี่ยนมูลค่าเฉลี่ยครัวเรือนละ 13,716.00 บาทต่อปี ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบพบว่า มีเพียงสองปัจจัยที่ส่งผลต่อรายได้ คือ ขนาดการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร และการที่เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ซึ่งปัจจัยทั้งสองมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ความน่าจะเป็นที่จะชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบ เท่ากับ 0.5936 หรือร้อยละ 59.36

คำสำคัญ : หนี้สินนอกระบบ ปัจจัย การชำระหนี้

Abstract

The objective of this study was to analyze the changing of net income by adaptation knowledge from sustainable agenda to daily way of life as well as to know the different income and asset between before and after participating the informal debt restructuring scheme and the factors affecting debt repayment ability of farmer's participating scheme, by interviewing both farmers who can and cannot repayment the first priority debt during the time frame of the year 2010 to the year 2011. Analysis of changes in net household income using the partial budget analysis (partial budgeting) and analysis of factors that affect the ability to repay. To test the statistical significance of the relationship between the dependent variable and independent variables. Using multiple regression analysis model based logistics group by the state of highest probability (maximum likelihood estimate).

Partial budget analysis showed that Farmers the knowledge gained from the training to the sufficiency of the household. Cost-effective in changing behavior. The net benefit of the changed value was 13,716 Baht per year.

A study of factors affecting the probability of choosing the repayment of the external debt problem. There are only two factors that affect the size of the land is for agriculture. And farmers with their own land. The two factors are statistically significant at the 95 percent confidence level the probability that the project will pay back the debt at 0.5936 or 59.36 percent.

Keywords : Informal debt Factor Debt repayment

บทนำ

ความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหานี้ขึ้น จากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ถึงปี พ.ศ.2552 พบว่า มีจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้เพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ.2552 มีจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ทั้งหมด 11,921,887 ครัวเรือน จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั่วประเทศ 134,699 บาท วัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนเป็นจำนวนเงินมากที่สุด 91,268 บาท คิดเป็นร้อยละ 67.70 รองลงมาคือการกู้ยืมเพื่อใช้ในการทำธุรกิจ 21,893 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.30 และใช้ในการทำการเกษตร 19,085 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.20 และแม้ว่าสินเชื่อบนระบบของรัฐบาลและสถาบันการเงินจะมีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ แต่ในความเป็นจริง เกษตรกรบางส่วนยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ จำนวนหนี้สินต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งเงินกู้ปี พ.ศ. 2552 พบว่า เป็นหนี้ในระบบ 127,715 บาท และเป็นหนี้นอกระบบ 6,984 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.20 ของจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั่วประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554)

รัฐบาลจึงมีนโยบายในการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือให้ประชาชนที่มีหนี้นอกระบบเข้าเป็นหนี้ในระบบ อันเป็นการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงมากเกินไป เพื่อให้มีเงินเหลือเพียงพอสำหรับรายจ่ายที่จำเป็นและมีเงินเหลือออมในที่สุด รวมถึงการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพของผู้มีปัญหานี้สินให้มีความเข้มแข็งและสามารถสร้างรายได้ที่มั่นคง มีการดำรงชีพภายใต้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการกำหนดชำระคืนหนี้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่กำหนดให้ชำระคืนหนึ่งงวดแรกภายใน วันที่ 31 มีนาคม 2554 โดยเป็นหนี้นอกระบบที่มีเงินต้นคงค้างไม่เกิน 200,000 บาท และเป็นหนี้ที่เกิดก่อน 19 พฤศจิกายน 2552 โดยจังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีจำนวนเงินกู้รวมมากที่สุดในภาคตะวันออก ลูกหนี้ของโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบมีจำนวนเกินหนึ่งในสามของลูกหนี้ทั้งหมดในภาคตะวันออก และมีลูกหนี้ที่ได้รับอนุมัติบางส่วนที่ค้างชำระหนี้ในงวดแรก (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2554) แสดงถึงปัญหาการขาดสภาพคล่องในการชำระหนี้ เกิดความเสียวว่าจะไม่สามารถชำระหนี้ได้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาถึงความสามารถในการชำระหนี้เงินกู้เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาโครงการและปัจจัยใดที่มีผลต่อการชำระหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา และป้องกันปัญหานี้ค้างชำระที่จะเกิดขึ้น และฟื้นฟูลูกหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ ให้มีความสามารถและมีความตั้งใจชำระคืนเงินกู้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบอย่างเต็มความสามารถ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงของรายได้ครัวเรือนสุทธิจากการนำความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ และปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ในการสำรวจเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแก้ปัญหานี้สินนอกระบบ ในจังหวัดสระแก้ว โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรผู้เข้าโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบที่สามารถชำระหนี้ได้ตามปกติ และกลุ่มเกษตรกรผู้เข้าโครงการที่ค้างชำระในงวดแรก วิเคราะห์หารายได้ครัวเรือนสุทธิที่เปลี่ยนแปลงจากการนำความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือนของเกษตรกรจากการตอบแบบสอบถาม โดยแบ่งกลุ่มเกษตรกรตามระดับการนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ แล้ววิเคราะห์งบประมาณบางส่วน (partial budgeting) มีรูปแบบดังนี้

	gains	losses
reduced costs		added costs
added returns		reduced returns

ภาพที่ 1 รูปแบบงบประมาณบางส่วน

ด้านซ้ายมือคือข้อได้เปรียบที่สามารถลดต้นทุนและ/หรือการเพิ่มผลตอบแทน โดยการเพิ่มส่วนได้จากการกำหนดข้อเสนอใหม่ ด้านขวามือคือส่วนที่ผลตอบแทนลดลง โดยการเพิ่มขึ้นของต้นทุนและ/หรือการลดลงของผลตอบแทน (Oladeebo, 2008) ขั้นตอนในการจัดทำงบประมาณบางส่วน

1. การกำหนดเหตุผลสำหรับการเปลี่ยนแปลง
2. รายการทางเลือกที่เป็นไปได้ทั้งหมดที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเหตุผลที่ตั้งไว้
3. รายการต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่ลดลง
4. รายการผลตอบแทนและรายได้ที่คาดว่าจะเพิ่ม
5. รายการต้นทุนและค่าใช้จ่ายเพิ่ม
6. รายการผลตอบแทนและรายได้ที่ลดลง
7. ประเมินการเปลี่ยนแปลงรายได้ของเกษตรกรสุทธิและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกชำระหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ เพื่อทดสอบนัยสำคัญทาง

สถิติของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (multiple regression) ตามแบบจำลองโลจิส โดยวิธีการประมาณภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด (maximum likelihood estimate) โดยสมมติให้ Y คือการตัดสินใจในเหตุการณ์หนึ่ง ที่มีค่าได้ 2 ค่า Y = 0 ถ้าเหตุการณ์หนึ่งไม่เกิดขึ้น Y = 1 ถ้าเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น

รูปแบบทั่วไปของแบบจำลองโลจิสเขียนได้ดังสมการที่ 1

$$P(Y = 1|X) = F(\beta_0 + \beta_1X_1 + \dots + \beta_kX_k) = F(\beta_0 + X\beta) \quad (1)$$

โดยที่

- P คือ ความน่าจะเป็นที่จะเกิดเหตุการณ์
- X คือ ตัวแปรอิสระที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ
- F คือ ฟังก์ชันของตัวแปรอิสระ ค่าคงที่ และค่าสัมประสิทธิ์

ความน่าจะเป็นที่จะเกิด Y = 1 เป็นฟังก์ชันของตัวแปรอิสระ X โดยที่ G คือฟังก์ชันที่มีค่าจำกัดอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 (0 < G(z) < 1 สำหรับทุกค่าของ z) โดย G จะเป็นฟังก์ชันที่ไม่เป็นเส้นตรง (nonlinear function)

สมการที่ 2 แสดงฟังก์ชันโลจิสติกสำหรับแบบจำลองโลจิส

$$E(y|x) = L(z) = \frac{\exp^z}{1 + \exp^{-z}} = \frac{\exp^z}{1 + \exp^{-z}} \cdot 1 \quad (2)$$

โดยที่

- E คือ ค่าความเป็นไปได้
- z คือ ค่าความเป็นไปได้ของ x และ y
- F(z) คือ ฟังก์ชันของค่าความเป็นไปได้ของ x และ y
- L(z) คือ F(z) ที่มีการแจกแจงอยู่ในรูปของโลจิส

มาตรฐาน

ค่าของฟังก์ชันจะอยู่ระหว่าง 0 และ 1 สำหรับทุกค่าของ z โดยฟังก์ชันดังกล่าวเป็นฟังก์ชันการกระจายสะสม (cumulative distribution function) ของตัวแปรสุ่มที่มีการกระจายแบบโลจิสติกมาตรฐาน (standard logistic distribution)

ในการศึกษาครั้งนี้ตัวแปรตาม (Y) คือ ความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกรมีลักษณะเป็นตัวแปรหุ่นโดยที่

Y = 1 ถ้าเกษตรกรสามารถชำระหนี้งวดแรกที่มีต่อโครงการแก้ไขปัญหาน้ำนอกระบบได้

Y = 0 ถ้าเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้งวดแรกที่มีต่อโครงการแก้ไขปัญหาน้ำนอกระบบได้

$$\ln \left(\frac{P(Y=1|X)}{P(Y=0|X)} \right) = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_5 + b_6X_6 + b_7X_7 + b_8X_8 + u \quad (3)$$

โดยที่ ตัวแปรอิสระ

X₁ คือ ช่วงอายุ (อายุ 20-39 ปี = 0, อายุ 40-59 ปี = 1, อายุ 60 ปีขึ้นไป = 2)

X₂ คือ ระดับการศึกษา (ไม่ได้รับการศึกษา = 0, อ่านออกเขียนได้ = 1, ประถมศึกษา = 2, มัธยมต้น = 3, มัธยมปลาย = 4, ปริญญาตรี = 5)

X₃ คือ จำนวนสมาชิกในวัยแรงงาน (ราย)

X₄ คือ ระยะเวลาการเป็นลูกค้ำกับ ธ.ก.ส. (ปี)

X₅ คือ สัดส่วนรายได้รวมต่อค่าใช้จ่ายรวมต่อครัวเรือน (บาท)

X₆ คือ สัดส่วนมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการแก้ไขปัญหาน้ำนอกระบบต่อมูลค่าหนี้ทั้งหมด (บาท)

X₇ คือ สัดส่วนขนาดที่ดินของตนเองต่อที่ดินทำกินทั้งหมด (ไร่)

X₈ คือ เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยการนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ (ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0)

u เป็นค่า error term

b₀ เป็นค่าคงที่

b_i เป็นค่าสัมประสิทธิ์ ซึ่ง i = 1 - 8

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์งบประมาณบางส่วนในการนำความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือนของเกษตรกร ตามโครงการแก้ไขปัญหาน้ำนอกระบบ จากฐานต่างๆ ที่อยู่ในกระบวนการอบรมตามหลักสูตรวิถีชีวิตและวิถีทำกินทั้งสิ้น 7 ฐาน คือ ฐานการทำน้ายาล้างจาน/แชมพู/ครีมอาบน้ำ ฐานการทำน้ายาหมักมูลสุกร ฐานการทำปุ๋ยอินทรีย์ขี้ป่นเม็ด ฐานการทำน้ำจุลินทรีย์ ฐานการคัดพันธุ์ข้าว ฐานการสีข้าวแบบโบราณ และฐานการจดบัญชีครัวเรือน พบว่า การประหยัดต้นทุนเดิมหลังจากปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยเฉลี่ยต่อปีของลูกหนี้โครงการแก้ไขปัญหาน้ำนอกระบบ มีมูลค่าเท่ากับ 16,256.00 บาท/ครัวเรือน/ปี และเมื่อพิจารณาส่วนของต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมดหลังจากปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยเฉลี่ยต่อปีของลูกหนี้โครงการแก้ไขปัญหาน้ำนอกระบบ มูลค่าเท่ากับ 2,540.00 บาท/ครัวเรือน/ปี ผลประโยชน์สุทธิจากการปรับเปลี่ยนมีมูลค่าเท่ากับ 13,716 บาท/ครัวเรือน/ปี

ตารางที่ 1 การนำความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือน

		หน่วย : บาท/ ครัวเรือน/ปี
ส่วนของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหลังการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมฯ มาใช้		
A. รายได้ใหม่		0
B. การประหยัดต้นทุน		16,256.00
ผลประโยชน์รวม		16,256.00
ส่วนของต้นทุนที่เกิดขึ้นหลังการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมฯ มาใช้		
C. รายได้ที่หายไป		0
D. ต้นทุนใหม่		2,540.00
ต้นทุนรวม		2,540.00
ผลประโยชน์สุทธิจากการปรับเปลี่ยน	16,256.00 - 2,540	
2,540 =		13,716.00
มีความคุ้มค่าในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหลังจากได้เข้าอบรมเศรษฐกิจพอเพียง		
ที่มา : จากการคำนวณ		
หมายเหตุ : เกษตรกรมีที่ดินเฉลี่ย 40 ไร่/ครัวเรือน		

ตารางที่ 2 การประมาณค่าแบบจำลองโลจิส

ตัวแปรอิสระ	ค่าที่ได้
ค่าคงที่ (constant term)	-0.161
X1 คือ อายุ (ปี)	-0.011
X2 คือ ระดับการศึกษา	-0.035
X3 คือ จำนวนสมาชิกในวัยแรงงาน (ราย)	0.037
X4 คือ ระยะเวลาการเป็นลูกค้ำกับ ธ.ก.ส. (ปี)	0.05
X5 คือ สัดส่วนรายได้รวมต่อค่าใช้จ่ายรวมต่อครัวเรือน (บาท)	0.544
X6 คือ สัดส่วนมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบต่อมูลค่าหนี้ทั้งหมด (บาท)	-2.082*
X7 คือ สัดส่วนขนาดที่ดินของตนเองต่อที่ดินทำกินทั้งหมด (ไร่)	1.542*
X8 คือ เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยการนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้	39.604
Degree of freedom	8
Nagelkerke R-square	0.269
Pct. of Right Predictions1/	94.80
Pct. of Total Predictions	75.60

หมายเหตุ: 1/ Cutoff Point = 0.05

* มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

** มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ที่มา: จากการคำนวณ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ (ตารางที่ 2) สามารถอธิบายได้ดังนี้ ผลทางสถิติของสมการอยู่ในระดับที่ค่า LR statistic (degree of freedom = 8) ที่คำนวณได้มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 หมายความว่าจากความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า สัมประสิทธิ์ทุกตัวของตัวแปรเท่ากับ 0 ได้ สามารถคาดการณ์การชำระหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบในจังหวัดสระแก้วถูกต้องร้อยละ 94.80 และคาดการณ์ทั้งผู้ตัดสินใจเลือกและไม่เลือกชำระหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบในจังหวัดสระแก้วถูกต้องร้อยละ 75.60 และพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบในจังหวัดสระแก้ว มีจำนวน 2 ปัจจัย ได้แก่

สัดส่วนมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบต่อมูลค่าหนี้ทั้งหมด (X_0) โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้งวดแรกที่มีต่อโครงการหนี้สินนอกระบบ กล่าวคือหากเกษตรกรมีสัดส่วนมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบต่อมูลค่าหนี้ทั้งหมดต่ำ จะส่งผลให้มีความน่าจะเป็นในการเลือกชำระคืนหนี้งวดแรกที่มีต่อโครงการหนี้สินนอกระบบสูง

สัดส่วนขนาดที่ดินของตนเองต่อที่ดินทำกินทั้งหมด (X_1) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้งวดแรกที่มีต่อโครงการหนี้สินนอกระบบ กล่าวคือหากเกษตรกรมีสัดส่วนขนาดที่ดินของตนเองต่อที่ดินทำกินทั้งหมดสูง จะส่งผลให้มีความน่าจะเป็นในการเลือกชำระคืนหนี้งวดแรกที่มีต่อโครงการหนี้สินนอกระบบสูง

เมื่อนำแบบจำลองที่ได้ แสดงในรูปแบบสมการความน่าจะเป็นสะสมในการเลือกชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ (สมการที่ 1) จะได้ดังนี้

$$Z = -2.082(X_0) + 1.542(X_1) \quad (4)$$

ความน่าจะเป็น (probability) ในการเลือกชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ ของเกษตรกรในจังหวัดสระแก้วในแบบจำลอง สามารถคำนวณได้โดยนำค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระแต่ละตัวแทนค่าในสมการที่ 4 ได้ดังนี้

$$Z = -2.082(0.15) + 1.542(0.45) \quad (5)$$

$$Z = 0.3816$$

ความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบหาได้จากการแทนค่า Z ในสมการที่ 6

$$P = \frac{1}{1 + e^{-Z}} \quad (6)$$

$$P = \frac{1}{1 + e^{-(0.3816)}}$$

$$P = 0.5936$$

ค่าความน่าจะเป็นในการเลือกชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบเท่ากับ 0.5936 หมายความว่า เมื่อแทนค่าเฉลี่ยตัวแปรปัจจัยซึ่งเป็นตัวแทนประชากรลูกหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบทั้งหมด จะคาดการณ์ได้ว่าลูกหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบมีความน่าจะเป็นที่จะเลือกชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบเท่ากับ 0.5936 หรือร้อยละ 59.36

ในการอธิบายตัวแปรปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลือกชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ จำเป็นต้องคำนวณหาผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effects) เพื่ออธิบายถึงขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแต่ละตัวกับความน่าจะเป็นในการเลือกชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ

สูตรการหาผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effects) สามารถหาได้ดังต่อไปนี้

$$\text{marginal effects ของ } X_i = \frac{\partial P}{\partial X_i} = \frac{e^{Z_i} * X_i}{(1 + e^{Z_i})^2} \quad (7)$$

ผลกระทบส่วนเพิ่มของตัวแปรปัจจัยสัดส่วนมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบต่อมูลค่าหนี้ทั้งหมด (X_0) ได้ผลดังนี้

$$\begin{aligned} \text{marginal effects ของ } X_0 &= \frac{\partial P}{\partial X_0} \\ &= \frac{e^Z}{(1 + e^Z)^2} * X_0 \\ &= \frac{e^{0.3816}}{(1 + e^{0.3816})^2} * 0.15 \\ &= 0.0362 \end{aligned}$$

ตัวแปรปัจจัยสัดส่วนมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบต่อมูลค่าหนี้ทั้งหมด (X_0) มีผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effects) เท่ากับ 0.0362 ซึ่งตัวแปรนี้มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ กล่าวคือยิ่งถ้าเกษตรกรมีมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบน้อยลงเท่าใด จะมีผลต่อความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบมากขึ้น โดยถ้าสัดส่วนมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการ (X_0) ลดลง 1 บาท จะส่งผลให้มีความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบเพิ่มขึ้น 3.62 บาท

ผลกระทบส่วนเพิ่มของตัวแปรปัจจัยสัดส่วนขนาดที่ดินของตนเอง ต่อที่ดินทำกินทั้งหมด (X_7) ได้ผลดังนี้

$$\begin{aligned} \text{marginal effects ของ } X_7 &= \partial P \\ &= \frac{\partial X_7}{e^Z} * X_7 \\ &= \frac{0.3816}{(1 + e^{0.3816})^2} * 0.45 \\ &= 0.1086 \end{aligned}$$

ตัวแปรปัจจัยสัดส่วนขนาดที่ดินของตนเองต่อที่ดินทำกินทั้งหมด (X_7) มีผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effects) เท่ากับ 0.1086 ซึ่งตัวแปรนี้มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ กล่าวคือยิ่งถ้าเกษตรกรมีขนาดที่ดินของตนเองต่อที่ดินทำกินทั้งหมดมากเท่าใด จะมีผลต่อความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบมากขึ้นด้วย โดยถ้าสัดส่วนขนาดที่ดินของตนเองต่อที่ดินทำกินทั้งหมดเพิ่มขึ้น 1 ไร่ จะส่งผลให้ความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบเพิ่มขึ้น 10.86 บาท

สรุปและอภิปรายผล

ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบมีทั้งหมด 2 ปัจจัย ปัจจัยแรก คือ ตัวแปรปัจจัยสัดส่วนมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบต่อมูลค่าหนี้ทั้งหมด มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ ถ้าเกษตรกรมีขนาดที่ดินของตนเองต่อที่ดินทำกินทั้งหมดมากขึ้นเท่าใด จะมีผลต่อความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบมากขึ้นด้วย โดยคาดการณ์ได้ว่าลูกหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบมีความน่าจะเป็นที่จะชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบเท่ากับ 0.5936 หรือร้อยละ 59.36 ปัจจัยที่สอง คือ ตัวแปรปัจจัยสัดส่วนมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ ยิ่งถ้าเกษตรกรมีมูลค่าหนี้ที่ต้องชำระต่อโครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบน้อยลงเท่าใด จะมีผลต่อความน่าจะเป็นในการชำระคืนหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบมากขึ้น จากผลการศึกษานี้ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำสัญญากู้เงินของ ธ.ก.ส. สามารถนำไปเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาการกำหนดวงดชำระให้เหมาะสมกับความสามารถของเกษตรกรได้ และแม้ว่าปัจจัยการเข้ารับการอบรมหลักสูตร

เศรษฐกิจพอเพียงจะไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกร แต่จากการวิเคราะห์หังบประมาณบางส่วนในการนำความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือนของเกษตรกร ชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงทางรายได้ที่มีความคุ้มค่า โดยมีผลประโยชน์สุทธิจากการปรับเปลี่ยนเฉลี่ยครัวเรือนละ 13,716.00 บาทต่อปี ซึ่งเกิดจากส่วนต่างระหว่างการประหยัดต้นทุน และต้นทุนใหม่ที่เกิดขึ้นในครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 16,256.00 บาท 2,540.00 บาท ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มจำนวนตัวอย่างในการเก็บแบบสอบถาม
2. เพิ่มการศึกษาปัญหา และอุปสรรคของเกษตรกรในการชำระหนี้
3. ติดตาม สนับสนุนการนำความรู้ที่ได้จากการเข้ารับการอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือน

เอกสารอ้างอิง

- กรองกาญจน์ โพธิ์เงิน. 2546. การประเมินผลทางเศรษฐศาสตร์ของการลงทุนระดับฟาร์มในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร: กรณีศึกษาอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กระทรวงการคลัง. 2554. โครงการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.neesin.com/pdf/mof163.pdf> [20,มิถุนายน 2554].
- ชูชีพ พิพัฒน์ศิริ. 2544. เศรษฐศาสตร์การวิเคราะห์โครงการ. กรุงเทพฯ: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. 2554. รายงานผลการบันทึกข้อมูลการขึ้นทะเบียนหนี้สินนอกระบบ: ผลการจ่ายเงินกู้ ผสข. 6 สำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดสระแก้ว. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://zinnia/EXTDEBT/Extdebt_Report_7_nb2.php [18,สิงหาคม 2554].
- นพฤทธิ์ นิคมเขตต์. 2549. การศึกษาการดำเนินงานด้านสินเชื่อของ ธ.ก.ส. กับการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ ของเกษตรกรอำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด. รายงานการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาธุรกิจ การเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- นิยมล ยาวินัง. 2549. การประเมินผลโครงการแก้ไขปัญหานี้ นอกระบบในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ รายงานการศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ประสิทธิ์ ตงยิ่งศิริ. 2542. การวางแผนและการวิเคราะห์ โครงการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ปิยะธิดา ดวงแก้ว. 2552. การวิเคราะห์ความสามารถในการ ชำระหนี้ของลูกค้าเช่าซื้อรถยนต์โดยใช้แบบจำลอง โลจิส. การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ยงยุทธ หนูดำ. 2546. การวิเคราะห์ความสามารถในการชำระ หนี้เงินกู้ของเกษตรกรรายย่อย ผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิจิตร ต้นทสุทธิ์ และคณะ. 2520. การวิจัยดำเนินงาน OPREATION RESERCH. เล่มที่ 1 ภาค DETERMINISLIO. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สกลนธ์ อภารณ. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของลูกหนี้ กองทุนหมุนเวียนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน ด้านหนี้สินและที่ดิน พ.ศ. 2536: ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม. โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิต ศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรเชษฐ ชันธิโชติ. 2547. การวิเคราะห์จำแนกปัจจัยที่ส่งผลต่อ การชำระหนี้ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกในศูนย์ พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อรพินท์ แมททิว. 2554. แนวทางการกำหนดตัวอย่าง สำหรับ โครงการสำรวจด้วยตัวอย่าง. [ระบบออนไลน์]. แหล่ง ที่มา: <http://www.Thailocal.hso.go.th> [20,มิถุนายน 2554].
- อารี วิบูลย์พงศ์. 2549. เศรษฐมิติประยุกต์สำหรับการตลาด เกษตร. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริมเผยแพร่ การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัย อุปันโน. 2553. การวิเคราะห์ความสำเร็จของการแก้ไข ปัญหานี้นอกระบบของประชาชน ตามนโยบายขจัด ความยากจนในพื้นที่อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. งาน ค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Ibendahl, G. 2010. A Partial Budget Approach to Estimating Cash Rents. Farm Management and Agricultural Finance, Mississippi State University. 1-8.[online]. Available: http://portal.asfmra.org/userfiles/file/336_ibendahl.pdf [20 June 2011].
- Oladeebo, J. O. and O. E. Oladeebo. 2008. Determinants of Loan Repayment among Smallholder Farmers in Ogbomoso Agricultural Zone of Oyo State, Nigeria, Agricultural Economics and Extension Department, Ladoke Akintola University of Technology.

วัฒนธรรมขนมหวานริมบาทวิถีในกรุงเทพมหานคร 'Street Desserts Culture in Bangkok'

ธนภูมิ อติเวทิน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลาย การคงอยู่ ตลอดจนกระบวนการปรับตัวของวัฒนธรรมขนมหวานริมบาทวิถีในกรุงเทพมหานคร ในฐานะที่ขนมหวานเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่คู่กับกิจกรรมการบริโภคในชีวิตประจำวันของผู้คนมาเป็นเวลาช้านาน โดยลักษณะสำคัญสามประการของขนมหวานริมบาทวิถีได้แก่ ราคาถูก ความสะดวกด้านเวลาในการประกอบอาหาร การรับประทาน การพกพาไปยังสถานที่ต่าง ๆ และ ให้ความเป็นเอกลักษณ์ของรสชาติ ความจริงแท้ทางวัฒนธรรมและเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้วิถีการบริโภคในวัฒนธรรมนั้น ๆ

ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามตามพื้นที่ต่างๆ ในกรุงเทพมหานครพบว่า ขนมหวานริมบาทวิถีมีความหลากหลายสูงมาก ทั้งจากการจำแนกตามพื้นที่ขายซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ ความแตกต่างของขนมที่จำหน่ายในสถานที่เดียวกัน ตามช่วงเวลาเช้า กลางวัน เย็นและกลางคืน ทั้งนี้ นอกจากขนมหวานแบบไทยและขนมหวานอื่นๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างชาติที่มีการติดต่อกับประเทศไทยมาตั้งแต่ในอดีต เช่น จีน อินเดีย มุสลิม ในปัจจุบันก็ยังมีขนมหวานต่างชาติอีกหลายชนิดที่เพิ่งปรากฏขึ้นและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากอิทธิพลของกระแสการบริโภควัฒนธรรมตะวันตก ญี่ปุ่น หรือเกาหลี โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นหรือเยาวชน

นอกจากนั้น การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันที่เป็นปัจจัยสำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อคงอยู่ของขนมหวานริมบาทวิถี ได้แก่ ราคาวัตถุดิบที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การขาดแคลนพื้นที่ขายจากนโยบายจัดระเบียบทางเท้า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคส่วนหนึ่งที่มีมองว่า การรับประทานขนมหวานเป็นพฤติกรรมทางสุขภาพที่ไม่พึงประสงค์ ภาพลักษณ์ของขนมหวานริมบาทวิถีที่อาจดูไม่เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสุขอนามัย รวมไปถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่ทำให้ขนมต่างๆ มีการดัดแปลงส่วนผสม รสชาติ หรือกระบวนการทำขนมที่แตกต่างไปจากต้นตำรับเดิม ซึ่งอาจส่งผลให้การรับรู้ความจริงแท้ทางวัฒนธรรมของวิถีการบริโภคผ่านขนมหวานลดลงได้ในอนาคต

คำสำคัญ : ขนมหวาน วัฒนธรรม การบริโภค บาทวิถี

Abstract

This research aimed to study diversity, existence and adaptation process of street desserts culture in Bangkok as desserts have been associated with daily consumption routines for a long time. Three distinctive features of street desserts consisted of their economical prices, convenience in preparing, eating and taking away and the unique taste that could be related with opportunity for the individual to learn cultural authenticity and ways of consumption.

The research results from documental analysis and field study including observation and in-depth interview revealed that there was a high level of diversity of street desserts in Bangkok which could be classified by several categories including selling areas represented uniqueness of each sub-culture group. Also for one same place usually has different desserts sold according to the time period of the day comprising of morning time, day time, evening and night time. In addition to Thai and ordinary foreign desserts derived from cultural assimilation between Thailand and Asian countries such as China, India and middle east, there were also new foreign desserts introduced and have been very popular especially popular among teenagers or young adults; for example, the western, Japanese and Korean desserts.

Moreover, the recent economic and socio-cultural changes which have been regarded as the crucial factors threatening of street desserts were escalating prices of raw materials, lacking of selling spaces among vendors due to the government policy to reorganize the pavements, the habits of eating desserts that have been thought not appropriate for maintaining good health, images of street desserts typically associated with inadequate hygiene and the impact of consumer culture that eventually resulted in distortion of cultural authenticity through individual's consumption as a lot of desserts' receipts, ingredients and baking processes have been changed in order to satisfy the customers' demands.

Keywords : Desserts, Culture, Consumption, Pavements

บทนำ

‘Food touches everything important to people: it marks social difference and strengthens social bonds’

ถ้าหากเราพิจารณาถึงคำจำกัดความของวัฒนธรรมที่อาจมีผู้ให้คำนิยามที่แตกต่างหลากหลายกันออกไป แต่ในความหมายโดยรวมที่มีการให้มุมมองของวัฒนธรรมในฐานะของสิ่งที่แสดงออกถึงการปรับตัวของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่คนอยู่อาศัย รวมถึงเป็นเครื่องมือหรือสื่อกลางของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ทั้งในระดับกลุ่มขนาดเล็กหรือในสังคมขนาดใหญ่ ดังนั้น ในมุมมองของวัฒนธรรมนั้นอาจมีการสื่อออกมาในลักษณะรูปธรรมได้หลากหลาย เช่น ภาษา ศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ ศิลปะการแสดง โดยเฉพาะในส่วนของแบบแผนความเชื่อและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการบริโภคและอาหารการกิน อาจจัดได้ว่า เป็นเครื่องหมายที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างและโดดเด่นในแต่ละกลุ่มเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน

สำหรับประเทศไทยเองนั้น ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับอย่างดี ทั้งในกลุ่มชาวไทยและชาวต่างประเทศถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหาร เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหาร โดยมีการแบ่งประเภท จำแนกแยกย่อยไปตามเกณฑ์ต่าง ๆ ได้เป็นจำนวนมาก เช่น ตามลักษณะของพื้นที่ ตามฤดูกาล ตามลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ ตามระดับของชนชั้นทางสังคมและอื่น ๆ และแม้ว่าในปัจจุบัน จากการพัฒนาทางสังคมที่กระบวนการของการกลายเป็นเมือง (Urbanization) และการพัฒนาความทันสมัยตามกระแสสังคมตะวันตก (Modernization) จะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมอาหารการกินที่บ้านหรือในท้องถิ่นต่าง ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงในสูตรของการทำขนมไทยที่มีความพยายามในการลดส่วนผสมที่เป็นน้ำตาลให้น้อยลงเพื่อตอบสนองความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้บริโภคยุคใหม่ หรือ การสูญหายไปของอาหารและขนมบางอย่างที่มีขั้นตอนในการทำที่ซับซ้อนหรือไม่เหมาะสมกับรสนิยมของผู้บริโภคในปัจจุบันก็ตาม แต่การเติบโตของอาหารในรูปแบบของธุรกิจในประเทศไทยกลับไม่ได้มีแนวโน้มที่ลดน้อยถอยลงไปอย่างใด แต่กลับมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ ในความหลากหลายของอาหารในประเทศไทยที่มีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น เฉพาะในส่วนพื้นที่ของกรุงเทพมหานครอาจจัดได้ว่า เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของอาหารอยู่ในระดับสูงมาก ด้วยเหตุที่เป็นเมืองขนาดใหญ่ของประเทศที่มีผู้คนจากถิ่นที่อยู่ต่าง ๆ อาศัยอยู่ร่วมกัน จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจนักที่เราจะสังเกตเห็นร้านจำหน่ายอาหารประจำภูมิภาคกระจายตัวอยู่ทั่วไป หรือ

อาจมีการกระจุกตัวอยู่เป็นจำนวนมากในย่านที่มีประชากรจากพื้นที่นั้น ๆ อาศัยอยู่กันมาก เช่น ร้านจำหน่ายอาหารภาคใต้ที่มีอยู่จำนวนมากบริเวณโรงพยาบาลศิริราช หรือย่านถนนรามคำแหง รวมไปถึงร้านจำหน่ายอาหารประเภทข้าวราดแกงของคนภาคกลางที่พบเห็นได้ทั่วไป ทั้งนี้ ยังไม่รวมไปถึงแผงหรือรถเข็นจำหน่ายอาหารภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ส้มตำ ไก่ย่าง ข้าวเหนียว ซึ่งกลายเป็นอาหารยอดนิยมของคนกรุงเทพฯ ไม่เฉพาะผู้ย้ายถิ่นมาจากภูมิภาคอย่างเดียวเท่านั้น หากรวมไปถึงชาวต่างชาติที่ทำงานหรือเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย หรือร้านอาหารประเภทร้านจำหน่ายอาหารตามสั่งที่พบได้ทั่วไป

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น อาหารซึ่งกลายเป็นหัวใจสำคัญแห่งวิถีการบริโภคประจำวันของชาวกรุงเทพฯ ไปแล้วก็คือ อาหารที่เรารู้จักกันในนามของ ‘อาหารริมบาทวิถี’ หรือ ‘Street Food’ นั่นเอง ซึ่งโดยความหมายทั่วไปแล้ว อาจหมายความถึง อาหารหรือเครื่องดื่มพร้อมรับประทาน เช่น ผลไม้ อาหารรับประทานเล่น อาหารปรุงสำเร็จและอื่น ๆ โดยที่ลักษณะสำคัญของอาหารริมบาทวิถีก็คือ อาหารมักจะถูกจำหน่ายตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น ริมทางเท้า ริมถนน หลังตลาดสด ย่านสถานศึกษา สถานีรถประจำทาง / รถไฟฟ้า ชายหาด สวนสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งอาหารส่วนใหญ่มักได้รับการบรรจุลงในภาชนะขนาดเล็กที่เหมาะสมกับการบริโภคในสัดส่วนที่เหมาะสมกับบุคคลและสามารถพกพาไปยังที่ต่างๆ ได้สะดวก เช่น ถ้วยพลาสติก ภาชนะกระดาษ ภาชนะโฟม ชาม ถ้วย ที่ใช้วัสดุตามที่กล่าวมา โดยที่อาหารริมบาทวิถีเหล่านี้จะมีคุณลักษณะที่สำคัญสาม ประการได้แก่

1. เป็นอาหารที่มีราคาถูก เหมาะกับผู้บริโภคทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่ต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหาร
2. เป็นอาหารที่ให้ความสะดวกด้านเวลาในการประกอบอาหารและการรับประทาน รวมถึงการพกพาไปยังสถานที่ต่าง ๆ
3. ให้ความเป็นเอกลักษณ์ของรสชาติ ความจริงแท้ทางวัฒนธรรมและเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้วิถีการบริโภคในวัฒนธรรมนั้น ๆ ดังนั้น ย่อมให้ประสบการณ์กับผู้ที่รับประทานอาหารเหล่านี้ได้มากกว่าการเลือกรับประทานอาหารจากร้านอาหารจานด่วนแบบสาขาของตะวันตก (Western Fast Food Chains) ซึ่งล้วนแล้วแต่จำหน่ายอาหารที่จำเจและรสชาติที่มีเพียงอย่างเดียว

อาหารริมบาทวิถีเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Intangible Cultural Heritage) ที่เปรียบเสมือนสิ่งที่เป็นตัวแทนของสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งถ้าพิจารณาอย่างละเอียดอาจพบเพิ่มเติมว่า อาหารริมบาทวิถีหลายชนิดจัดว่าเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีการเรียนรู้และถ่ายทอดติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้กับคนรุ่นหลังต่อไป อย่างไรก็ตาม เป็นเรื่องน่าเสียดายที่การเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม

สังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันได้ส่งให้จำนวนทายาทที่จะสืบทอดความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาหารเหล่านี้จากบุคคลในรุ่นพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่เริ่มลดจำนวนลงไปเรื่อย ๆ เนื่องจากไปประกอบอาชีพอื่น ตามค่านิยมสมัยใหม่ที่มองว่า อาชีพขายอาหารหรือทำขนมขายเป็นอาชีพที่สังคมไม่ให้คุณค่าหรือให้สถานภาพที่สูงมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับวิชาชีพอื่น ๆ เช่น แพทย์ วิศวกร หรืออาจารย์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากสังคมได้มากกว่า

จากสิ่งที่อธิบายข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาหารริมบาทวิถีในกรุงเทพมหานครในส่วนที่เกี่ยวข้องกับขนมหวานเป็นงานในระยะแรก ซึ่งมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไปอย่างกว้างขวางทั้งในด้านของชนิด ประเภท ที่มา แหล่งที่จำหน่าย รวมถึงการจำแนกตามเกณฑ์อื่น ๆ ที่มีความเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ที่จะทำให้ทราบถึงการคงอยู่และความหลากหลายของระบบขนมหวานริมบาทวิถีในบริบทสังคมเมืองขนาดใหญ่ดังเช่นในกรณีของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผ่านมาระบบการพัฒนาคมนาคมและการพัฒนาความทันสมัยได้ก่อให้เกิดการวิวัฒนาการของอาหารขึ้นอย่างมาก ทั้งในกรณีของอาหารบางประเภทที่สูญหายไปแล้ว หรือกำลังจะสูญหายไปเนื่องจากขาดผู้ที่จะสืบทอดวิธีการในการทำขนม นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการกำเนิดของอาหารชนิดใหม่ๆ ขึ้นอีกเป็นจำนวนมากไม่ยั้งอันเป็นผลมาจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ จนกลายเป็นอาหารที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายมากขึ้นของผู้บริโภคด้วยเหตุนี้ งานวิจัยชิ้นนี้จึงจะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่ต้องการจะสนับสนุนกลยุทธ์ด้านอาหารกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ผนวกเข้ากับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมือง ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอาหารริมบาทวิถีในส่วนของขนมหวานที่ปรากฏในบริบทของกรุงเทพมหานครในปัจจุบันและจัดประเภทออกมาเป็นหมวดหมู่ตามเกณฑ์ที่เหมาะสม
2. เพื่อนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมอาหารริมบาทวิถีในส่วนของขนมหวานในกรุงเทพมหานครเพื่อตอบสนองแนวคิดในด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวัฒนธรรมอาหารริมบาทวิถีในกรุงเทพมหานครนั้น จะให้ความสำคัญกับวิธีการศึกษาใน 2 แนวทางหลักได้แก่ การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากแหล่งข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจกับความหลากหลายของระบบอาหาร

ในกรุงเทพมหานครให้เกิดภาพที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในส่วนของขนมหวาน อนึ่ง เนื่องจากระบบอาหารของกรุงเทพซึ่งเป็นมหานครขนาดใหญ่จัดได้ว่ามีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงประสงค์จะเริ่มทำการศึกษาค้นคว้าขอบเขตของขนมหวานก่อนเป็นขั้นตอนแรก แล้วจึงอาจมีการขยายไปเป็นการศึกษาในส่วนของอาหารคาวต่อไป จากนั้นจึงเป็นการสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลในภาคสนามเกี่ยวกับอาหารริมบาทวิถีต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร โดยประกอบกับวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตการณ์ข้อมูลภาคสนามตามลักษณะของปรากฏการณ์จริงเพื่อให้เกิดภาพของลักษณะปรากฏการณ์ที่เป็นจริงในกรณีศึกษาตามสถานที่ต่างๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิธีดำเนินการวิจัย จะแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่

1) ข้อมูลเอกสารที่ได้มีการศึกษาและรวบรวมไว้โดยบุคคลและหน่วยงาน ทั้งในลักษณะของงานศึกษาวิจัย หนังสือ บทความ สารคดีสั้นและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาหารและขนมในประเทศ โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร รวมถึง ข้อมูลจากสื่อประเภทอื่นๆ เช่น รายการโทรทัศน์ รายการสารคดี เกี่ยวกับวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของผู้คนต่างๆ

2) การเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อรวบรวมข้อมูลของขนมหวานริมบาทวิถีประเภทต่างๆ รวมไปถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกบางส่วนกับผู้ค้าขนมหวานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 : การวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้วิธีการสังเคราะห์ข้อมูลและทำการจัดหมวดหมู่ แยกประเภทของข้อมูลทั้งหมดเพื่อทำการวิเคราะห์และจัดประเภทของขนมหวานริมบาทวิถีในกรุงเทพมหานคร โดยทำการจัดแบ่งประเภทและหมวดหมู่ตามความเหมาะสม เช่น ตามแหล่งจำหน่าย ที่มา ลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ ช่วงเวลาตามฤดูกาลที่จำหน่าย ให้เข้ากับกรอบของแนวคิดหลักของงานวิจัยจากมุมมองด้านมานุษยวิทยาและวัฒนธรรมศึกษา โดยแบ่งกระบวนการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ขั้นตอนได้แก่

- การจัดระบบข้อมูล
- การจัดแยกหมวดหมู่ รูปแบบและหัวข้อ
- การหาตัวเลือกในการอธิบายข้อมูล
- การเขียนรายงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 : การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหัวข้อของการวิจัย

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ แบบแผน นิสัยการกินของคนไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่า คนไทยส่วนใหญ่มักจะบริโภคอาหารที่มีในท้องถิ่น โดยมีข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งมีทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว และกินร่วมไปกับสิ่งที่เรียกว่า ‘กับข้าว’ เพื่อช่วยเพิ่มรสชาติและคุณค่าให้กับอาหาร ซึ่งประกอบด้วยอาหารหลายๆ ชนิด แล้วแต่ที่จะมีในท้องถิ่นหรือสามารถหาได้ เช่น เนื้อสัตว์ต่าง ๆ ปลา ปู หอย ไข่ และผักต่าง ๆ ทั้งนี้ คนไทยกินอาหารวันละ 3 มื้อ ประกอบด้วย มื้อเช้า มื้อกลางวันและมื้อเย็น และอาจจะมียาอาหารว่างบ้างตามแต่ฐานะและความต้องการของแต่ละบุคคล รูปแบบการรับประทานอาหารของคนไทยมักจะวางกับข้าวเอาไว้ตรงกลาง เรียกกันว่า ‘สำหรับกับข้าว’ แต่ละคนจะมีจานข้าวสุกอยู่ด้านหน้า หรือถ้าเป็นการรับประทานอาหารข้าวเหนียวก็อาจใช้ภาชนะรวม เช่น กระจับ แล้วจึงหยิบแบ่งออกมา แล้วค่อยรับประทานกับข้าวที่ตั้งอยู่ตรงกลาง การรับประทานอาหารข้าวแบบนี้ทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีก็คือ สมาชิกในครอบครัวจะได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันระหว่างรับประทานอาหาร เป็นการช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวได้ทางหนึ่ง แต่ข้อเสียก็คือ ผู้รับประทานมีโอกาสที่จะเลือกรับประทานหรือไม่รับประทานอาหารที่เป็นกับข้าวตามใจชอบของตนเอง และอาจไม่เลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายถ้าหากขาดความรู้ในด้านอาหารและโภชนาการที่จำเป็น

นอกจากนั้น อาจมีในบางกรณีที่มีในบางครอบครัว สมาชิกแต่ละคนอาจมีเวลาในการรับประทานอาหารที่ไม่ตรงกัน บางครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวในชนบท อาจให้ความนับถือพ่อบ้านในฐานะของผู้นำครอบครัวได้รับประทานอาหารก่อน ผลที่ตามมาก็คือ เด็กและผู้หญิงอาจได้อาหารในปริมาณหรือคุณภาพที่ด้อยกว่า ทั้งนี้เอง ก็ขึ้นอยู่กับอีกหลายปัจจัยด้วยกัน สำหรับกับข้าวจะมีน้อยหรือมากอย่างก็ตามแต่ฐานะทางครอบครัว แต่โดยหลักปกติแล้ว ส่วนมากสำหรับก็จะประกอบด้วยแกงต่างๆ อาจเป็นแกงจืด แกงเผ็ด แกงส้ม รวมไปถึงผักประเภทต่างๆ หรือยา บางครั้งก็อาจจะมีอาหารอื่น ๆ เช่น ปลาเค็ม ห่อหมก เป็นต้น ซึ่งมักจะนำมารับประทานเป็นพวกเครื่องเคียงและเครื่องจิ้ม โดยสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ก็คือ น้ำพริกซึ่งมีจำนวนมากหลายชนิด บางครั้งก็อาจเป็นพวกหลนต่างๆ กับข้าวไทยอาจทำออกมาได้เป็น 100 ชนิดที่ไม่ซ้ำกัน เนื่องจาก เนื้อสัตว์ที่นำมาใช้ประกอบอาหารมีหลายชนิด ผักผลไม้เองก็มียาอย่างอุดมสมบูรณ์ ไม่ขาดแคลนตลอดทั้งปี สำหรับของหวานส่วนใหญ่ก็มักเป็นผลไม้ หรือไม่ก็เป็นขนมหวาน ซึ่งมีอยู่มากมายหลายชนิดด้วยกัน ส่วนใหญ่ก็มักทำมาจากแป้ง น้ำตาล และกะทิ อาจมีไข่หรือถั่วอยู่ด้วย หรือบางครั้งก็เป็นการนำผลไม้มาทำเป็นขนมหวาน

วิวัฒนาการของอาหารไทย

ในอดีตคนไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรมักมีการกินอย่างง่าย ๆ ได้เวลาอาหารเมื่อใดก็ยกส้อมมารับประทานกัน โดยมีกับข้าวหลักไม่กี่อย่าง และคนในสมัยก่อนมักนิยมใช้มือในการรับประทานอาหารข้าวกัน อาหารที่เป็นของเหลว เช่น แกง น่าจะเป็นอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่สังคมไทยได้รับมาภายหลังเสียมากกว่า ไม่ใช่ลักษณะดั้งเดิมของวิถีชีวิตแบบไทย แต่อาจเป็นสิ่งที่ได้รับมาจากกระแสวัฒนธรรมจีน เนื่องจากในอดีต กะทะเหล็กถูกส่งมาจำหน่ายทางเรือสำเภามาจากประเทศจีน รวมไปถึงสิ่งอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้ คนไทยมักมีคำสนทนาที่ใช้ทักทายกันอย่างติดปากว่า ‘กินข้าวกินปลาแล้วหรือยัง’ ข้าวจึงเป็นอาหารหลักและปลาเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่สำคัญ โดยปลาสามารถนำมาประกอบอาหารได้ทั้งในรูปของปลาแห้ง ปลาเค็ม แล้วนำมา ปิ้ง ย่าง เป็นอาหารไว้รับประทานกับข้าว วิธีประกอบอาหารก็ทำด้วยขั้นตอนง่ายๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อนตามที่ได้กล่าวไปแล้ว

เรื่องราวความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีตมีข้อมูลหลักฐานไม่มากนัก เริ่มมีการบันทึกอย่างเป็นทางการและถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังทราบในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งลักษณะสังคมไทยในสมัยนั้นเป็นสังคมของประเทสกรรม ประชากรยังมีจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยการเป็นชาวนา ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ การคมนาคมมักใช้เส้นทางสัญจรทางน้ำ ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวแบบขยาย โดยมีญาติพี่น้องปลุกบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกัน ผู้ชายทำกิจกรรมนอกบ้าน ส่วนผู้หญิงจะทำงานบ้านและเลี้ยงดูบุตร การติดต่อกับต่างประเทศยังมีจำกัด อาหารการกินของคนไทยสมัยนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ เน้นการบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ผักผลไม้ก็มีจำนวนมากและหลากหลาย ปลาเป็นอาหารเนื้อที่บริโภคมากที่สุด อาหารส่วนใหญ่มีที่มาจากแหล่งธรรมชาติ ไม่มีระบบการซื้อขายที่แน่นอน ขนมหวานเป็นของกินที่ไม่ได้รับประทานกันอย่างแพร่หลายนัก ไม่นิยมรับประทานตามโอกาสทั่วไป ยกเว้นเมื่อมีงานมงคลหรือเทศกาลต่าง ๆ ขนมไทยประกอบไปด้วยวัตถุดิบหลักได้แก่ แป้ง น้ำตาล และมะพร้าว

ที่มาของคำว่าขนม

คำว่า ‘ขนม’ มาจากคำสองคำที่ผสมกัน คือ ‘ข้าวหนม’ กับ ‘ข้าวหนม’ คำว่าข้าวหนมนั้นคือ ข้าวผสมกับน้ำอ้อย น้ำตาล โดยคำว่า หนม แปลว่า หวาน ข้าวหนมก็แปลว่าข้าวหวาน ต่อมาเรียกสั้น ๆ เร็ว ๆ จึงเพี้ยนกลายเป็นขนมไป ส่วนที่ว่ามาจากข้าวหนม (ข้าวเคล้านม) มาจากคนแขกเพราะว่าอาหารของแขกบางชนิดใช้ข้าวผสมกับนมอย่างกับข้าวมธุปายาสของแขกโบราณ (ตั้งที่นางสุชาดาทำถวายพระพุทธเจ้าเมื่อตอนตรัสรู้ว่าเป็นข้าวหุงกับนม และเช่นเดียวกัน เมื่อพูดสั้นๆและเร็วๆจึงเพี้ยนกลายเป็นคำว่า ‘ขนม’ แทน

ขนมชนิดแรกของคนไทย

มีหลักฐานซึ่งปรากฏอยู่บนศิลาจารึกได้กล่าวถึงชื่อขนมไทยไว้ 4 ชนิด แต่ไม่ได้ระบุเอาไว้ว่าอยู่ในสมัยใด ขนมดั้งเดิมของคนไทยในสมัยนั้นก็คือ ขนม 4 ถ้วย ได้แก่ เม็ดแมงลัก ลอดช่อง ข้าวตอกและข้าวเหนียว ซึ่งจะตักใส่มาในถ้วย โดยมีน้ำกะทิแยกไว้ให้เติมต่างหาก ใครชอบอะไรก็สามารถเลือกได้ตามใจชอบ จากหลักฐานดังกล่าวเชื่อว่าอาจเกิดในแผ่นดิน สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประมาณปี พ.ศ. 2215-2220 ขณะนั้นบ้านเมืองอยู่ในความสงบสุขไม่มีศึกสงคราม ราษฎรอยู่กันอย่างผาสุกแผ่นดินมีความอุดมสมบูรณ์ การเพาะปลูกเจริญงอกงามได้ผลผลิตดีโดยเฉพาะข้าวเจ้า ซึ่งปลูกกันทั่วราชอาณาจักร มีบริโภคกันอย่างเหลือเฟือ จนมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายกับต่างประเทศทั้งประเทศ แถบตะวันตกและในเอเชียด้วยกัน

เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว หลังจากนวดข้าวหรือช่วยกันทำงานต่างๆเสร็จแล้ว พวกผู้หญิงจะเตรียมขนมทั้งสี่ชนิดนี้ไว้เลี้ยงหลังเลิกงานอยู่เสมอ จนเรียกการเลี้ยงขนมแบบนี้ว่า “ประเพณี 4 ถ้วย” ขนมไทยทั้ง 4 ชนิดนี้จะมีส่วนผสมหลักอยู่เพียง 3 อย่าง คือ แป้ง (ที่มาจากข้าวเจ้า) กะทิและน้ำตาลเท่านั้น ซึ่งขนมของคนไทยในยุคต่อ ๆ มาก็ยังคงมีส่วนผสมทั้งสามส่วนนี้ประกอบอยู่ด้วยเสมอ

ผลการศึกษา

การสำรวจร้านค้าขนมหวานย่านดิโอลด์ สยาม พลาซ่า

จากการสำรวจพื้นที่บริเวณชั้นที่ 1 ของห้าง มีกิจกรรมจัดขนมไทย รูปแบบคล้ายกับการจัดนิทรรศการ แต่เป็นการจัดกิจกรรมตลอดทั้งปี ผู้ที่ต้องการนำขนมมาขายจะต้องผ่านเกณฑ์ที่ทางห้างฯ กำหนดไว้และเสียค่าเช่าขนมหวานชั้มละ 30,000 บาทต่อเดือน ซึ่งจากการสำรวจมีร้านจำหน่ายดังนี้

1. ร้านขนมเบื้อง ซึ่งมีวิธีการทำแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ สูตรการทำเป็นมรดกตกทอดมาจากคุณยาย ศึกษาโดยการสังเกต จำ และนำมาทดลองทำเองจึงไม่มีสูตรตายตัว ซึ่งสูตรดั้งเดิมนั้นจะมีครีมน้อย คนที่มาซื้อจะมีอายุ 30 ปีขึ้นไป ส่วนแบบสมัยใหม่นั้นจะมีครีมเยอะเพื่อที่จะทำให้มีรสชาติหวานเป็นการเจาะกลุ่มตลาดวัยทำงาน
2. ร้านขนมทองม้วนและขนมทองม้วนสด วิธีการทำและสูตรเจ้าของเป็นผู้คิดขึ้นเอง ในการผสมแป้งให้ได้รับรสชาติ ส่วนการจำหน่ายจะมีลูกจ้างเป็นคนจำหน่าย ลูกค้าส่วนมากจะเป็นผู้มีอายุตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไป
3. ร้านสาเกุใส่ถั่วและขนมปากหม้อใส่ผัก สูตรและวิธีการทำสืบทอดมาจากคุณปู่และคุณย่า ลูกค้าส่วนใหญ่จะมีอายุ 30 ปีขึ้นไป ราคา 35 บาทต่อกล่อง
4. ร้านตาเชื่อม วิธีการทำและสูตรนั้น เจ้าของร้านเป็นคนคิดค้นสูตรขึ้นมาเอง ขนมหวานที่จำหน่าย ได้แก่ เผือกเชื่อม มัน

สำหรับหลังเชื่อม มันไข่เชื่อม กล้วยไข่เชื่อม กล้วยน้ำว่าเชื่อม ฟักทองเชื่อม เป็นต้น ลูกค้าส่วนใหญ่จะมีอายุ 30 ปีขึ้นไป ราคา ระหว่าง 30-40 บาท

5. ร้านฝอยทองแพ วิธีการทำและสูตรศึกษาจากคุณแม่ ลูกค้าส่วนใหญ่จะมีอายุ 30 ปีขึ้นไป ราคา 20 บาท

6. ร้านขนมครกข้าววัง วิธีการทำและสูตรมาจากบรรพบุรุษ รวมทั้งเพิ่มสูตรใหม่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าเพิ่มขึ้น ลูกค้าส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25-30 ปี ราคา 30 บาท

7. ร้านข้าวต้มผัด ขนมเทียน ขนมไข่เนยสด และขนมใส่ไส้ วิธีการทำและสูตรได้รับตกทอดมาจากคุณยาย กลุ่มลูกค้ามีทุกวัย ราคา 15-20 บาท

การสำรวจร้านค้าขนมหวานย่านตลาดโชคชัย 4 เขตลาดพร้าว

จากการสำรวจพื้นที่บริเวณตลาดโชคชัย 4 เขตลาดพร้าว มีร้านขนมไทยชื่อ ร้านขนมวังเทเวศร์ สินค้าที่จำหน่าย ได้แก่ ขนมบ้าบิ่น ขนมหม้อแกงไข่ วุ้นใบเตย วุ้นกาแพ ข้าวเหนียวแก้ว ข้าวเหนียวหน้าवल ขนมชั้น สังขยา ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ข้าวเหนียวฟักทอง

วิธีการทำและสูตรมาจากร้านขนมบริเวณวังเทเวศร์แล้วนำมาปรับปรุงเอง จากรายชื่อขนมทำให้ทราบว่าได้มีการปรับปรุงสูตรให้เข้ากับยุคสมัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสร้างผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ เช่น วุ้นซึ่งปกติจะพบรสชาติธรรมดาทั่วไปอย่างวุ้นใบเตย ทางร้านก็ได้เพิ่มไปอีกรสชาติ คือวุ้นกาแพ เพื่อสร้างทางเลือกให้แก่ลูกค้าและเพิ่มความหลากหลายให้กับผลิตภัณฑ์อีกด้วย และทางร้านยังได้รับการรับรองคุณภาพการพัฒนาอาชีพจากเขตวังทองหลาง ซึ่งเป็นอีกการรับรองที่ทำให้มั่นใจได้ว่าขนมของทางร้านสะอาดปลอดภัย ราคาอยู่ในระดับปานกลางตั้งแต่ 7-20 บาท

ในบริเวณตลาดโชคชัย 4 ก็ยังมีร้านขนมอื่นๆบริเวณใกล้เคียงที่พบจะเป็นขนมชนิดอื่น ๆ เช่น ฉะก๋าย บัวลอยน้ำขิง บัวลอยไข่หวาน บัวลอยเผือก บัวลอยทอดที่ร้านที่ขายโฆษณาว่าเป็นหนึ่งเดียวในเมืองไทย เต้าฮวยร้อนและเย็น เต้าทึง เต้าฮวยฟรุตสลัด ขนมเทียน (ตามเทศกาล) ขนมแข่ง (ตามเทศกาล) กล้วยบึง กล้วยเชื่อม มันเชื่อม ข้าวเหนียวสังขยา ข้าวเหนียวทุเรียน ข้าวเหนียวมะม่วง ขนมไข่ ปาท่องโก๋ โรตีสายไหม ไอศกรีมโบราณ ถั่วแปบ ในบางช่วงของปีก็จะพบ โรตีสกรอบ โรตี่โถง ซาลาเปาทอด ขนมไข่ ซึ่งมีราคาแตกต่างกันไปตามชนิดของขนมและส่วนประกอบ อีกทั้งเกี่ยวกับปัจจัยด้านราคาตามวัตถุดิบ ซึ่งแตกต่างกันตามฤดูกาลทำให้ราคาขนมแตกต่างกันไปด้วย เช่น ข้าวเหนียวมะม่วง หากอยู่นอกฤดูกาลก็จะมีราคาสูงประมาณ 60-70 บาทต่อชุด แต่ถ้าช่วงฤดูกาลจะอยู่ประมาณ 40-50 บาทต่อชุด นับว่าเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีแนวโน้มจะเรียกไม่ได้ว่าเป็นแหล่งผลิตขนมที่มีชื่อเสียง แต่ก็ยังเป็นอีกย่านชุมชนหนึ่งที่มีขนมให้เลือกสรรอย่าง

มากมาย และมีการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมุนเวียนอย่างสม่ำเสมอเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการขายและช่วยให้ผู้ประกอบการร้านค้าขนมหวานปรับตัวให้เข้ากับกระแสความนิยมของผู้บริโภคในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

การสำรวจร้านค้าขนมหวานในนิทรรศการขนมไทยโบราณ ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

จากการสำรวจพื้นที่ ณ ศูนย์ประชุมสิริกิติ์ ได้มีการจัดนิทรรศการขนมไทยโบราณ มีการบอกเล่าประวัติความเป็นมาของขนมไทย จัดแสดงขนมไทยโบราณที่ในปัจจุบันพบเห็นได้ยาก อาทิ เช่น ขนมบุหลันดั้นเมฆ ขนมหันตรา ขนมเกสรชมพู ขนมหัวเราะ ขนมน้ำตาล (ปั้น) ขนมสามเกลอ ขนมโรตีสายไหม ขนมโพรงแสม ขนมกง ขนมมัสกอด ขนมเกสรลำเจียก ขนมหม้อตาล และขนมจำมกกุฎ โดยในการจัดแสดงนั้นก็มีการจัดคำอธิบายเกี่ยวกับขนมชนิดต่างๆว่ามีความหมายหรือมีความสำคัญอย่างไร อีกทั้งยังมีการจัดแสดงเกี่ยวกับอุปกรณ์ในการทำขนมไทยในสมัยโบราณ ได้แก่ มิตรโบราณ ไม้ปาดหน้าขนม ที่ชุดมะพร้าว พิมพ์ขนมดอกจอก พิมพ์ขนมทองเอก พิมพ์ขนมครองแครง ทรายฝอยทอง ทรายชุดมะพร้าว พิมพ์ขนมทองม้วน ไม้ตีไข่โบราณ อุปกรณ์ทำชาหริ่ม อุปกรณ์ทำลอดช่อง เต้าทำขนม ตะกร้าใส่ขนม รถขายขนมโบราณ ซึ่งในการจัดนิทรรศการในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อที่จะส่งเสริมให้คนไทยในปัจจุบันสนใจในขนมไทยมากขึ้นซึ่งเป็นมรดกของชาติอย่างหนึ่งที่มีคุณค่าควรที่จะอนุรักษ์และรักษาให้คงอยู่สืบต่อไป โดยเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างดีจากประชาชนทั่วไป เนื่องจากขนมบางชนิดอาจไม่ได้มีการทำเพื่อจำหน่ายโดยทั่วไปแล้ว

การสำรวจร้านค้าขนมหวานบริเวณท่าหน้าวังหลัง โรงพยาบาลศิริราช

จากการสำรวจพื้นที่บริเวณโรงพยาบาลศิริราชและบริเวณใกล้เคียงได้แบ่งเป็น 2 พื้นที่ คือ

1. บริเวณด้านหน้าของโรงพยาบาล
2. บริเวณด้านข้างของโรงพยาบาล (ด้านตลาดวังหลัง)

ในส่วนของบริเวณหน้าโรงพยาบาลมีร้านค้าขายขนมอยู่ประมาณ 7 ร้าน โดยจะขายขนมต่างๆไป ได้แก่ ไข่หงส์ (ไข่เที้ย) ข้าวเหนียวปิ้ง กล้วยทอด เผือกทอด ขนมครก กล้วยปิ้ง ขนมรังผึ้ง ข้าวโพดปิ้ง จากการสอบถามพ่อค้าแม่ค้าบริเวณนี้จะมีวิธีการทำหรือสูตรการทำขนมมาจากพ่อแม่หรือบรรพบุรุษ แต่ก็มีบางร้านที่คิดค้นสูตรขึ้นเอง ส่วนใหญ่จะค้าขายมาได้ 5-10 ปี แล้ว กลุ่มลูกค้ากระจายทั่วไปทุกกลุ่มอายุ ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่เดินผ่านไปผ่านมาหรือเข้าออกโรงพยาบาล ราคาของขนมอยู่ระหว่าง 7-20 บาท

ส่วนบริเวณด้านข้างของโรงพยาบาล (ตลาดวังหลัง) ก็มีร้านค้าขายขนมอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งขนมหวานแบบไทยและ

ขนมหวานต่างชาติ ขนมที่พบเห็นได้แก่ กล้วยปิ้ง กล้วยทับ กล้วยเชื่อม มันสำปะหลังเชื่อม ข้าวเหนียวปิ้ง ขนมบ้าบิ่น ขนมบ้าบิ่นโกโก้ ขนมบ้าบิ่นใบเตย ขนมบ้าบิ่นดอกอัญชัน มันทิพย์-เผือกทิพย์ ตะโก้ กระท้อนทรงเครื่อง ขนมกลีบลำดวน ข้าวต้มมัด ขนมกล้วยสูตรโบราณ (ทำจากน้ำตาลมะพร้าว) ขนมเบ็อง ขนมปุยฝ้าย ขนมทองม้วน ขนมฝิง ขนมเม็ดบัว ถั่วเขียวต้ม เต้าส่วน ข้าวเหนียวเปียก สาคุถั่วดำ ลอดช่องแดงไทยเผือกทานกับน้ำแข็ง ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ขนมเบ็อง ฝอยทองเค็กช็อกโกแลต ข้าวปั้นสิบ ขนมปัง ขนมเค้ก ขนมสายไหม ชาหริ่ม ทับทิมกรอบ ฟักทองเชื่อม ขนมขี้หนู ขนมชั้น ขนมอาลัว ขนมซ่อม่วง ข้าวเหนียวตัด วุ้น ลูกชุบ และยังมีขนมของชาติอื่นๆ ได้แก่ ซูชิ ทาโกะยากิ โบกี้เกี้ยวไต้หวัน เต้าหู้ทอด ขนมถ้วยเงินใบเตย (รับประทานกับน้ำตาล) และยังมีอาหารอีกชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า ข้าวแกงทอด ที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นขนมหรือไม่ แต่เป็นอาหารของคนไทยทำมาจากข้าวและถูกคิดค้นขึ้นโดยคนไทยในการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพิ่มคุณค่าให้กับข้าวไทย

จากการสัมภาษณ์พบว่า พ่อค้าแม่ค้าขายขนมในตลาดวังหลังจะเรียนรู้วิธีการหรือสูตรการทำขนมมาจากพ่อแม่หรือบรรพบุรุษ บางร้านก็คิดค้นสูตรขึ้นเองเพื่อที่จะได้ขนมชนิดใหม่ที่ช่วยให้คนในยุคปัจจุบันรับประทานขนมมากขึ้น เช่น ขนมไทยที่มีรูปร่างสวยงาม น่ารับประทาน ดึงดูดใจกลุ่มลูกค้าเด็กและวัยรุ่น แต่ลูกค้าส่วนใหญ่จะอยู่ในแทบทุกกลุ่มอายุ เช่น บุคลากรในโรงพยาบาล คนใช้ ญาติคนไข้หรือผู้ที่ทำงานหรือเรียนอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ราคาขนมอยู่ในระดับปานกลาง รสชาติอร่อยและมีคุณภาพ หลายร้านได้รับการรับรองคุณภาพและความอร่อยจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กรุงเทพมหานคร นอกจากนั้น หลายร้านยังได้รับความนิยมจากการมีรายการโทรทัศน์มาถ่ายทำแล้วนำไปเผยแพร่ในรายการ เช่น ขนมปัง วังหลัง หรือการกระจายข่าวสารในเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น

การสำรวจร้านค้าขนมหวานบริเวณท่าพระจันทร์และท่าช้าง

จากการสำรวจพื้นที่บริเวณท่าพระจันทร์ไปจนถึงท่าช้างพบว่า มีร้านค้าขายขนมจำนวนมาก เช่น กล้วยปิ้ง กล้วยทับ ขนมเปียะ ขนมไส้ไส้ ขนมกล้วย ข้าวต้มมัด ตะโก้ ขนมเบ็อง ขนมกะลोजี้ ข้าวเหนียวปิ้ง สาคุไส้หมู ขนมทองเอกไส้จาดำ ขนมทองเอกไส้ทุเรียน ขนมทองเอกไส้เผือก ข้าวเหนียวทุเรียน ข้าวเหนียวสังขยา ขนมเม็ดบัว สาคุเปียก ลอดช่อง มันสำปะหลังเชื่อม กล้วยไข่เชื่อม กล้วยน้ำว่าเชื่อม

จากการสอบถามพบว่า พ่อค้าแม่ค้าขายขนมส่วนใหญ่ค้าขายมานานกว่า 5 ปี วิธีการทำหรือสูตรการทำมาจากรุ่น พ่อแม่หรือบรรพบุรุษ แต่ก็มีบางร้านที่คิดสูตรขึ้นเองรวมถึงการดัดแปลงสูตรให้เข้ากับยุคปัจจุบันเพื่อให้ลูกค้าเลือกซื้อได้มากขึ้น กลุ่ม

ลูกค้ายังคงมีทุกกลุ่มอายุ ราคาประมาณ 5-20 บาท ที่น่าสนใจก็คือ รถเข็นขายขนมกะลोजี๊ที่ในปัจจุบันพบเห็นหรือหารับประทานได้ยากมาก

การสำรวจร้านค้าขนมหวานย่านตลาดพลู

จากการสำรวจพื้นที่ตลาดพลูได้พบเห็นร้านขนมอยู่ไม่มากนัก มีทั้งร้านขายขนมไทยและขนมต่างชาติ ได้แก่

1. ร้านขนมอ๊วก้วย เปิดขายมา 100 กว่าปี เจ้าของร้านปัจจุบันเป็นรุ่นที่ 3

2. ร้านขนมหวานตลาดพลู(ริมทางรถไฟ) มีขนมไทยมากมาย ได้แก่ ข้าวเหนียวหน้ากุ้ง สังขยาฟักทอง วุ้นสังขยา วุ้นมะพร้าว วุ้นกะทิ ข้าวเหนียวตัด สังขยาใบเตย สังขยาเผือก ตะโก้เผือก ตะโก้มัน ฝอยทอง เม็ดขนุน ทองหยิบ ทองหยอด เปิดร้านมา 60 กว่าปี เจ้าของร้านเป็นคนคิดสูตรขึ้นเอง กลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่อายุ 25 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นลูกค้าประจำ ราคาปานกลาง

3. ร้านกล้วยปัง ตำรับชาววัง วิธีการทำและสูตรมาจากพี่สาว ซึ่งเมื่อก่อนเคยเรียนทำอาหารอยู่ในวัง เปิดขายมา 10 กว่าปี ลูกค้าเป็นกลุ่มคนทำงาน ราคาชุดละ 20 บาท

4. ร้านกุยช่ายกิมเหม้ง ขายขนมกุยช่ายและขนมผักกาดขายมา 8 ปีแล้ว วิธีการทำและสูตรคิดขึ้นเอง

5. ร้านขนมหวานตลาดพลู (ริมถนน) ขายขนมหลายชนิด ได้แก่ ฝอยทอง ทองหยิบ ทองหยอด เม็ดขนุน ขนมชั้น ตะโก้ขนมหม้อแกง วุ้น ข้าวเหนียวตัด บำปิ่น ฟักทอง ถั่วกวน เผือกกวน ข้าวเหนียวแก้ว สาลี ข้าวเหนียวมุล วิธีการทำและสูตรมาจากคุณยาย เปิดขายมาตั้งแต่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2532 กลุ่มลูกค้ามีทุกวัย ส่วนใหญ่เป็นลูกค้าประจำ

การสำรวจร้านค้าขนมหวานย่านตลาดนางเลิ้ง

จากการสำรวจพื้นที่ตลาดนางเลิ้ง มีร้านขายขนมหลากหลายประเภท ได้แก่ ซาลาเปา ก้วยเตี้ยล้วยสวน สาคุไส้หมู ข้าวเหนียวหน้าตั้ง ข้าวตั้ง ขนมนางเลิ้ง กล้วยฉาบ เผือกฉาบ ขนมผิง ข้าวต้มมัด ข้าวเหนียวสังขยา ข้าวเหนียวปลาแห้ง ข้าวเหนียวหน้ากุ้ง ข้าวเหนียวหน้ากระฉีก (มะพร้าว) ข้าวเหนียวถั่วดำ ข้าวเหนียวมูน ฝอยทองแพ ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง(ไข่ขาวหรือไข่แดง) ฝอยทองหลอด ถั่วแปบ (ไส้ถั่ว ไส้กุ้ง) ขนมใส่ไส้ ขนมต้ม ขนมต้มแดง มันสำปะหลังเชื่อม ตะโก้ ขนมตาล ขนมเล็บมือนาง เป็นต้น

1. ร้านกล้วยเชื่อมน้องเดียร์ ขนมที่ขายได้แก่ มันสำปะหลังเชื่อม กล้วยเชื่อม ข้าวต้มจิ้ม (ข้างในมีกล้วย ไร้มะพร้าวและน้ำตาลเวลารับประทาน)

2. ร้านคุณยาย ขนมที่ขายได้แก่ ขนมตาล มันต่อเผือก ตะโก้สอดไส้ คุณยายอายุ 82 ปี ขายมาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ซึ่งก็คือช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งจากการสอบถามทำให้ทราบว่าขั้นตอนการทำขนมไทยนั้นยุ่งยากมีหลายขั้นตอน เพราะคุณยายต้องใช้เวลาการเตรียมวัตถุดิบ 4 วันและอีก 3 วันถึงจะทำขนม

3. ร้านขายขนมแห้ง ขนมที่ขายได้แก่ มะขามไม่มีเม็ด มะขามอมเปรี้ยว มะขาม 3 รส ฝรั่งหยี มะเขือเทศอบ มะม่วงอบ มะขามไอซ์ซิ่ง สมอ ฝรั่งอบ เปลือกส้มโอ เปลือกส้ม ลูกหยียักษ์ สตรอเบอร์รี่อบ มะม่วงคลุกบ้วย มะม่วงหยี บ้วยซีกเปรี้ยว บ้วยเส้น กระท้อน บ้วยพีช 3 รส บ้วยหวาน กี่วี่ บ้วยพีชเปรี้ยวหวาน ลูกเกดดำ บ้วยหิมะ พุทราจีน มะม่วงอมเปรี้ยว ลูกเกดใหญ่ บ้วยสามรส

4. ร้านขนมถึงทอง มีไส้ต่างๆ ให้เลือกรับประทาน เช่น ไส้ลูกเกด ไส้ฝอยทอง ไส้มะพร้าว ไส้ครีม

5. ร้านขนมเบื้องไทย ข้าวเหนียวบั้ง วุ้น มันสำปะหลังเชื่อม เม็ดขนุน กล้วยน้ำว้าเชื่อม

จากการสอบถามร้านค้าส่วนใหญ่มีวิธีการทำหรือสูตรที่คิดขึ้นทำเองโดยการนำมาประยุกต์จากบรรพบุรุษหรือในวัง ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ราคาอยู่ในระดับปานกลาง

สรุปผล

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของกาลเวลาและสถานที่ รวมไปถึงผู้คนต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งในด้านโลกทัศน์ ความเชื่อ ขนบประเพณี พิธีกรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคของผู้คนในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของวัฒนธรรมภายนอก ทั้งนี้ ปัจจัยด้านหนึ่งทีค่อนข้างส่งผลกระทบต่ออย่างมากในกรณีนี้ก็คือ การพัฒนาทางสังคมไปสู่สังคมสมัยใหม่ (Modernization) ที่นำไปสู่การพัฒนามิติของความเป็นเมือง (Urbanization) จากวิถีชีวิตที่มีความเร่งรีบและแข่งขันกับเวลาอยู่ตลอด พฤติกรรมต่างๆ ทีเคยเป็นแบบแผนดั้งเดิมทีปฏิบัติกันสืบต่อมาในอดีต เช่น การทำอาหารรับประทานเองที่บ้าน หรือการที่สมาชิกในครอบครัวต้องมารวมกันในเวลารับประทานอาหาร จึงกลายเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้อย่างขึ้นเนื่องจากข้อจำกัดที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ด้วยเหตุนี้ การตอบสนองความต้องการบริโภคอาหารจึงได้ปรากฏออกมาในรูปของอาหารริมบาทวิถี (Street Food) ซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเขตเมือง ขนาดใหญ่ พร้อมกันนั้น ควบคู่ไปกับการขยายตัวของอาหารริมบาทวิถีก็คือ ขนมหวานริมบาทวิถี ซึ่งได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน จากขนมที่เคยทำเพื่อรับประทานระหว่างสมาชิกในบ้านหรือครอบครัว มาสู่ขนมที่จำหน่ายให้กับลูกค้าทั่วไป

ความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยกับขนมไทย

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ.2475 จนถึงสงครามโลกครั้งที่สองและสงครามเวียดนาม สภาพเศรษฐกิจและสังคมเริ่มเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงตามระบบสากลมากขึ้น ต่างคนต่างดิ้นรนทำงานหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ผู้หญิงเริ่มทำงาน

นอกบ้าน มีบทบาทในสังคมมากขึ้นทำให้เวลาให้กับครอบครัวน้อยลง และในช่วงเวลานี้ค่านิยมตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น คนไทยเริ่มนิยมรับประทานขนมปัง กาแฟ ขนมอบของชาวตะวันตก เพราะสามารถทำได้ง่าย รวดเร็ว โดยเฉพาะสมัยสงครามเวียดนาม อุตสาหกรรมขนมอบเริ่มขยายขึ้นเรื่อยๆทำให้มีการสั่งซื้อข้าวสาลีจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น และเกิดโรงงานผลิตแป้งสาลีออกจำหน่ายสู่ตลาด ทั้งยังมีการส่งผู้เชี่ยวชาญไปสาธิตวิธีการทำขนมอบหลายชนิดทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด อุตสาหกรรมในด้านนี้จึงเป็นที่รู้จักดีในสังคมไทยตั้งแต่นั้นมา สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยที่ทำให้ขนมไทยเริ่มเสื่อมความนิยมลงไปเรื่อย ๆ

ขนมไทยโบราณเริ่มที่จะสูญหายไปไม่มีให้เห็นเหมือนในอดีตส่วนมากขนมที่เห็นจะเป็นขนมที่ทำง่าย ๆ ไม่ต้องใช้ความประณีตบรรจงมากนัก และกรรมวิธีการทำขนมบางอย่างก็ลดขั้นตอนและถูกดัดแปลงให้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น มีการใช้สารแต่งสี แต่งกลิ่น ใส่น้ำตาล ความหวานมันแบบไทยๆ รูปร่างหน้าตาของขนมบางอย่างก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

แต่เมื่อไม่นานมานี้ คนไทยเริ่มหันมาสนใจขนมไทยมากขึ้น มีการนำมาเป็นของฝากกันในงานเทศกาลต่าง ๆ รวมทั้งกรมพาณิชย์สัมพันธ์และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดงานแสดงขนมไทยในต่างประเทศด้วย ซึ่งได้รับความสนใจจากชาวต่างประเทศกันเป็นอย่างมาก เพราะชาวต่างชาติเหล่านี้ต่างหลงใหลในเสน่ห์ของขนมไทยอยู่เป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความละเอียดอ่อน การประคองประคอง และรสชาติที่หอมหวานชวนรับประทาน ความนิยมในขนมไทยของชาวต่างประเทศนั้นจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของร้านขนมไทยที่มีอยู่เกือบทุกประเทศ นอกจากนี้ทางมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ยังบรรจุหลักสูตรขนมไทยในภาควิชาอาหารของคณะเกษตรศาสตร์ไว้ให้เยาวชนรุ่นใหม่ๆ ได้รู้จักและหันมาสนใจขนมไทยกันมากขึ้น โดยเฉพาะที่โรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ(วิทยาลัยในวัง) ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยพระราชดำริในพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีหลักสูตรวิชาชีพอาหารและขนมไทยถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ที่สนใจอย่างกว้างขวาง โดยมีอาจารย์ที่มีความรู้ความชำนาญในด้านนี้สอนโดยตรง เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้รู้ถึงคุณค่าและช่วยกันอนุรักษ์สมบัติของชาติให้คงอยู่ต่อไปในภายภาคหน้า

ในขณะเดียวกัน ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกของไทย ได้สร้างกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ ของขนมหวาน ดังที่ปรากฏจากการสำรวจและเก็บข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ เพราะนอกจากขนมหลายชนิดซึ่งเป็นขนมโบราณจะค่อยๆ สูญหายไปเนื่องจากเหตุผลนานับประการ ตั้งแต่การขาด ผู้สืบทอดกิจการ ขึ้นตอนในการทำที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลามาก ความนิยมในการรับประทานขนมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้บริโภค สำหรับขนมที่มีความหวานมันลดลง เพื่อให้เป็นไปตามกระแสนิยม

ของสังคมที่มีความห่วงใยในปัญหาสุขภาพ รวมถึงมีความวิตกกังวลต่อโรคภัยไข้เจ็บที่มากับการรับประทานและดื่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพขายขนมต้องมีการปรับกลยุทธ์ของการทำขนมเพื่อให้ยังสามารถประกอบธุรกิจอยู่ได้ เราจึงเห็นขนมไทยในรูปร่างหน้าตาแบบใหม่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งกลายเป็นพื้นฐานหลักของสังคมไทยที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภค ซึ่งประเด็นของภาพลักษณ์ รูปร่าง สี สัน รวมไปถึงความน่าดึงดูดใจของการนำเสนอสินค้ากลายเป็นมิติที่ผู้ประกอบการหรือผู้ค้าให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อพิจารณาในอีกด้านหนึ่ง พลวัตของ ‘ขนมหวาน’ ในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทยกลายเป็นสิ่งที่ปรากฏชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีการปรับตัวของขนมไทยในด้านการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่จาก ‘บ้าน’ ออกมาสู่ ‘ท้องถนน’ กลายเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคทั่วไปซึ่งไม่จำเป็นต้องมีทักษะหรือความชำนาญในการทำอาหารหรือขนมก็สามารถหาซื้อรับประทานได้ ส่งผลให้วัฒนธรรมการรับประทานขนมหวานกลายเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาที่พบว่า มีร้านค้า รถเข็นหรือแผงลอยที่จำหน่ายขนมหวานกระจายอยู่ทั่วไปในกรุงเทพมหานคร และมีความหลากหลายของขนมที่จำหน่ายในแต่ละช่วงเวลาของวันก็มีความแตกต่างกันออกไปด้วย เช่น เราอาจพบขนมหรือของว่างประเภทขนมครก ข้าวเหนียวหน้าต่างๆ ขนมหม้อ (ขนมน้ำกะทิ) ขายพร้อมกับอาหารสำเร็จรูปหรือข้าวแกงในตอนเช้า พอมาถึงช่วงกลางวันอาจมีขนมประเภทอื่นเพิ่มขึ้นมาอีก เช่น ขนมน้ำแข็งไส ขนมเบิ้ง ก๋วยเตี๋ยว ก๋วยเตี๋ยว ข้าวโพดคั่ว ขนมไทยต่าง ๆ (วุ้น ขนมชั้น ข้าวต้มมัด) หรือแม้แต่ในช่วงเวลาเย็นเองก็จะมีขนมหวานอีกประเภทหนึ่งอีก เช่น ขนมปังปิ้งกับนมสด ขนมปังสังขยา บัวลอยน้ำจิง ไอศกรีม เป็นต้น

ในมิติทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับขนมหวานริมบาทวิถีก็ได้ให้มุมมองที่น่าสนใจไม่แพ้กัน กล่าวคือ กิจกรรมการขายขนมจัดได้ว่า เป็นเศรษฐกิจนอกระบบอีกลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นตัวสร้างงานและรายได้ให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแรงงานผู้ย้ายถิ่นจากต่างจังหวัดเข้ามาสู่กรุงเทพฯ ซึ่งท้ายที่สุดแล้ว การเลือกประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าหรือแม่ค้าขนมหวานโดยอาศัยความรู้เดิมของตนเองที่มีมาประกอบอาชีพ ก็เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้คนจำนวนมากเหล่านี้สามารถที่จะเลี้ยงชีพให้กับตนเองและครอบครัวได้ ยังไม่นับว่าการประกอบอาชีพในลักษณะนี้เป็นอาชีพที่มีสามารถริเริ่มได้ง่าย มีความเป็นอิสระและยืดหยุ่นในตัวเองสูง จึงเป็นเสมือนช่องทางโอกาสในการดำรงชีพให้ผู้อยู่พวยพ่ายถิ่นเข้ามาจากภายนอกได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ยังไม่รวมถึงผู้ย้ายถิ่นฐานหรือแรงงานอพยพ (ซึ่งบางกรณีอาจไม่ถูกกฎหมาย) ซึ่งมาจากต่างประเทศเองก็ใช้ช่องทางของการเป็นพ่อค้า / แม่ค้าขนมหวานใช้ดำรงชีพในกรุงเทพฯ ได้ด้วย อาชีพขายขนมจึงเปรียบได้กับ

ฟองน้ำที่สามารถดูดซับแรงงานซึ่งยังไม่ได้อยู่ในระบบให้เข้าถึงการประกอบอาชีพได้อย่างไม่จำกัด

ด้วยเหตุนี้ การมีอยู่ของวัฒนธรรมอาหารการกินริมบาทวิถี ทั้งในส่วนของการและตนเอง จึงเป็นการคงอยู่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคซึ่งมีข้อจำกัดด้านรายได้ที่ใช้ในการตั้งชีพเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากคงเป็นการยากที่เดียวถ้าเราจะต้องรับประทานอาหารในห้างสรรพสินค้าหรือร้านอาหารขนาดใหญ่ซึ่งราคาค่อนข้างสูงตลอดเวลา ในขณะที่ประชากรเกินครึ่งของกรุงเทพฯ อาจเป็นผู้ที่มีรายได้อยู่ในระดับปานกลางไปจนถึงผู้ที่มีรายได้น้อยเท่านั้นเอง โดยบ่อยครั้งเมื่อเราเปรียบเทียบราคาของขนมที่ขายแบบริมบาทวิถีกับขนมชนิดเดียวกันเมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงบริบทของที่ขายไปสู่ ‘ขนมขึ้นห้าง’ ก็จะได้เห็นได้ว่าราคาจำหน่ายได้ขยับสูงขึ้นอย่างชัดเจน เช่น ราคากล้วยแขกที่ขายอยู่ทั่วไปอาจอยู่ที่ประมาณลูกละ 10 บาท ในขณะที่กล้วยแขกที่ขายในห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่อาจมีราคาสูงถึง 30 บาท เป็นต้น ซึ่งขนมขึ้นห้างเองก็มักจะมีคุณภาพที่ปรับเปลี่ยนรูปร่างหน้าตาของขนมให้ดูน่ารับประทาน สะอาด อยู่ในบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม รวมไปถึง การโฆษณาหรือนำเสนอว่า ขนมแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่หรือมีมานาน เช่น ขนมสุตรโบราณ ขนมสุตรขาววัง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้การคงอยู่ของแผงหรือรถเข็นขนมหวานจะเป็นของชินตาที่อยู่คู่กับกรุงเทพฯ หรือเมืองขนาดใหญ่อื่น ๆ มาเป็นเวลานาน ขณะที่เมืองขนาดใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนาได้มีการขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็ว จนหลายเมืองได้แปรสภาพเข้าสู่เมืองโตเดี่ยว (Primate City) จากปรากฏการณ์ที่ภาครัฐพยายามอย่างยิ่งในการสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบทางการให้เติบโต แต่ทว่าเศรษฐกิจนอกระบบที่เป็นฐานขนาดใหญ่ที่มีผู้คนและเงินหมุนเวียนที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก กลับไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐมากเท่าที่ควร ภาพลักษณ์ในแง่หนึ่งที่ปรากฏของขนมริมบาทวิถีซึ่งมักจะถูกผนวกเข้าไปกับประเด็นด้านความสะอาดและความปลอดภัยทางด้านสุขอนามัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยที่ความรุนแรงที่เกิดจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอาจส่งผลแตกต่างกันออกไปในแต่ละเรื่องแต่ละกรณี เช่น ในช่วงเวลาที่เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำมันปาล์มภายในประเทศ ได้มีข่าวลือเกิดขึ้นเกี่ยวกับผู้ประกอบการที่จำหน่ายอาหารหรือขนมริมบาทวิถีที่ต้องใช้น้ำมันทอดในการประกอบอาหารว่า มีการนำน้ำมันเก่ากลับมาใช้ซ้ำแล้วซ้ำอีกเพราะต้องการประหยัดต้นทุน หรืออาจเป็นเพราะหาซื้อน้ำมันไม่ได้ก็ตาม ข่าวลือในลักษณะนี้เองย่อมส่งผลต่อรายได้และการทำมาหากินของพ่อค้าแม่ค้ารายย่อยเหล่านี้เป็นระยะเวลาหนึ่งแน่นอน

สำหรับประเด็นปิดท้ายที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้ได้ชวนให้เราหันกลับมามองในเรื่องของความจริงแท้ทางวัฒนธรรม (Cultural

Authenticity) กันอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยม (Consumer Culture) ที่แปรเปลี่ยนวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภค ขนมหวานเองก็ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงปรากฏการณ์นี้ได้เช่นกัน นับวันเราอาจจะได้มีโอกาสที่จะพบเห็นขนมหวานรูปร่างหน้าตาแปลกไปจากเดิมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยที่อาจไม่ได้ให้ความสนใจมากนักว่า ในความเป็น ‘ขนม’ ที่พร้อมรับประทานอยู่ตรงหน้าเรานั้น ความแท้จริงทางวัฒนธรรมได้ถูกบิดเบือนมากไปเท่าใดแล้ว ยกตัวอย่างเช่น ขนมเบ๊อึ่งที่ผู้คนจำนวนมากนิยมรับประทานกันอย่างถูกปาก โดยเฉพาะเด็ก ๆ ที่ชื่นชอบครีมไข่ขาวรสหวาน หรือขนมเบ๊อึ่งแบบประยุกต์ที่สามารถทำขายออกมาได้สารพัดไส้ ก็อาจไม่ใช่สิ่งจำเป็นอีกต่อไปที่ผู้บริโภคจะรู้ว่า แท้จริงแล้วขนมเบ๊อึ่งตามแบบวัฒนธรรมไทยที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร แต่เมื่อความจำเป็นทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักของการดำรงชีพของผู้ค้าขายขนมรายเล็ก ๆ ที่ดิ้นรนเพื่อตนเองและครอบครัวไม่แพ้กันในเมืองใหญ่แห่งนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วก็ดูเหมือนว่า ในอนาคตขนมหวานริมบาทวิถีอีกหลายอย่างคงจะค่อยๆ เลือนหายไปตามกาลเวลาอย่างน่าเสียดาย

เอกสารอ้างอิง

- ฉลองกรุง แซ่อึ้ง. 2554. ‘อาหารริมทาง ทั้งหาบเร่ รถเข็นและร้านตึกแถวคือ อาหารที่ทำให้คนไทยกว่าก่อนประเทศคอมมิวนิสต์.’ *นิตยสารศรีวิ*. 17, 202 (เมษายน): (88-100).
- มณฑิเรศ ศุภลักษณ์. 2541. *ขนมไทย*. กรุงเทพฯ เอส.ที.พี.เวิลด์มีเดีย.
- มิตรา หอรัตนชัยและคณะ. 2538. *ขนมไทย มรดกทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: แม่บ้าน.
- ศรีสมร คงพันธุ์. 2534. *ขนมไทยทั่วไป เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: แสงแดด.
- ศรีสมร คงพันธุ์. 2534. *ขนมไทยทั่วไป เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: แสงแดด.
- สิริรัตน์ บางสุด. 2553. ‘ลิตเติลอินเดีย อาหารอินเดียที่พาหุรัด: รู้จักชุมชนของอินเดียนทาวน์แห่งบางกอก โดยผ่านวัฒนธรรมอาหารการกิน.’ *นิตยสารศรีวิ*. 17, 195 (กันยายน): (62-87).
- อดุลย์ รัตนมันเกษม. 2553. ‘ขนมผักกาด: ขนมไทยที่ควรค่าแก่การนำมาประยุกต์ทำอาหารสูตรใหม่’ *นิตยสารศรีวิ*. 17, 195 (กันยายน): (124-125).

บทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะในตลาดสด ศึกษากรณีตลาดสดบางกะปิ
เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

Role of Merchants on Waste Management in a Produce Market: a Case Study of
the Bangkapi Produce Market, Bangkok

วรรณธณี กองจันทร์ดี วิชาสา ภูจินดา บุญจง ขาวสิทธีวงษ์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทผู้ค้าในการจัดการขยะในตลาดสด โดยเลือกตลาดสดบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานครเป็นกรณีศึกษา ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ 109 ตัวอย่าง ในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555 - มกราคม 2556 และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และทดสอบสมมติฐาน ด้วยสถิติ t-test, F-test และ Chi-square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่รู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะภายในตลาดสด คิดเป็นร้อยละ 60.6 กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อการจัดการขยะเท่ากับ 3.59 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการขยะ และมีบทบาทในการจัดการขยะอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 0.68 และ 3.78 ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐานระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการเข้ามาอยู่อาศัยและชนิดสินค้าที่ขาย กับบทบาทในการจัดการขยะของผู้ค้า พบว่าผู้ค้าที่มีระดับการสำเร็จการศึกษา และชนิดสินค้าที่ขายที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการจัดการขยะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัจจัยด้านความรู้และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสด มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ และบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และพบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ ไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะภายในตลาดสดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การจัดการขยะ, ตลาดสด

Abstract

This study is aimed at studying role of merchant on waste management in market a case study of Bangkapi's market Data collection by using questionnaire to Bangkapi's merchants of 109 samples was carried out. Descriptive Statistics i.e. frequency, percentage and means were used to describe results of this study and inferential statistics i.e. t-test, F-test and Chi-square were used to analyze the hypothesis at a significance level of .05.

The results from this study have shown that 60.6% of the merchants do not perceive waste management information. The samples of merchants used in this study have knowledge and role on waste management at a high level and have attitude on waste management at a low level. The hypothesis testing has shown that the samples of merchants with different education levels and selling different type of goods have different roles on waste management at a significance level of .05. In addition, waste management information perception and knowledge on waste management of the merchant correlate to attitude and role on waste management of the sample of merchants at the significance level of .05. Attitude on waste management of the samples of merchants is found not correlating to the role on waste management of the merchant at the significance level of .05.

Keywords : Waste Management, Produce Market

บทนำ

ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในเกือบทุกประเทศ ทำให้ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยเองเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากกำลังประสบปัญหามลพิษทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ปัญหาทางด้านมลพิษทั้งในภาคอุตสาหกรรม ภาคคมนาคมขนส่ง ภาคเกษตรกรรมและที่เป็นปัญหาอย่างมากในปัจจุบันคือปัญหามลพิษในชุมชน โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการขยะ ซึ่งการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพควรมีการลดปริมาณขยะตั้งแต่จากแหล่งกำเนิด โดยการส่งเสริมการใช้วัสดุชีวภาพทางธรรมชาติมากขึ้น ทั้งนี้อาจนำเอาขยะที่ยังใช้ได้กลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้อีกครั้ง เช่น การใช้ผลิตภัณฑ์ซ้ำโดยการนำเอาถุงกระดาษ ขวดน้ำกลับมาใช้ใหม่ได้อีก เนื่องจากสภาพในปัจจุบันพบว่าปัญหาขยะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพบว่า ปริมาณมูลฝอยทิ้งประเทศในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล) เกิดขึ้นรวม 15.98 ล้านตัน เป็นมูลฝอยที่เกิดขึ้นในช่วงปกติ (มกราคม-กันยายน 2554) มีปริมาณ 12.73 ล้านตัน และช่วงเกิดอุทกภัย 3 เดือน (ตุลาคม-ธันวาคม 2554) จำนวน 3.25 ล้านตัน ทำให้มีปริมาณมูลฝอยเฉลี่ยต่อวันจาก 41,806 ตันต่อวัน เพิ่มขึ้นเป็น 53,240 ตันต่อวัน ส่วนใหญ่จะเป็นขยะประเภทเฟอร์นิเจอร์ อุปกรณ์ระดับบ้าน หนังสือ เสื้อผ้า ทำให้มีปริมาณมูลฝอยเพิ่มขึ้นจากปี 2553 กว่าร้อยละ 5.14 (กรมควบคุมมลพิษ, 2554) จากปัญหาที่เกิดขึ้น ควรจะมีการรณรงค์ส่งเสริมการลดปริมาณขยะขึ้น จะได้มีผลต่อการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและลดค่าใช้จ่ายในด้านการจัดการขยะตลอดจนทางด้านสถานที่ใช้จัดการขยะลดลง

ในประเทศไทยพบว่าแหล่งที่ผลิตของเสียที่เป็นขยะออกมาเป็นจำนวนมาก ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล แหล่งอาคารและสำนักงาน อาคารบ้านเรือน หรือตามแหล่งชุมชนแออัด และตลาดสด โดยของเสียที่เป็นขยะที่ปล่อยออกมาจากแหล่งเหล่านี้ มี 3 ประเภท คือ ขยะที่ย่อยสลายได้ง่าย ขยะที่ย่อยสลายได้ยาก และขยะอันตราย จึงได้ถูกทิ้งออกสู่แหล่งชุมชนมากยิ่งขึ้น ทำให้เสี่ยงในการแพร่กระจายของเชื้อโรค ส่งผลต่อสุขภาพอนามัยของชุมชนเกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ตามมาได้ เช่น โรคฉี่หนู โรคระบบทางเดินหายใจ โรคติดเชื้อ (บิด ไทฟอยด์ อหิวาต์) รวมทั้งโรคพยาธิต่าง ๆ ทำให้มีผลต่อสุขภาพอนามัยของชุมชนในเขตเมือง ดังนั้นต้องมีการบริหารจัดการขยะที่ดีมีประสิทธิภาพและอย่างถูกต้อง เพื่อช่วยลดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม ต้องจัดให้มีที่เก็บรวบรวมหรือที่รองรับขยะอย่างพอเพียงกับปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในแต่ละวันและมีลักษณะการจัดการอย่างเหมาะสม

ตลาดสดในเขตเมืองก็เป็นอีกแหล่งที่ผลิตขยะจำนวนมากในแต่ละวัน ตลาดสดขนาดใหญ่ ๆ มักมีมลพิษของเสียเกิดขึ้นเนื่องจากผู้ค้ามีจำนวนมาก โดยเฉพาะตลาดสดบางกะปิที่มีผู้ค้าจำนวนมาก และเป็นผู้ก่อให้เกิดขยะจำนวนมาก ขยะที่พบ เช่น ขยะที่ย่อยสลายได้ง่าย ขยะที่ย่อยสลายได้ยาก และขยะอันตราย ดังนั้นผู้ค้าควรมีบทบาทสำคัญในการจัดการขยะที่เกิดขึ้น เริ่มตั้งแต่เรื่องการคัดแยกขยะ การจัดขยะและการบริหารจัดการขยะ เพื่อให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีตลอดจนดูแลเก็บกวาดบริเวณพื้นที่ให้สะอาดอยู่เสมอ ตลาดสดเขตบางกะปิพบว่าปริมาณขยะเพิ่มขึ้นทุกวัน ทำให้เป็นแหล่งสะสมสิ่งต่างๆก่อให้เกิดมลพิษ ของเสียแหล่งโสโครก ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย จึงควรมีการควบคุมดูแลมิให้สถานที่สกปรก รกรุงรังหรือเป็นแหล่งหมักหมมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในตลาดสด จนก่อให้เกิดมลพิษที่เป็นอันตรายเป็นที่สะสมของแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์หรือแมลงที่เป็นพาหะนำโรคได้ โดยอาจก่อให้เกิดเป็นเหตุรำคาญ มีกลิ่นเหม็นรบกวนของสิ่งปฏิกูลที่เป็นมูลฝอยและเป็นการระบาดของโรคติดต่อมาสู่ชุมชนมีผลต่อสุขภาพอนามัยของผู้ค้า ดังนั้นการเก็บกวาดมูลฝอยบริเวณตลาดสด ดูแลที่เก็บรวบรวม ที่รองรับมูลฝอยให้เพียงพอและให้ถูกสุขลักษณะอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการดูแลอำนวยความสะดวกทางด้านโครงสร้างของตลาดสดให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีตลอดเวลา

การศึกษางานวิจัยนี้ตระหนักถึง การมีบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะในตลาดสดบางกะปิ สำนักงานตลาดกรุงเทพมหานคร ด้านการส่งเสริมความรู้ของผู้ค้า เนื่องจากผู้ค้าเป็นผู้ก่อปริมาณขยะมากหรือน้อยขึ้นนั่นเอง ดังนั้นหากมีการจัดการขยะที่ดีและถูกต้องอย่างเหมาะสมจะทำให้ลดมลพิษทางด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การจัดการปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และทางสังคม

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะตลาดสดบางกะปิ
- 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ
- 3) เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการขยะตลาดสดบางกะปิของผู้ค้า

โดยมีเกณฑ์ตัดสินข้อคำถามเพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ เป็นคำถามที่ต้องการทราบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาขยะและการจัดการขยะ

คำถามเชิงบวก ใช่ 1 คะแนน ไม่ใช่ 0 คะแนน

คำถามเชิงลบ ใช่ 0 คะแนน ไม่ใช่ 1 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย 0.00-0.33 มีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 0.34-0.67 มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 0.68-1.00 มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก (วิชา ภูจินดา, 2555)

เกณฑ์ตัดสินข้อคำถามเกี่ยวกับทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการขยะภายในตลาดสด

คำถามเชิงบวก คำถามเชิงลบ

เห็นด้วยอย่างมาก 5 คะแนน เห็นด้วยอย่างมาก 1 คะแนน

เห็นด้วย 3 คะแนน เห็นด้วย 3 คะแนน

ไม่เห็นด้วย 1 คะแนน ไม่เห็นด้วย 5 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย 0.00-2.33 มีทัศนคติในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.67 มีทัศนคติในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.68-5.00 มีทัศนคติในระดับมาก (วิชา ภูจินดา, 2555)

เกณฑ์ตัดสินข้อคำถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะภายในตลาดสด

คำถามเชิงบวก คำถามเชิงลบ

ปฏิบัติทุกครั้ง 5 คะแนน ปฏิบัติทุกครั้ง 1 คะแนน

ปฏิบัติบางครั้ง 3 คะแนน ปฏิบัติบางครั้ง 3 คะแนน

ไม่เคยปฏิบัติ 1 คะแนน ไม่เคยปฏิบัติ 5 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย 0.00-2.33 มีบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.67 มีบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.68-5.00 มีบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะในระดับสูง (วิชา ภูจินดา, 2555)

จากนั้นทำการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ค้าในตลาดแล้วทำการ ทดสอบความตรงของเนื้อหา (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คนพบว่าทุกข้อคำถามมีค่า IOC มากกว่า 0.5 จึงใช้คำถามได้และทำการทดสอบความเที่ยงโดยใช้ Kuder & Richardson (KR 20) สำหรับข้อคำถามความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ ได้ค่าความเที่ยง 0.68 และใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Jackson 2008:69 อ้างถึงใน วิชา ภูจินดา, 2553: 188) ในการทดสอบความเที่ยงข้อคำถามด้านทัศนคติและบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะ ทำให้ได้ค่าความเที่ยงของข้อคำถาม

เท่ากับ 0.675 และ 0.722 ตามลำดับ ฉะนั้น ข้อคำถามด้านทัศนคติและบทบาทในการจัดการขยะจึงมีค่าความเที่ยงในระดับค่อนข้างสูง สามารถนำไปใช้ได้

ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างนำมาวิเคราะห์ข้อมูลมาโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย และทำการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test, F-test และ Chi-square test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการวิจัย

1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ พบว่า ผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิเป็นเพศหญิงเกินกว่าครึ่ง จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 56 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 43.1 โดยมีอายุมากที่สุด อยู่ระหว่าง 26-35 ปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 33 รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 36-45 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 ระดับการศึกษาจบชั้นประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 31.2 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 22.9 รายได้ต่อเดือนมีมากที่สุดคือ อยู่ระหว่าง 10,001-15,000 บาท จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 23.9 รองลงมาคือ รายได้ระหว่าง 20,001-25,000 บาท จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 17.4 ระยะเวลาในการเข้ามาค้าขายมีมากที่สุดคือ น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 49.5 รองลงมาคือ 21-30 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 22.9 แฝงประเภทที่มีมากที่สุดคือ แฝงค้าเบ็ดเตล็ด จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 รองลงมาคือ แฝงค้าของชำและแผงค้าอาหาร จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 21.1

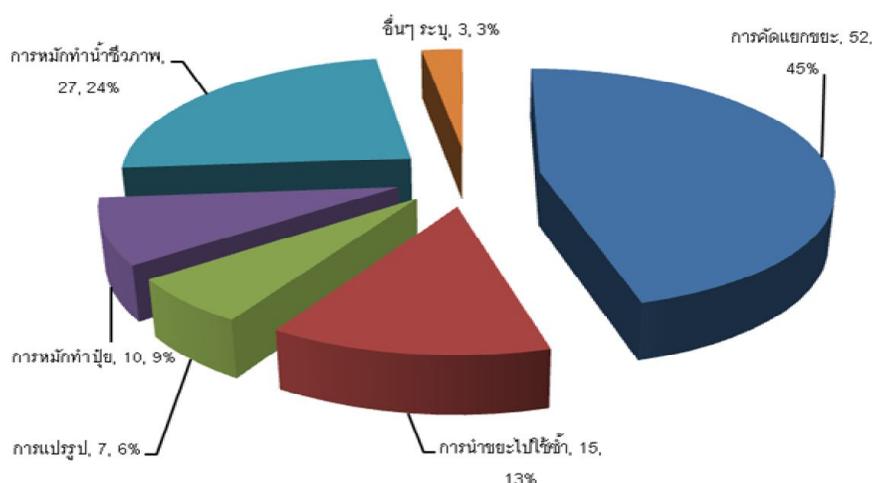
2) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ ดังปรากฏในตารางที่ 1 พบว่าเกินกว่าครึ่ง ไม่ได้รับ จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 60.6 และได้รับจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 39.4 โดยแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการขยะในตลาดสดที่ผู้ค้าได้รับมากที่สุดคือ จากบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ พ่อค้า แม่ค้า เป็นต้น จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 31.3 รองลงมาคือ โทรทัศน์ จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 สำหรับชนิดของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิที่ได้รับมากที่สุดคือ การคัดแยกขยะ จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 45.6 รองลงมาคือ การหมักทำน้ำชีวภาพ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 23.7 ดังภาพที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ

ข้อมูลด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	66	60.6
ได้รับ	43	39.4
-จากโทรทัศน์	(38)	(28.4)
-จากไปปลิว/ป้ายโฆษณา	(23)	(17.2)
-จากวิทยุ	(22)	(16.4)
-จากบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ พ่อค้า แม่ค้า เป็นต้น	(42)	(31.3)
-จากหนังสือพิมพ์	(4)	(3.0)
-จากวารสาร/นิตยสาร	(4)	(3.0)
-จากอื่นๆ	(1)	(0.7)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการตอบ "ได้รับ"

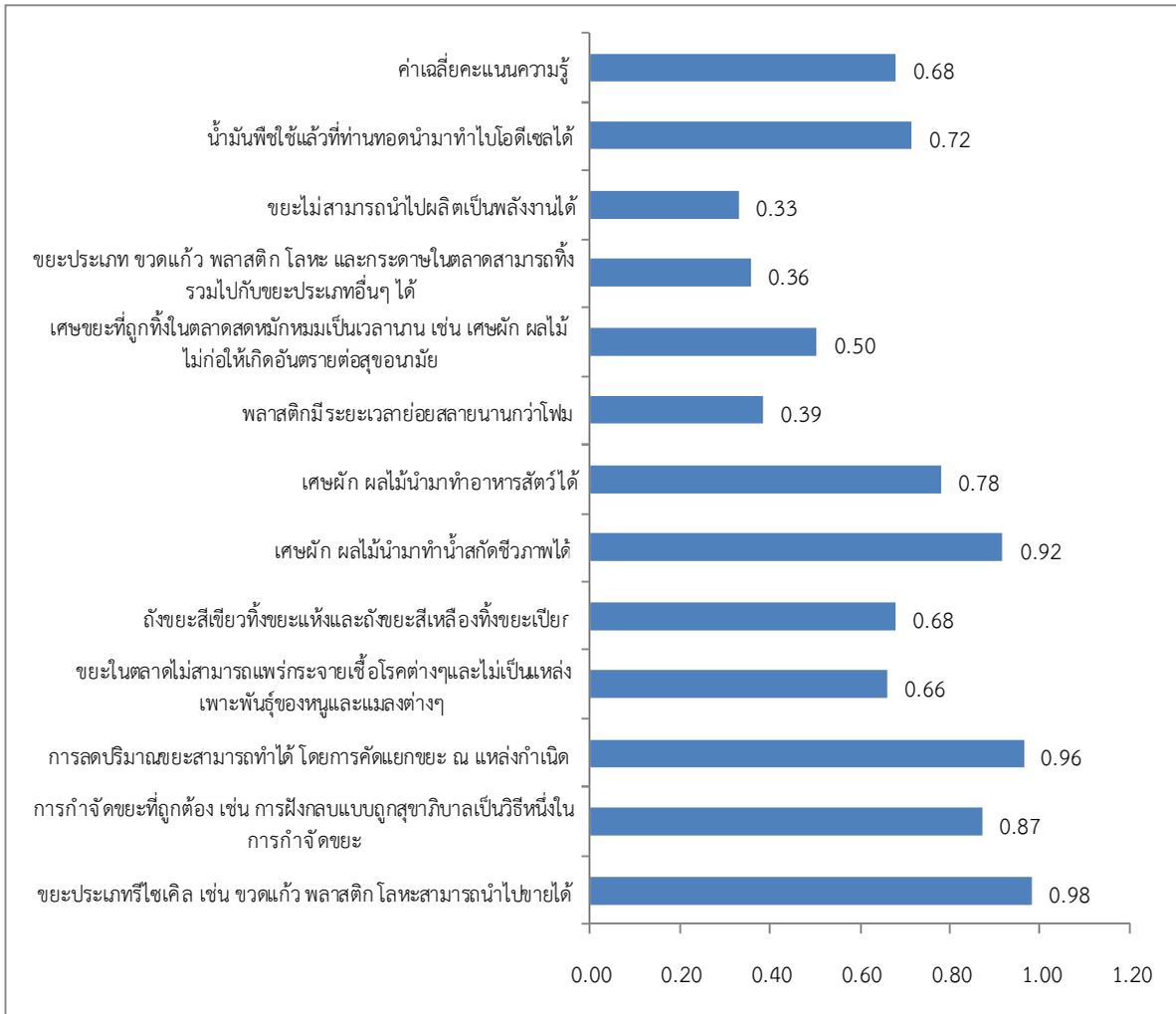
ภาพที่ 1 ประเภทของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิที่ได้รับ

3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ

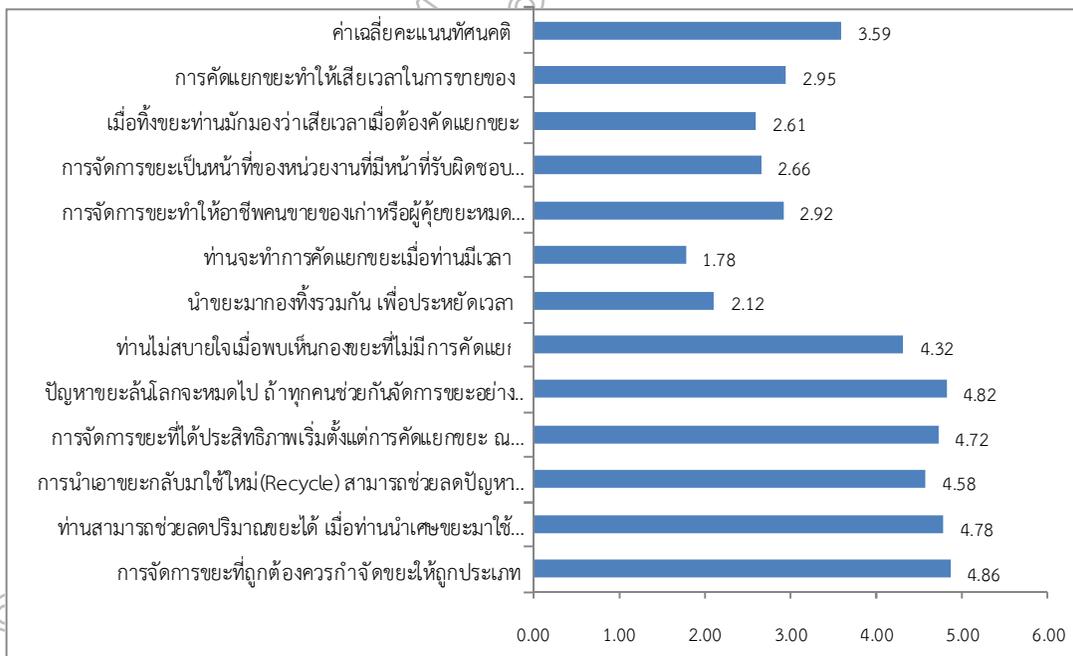
จากการสำรวจความรู้ของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ พบว่า ในภาพรวมผู้ค้ามีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการขยะอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจในภาพรวม 0.68 ข้อคำถามที่ผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิมีความรู้ความเข้าใจเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามขยะประเภทรีไซเคิล เช่น ขวดแก้ว พลาสติก โลหะ สามารถนำไปขายได้ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.98 รองลงมาคือข้อคำถามการลดปริมาณขยะสามารถทำได้ โดยการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.96 และข้อคำถามที่ผู้ค้ามีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุดคือขยะไม่สามารถนำไปผลิตเป็นพลังงานได้ ซึ่งเป็นข้อคำถามเชิงลบ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.33 ดังปรากฏในภาพที่ 2

4) ทักษะต่อการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ

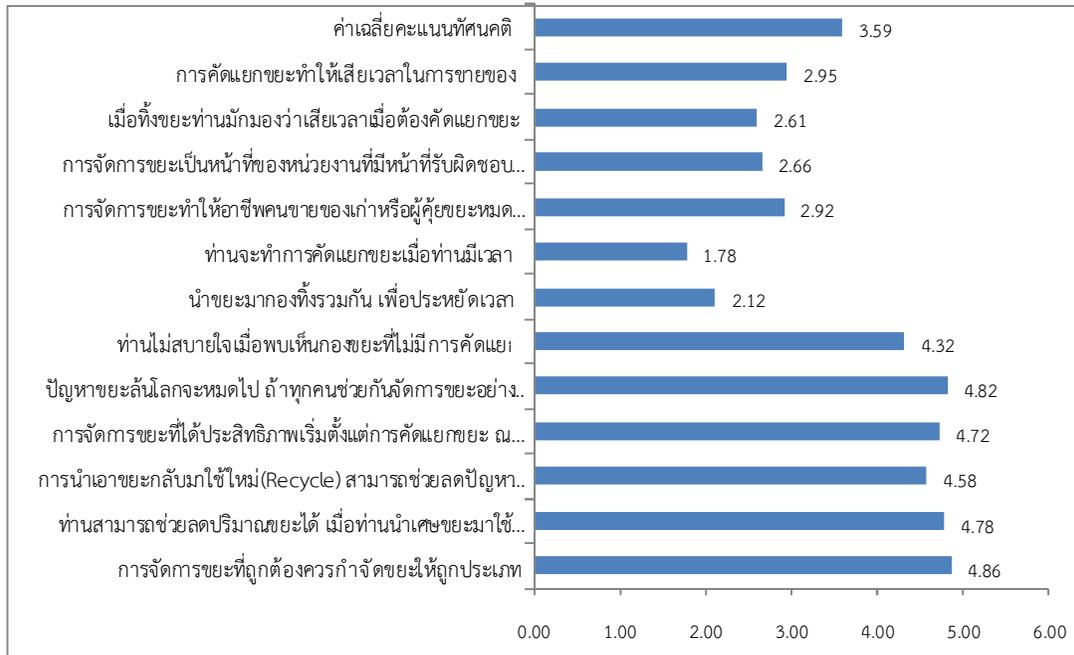
ในส่วนของทักษะต่อการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ พบว่า ผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิมีทักษะต่อการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยในภาพรวม 3.59 ข้อคำถามที่ทัศนคติที่ผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การจัดการขยะที่ถูกต้องควรกำจัดขยะให้ถูกประเภท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 รองลงมาคือข้อคำถามปัญหาขยะล้นโลกจะหมดไป ถ้าทุกคนช่วยกันจัดการขยะอย่างถูกต้อง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 และข้อคำถามที่ทัศนคติที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านจะทำการคัดแยกขยะเมื่อท่านมีเวลา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.78 ดังปรากฏในภาพที่ 3

ภาพที่ 2 ค่าเฉลี่ยของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิแต่ละข้อ

ภาพที่ 3 ทัศนคติต่อการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ

ภาพที่ 4 บทบาทผู้ค้าในการจัดการขยะ

5) บทบาทผู้ค้าในการจัดการขยะ

จากการสำรวจข้อมูลของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ พบว่า ผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิมีบทบาทของการจัดการขยะอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยบทบาทการจัดการขยะในภาพรวม 3.78 ข้อคำถามบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ท่านปฏิบัติตามกฎระเบียบของตลาดในการจัดการขยะโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79 รองลงมาคือข้อคำถามท่านดูแลไม่ให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรคในแผงค้าโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 และข้อคำถามบทบาทที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านรวบรวมขยะที่ทิ้งทุกประเภทในถังเดียวกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.28 ดังปรากฏในภาพที่ 4

6) ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการเข้ามาอยู่อาศัยและชนิดสินค้าที่ขาย กับบทบาทในการจัดการขยะของผู้ค้า พบว่าผู้ค้าที่มีระดับการสำเร็จการศึกษาและชนิดสินค้าที่ขายที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการจัดการขยะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ค้าที่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้ค้าที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. มีบทบาทในการจัดการขยะที่แตกต่างจากผู้ค้าที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ผู้ค้าที่ขายสินค้าประเภทแผงค้าผลไม้ มีบทบาทในการจัดการขยะที่แตกต่างจากผู้ค้าที่ขายสินค้าประเภทแผงค้าเบ็ดเตล็ดและแผงค้าเนื้อหมูสดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในส่วนของปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดนั้น พบว่า มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ และบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ พบว่า มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ และบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่กลับพบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ ไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะในตลาดสดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะในตลาดสด ศึกษากรณีตลาดสดบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร นั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะและบทบาทผู้ค้าในการจัดการขยะอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ ทัศนคติต่อการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิอยู่ในระดับปานกลาง แต่กลับพบว่าส่วนใหญ่ผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมากเท่าที่ควร เนื่องจากผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิมักจะไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการขยะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ผู้ค้าบางส่วนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะภายในตลาดสดมากนัก

สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ค้าที่มีระดับการสำเร็จการศึกษาที่แตกต่างกันมีบทบาทในการจัดการขยะภายใน

ตลาดสดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญจง ชาวสิทธิวิงษ์ (2554: 49) ที่กล่าวว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยที่แตกต่างกัน ในส่วนของผู้ค้าที่ขายสินค้าที่แตกต่างกันจะมีบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะภายในตลาดสดที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะผู้ค้าผักและผลไม้ในตลาดสด เนื่องจากเศษผักและผลไม้เหล่านี้สามารถนำไปทำประโยชน์ เช่น การทำหมักชีวภาพ หรือมีการจำหน่ายเศษผักและผลไม้เหล่านี้เพื่อใช้เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ให้กับผู้ประกอบการปศุสัตว์ ทำให้ผู้ค้าผักและผลไม้มีบทบาทในการจัดการขยะภายในตลาดสดค่อนข้างแตกต่างจากผู้ค้าสินค้าชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ค้าเนื้อหมูสดและผู้ค้าสินค้าเบ็ดเตล็ด

ในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ พบว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการจัดการขยะ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี KAP (Knowledge, Attitude, Practice) (Chien-Yun, Wan-Fei, Yu-Hsi, and Chia-Hung, 2012: 73-79) ที่ได้กล่าวว่า พฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้นั้นจะต้องประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจ การมีทัศนคติและจิตสำนึกต่อเรื่องนั้นๆ นอกจากนี้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปียังมีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะภายในตลาดสด ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ วิสาชา ภูจินดา (2555: 12) ซึ่งกล่าวว่าการได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมโรงงาน และสอดคล้องกับการศึกษาของกรมทรัพยากรน้ำและสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2554: 298) ที่พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารของผู้นำชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน

สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ พบว่า มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้ค้าต่อการจัดการขยะภายในตลาดสด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฐเนตร ตัญญวงษ์, ไพบุลย์ อ่อนมั่ง และสุนมรติ นิมนต์พันธ์ (2554: 73) ซึ่งได้ทำการศึกษาผลของกิจกรรมนันทนาการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์บ้านแกร์ดำ จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษา พบว่า เมื่อเด็กได้รับความรู้จากการอบรมในกิจกรรมนันทนาการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง จะมีทัศนคติต่อการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนได้รับการอบรม นอกจากนี้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิ มีความสัมพันธ์กับบทบาทผู้ค้าในการจัดการขยะภายในตลาดสด ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภฤกษ์ ดวงขวัญ(2548) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยใน

ครัวเรือนเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า จังหวัดปทุมธานี พบว่า ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวเป็นปัจจัย ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้ พบว่า ผู้ค้าในตลาดสดบางกะปิซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ มีความรู้ความเข้าใจ และมีบทบาทผู้ค้าในการจัดการขยะอยู่ในระดับสูง รวมทั้งมีทัศนคติต่อการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ผู้ค้าไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะเป็นส่วนมาก สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างของบทบาทผู้ค้าในการจัดการขยะภายในตลาดสดบางกะปิ ได้แก่ ระดับการสำเร็จการศึกษาและชนิดของสินค้าที่นำมาขายภายในตลาดสด สำหรับปัจจัยอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทผู้ค้าในการจัดการขยะ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะของผู้ค้า โดยที่ความรู้ความเข้าใจและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในประเด็นดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของผู้ค้าภายในตลาดสดบางกะปิ

ดังนั้นจากผลการศึกษาดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ และสร้างกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการคัดแยกขยะของผู้ค้าภายในตลาดสด ยกตัวอย่าง เช่น การนำเศษอาหารจากตลาดสดเพื่อผลิตเป็นก๊าซชีวภาพสำหรับให้ผู้ค้าไว้ใช้ประโยชน์ รวมทั้งการแบ่งพื้นที่สินค้าภายในตลาดสดเป็นหมวดหมู่เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการรวบรวมและการคัดแยกขยะภายในตลาดสด ซึ่งหากผู้ค้าภายในตลาดสดมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดการขยะเพิ่มมากขึ้น ผู้ค้าก็จะมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะภายในตลาดสดมากขึ้น และเมื่อมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะภายในตลาดสดมากขึ้นแล้ว ทัศนคติและบทบาทของผู้ค้าในการจัดการขยะภายในตลาดสดก็จะมีแนวโน้มที่ดีขึ้นอีกด้วย (Rogers, 1983)

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. 2554. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี 2554. กรุงเทพมหานคร : ดอกเบี๋ย.
- กรมทรัพยากรน้ำ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2554. โครงการการวิจัยด้านทรัพยากรน้ำ: การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน (IWRM) ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ฉเนตร ตัญญวงษ์, ไพบุลย์ อ่อนมั่ง และสุนมรติ นิมนต์พันธ์.
2554. ผลของกิจกรรมนันทนาการเพื่อเสริมสร้างการเห็น
คุณค่าในตัวเอง ของเด็กกำพร้าที่ได้รับผลกระทบจาก
เอดส์บ้านแกร์ด้า จังหวัดลพบุรี. วารสารสมาคมนักวิจัย.
16(3):67-75.

บุญจง ขาวลือธิวงษ์. 2554. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยชุมชน :ศึกษารณ
เขตนานนาวาและเขตบางกะปิ. วารสารพัฒนาสังคม.
13(1):34-43.

วิชาชา ภูจินดา. 2553. ระเบียบวิธีวิจัยและสถิติด้านสิ่งแวดล้อม.
กรุงเทพมหานคร: บางกอกบสถักการพิมพ์.

วิชาชา ภูจินดา. 2555. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอ
เพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของ
อุตสาหกรรมโรงงาน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัย
หอการค้าไทย. 32(3):1-16.

ศุภฤกษ์ ดวงขวัญ. 2548. พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย
ในครัวเรือน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า
จังหวัดปทุมธานี. สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Chase, W. & Bown, F. 2000. **General Statistics**. 4th ed.
New York: John Wiley & Sons.

Chien-Yun,C., Wan-Fei,C., Yu-Hsi,Y., & Chia-Hung,Y.
2012. A Study on Modification of Knowledge,
Attitude and Practice on Vocational High School
Electronics Courses Integrated with Nanotechnology
Concept. **International Journal of Thermal &
Environmental Engineering**. 4(1): 73-79.

Rogers ,E. M. 1983. **Diffusion of Innovations**. 3rd ed.
New York: Free Press.

การถ่ายทอดเทคโนโลยีเตาเผาผลิตน้ำส้มควันไม้
ด้วยรูปแบบการจัดการองค์ความรู้สู่ชุมชน

Technology Transfer of a Kiln for Smoked Wood Vinegar Production Using
the Knowledge Management to the Community

รสริน อมรพันธุ์ กันต์ อินทวงศ์

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมโดยใช้เตาเผาผลิตน้ำส้มควันไม้ เพื่อพัฒนาของชุมชน โดยใช้หลักการ KM: ภาคปฏิบัติชุมชนด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเน้นกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าของเทคโนโลยีโดยใช้วิธีการฝึกอบรม ทีมผู้วิจัยและผู้ประกอบการที่ใช้เทคโนโลยี

ผลจากการวิจัย ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากในพื้นที่ กลุ่มเกษตรกรบ้านมอสูง ตำบลวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 12 คน โดยมีกิจกรรมการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยใช้หลักการของการจัดการองค์ความรู้สู่ชุมชน (KM:CPP) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนาและข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แบ่งเป็นแบบทดสอบความรู้และแบบสอบถามความพึงพอใจซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดของการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อน - หลังการถ่ายทอดเทคโนโลยี มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 และผู้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ เท่ากับ 67.02 เปอร์เซ็นต์เมื่อพิจารณาในรายละเอียดส่วนใหญ่มีความพึงพอใจจากผู้ใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 4.67) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD. = 0.30) ด้านการใช้งานของเตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ สามารถเผาได้ตามปริมาณที่กำหนดสามารถลดขั้นตอนการเผาได้ มีความปลอดภัยในขณะที่ใช้งาน ระบบการทำงานไม่ยุ่งยากซับซ้อนไม่สิ้นเปลืองพลังงาน รองลงมาได้แก่ความพึงพอใจต่อความรู้ในคู่มือการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้และพอใจต่อการได้มีส่วนร่วมทดลองใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ซึ่งได้สรุปโครงการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นโดยใช้หลักการ KM: ภาคปฏิบัติชุมชนงานวิจัยซึ่งอยู่ในระดับความพึงพอใจทั้งโครงการในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การถ่ายทอดเทคโนโลยี, เตาเผาผลิตน้ำส้มควันไม้, การจัดการองค์ความรู้สู่ชุมชน

Abstract

The objective of this study was to transfer the participatory technology by using a Kiln for Smoked Wood Vinegar Production for planting in order to develop quality of life of the community. This was done by using the principle of knowledge management (KM). It focused on the process of the participatory technology transfer between the technology owners, research team, and entrepreneurs. Participatory in this study were 12 farmers obtained by purposive random sampling. They lived in Baan Morsoong, Wangthong sub-district, Maung district, Kamphangphet province. The principle of community knowledge management (KM : CPP) was used for the technology transfer activities. Descriptive statistics was used for data analysis and content analysis was used for qualitative data analysis. Percentage, mean, and standard deviation were used for the statistical treatment. Knowledge testing paper and a set of questionnaires on satisfaction were used for data collection. Pretest and posttest on technology transfer were administered with the participants and it was found that the IOC index was equivalent to 1.00 the learning progress on technology of the participants was 67.02 percent. There was a highest level of the participants satisfaction with the a Kiln for Smoked Wood Vinegar Production ($\bar{X} = 4.67$; S.D. = 0.30)

the capacity in wood burning; reduction of the burning steps; safety in using; non-complex system; and energy saving. This was followed by satisfaction with the kiln manual and participation in the kiln try-out were satisfied with technology transfer based on the knowledge management at a highest level.

Keywords : Technology Transfer, Smoked Wood Vinegar Production, Knowledge Management Model

บทนำ

ในการผลิตน้ำส้มควันไม้เพื่อใช้เป็นส่วนผสมของสารป้องกันศัตรูพืช สามารถผลิตได้โดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์คือการถ่ายเทความร้อนจากปล่องเตาเผาออกสู่อากาศรอบปล่องที่มีอุณหภูมิต่ำกว่า ซึ่งโดยหลักการเมื่อความร้อนภายในเตาที่มีความชื้น และก๊าซถูกพ่นออกมากระทบกับอากาศเย็นที่อยู่ภายนอกเตา ก็จะเกิดการควบแน่นกลายเป็นของเหลว ซึ่งของเหลวนั้นสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายด้าน เช่นด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรม ด้านยารักษาโรคผิวหนัง เป็นต้น (กรมวิชาการเกษตร, 2552, หน้า 3)

เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ เป็นเตาเผาถ่านที่นิยมใช้กันทั่วไปในท้องถิ่น อาจมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น ใช้ถ่านไม้ 200 ลิตรเผาแล้วออกแล้วก่อให้เป็นเตาในลักษณะวางตามแนวราบกับพื้นดิน หรืออาจตั้งบนพื้นดิน จากการสัมภาษณ์นายจิรวัดน์ พรหมจิ้น ผู้นำเกษตรกรบ้านมอสูง กล่าวว่า น้ำส้มควันไม้ถือเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี แต่ปริมาณน้ำส้มควันไม้ที่ได้จากเตาเผาจะมีปริมาณน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ถ้ามีหน่วยงานใดคิดพัฒนาเตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ให้ได้ในปริมาณที่มากพอ และถ้ามีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการสร้างเตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าปัจจุบัน เชื่อว่าจะช่วยส่งเสริมรายได้ให้กับเกษตรกรในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น เพราะปกติในแต่ละหมู่บ้านจะมีเศษไม้เล็ก ๆ ที่ถูกทิ้งขว้างหรือเผาทิ้งอยู่มาก (จิรวัดน์ พรหมจิ้น, 2554, ตุลาคม 12)

จากการศึกษาสภาพปัญหาการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ของเกษตรกรผู้ผลิตน้ำส้มควันไม้บ้านมอสูง ตำบลวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่ามีสภาพปัญหาด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านกายภาพของเตาเผา พบว่ายังไม่แข็งแรงทนทานต่อการใช้งานต้องซ่อมทุกครั้งที่จะใช้งาน มีขนาดที่ไม่เหมาะสมกับการใช้งาน ใส่พื้นดินน้อย ไม่มีอุปกรณ์ป้องกันอันตรายขณะใช้งานด้านคุณสมบัติของวัสดุที่ใช้ ประกอบโครงสร้างเตาเผา พบว่าต้องเปลี่ยนแปลง ซ่อมแซมบ่อยครั้ง ไม่คงทนต่อสภาพแวดล้อม ด้านประสิทธิภาพการผลิตน้ำส้มควันไม้ พบว่าได้น้ำส้มควันไม้ในปริมาณที่น้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

จากบทความข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรที่จะมี การถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมโดยการนำ เตาเผาผลิตน้ำส้มควันไม้ ที่ได้พัฒนาแล้วไปถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับกลุ่มชุมชนใช้ในงานอุตสาหกรรมให้สามารถเผาได้ตามปริมาณที่กำหนดสามารถลดขั้นตอนการเผาได้ มีความปลอดภัยในขณะที่ใช้งาน โดยใช้หลักการการถ่ายทอดเทคโนโลยี KM : ภาควิชาปฏิบัติชุมชนเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มและมีการจัดฝึกอบรมอย่างเป็นระบบยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีเครื่องเพื่อประดิษฐ์ เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ให้มีคุณภาพดีขึ้น ด้วยรูปแบบการจัดการองค์ความรู้สู่ชุมชน
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจ นวัตกรรมเตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ ด้วยรูปแบบการจัดการองค์ความรู้สู่ชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเน้นกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วมตามโครงการวิจัย ผลการวิเคราะห์สถานการณ์จังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย การดำเนินงานใน 3 แนวทาง ได้แก่

1. การพัฒนาเครือข่าย เป็นการทำงานในลักษณะพหุภาคี และร่วมมือกันในเชิงยุทธศาสตร์และการเชื่อมโยงนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจนนำไปสู่การมีสุขภาวะที่ดีของชุมชนและขยายผลสู่พื้นที่ต่าง ๆ จนเกิดเป็นเครือข่ายการพัฒนาสุขภาวะชุมชนทั้งระดับพื้นที่
2. การพัฒนานโยบายสาธารณะ เป็นกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ภายใต้การทำงานร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนกับมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีคิด แล้วกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะจนนำไปสู่การปฏิบัติการทางการถ่ายทอดเทคโนโลยี
3. การพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรม เป็นกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรม ผ่านกระบวนการวิจัยและการจัดการความรู้จนเกิดเป็นองค์ความรู้และนวัตกรรมทางด้านสุขภาวะชุมชนในพื้นที่ตำบลวังทอง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาวะในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรที่สามารถตอบสนองการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นโดยได้นำการถ่ายทอดเทคโนโลยีมาใช้ให้กับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

กลุ่มชุมชนเป้าหมาย:

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้กลุ่มประชากร กลุ่มชุมชนโดยใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากในพื้นที่ กลุ่มเกษตรกรบ้านมอสูง ตำบลวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย:

- 1) สื่อบุคคลวิทยากรมีคุณสมบัติดังนี้ (1) นักศึกษาระดับปริญญาโทหลักสูตรเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร (2) มีความรู้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ (3) ผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับนวัตกรรม โดยการเตรียมความพร้อมเรื่องการถ่ายทอดสู่กลุ่มเป้าหมาย การเตรียมความพร้อมด้านความรู้ การวางแผนเพื่อให้จัดกิจกรรมโครงการ
- 2) สื่อสิ่งพิมพ์ (2.1) คู่มือการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ (2.2) แผ่นป้ายโฆษณา, โปสเตอร์
- 3) แบบสอบถามและแบบทดสอบเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ เป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมี จำนวน 2 ชุด ดังนี้ ชุดที่ 1 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อน - หลังการถ่ายทอดเทคโนโลยี ชุดที่ 2 แบบความพึงพอใจจากผู้ใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้
- 4) กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยี KM: ภาคปฏิบัติชุมชน ของ กันต์ อินทวงศ์ (2554) ใช้กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการปฏิบัติการร่วมกันแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนของการฝึกอบรม ดังแผนภาพที่ 1

การอธิบายขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 Education of Knowledge การสนทนาในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เริ่มจากผู้วิจัยนำเสนอเข้าสู่ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ โดยจะเชิญกรรมการและสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมเพื่อให้ทราบปัญหาและแนวทางการถ่ายทอดเทคโนโลยี

กิจกรรมที่ 2 Knowledge Work Rally ผู้วิจัยให้ผู้ร่วมการฝึกอบรมลงปฏิบัติจริงกับเครื่องจักร โดยนำผู้ฝึกอบรมลงพื้นที่เพื่อดูหลักการการทำงานของเครื่องจักรแต่ละชิ้น

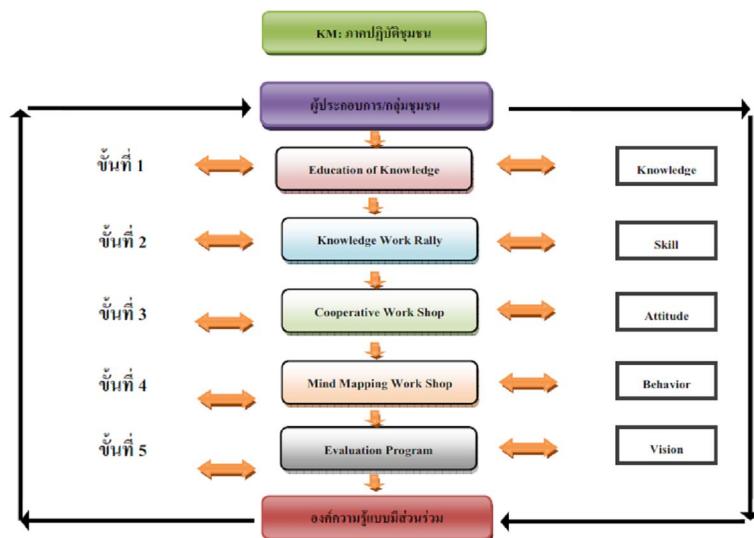
กิจกรรมที่ 3 Cooperative Work Shop ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแสดงความคิดเห็น ทศนคติ และให้ทำกิจกรรมกลุ่มโดยการระดมความคิดการมีส่วนร่วมของการเพิ่มผลผลิตมูลค่านวัตกรรมเครื่องจักรกล โดยการแบ่งกลุ่มแล้วกำหนดหัวข้อในการนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนและผู้ประกอบการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเพิ่มมูลค่า

กิจกรรมที่ 4 Mind Mapping Work Shop ให้ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมมาร่วมอภิปรายแต่ละประเด็นอย่างเต็มที่ในการเพิ่มผลผลิตมูลค่าเพิ่มของนวัตกรรมของผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดในการมีส่วนร่วม

กิจกรรมที่ 5 Evaluation Program ในท้ายสุดผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมโครงการ KM: ภาคปฏิบัติชุมชน เป็นผู้ประเมินโครงการเพิ่มผลผลิตนวัตกรรมเครื่องจักร และผู้วิจัยสรุปผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มให้ผู้เข้าร่วมได้ทราบอีกครั้ง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาข้อมูลการพัฒนาคุณค่าในการจัดโครงการการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากภาคที่กลุ่มเกษตรกรได้เข้าร่วมโครงการการถ่ายทอดเทคโนโลยี ใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากในพื้นที่ กลุ่มเกษตรกรบ้าน มอสูง ตำบลวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 12 คน

แผนภาพที่ 1 : กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยี KM: ภาคปฏิบัติชุมชน (KM:CPP) กันต์ อินทวงศ์. (2554).

ภาพที่ 2 แสดงการปฏิบัติจริงของชุมชนเกี่ยวกับเตาเผาไม้ส้มน้ำ

ภาพที่ 3 กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ที่ 1

จากการวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามความต้องการ คุณลักษณะของเตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ แบบสอบถามและแบบประเมินประสิทธิภาพการใช้งานของเตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ คู่มือการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ และแบบทดสอบความรู้ก่อน-หลังรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ พบว่ามีค่า IOC เท่ากับ 1 ทุกเครื่องมือ และจากการวิเคราะห์ความก้าวหน้าทางการเรียนรู้พบว่าผู้ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ มีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เท่ากับ 67.02 เปอร์เซ็นต์

วัตถุประสงค์ที่ 2

จากการวิเคราะห์ ความพึงพอใจของผู้ใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.67$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม ($SD = 0.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพด้านการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.75$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($SD = 0.23$) รองลงมาได้แก่ ความพึงพอใจต่อกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาเตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.67$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($SD = 0.28$) และความพึงพอใจต่อคู่มือการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.58$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($SD = 0.38$)

อภิปรายผล

ผลสรุปจากการดำเนินงานวิจัยการถ่ายทอดเทคโนโลยีเตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ ในอุตสาหกรรมแบบมีส่วนร่วม ด้วยรูปแบบการจัดการองค์ความรู้สู่ชุมชนวิจัยมาอภิปรายผลได้

วัตถุประสงค์ที่ 1

ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบความรู้ก่อน-หลังการถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี และคู่มือการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านได้พิจารณาความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อความ คำถาม ตัวเลือกตอบในแบบทดสอบ เนื้อหา

ในแผนการถ่ายทอด และเนื้อหาในคู่มือ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วจึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ผลการวิเคราะห์พบว่าเครื่องมือถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำไม่มีค่า IOC เท่ากับ 1 ทุกเครื่องมือ และผลการวิเคราะห์ความก้าวหน้าทางการเรียนรู้พบว่าผู้ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เท่ากับ 67.02 เปอร์เซ็นต์ เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กันต์ อินทวงศ์ (2554) ได้ทำการวิจัยการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพของนวัตกรรมเครื่องอัดรีดแผ่นใบตอง โดยจัดโครงการ KM: ภาควิชาปฏิบัติชุมชน โดยเน้นการดำเนินงานตามทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่าโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 4 ด้าน พบว่ามีความรู้ความเข้าใจของการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก และด้านความพึงพอใจนวัตกรรมเครื่องอัดรีดใบตองอยู่ในระดับมาก และด้านความรู้ความเข้าใจก่อนการฝึกอบรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด และเมื่อจบโครงการฝึกอบรมมีความเข้าใจของเครื่องอยู่ในระดับมาก และในด้านของการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมเครื่องอัดรีดใบตองโดยผลสำรวจวิเคราะห์เชิงปริมาณทั้ง 4 ด้าน ด้านการผลิต การรักษาคูณค่าของผลิตภัณฑ์งานใบตองช่วยลดมลพิษและรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นผลิตภัณฑ์ทางเลือกในการลดต้นทุนการผลิต, ด้านวัตถุดิบ สามารถหาแหล่งที่หาซื้อวัตถุดิบใบตองได้ง่าย

วัตถุประสงค์ที่ 2

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความพึงพอใจจากผู้ใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ ไปมอบให้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตน้ำส้มน้ำ ตำบลวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 12 คนตอบ ขณะทดลองใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ ผลจากการวิเคราะห์ ความพึงพอใจของผู้ใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.67$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม ($SD = 0.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพด้านการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มน้ำ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.75$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($SD = 0.23$) รองลงมาได้แก่ ความพึงพอใจต่อกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาเตาเผาเพื่อผลิต

น้ำส้มควันไม้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.67$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD = 0.28) และความพึงพอใจต่อคู่มือการใช้เตาเผาเพื่อผลิตน้ำส้มควันไม้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.58$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD = 0.38) เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาความพึงพอใจเตาเผาขยะสำหรับชุมชนของ ธนาภัสร์ แรงกลีกร. (2553: บทคัดย่อ) พบว่า ผู้ใช้เตาเผาขยะสำหรับชุมชนมีความพึงพอใจใน 3 ด้านคือ ด้านความเหมาะสมของรูปแบบเตาเผาขยะได้แก่ มีขนาด รูปทรงที่เหมาะสมกับการใช้งาน สามารถเผาขยะได้ตามวัตถุประสงค์ สะดวกปลอดภัยสำหรับผู้ใช้ มีระบบการเผาขยะที่ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ซ่อมบำรุงรักษาได้ง่าย ด้านความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ได้แก่ มีความแข็งแรง และทนต่อสภาพแวดล้อม วัสดุและอุปกรณ์หาซื้อได้ง่าย การบำรุงรักษาง่าย ราคาถูก และด้านความสามารถในการเผาขยะได้แก่ ใช้งานง่ายเหมาะกับทุกเพศ ทุกวัย สามารถทำงานแทนแรงงานคนได้ สามารถเผาขยะได้ในปริมาณที่เหมาะสม และเป็นต้นแบบที่ดีสำหรับนำไปสร้างใช้ในครัวเรือน และสามารถเผาขยะได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการขยายผลกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความต้องการเช่นเดียวกัน
2. ควรมีการเพิ่มระยะเวลาของกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้มากขึ้นเพื่อความเข้าใจในนวัตกรรม
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรติดตามและประเมินผลหลังจากการถ่ายทอดเทคโนโลยี

เอกสารอ้างอิง

- กันต์ อินทวงศ์. 2554. บทความวิชาการ เรื่อง “การถ่ายทอดเทคโนโลยีเครื่องอัดรีดแผ่น ไบโตะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยจัดโครงการ KM: ภาคปฏิบัติชุมชน” วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ , Area Based Development Research Journal. สำนักงานกองทุนสนับสนุน งานวิจัย. (สกว.) ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2554. กรุงเทพมหานคร. 2552. สารสกัดจากพืช เพื่อควบคุมศัตรูพืช: สำนักวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิตทางการเกษตร. กรุงเทพมหานครส่งเสริมการเกษตร. การผลิตน้ำส้มควันไม้จากเตาเผาถ่าน 200 ลิตร. [Online]. Available : <http://www.doae.go.th/foodsafety/Sboard/vicw.asp>. [2552, ตุลาคม 13]
- จิรวัดน์ พรมจีน. 2554. เกษตรกรผู้ผลิตน้ำส้มควันไม้. บ้านบึงหล่ม หมู่ที่ 6 ตำบลคลองน้ำไหล อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร. สัมภาษณ์.

ธนาภัสร์ แรงกลีกร. 2553. การศึกษาความต้องการคุณลักษณะและสร้างเตาเผาขยะสำหรับชุมชน. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ บัณฑิต คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

การปรับปรุงกระบวนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแบบบูรณาการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยบ้านไทรนอง อำเภอนำใหม่ จังหวัดฉะบบุรี
Improving the process of bioorganic fertilizer from innovational model
according to the self sufficient economic for sustainable self-dependence:
A case study of Baan Sai Nong fertilizer-produced community enterprise,
Thamai, Chanthaburi.

สุรเสน ศักดิ์, พอพันธ์ สุทธิวิณะ, สีนาด โกลานันท์
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยบ้านไทรนอง อำเภอนำใหม่ จังหวัดฉะบบุรี ซึ่งประกอบไปด้วยการวิเคราะห์และแก้ปัญหาคาการบริหารจัดการการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน ศึกษาและจัดหาเครื่องอบเม็ดปุ๋ยที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาในการตากเม็ดปุ๋ยทำให้เกิดการเพิ่มกำลังผลิต และปัญหาการไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน

ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงประวัติชุมชนการรวมกลุ่มของชุมชนจัดให้มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นระบบมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจมาเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน จัดหาเครื่องอบเม็ดปุ๋ยที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาในการตากเม็ดปุ๋ยทำให้เกิดการเพิ่มกำลังผลิต การปรับปรุงโดยเพิ่มเครื่องอบปุ๋ยพบว่าเวลาการทำงานลดลงจากเดิมคือ 155.5 ชั่วโมง เหลือเพียง 38.8 ชั่วโมงลดลง 116.7 ชั่วโมงผลต่อรอบการผลิต การวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมพบว่า จุดคุ้มทุนจะอยู่ที่การผลิต 18,261.9 กิโลกรัม/ปี และสามารถคืนทุนได้ภายใน 4 เดือน ออกแบบและจัดหาบรรจุภัณฑ์ที่เป็นของชุมชน เก็บข้อมูลความพึงพอใจในบรรจุภัณฑ์พบว่าระดับความพึงพอใจภาพรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมากมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.7379 การพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 3.44-4.05

คำสำคัญ : ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ, การปรับปรุงกระบวนการ

Abstract

This research aimed to help problems of the farmers in Bann-Sai-Nong Fertilizer Produced Community Enterprise in Thamai District, Chanthaburi. The research consisted of analysis making and problem management for building the strength and sustainability of the community. Studying and providing an appropriate fertilizer granular drying-oven are concerned as a solution of drying fertilizer granular for increasing capacity of production and eliminating non-standard product packaging.

The result of this study led to discover the combining history of this community which was managed by having a systematical structure. The community followed the principle of sufficient economic philosophy and analyzed the success aspect in managing enterprise for making the community stronger and sustainable. Appropriate fertilizer granular drying-oven was providing in order to solve problems of drying fertilizer granular for increasing capacity of production. The improving was created by building up more fertilizer granular drying-ovens. Using this solution could be less work from the original of work of 155.5 to 38.8 hours, this could reduce the time for 116.7 hours per a round of production. The result of engineering economic analysis found that the profitability point of production was 18,261.9 kilogram per a year, and it could return the capital in 4 months. The design and provide packaging belonged to the community. The satisfaction of product packaging was collected from overall of the satisfaction was in high level and the average score was 3.7379. While considering in each items, the range of scores were 3.44 – 4.05.

Keywords : Bio organic fertilizer, Process improvement

บทนำ

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นผู้มีอาชีพด้านเกษตรกรรม ในการเพาะปลูกผลผลิตทางการเกษตรนั้น เกษตรกรจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ในปี พ.ศ. 2550 ประเทศไทยมีการนำเข้าปุ๋ยเคมีปริมาณมากถึง 4,326,376 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2550 : ระบบออนไลน์) ซึ่งในปัจจุบันราคาปุ๋ยเคมี มีแนวโน้มการปรับราคาที่สูงขึ้นเรื่อยๆ และส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตในภาคการเกษตร ทำให้เกษตรกรจำนวนมากมีความพยายามที่จะลดต้นทุนการผลิต ดังนั้นคณะรัฐมนตรีจึงได้มีการประกาศวาระแห่งชาติให้มีการปรับโครงสร้างภาคการเกษตร โดยรัฐบาลจะสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าการเกษตร รวมถึงส่งเสริมด้านการวิจัยพัฒนาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระบวนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรในการเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยให้ความสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เพื่อเป็นการลดการใช้ปุ๋ยเคมีและต้นทุนการผลิตของเกษตรกร (กรมพัฒนาที่ดิน, 2548 : ระบบออนไลน์)

ความสำคัญ

หนึ่งอำเภอหนึ่งโรงปุ๋ย เป็นโครงการก่อสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ทั่วประเทศเป็นนโยบายของรัฐบาลเพื่อสนองตามพระราชดำริตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งเป้าหมายก่อสร้างโรงปุ๋ย 800 โรงทั่วประเทศ ภายในปี 2551 (มติคณะรัฐมนตรี, 2549: ระบบออนไลน์) แต่จากการตั้งโรงปุ๋ยโดยขาดการบริหารจัดการที่ดีส่งผลให้เกิดปัญหาคือ

1. ปุ๋ยไม่ได้มาตรฐานของปุ๋ยอินทรีย์ซึ่งกรมวิชาการเกษตรกำหนด
2. เกิดการปิดตัวลงของโรงปุ๋ยส่งผลให้เกิดการรกร้างของโรงปุ๋ยและเครื่องจักร

และจากการที่ประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยบ้านไทรนองเข้าปรึกษาหารือเรื่อง การเพิ่มกำลังผลิตปุ๋ยในฤดูฝนให้เพียงพอต่อความต้องการและการพัฒนาปุ๋ยสู่มาตรฐาน จากคนบดและทีมงานบริหาร คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2553

จากปัญหาข้างต้นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะแก้ปัญหาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยแยกปัญหาออกดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ (Business Success) เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน

2. กระบวนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเมื่อนั้นเมื่อทำการปั้นเม็ดปุ๋ยแล้วต้องทำการตากเม็ดปุ๋ยให้แห้งชุมชนพบปัญหาในการตากเม็ดปุ๋ยต้องใช้เวลา 3-4 วันเนื่องจากพื้นที่มีสถานะอากาศฝนตกชุกมีความชื้นสูงทำให้การผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มสมาชิก

3. ปัญหาในเรื่องของการพัฒนาปุ๋ยสู่มาตรฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ (Business Success)
2. จัดหาเครื่องอบเม็ดปุ๋ยเพื่อให้เกิดการเพิ่มกำลังผลิตโรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์วิศวกรรม
3. ออกแบบและจัดหาบรรจุภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพขนาดบรรจุ 50 กิโลกรัม

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

อุปกรณ์ในการดำเนินการวิจัย

1. เครื่องอบเม็ดปุ๋ย
2. บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมาตรฐานตามกฎหมายกำหนด ขนาดบรรจุ 50 กิโลกรัม
3. แบบสอบถามความพึงพอใจในบรรจุภัณฑ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสังเกตและ การสัมภาษณ์โดยใช้วิธีบันทึกเทป
2. ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ (Business Success) เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน
3. จัดหาเครื่องอบเม็ดปุ๋ยเพื่อให้เกิดการเพิ่มกำลังผลิตโรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมเพื่อหาจุดคุ้มทุนและระยะเวลาการคืนทุน
4. ออกแบบและจัดหาบรรจุภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพขนาดบรรจุ 50 กิโลกรัม และหาความพึงพอใจในบรรจุภัณฑ์ โดยใช้แบบสอบถาม

ผลการวิจัย

การเสนอผลของการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในการวิจัยเชิงคุณภาพ จะใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิค Life History Collection โดยการสัมภาษณ์และใช้วิธีบันทึกเทปจากคุณลุงบุญเหลือ นิลคะลี อายุ 85 ปี เป็นผู้อาวุโสในชุมชนจึงทราบว่า จากตำนานเมื่อมีชุมชนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปัจจุบัน มีคลองธรรมชาติที่ไหลผ่านชุมชน ในคลองจะมีทรายปนกับสายแร่ทองคำ อยู่ เมื่อมีการนำน้ำขึ้นมาบริโภคก็จะติดสินแร่ทองคำขึ้นมาจึงมีการเรียกขานชุมชนว่า บ้านทรายทอง บริเวณที่ชุมชนอาศัยอยู่เดิมเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์มีเสือโคร่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีต้นไทรใหญ่ ที่จะมีผู้พบเห็นเสือโคร่งตัวใหญ่บ่อยครั้งแต่ไม่ทำอันตรายชาวบ้าน ชุมชนคาดว่าเป็นพญาเสือโคร่งที่คอยดูแลคุ้มครอง ชุมชนจึงได้ตั้งศาลเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้านเป็นที่มาของตราประจำหมู่บ้าน คาดว่าน่าจะเรียกว่าศาลทรายทอง ในเวลาต่อมาจากศาลต้นไทร และสภาพภูมิประเทศที่มีต้นไทรมาก จึงมีการเรียกและเพี้ยนมาเป็น บ้านไทรนองในปัจจุบัน (บุญเหลือ นิลคะลี, 2554)

จากตำนานเป็นซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จากระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้มีการล้มที่มาของชื่อและตำนานของเยาวชนรุ่นหลัง จึงควรมีการอนุรักษ์ไว้โดยจะนำเป็นข้อมูลในการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ประวัติการรวมกลุ่ม

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยบ้านไทรนองตั้งอยู่ที่หมู่ 15 ต.สองพี่น้อง อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี เริ่มก่อตั้งในปี 2547 เป็นการรวมตัวของชุมชนในหมู่บ้านโดยมีผู้นำชุมชนเช่นผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและนายสุพรรณ สุขสมบูรณ์ เป็นแกนนำโดยได้ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในโครงการพระราชดำริ เห็นประโยชน์ของการผลิตปุ๋ยใช้เองเพื่อลดต้นทุนทางการเกษตรจึงกลับมารวมตัวกันระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้านทุนเริ่มแรก 30,000 บาท (สั่งซื้อวัตถุดิบมาทดลองผลิต โดยเริ่มแรกผลิตเพียงปุ๋ยหมักเพียงอย่างเดียวทดลองใช้ในสวนตนเองต่อมามีการทดลองและพัฒนาสูตรการผลิตและเริ่มแจกจ่ายให้ใช้ในชุมชนได้ผลดีและลดต้นทุนการผลิตได้จริงจึงมีการระดมทุนจากชาวบ้านสร้างโรงผลิตปุ๋ยขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิก 60 คน มีพื้นที่เกษตรกรรมของสมาชิก 1,028 ไร่เป็นสวนผลไม้ 80 ไร่เป็นสวนยาง เป็นจำพวก เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง ส่วนอีก 20 ไร่เป็นสวนยาง

2. ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ (Business Success)

วิธีนำองค์กรและการชี้้นำให้สมาชิกในองค์กรทำในสิ่งที่
จะบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

ก่อนปรับปรุง

วิธีนำองค์กรและการชี้้นำให้สมาชิกในองค์กรทำในสิ่งที่
จะบรรลุเป้าหมายร่วมกันเดิมยังอยู่แค่ในกลุ่มคณะกรรมการบริหารที่
เล็งเห็นความก้าวหน้าของการดำเนินกิจการ แต่สมาชิกให้ความสนใจแค่เพียงการใช้ปุ๋ยราคาถูกเพื่อลดต้นทุนการเกษตรยังไม่มี
การชี้้นำที่เป็นรูปธรรม

หลังปรับปรุง

ได้นำแนวทางทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตใน
กรอบแนวคิดที่ว่าปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมา
จากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยเป็นหลักในการดำเนินกิจการ
บริโภคเองในครัวเรือนก่อนเหลือแล้วจึงนำออกจำหน่ายสู่ภายนอก
ชุมชน

ได้ใช้หลักการวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดำเนิน
ธุรกิจ วิเคราะห์องค์กรเพื่อให้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ
โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์และกฎระเบียบของกลุ่มที่
ชัดเจนทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน ตรงกับที่เซอร์เชเบอร์ก
กล่าวไว้ว่านโยบายและการบริหารเป็นการจัดการและการบริหาร
ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน (มกลีณี จุฑาปะมา, 2539)

การจัดการองค์กร (Organizing)

ก่อนปรับปรุง

ระบบการจัดการภายในองค์กรแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ

1. ส่วนบริหารจัดการจะเป็นในส่วนวางแผนการผลิต
ทำการผลิต กำหนดนโยบายจะมีประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิต
ปุ๋ยบ้านไทรนอง คณะกรรมการและที่ปรึกษาเป็นผู้ควบคุม
2. ส่วนสมาชิกผู้ถือหุ้นจะเป็นแหล่งทุนหลัก และลูกค้าโดย
จะได้ผลตอบแทนในลักษณะเงินปันผลหุ้น มีหน้าที่คัดเลือกและ
ตรวจสอบ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและคณะกรรมการโดย
กำหนดวาระในการคัดเลือก 2 ปีครั้ง

หลังปรับปรุง

จัดทำเป็นเอกสารประกาศ

การวิเคราะห์และประเมินความสามารถของธุรกิจ
(Business Planning Using)

ก่อนปรับปรุง

ไม่มีการวิเคราะห์และประเมินความสามารถของธุรกิจการ
วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์
กรเพื่อนำข้อมูลมากำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจ

หลังปรับปรุง

มีการวิเคราะห์และประเมินความสามารถของธุรกิจการ
วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร
เพื่อนำข้อมูลมากำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจดังนี้

ปัจจัยด้านการผลิต (Factor Condition) ทรัพยากรมนุษย์ ไม่ประสบปัญหาในเรื่องแรงงาน เนื่องจากปัจจุบันใช้แรงงานในท้องถิ่นที่มีความชำนาญ

ทรัพยากรกายภาพ (Physical Resources) ตั้งอยู่ในที่ดินเช่าเนื้อที่ 1 ไร่ ที่ได้รับช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นที่ดินของ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลังอัตราค่าเช่า 2,400 บาทต่อปี

ทรัพยากรความรู้ (Knowledge resources) ผู้บริหารและฝ่ายปฏิบัติการเป็นผู้เชี่ยวชาญกับงานที่ทำเนื่องจากมีประสบการณ์ ได้รับการอบรมที่ถูกต้อง มีนักวิชาการจากคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และหน่วยงานราชการสนับสนุนทางด้านข้อมูลความรู้

ทรัพยากรทุน (Capital resources) ปริมาณแหล่งทุนมีเพียงพอเนื่องจากเป็นการระดมทุนภายในชุมชน ไม่ต้องพึ่งพาแหล่งทุนจากภายนอกที่เสียดอกเบี้ย และเนื่องจากเป็นวิสาหกิจชุมชน ไม่ได้แสวงผลกำไรเป็นหลักใหญ่แต่เป็นการพึ่งพาตนเองจึงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ

การวิเคราะห์ SWOT

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรพบว่า

จุดแข็ง (Strength)

1. ผู้บริหารคณะกรรมการมีวิสัยทัศน์
2. โรงงานผลิตอยู่ใกล้กับแหล่งจำหน่ายเนื่องจากผู้ใช้จะเป็นคนในชุมชนเองเป็นหลัก ทำให้ต้นทุนในการขนส่งต่ำ
3. เนื่องจากผู้ใช้จะเป็นคนในชุมชนเองเป็นหลักจึงไม่มีค่าใช้จ่ายในการทำตลาด มีความแน่นอนในยอดขาย
4. หลังการเข้าไปให้ความรู้ของคณะนักวิจัย ทำให้ชุมชนเข้มแข็งเพราะสามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเอง จากการเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ผลดำเนินการดี จึงมีการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และเอกชนจำนวนมาก แต่เพื่อไม่ให้ถูกควบคุมหรือก้าวก่ายจากองค์กรภายนอกนักจึงสามารถเลือกหน่วยงานที่จะมาช่วยเหลือได้ โดยไม่เป็นผู้ถูกเลือก
5. แรงงานและผู้นำชุมชนมีคุณภาพ มีความชำนาญเสียสละ
6. การผลิตตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้ตั้งเป้าเพื่อแสวงหากำไรเป็นหลักแต่เป็นการผลิตเพื่อใช้เองเป็นหลัก เหลือจากใช้เองในชุมชนจึงจำหน่ายออกภายนอกชุมชน จึงใช้วัตถุดิบและการผลิตที่ดีมีคุณภาพ เช่นไม่มีส่วนผสมของดินในปุ๋ย ทำให้ปุ๋ยมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ
7. ปริมาณแหล่งทุนมีเพียงพอเนื่องจากเป็นการระดมทุนภายในชุมชน ไม่ต้องพึ่งพาแหล่งทุนจากภายนอกที่เสียดอกเบี้ย

8. โรงผลิตปุ๋ยเป็นของชุมชน ทำให้มีการดูแลโดยชุมชนเองมีความปลอดภัยสูง

จุดอ่อน (Weakness)

1. แหล่งและราคาวัตถุดิบไม่สามารถควบคุมได้ แหล่งวัตถุดิบบางชนิดอยู่ไกลโรงผลิตต้องมีการวางแผนดำเนินการล่วงหน้าอย่างระมัดระวัง
2. ยังไม่มีระบบเอกสารที่เป็นมาตรฐานสากลยอมรับ ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพและรับรองคุณภาพของสินค้าในแต่ละช่วงการผลิต ใช้ประสบการณ์การทำงานเป็นหลัก
3. ยังไม่ได้รับการรับรองคุณภาพของปุ๋ยจากกรมวิชาการเกษตร

โอกาส (Opportunities)

1. ผู้ใช้ปุ๋ยและลูกค้า มีความพึงพอใจในปุ๋ยที่ผลิตทำให้มีการขยายยอดขายเพิ่มขึ้นทุกปี แต่กำลังผลิตยังไม่เพียงพอสามารถลงทุนเพิ่มการผลิตได้อีก
2. การได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีเนื่องจากเป็นวิสาหกิจชุมชน
3. จากการมีบรรจุกฎบัตรเป็นของตัวเอง มีความน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้นทำให้มีการขยายตลาดสู่ภายนอกมากขึ้น
4. เป็นวิสาหกิจชุมชน ไม่ได้แสวงผลกำไรเป็นหลักใหญ่แต่เป็นการพึ่งพาตนเองจึงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ
5. ราคาปุ๋ยถูกกว่าโรงงานผลิตเชิงพาณิชย์
6. ไม่มีคู่แข่งในพื้นที่ใกล้เคียง

อุปสรรค (Threat)

1. ประสิทธิภาพด้านวัตถุดิบขาดแคลนแหล่งและราคาวัตถุดิบไม่สามารถควบคุมได้

วิเคราะห์ TOWS Matrix

SO กลยุทธ์เชิงรุกใช้จุดแข็งกู่โอกาส ใช้โอกาสที่ผู้ใช้ปุ๋ยและลูกค้ามีความพึงพอใจในปุ๋ยมีบรรจุกฎบัตรเป็นของตัวเอง มีความน่าเชื่อถือราคาปุ๋ยถูกกว่าโรงงานผลิตเชิงพาณิชย์และปัจจัยด้านการผลิตพร้อมขยายตลาดภายนอกมากขึ้น แต่ของบประมาณด้านเครื่องจักร ความรู้เพิ่มเติมจากหน่วยงานราชการเนื่องจากเป็นวิสาหกิจชุมชนทำให้ต้นทุนการพัฒนาต่ำมีโอกาสแข่งขันได้สูง

WO กลยุทธ์เชิงแก้ไขเอาชนะจุดอ่อนโดยอาศัยโอกาสขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เกษตรจังหวัด ในการปรับปรุงมาตรฐานการผลิต ให้เป็นระบบสากลและการขอรับรองคุณภาพของปุ๋ยจากกรมวิชาการเกษตรสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอื่นเพื่อหาวัตถุดิบที่จำเป็นต่อการผลิต

ST กลยุทธ์เชิงป้องกันใช้จุดแข็งหลีกเลี่ยงอุปสรรคสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอื่นเพื่อหาวัตถุดิบที่จำเป็นต่อการผลิต

WT กลยุทธ์เชิงรับลดจุดอ่อนหลักเสี่ยงอุปสรรค ขอให้มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และหน่วยงานราชการสนับสนุนทางด้านข้อมูลความรู้เพื่อพัฒนาจุดอ่อนอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

การวิเคราะห์แผนการตลาด

ก่อนปรับปรุง

ใช้กลยุทธ์การตลาดแบบวิธีดั้งเดิมที่เรียกว่า การตลาดแบบปากต่อปาก (Word of Mouth Marketing) สิ่งทีุ่สนใจในการทำการตลาดรูปแบบนี้นอกจากประหยัด และรวดเร็วแล้ว และตรงกลุ่มเป้าหมายนั่นเอง เพราะผู้บริโภคมักจะแนะนำสินค้าที่ตนประทับใจให้กับผู้บริโภคที่ใกล้เคียง กับการตลาด ซึ่งจะยังคงไม่ใช้บรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบ

หลังปรับปรุง

แผนธุรกิจในอนาคต (Future Business Plan) จะใช้บรรจุภัณฑ์ ที่ได้ออกแบบและได้รับทะเบียนจากกรมวิชาการเกษตรจากวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อขยายตลาดออกไป การทำหน้าที่ส่งเสริมการขาย การออกแบบที่ดึงดูดใจให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าบรรจุภัณฑ์เป็นสิ่งแรกที่ผู้บริโภคมองเห็น ดังนั้นบรรจุภัณฑ์ที่มีรูปลักษณ์ที่สวยงามสะดุดตาชวนให้เกิดการตัดสินใจซื้อมากขึ้นและทำหน้าที่บอกกล่าวสิ่งต่างๆของตัวผลิตภัณฑ์โดยการบอกข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวสินค้าและเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค

ประเด็นสำคัญคือการที่มีตลาดภายในชุมชนที่แน่นอนเป็นลักษณะชาตินิยมและก่อให้เกิดการขายตลาดโดยรอบ คล้ายการกระเพื่อมของน้ำ เป็นกลยุทธ์ที่สวนทางกลับกลยุทธ์ทางการตลาดที่ใช้ในปัจจุบัน เช่น กลยุทธ์ป่าล้อมเมือง โดยไม่เน้นการโฆษณา แต่เน้นคุณภาพของสินค้าโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคือผลิตเพื่อใช้เองเหลือจึงขายทำให้ธุรกิจมีความแข็งแรงไม่ต้องพึ่งพาตลาดภายนอกมากนัก เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงก็ไม่กระทบต่อธุรกิจ หากราคาปุ๋ยภายนอกชุมชนมีราคาสูงขึ้น ก็จะทำให้ตลาดถูกขยายออกเองโดยอัตโนมัติ

การบริหารการผลิต

ก่อนปรับปรุง

จากการทำการวิเคราะห์พบว่ากระบวนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเมื่อนั้น เมื่อทำการปั้นเม็ดปุ๋ยแล้วต้องทำการตากเม็ดปุ๋ยให้แห้งปัญหาในการตากเม็ดปุ๋ยใช้ 3 - 4 วัน ทำให้แห้งไม่ทันต่อการส่งจำหน่ายและการนำไปใช้เองภายในกลุ่ม ส่วนด้านการบรรจุยังไม่มีการบรรจุภัณฑ์ที่เป็นของชุมชนเอง

หลังการปรับปรุง

ได้ปรับปรุงโดยการเพิ่มเครื่องจักรในกระบวนการผลิตออกแบบและจัดทำบรรจุภัณฑ์ที่เป็นของชุมชนเอง พบว่ามีช่วงเวลาหรือการล่าช้าลดลงเหลือ 1 ขั้นตอนคือ การหมักวัตถุดิบมีช่วงเวลาหรือการล่าช้าลดลงจากเดิมคือ จาก 155.5 ชั่วโมง

เหลือเพียง 38.8 ชั่วโมงลดลง 116.7 ชั่วโมง เพื่อไม่ให้เกิดจุดคอขวดที่ส่วนเครื่องอบเม็ดปุ๋ย ออกแบบเพื่อการให้เครื่องที่อบปุ๋ยทำงานที่ 80 เปอร์เซ็นต์จึงกำหนดการจัดหาเครื่องอบเม็ดปุ๋ยที่เหมาะสม ควรจะอยู่ที่ 300 กิโลกรัมต่อชั่วโมง

การบริหารความเสี่ยงด้านการจัดการวัตถุดิบ

ก่อนปรับปรุง

การสั่งซื้อวัตถุดิบจะสั่งซื้อในปริมาณสูงสุดต่อการขนส่ง 1 ครั้งเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งหากวัตถุดิบใดหมดก็หยุดการผลิตและทำการสั่งซื้อใหม่อีกครั้งไม่มีการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงในการขาดแคลนวัตถุดิบ

หลังปรับปรุง

สำรวจแหล่งที่มาของวัตถุดิบการผลิตปุ๋ยเพื่อทำการวิเคราะห์และเก็บเป็นข้อมูลวางแผนบริหารความเสี่ยงในการขาดแคลนวัตถุดิบในอนาคตจากการวิเคราะห์พบว่ามูลวัวมีปัจจัยเสี่ยงในการขาดแคลนมากที่สุดเนื่องจากแหล่งที่มีระยะทางไกล การสั่งซื้อจะซื้อผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นลักษณะการผูกขาดจึงควรมีแผนรองรับในอนาคตเช่น การหาแหล่งวัตถุดิบจากที่อื่นเพิ่มเติม การทดสอบและหาวัตถุดิบอื่นที่มีคุณสมบัติเหมือนหรือใกล้เคียงกับมูลวัวทดแทน

การบริหารการเงินและบัญชี

ก่อนการปรับปรุง

ได้รับการสนับสนุนจากกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เข้ามาช่วยเหลือด้านการทำบัญชี จึงมีการทำบัญชีอย่างจริงจังโปร่งใส ตรวจสอบได้ส่งผลให้ได้รับรางวัล รองชนะเลิศอันดับสอง วิสาหกิจชุมชนดีเด่น ด้านการบริหารจัดการโดยใช้ข้อมูลทางบัญชี ปี 2554 เงินกำไรหักค่าใช้จ่ายแล้วปันผลให้สมาชิก 50 % ที่เหลือหักเข้ากองทุนเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน โดยปันบางส่วนกับคืนให้ชุมชนในรูปแบบบริจาคสิ่งของให้วัดเพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์ทุนการศึกษา ตรวจสอบสุขภาพสมาชิก ปัจจุบันสิ้นปี 54 มีเงินสดดำเนินการ 30,000 บาทมีเงินฝากบัญชีธนาคาร 198,920.93 บาทลูกหนี้การค้า 144,700 บาท

การปันผลในชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ระบบคือ

1. การขายหุ้นให้กลุ่มสมาชิก ซึ่งเป็นการระดมทุนเพื่อดำเนินกิจการโดยการพึ่งพาตนเองในชุมชน และมีการนำผลกำไรมาปันผลให้สมาชิกที่ถือหุ้นปลายปี โดยมีรายละเอียดดังนี้ข้อมูล 1 มกราคม 2553- 31 ธันวาคม 2554 ปันผลครั้งที่ 5 วันที่ 4 มกราคม 2555 จำนวนสมาชิกและองค์กรในชุมชนที่ถือหุ้นอยู่จำนวน 69 กลุ่มทุนการนำหุ้นออกขายให้สมาชิกโดยมูลค่าหุ้นหุ้นละ 100 บาท จำนวนหุ้น 675 หุ้นเป็นจำนวนเงินการระดมทุน 67,500 บาทอัตราปันผลต่อหุ้น 31.81 บาทคิดเป็น 31.81 เปอร์เซ็นต์ราคาทุนของหุ้นคิดเป็นมูลค่าเงินปันผล 21,476.75 บาท

2. การปันผลจากยอดการสั่งซื้อปุ๋ยของสมาชิกคือเมื่อมี ยอดการสั่งซื้อ เมื่อถึงปลายปีจะมีการปันคืนสมาชิกกลุ่มอัตรา 1 เปอร์เซ็นต์ของยอดการสั่งซื้อปุ๋ยของสมาชิก

หลังการปรับปรุง

ในส่วนนี้มีความสมบูรณ์อยู่แล้วแต่ยังไม่มีการประกาศให้ รับรู้ภายในองค์กรทราบถึงความสำเร็จขององค์กรเพื่อให้เกิดแรง จูงใจหรือให้เกิดปัจจัยกระตุ้นให้คณะกรรมการและสมาชิกทำงาน ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดต่อไป ดังคำกล่าวของ เฮิร์ชเบอร์ก (มาลิณี จุโฑปะมา, 2539) ว่าความสำเร็จของงาน คือความมุ่งหวังที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ กำหนด ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้ประสบผล สำเร็จ ถ้าผู้ปฏิบัติงานได้ทำงานสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดจะ ทำให้เขามีแรงจูงใจในการทำงาน

3. จัดหาเครื่องอบเม็ดปุ๋ยเพื่อให้เกิดการเพิ่มกำลังผลิต โรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์วิศวกรรม

หลังการปรับปรุงสามารถแก้ปัญหากระบวนการผลิตทำให้เกิด การเพิ่มกำลังการผลิตให้ทันกับความต้องการได้ ผลการ ทดสอบหลังการติดตั้งพบว่า เวลาในการทำงานในกระบวนการอบ ร้อนและอบเย็น 10 นาทีอัตราการสิ้นเปลืองแก๊ส 50 บาทต่อ กิโลกรัมอัตราการสิ้นเปลืองไฟฟ้า 13.2 บาทต่อชั่วโมง สภาพเม็ด ปุ๋ยหลังการอบแห้งพบว่า สภาพเม็ดมีความแห้งร่วนไม่จับตัวเป็น ก้อน อุณหภูมิผิวของเม็ดปุ๋ยเฉลี่ยอยู่ที่ 48 °C

ผลการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์ต้นทุนในการกำหนดราคาขาย ก่อนการปรับปรุง

$$\begin{aligned} \text{ต้นทุนการผลิตปุ๋ยต่อกระสอบ} &= 7,647.6 / 20 \\ &= 382.38 \text{ บาทต่อกระสอบ} \end{aligned}$$

ตั้งราคาขาย 450 บาทต่อกระสอบ กำไรกระสอบละ 67.62 บาทต่อกระสอบ

หลังการปรับปรุง

$$\begin{aligned} \text{ต้นทุนการผลิตปุ๋ยหลังปรับปรุง} &= 13,634.4 / 40 \\ &= 340.86 \text{ บาทต่อกระสอบ} \end{aligned}$$

ตั้งราคาขาย 450 บาท/กระสอบ กำไรกระสอบละ 109.14 บาทต่อกระสอบ

สรุป ต้นทุนการผลิตหลังการปรับปรุงลดลงจากเดิมจาก 382.38 บาทต่อกระสอบ เป็น 340.86 บาทต่อกระสอบ ลดจาก เดิม 41.52 บาทต่อกระสอบ ต้นทุนลดลงร้อยละ 10.86 คงตั้ง ราคาขาย 450 บาทต่อกระสอบ จากกำไรกระสอบละ 67.62 บาท ต่อกระสอบ เพิ่มเป็น 109.14 บาทต่อกระสอบ ส่งผลทำให้กำไร เพิ่มขึ้น 41.52 บาทต่อกระสอบ

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นในการผลิตปุ๋ยต่อปี (บาทต่อปี)

$$\begin{aligned} \text{ค่าใช้จ่ายทั้งหมด (AC)} &= \text{ต้นทุนคงที่} + \text{ต้นทุนแปรผัน} \\ &= 38,712 + 2,713,360 \end{aligned}$$

$$= 2,726,880 \text{ บาทต่อปี}$$

จุดคุ้มทุนของเครื่องจักร

$$\text{จุดคุ้มทุนของท่ออบร้อน} = 18,261.9 \text{ กิโลกรัมต่อปี}$$

ระยะเวลาการคืนทุน

$$\text{ระยะเวลาในการคืนทุน} = 4 \text{ เดือน}$$

จากการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์วิศวกรรม เครื่องจักร ประกอบไปด้วยท่ออบร้อนเส้นผ่าศูนย์กลาง 40 เซนติเมตรยาว 600 เซนติเมตรพร้อมระบบขับเคลื่อน ท่ออบเย็นเส้นผ่าศูนย์กลาง 40 เซนติเมตรยาว 600 เซนติเมตรพร้อมระบบขับเคลื่อน สายพานลำเลียงหน้ากว้างสายพาน 16 นิ้ว ยาว 450 เซนติเมตร รวมภาษีมูลค่าเพิ่มเท่ากับ 288,900 บาทจุดคุ้มทุนจะอยู่ที่การผลิต 18,261.9 กิโลกรัมต่อปี และสามารถคืนทุนได้ภายใน 4 เดือน

สรุปและอภิปรายผล

การเสนอผลของการวิจัย ผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน ปรับปรุงระบบการ บริหารจัดการโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ หลักการวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ

การวิจัยทำให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานชุมชน เกิดการรวม กลุ่มชุมชนมีการบริหารระบบการจัดการโรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพที่ดี เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน

การดำเนินงานมีปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ มี กลยุทธ์ที่เป็นของชุมชนเองมีโอกาสนในการเติบโตแบบที่ละชั้น มีความเข้มแข็งเกิดภูมิคุ้มกันจากภายนอกตามแนวคิดตามปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง โดยจุดสำคัญคือชุมชนมีเข้าใจให้อ่องแท้ใน หลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงไม่เพียงต้องการให้มีเหมือนชุมชนอื่น เท่านั้น มีการสำรวจความต้องการของชุมชนเองก่อน มีการศึกษา หาความรู้เพิ่มเติมไม่ใช่เพียงมิงงบประมาณในการสร้างเครื่องจักร แต่ขาดการบริหารจัดการที่ดี โรงงานและเครื่องจักรก็จะร้างไม่ได้ ให้ประโยชน์แก่ชุมชนอย่างเต็มที่ (สำนักงานเกษตรจังหวัด พระนครศรีอยุธยา, 2553) โรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนผลิตปุ๋ยบ้านไทรนองดำเนินการได้โดยยึดหลักดังนี้

1. มีการเสียสละร่วมมือกันในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนเป็น หลัก

2. มีหลักวิชาการคือเมื่อผลิต ต้องมีการผลิตและทดสอบ เพื่อให้ทราบว่าสิ่งไหนให้ธาตุอาหารที่พืชต้องการครบและสูงสุด

3. มีการนำหลักเศรษฐศาสตร์เข้ามาใช้คือ ศึกษาต้นทุน เพื่อผลิตให้ได้กำไรเพื่อให้โรงปุ๋ยมีทุนในการพัฒนาต่อไป ต้องมี ความโปร่งใสด้านบัญชี ตรงตามทฤษฎีปัจจัยห้าจนทำให้เกิดแรง จูงใจในการทำงานที่ เฮิร์ชเบอร์ก (มาลิณี จุโฑปะมา, 2539) ที่ กล่าวไว้ว่า ค่าตอบแทนในการทำงานมีผลทำให้เกิดแรงจูงใจใน การทำงาน

2. จัดหาเครื่องอบเม็ดปุ๋ยเพื่อให้เกิดการเพิ่มกำลังผลิต โรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ วิเคราะห์เศรษฐศาสตร์วิศวกรรม

หลังการปรับปรุงสามารถแก้ปัญหากระบวนการผลิตทำให้เกิดการเพิ่มกำลังการผลิตให้ทันกับความต้องการของชุมชนได้ ผลการทดสอบหลังการติดตั้งพบว่า เวลาในการทำงานในกระบวนการอบร้อนและอบเย็น 10 นาที อัตราการสิ้นเปลืองแก๊ส 50 บาทต่อกิโลกรัม อัตราการสิ้นเปลืองไฟฟ้า 13.2 บาทต่อชั่วโมง สภาพเม็ดปุ๋ยหลังการอบแห้งพบว่า สภาพเม็ดมีความแห้งร่วนไม่จับตัวเป็นก้อน อุณหภูมิผิวของเม็ดปุ๋ยเฉลี่ยอยู่ที่ 48 °C

ผลการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์วิศวกรรม จุดคุ้มทุนจะอยู่ที่การผลิต 18,261.9 กิโลกรัมต่อปี และสามารถคืนทุนได้ภายใน 4 เดือน

3. ออกแบบและจัดหาบรรจุภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ขนาดบรรจุ 50 กิโลกรัม

จากตำนานเป็นซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จากระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้มีการลืมที่มาของชื่อและตำนานของเยาวชนรุ่นหลัง จึงควรมีการอนุรักษ์ไว้ โดยจะนำเป็นข้อมูลในการออกแบบบรรจุภัณฑ์โดยได้ยึดหลักมาตรฐานฉลากและบรรจุภัณฑ์ของปุ๋ยอินทรีย์ออกโดยประกาศ กรมวิชาการเกษตรเรื่อง มาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์ พ.ศ.2548

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ทางสมาชิกมีส่วนร่วมในการออกแบบเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและ สร้างความผูกพันความเป็นเจ้าของจากชุมชนที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของตัวเองโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามพบว่า ระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเฉลี่ยอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.7379 สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายชื่อ ปรากฏว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ย อยู่ระหว่าง 3.44-4.05

ผลการส่งตัวอย่างปุ๋ยของโรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยบ้านไทรหนองไปตทดสอบเปรียบเทียบกับมาตรฐานปุ๋ยอินทรีย์กรมวิชาการเกษตร พ.ศ.2548 พบว่ามีคุณสมบัติได้มาตรฐาน

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. 2548. **วาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์.** (ออนไลน์) แหล่งที่มา : http://www.ldd.go.th/ling_fertilizer/home.htm

บุญเหลือ นิลคะลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุรเสน คักดี เป็นผู้สัมภาษณ์. 4 มิถุนายน 2554. ที่โรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยบ้านไทรหนอง.

มติคณะรัฐมนตรี. 2549. **เรื่องการดำเนินงานโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงปุ๋ย.** (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.eppo.go.th/admin/cab/cab-2549-05-23.html#4>

มาลินี จุฑาปะมา. 2539. **มนุษย์สัมพันธ์.** บุรีรัมย์ : โรงพิมพ์สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2550. **ราคานำเข้า ขายส่งตลาดกรุงเทพฯขายปลีกตลาดท้องถิ่นของปุ๋ยสูตรที่สำคัญ 2546-2550.** (ออนไลน์) แหล่งที่มา : http://www.oae.go.th/indicator/indicator50/07_chapter%2038-41.pdf

สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. 2553. **แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกร** (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.ayutthaya.doe.go.th/KM-53.html>. 29 มกราคม 2553.

การออกแบบและทดสอบเครื่องย่อยขวดพลาสติกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะภายใน
ชุมชนเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี

A Test of a Plastic Bottle Chipper Machine to Improve Waste Management
in Klung Municipality, Chanthaburi

ศรารุช จันทรกลาง พอพันธ์ สุทธิวัฒน์ สีนาด โกศลานันท์
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทดสอบเครื่องย่อยขวดพลาสติก ขวด PE และขวด PET และปรับปรุงระบบการจัดเก็บขวดพลาสติกในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี

ทำการทดสอบโดยการนำพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) และพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) มาย่อยในขนาดตะแกรงมาตรฐาน 3 ขนาด ได้แก่ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร โดยเลือกความเร็วรอบในช่วงที่ต่างกัน 3 ระดับ ได้แก่ ความเร็วรอบ 720, 864 และ 1,152 รอบต่อนาที ผลการทดสอบพบว่า ความเร็วรอบที่เหมาะสมในการย่อยพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) อยู่ที่ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนาที ที่ขนาดตะแกรง 10 มิลลิเมตร ความสามารถในการย่อยได้ 51.80 กิโลกรัมต่อชั่วโมง โดยสามารถย่อยพลาสติกได้ประสิทธิภาพ 95.36 เปอร์เซ็นต์ของพลาสติกทั้งหมด โดยน้ำหนัก และพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) ความเร็วรอบที่เหมาะสมอยู่ที่ความเร็วรอบ 1,152 รอบต่อนาที ที่ขนาดตะแกรง 10 มิลลิเมตร ย่อยพลาสติกได้ 32.60 กิโลกรัมต่อชั่วโมง โดยสามารถย่อยพลาสติกได้ประสิทธิภาพ 92.63 เปอร์เซ็นต์ของพลาสติกทั้งหมดโดยน้ำหนัก เมื่อวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม พบว่าพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) มีระยะเวลาคืนทุน 24 วัน และพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) และมีระยะเวลาคืนทุน 1 เดือน 9 วัน การจัดเก็บขวดพลาสติกโดยใส่ลงไปในที่จัดเก็บจะพบว่าในพื้นที่ 1 ลูกบาศก์เมตรสามารถเก็บขวดพลาสติกที่ยังไม่ย่อยได้ประมาณ 22 กิโลกรัม หลังจากทำการย่อยขวดพลาสติกแล้วพบว่าในพื้นที่ 1 ลูกบาศก์เมตรสามารถจัดเก็บได้ 192 กิโลกรัม ซึ่งประหยัดปริมาตรได้มากถึง 8-9 เท่า ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสามารถลดพื้นที่ในการเก็บได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : เครื่องย่อยพลาสติก, ขวดพลาสติก

Abstract

The purposes of the research were to test a plastic bottle machine for both Polyethylene (PE) and Polyethylene Terephthalate (PET) and to improve a plastic bottle storage in Klhung Municipality, Chanthaburi.

The PE and PET bottles were in the chipper machine with 8,10 and 12 mm. diametre meshes at 720, 864, and 1,152 rounds per second. The results showed that the appropriate speed for PE was at 864 rps with the 10 mm. mesh. The machine chipped the bottle for 51.80 kgs per hour. It was improved 95.36 % by weight. For PET, the speed was at 1,152 rps with the 10 mm. mesh. It could chip 32.60 kgs of the bottles per hour and was improved 92.63 % by weight. For the engineering economics, the payback of PE would be in 24 days and 1 month and 9 days for PET. The plastic bottles could be stored 22 kgs per cubic metre where as the chipped one could be 192 kgs/m³. The storage was used effectively.

Keywords : The plastic chipper, plastic bottle.

บทนำ

เนื่องจากขยะในอดีตขณะที่ประชากรยังไม่หนาแน่น แม้ว่ามนุษย์จะทิ้งขยะโดยไม่มีระเบียบ ปัญหาที่ยังไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจน แต่เมื่อประชากรหนาแน่นมากขึ้น ปัญหาเรื่องนี้เกิดขึ้นอย่างรุนแรงดังปรากฏในช่วงที่ผ่านมาของการเกิดโรคระบาดเช่น กาฬโรคระบาดในทวีปยุโรป เนื่องจากเศษขยะเป็นแหล่งอาหารของพาหะนำโรคคือหนูและแมลงวัน ในประเทศไทย พบว่าปี 2550 มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนทั่วประเทศประมาณ 14.72 ล้านตัน หรือวันละ 40,332 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2549 ประมาณ 0.65 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน (เขาวิน นกอยู่, 2550)

ในจังหวัดจันทบุรีปัญหาขยะมูลฝอยก็เป็นปัญหาอย่างหนึ่ง จากข้อมูลทางสถิติของสำนักงานสถิติจังหวัดปี 2552 พบว่าปริมาณขยะที่เก็บได้ 80-90 ตันต่อเดือน และปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลประมาณวันละ 43 ตัน โดยเทศบาลสามารถให้บริการเก็บมูลฝอย ซึ่งมีการเก็บค่าธรรมเนียมโดยเทศบาลดำเนินการเก็บ ทางจังหวัดจะนำไปทำการกำจัดโดยการฝังกลบ ซึ่งพบปัญหาพื้นที่ในการฝังกลบเริ่มไม่พอเพียง จึงได้มีแนวคิดที่จะซื้อเตาเผาขยะ แต่ด้วยราคาค่อนข้างสูงและปัญหาเรื่องของมลภาวะที่ตกค้างจากการเผาและจากการที่ได้ประชุมกลุ่มภายในจังหวัดถึงปัญหาดังกล่าวทางผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางในการจัดการโดยเพิ่มมูลค่าของขยะซึ่งจะทำให้ลดพื้นที่ในการกำจัดลงได้ อีกทั้งเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน และพบว่าเขตเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ 1,987.5 ไร่ จำนวนประชากร 11,413 คน จำนวน 3,786 ครัวเรือน มีความพร้อมในการเป็นต้นแบบการวิจัยเนื่องจากสามารถเก็บขยะได้ประมาณวันละ 1 ตัน/วัน เป็นขยะพลาสติกที่สามารถนำกลับมารีไซเคิลได้ประมาณ 20-30 เปอร์เซ็นต์ ของขยะที่เก็บได้ต่อวัน ซึ่งเป็นขยะที่ค่อนข้างจะสะอาด ประกอบด้วยขวดน้ำดื่ม ทางเทศบาลไม่ได้นำมารีไซเคิล แต่นำไปทำการฝังกลบ ทางผู้วิจัยและเทศบาลเมืองขลุงจังหวัดจันทบุรี จึงได้มีแนวคิดในการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มการจัดการขยะพลาสติกชุมชน รับซื้อขยะจากโรงเรียนในพื้นที่เขตอำเภอ, ประชาชนทั่วไป แล้วนำไปบดเพื่อเพิ่มมูลค่า แล้วส่งขายให้กับบริษัทรับซื้อเศษพลาสติกบดต่อไป (สำนักงานสถิติจังหวัดจันทบุรี, 2552)

ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการกำจัดขยะพลาสติกที่ไม่ใช่การฝังกลบขยะที่มักทำให้เกิดปัญหาใช้พื้นที่ในการฝังกลบจำนวนมากหรือทำการเผาโดยเตาเผาซึ่งต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงแต่เป็นการกำจัดขยะเพื่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐศาสตร์มากขึ้นตามหลักการของ 5 R คือ

- Reduce การลดปริมาณขยะ โดยลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีบรรจุภัณฑ์สิ้นเปลือง
- Reuse การนำมาใช้ซ้ำ เช่น ขวดแก้ว ถังกรองกระดาษ กระดาษพิมพ์หน้าหลัง เป็นต้น

- Repair การซ่อมแซมแก้ไขสิ่งของต่าง ๆ ให้สามารถใช้งานต่อได้
- Reject การหลีกเลี่ยงใช้สิ่งของที่ก่อให้เกิดมลพิษ
- Recycle การแปรสภาพและหมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่ โดยนำไปผ่านกระบวนการผลิตใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบ สร้างและทดสอบเครื่องย่อยขวดพลาสติก ในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อปรับปรุงระบบการจัดเก็บขวดพลาสติกของเทศบาลเมืองขลุง

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

อุปกรณ์ในการดำเนินการวิจัย

1. ขวดพลาสติกชนิดใส (PET) และชุ่น (PE)
2. เครื่องย่อยพลาสติก
3. เครื่องมือวัดความเร็วรอบ
4. นาฬิกาจับเวลา
5. เครื่องชั่งน้ำหนัก
6. แบบบันทึกการปฏิบัติงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดความสามารถเครื่องย่อยพลาสติก (ไม่น้อยกว่า 50 กิโลกรัมต่อชั่วโมง)
2. กำหนดขนาดของเศษพลาสติกที่ได้จากการย่อยพลาสติก (ขนาดของเศษพลาสติกที่ย่อยได้จำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 มีขนาดกว้างและยาว ไม่เกิน 10 มิลลิเมตร)
3. ศึกษาและออกแบบเครื่องย่อยพลาสติก
4. กำหนดขนาดและตัวแปรที่มีผลต่อการย่อยพลาสติก
5. ทดลองย่อยและบันทึกผลการทดลองครั้งที่ 1
6. บันทึกผลการทดลอง
7. ศึกษาสมบัติพลาสติกหลังถูกย่อยแล้ว
8. ทำการวิเคราะห์ผลทางสถิติโดยใช้สถิติพื้นฐาน
 - 8.1 ค่าร้อยละ (Percentage)
 - 8.2 ค่าเฉลี่ย (Mean)
9. สรุปผลการทดลอง
10. ทำการติดตั้งเครื่องแก่ชุมชน
11. ให้ความรู้แก่ชุมชนที่ติดตั้งเครื่อง

ผลการวิจัย

ผลและการวิจารณ์ เรื่อง การออกแบบและทดสอบเครื่องย่อยพลาสติก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะภายในชุมชนเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย

1. การทดสอบการหำก้ำลังการผลิตและประสิทธิภำพเครื่องย่ำยพลาสติก
2. การวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม
3. การลดพื้นที่ในการจัดเก็บขวดพลาสติก

1. ผลการทดสอบการหำก้ำลังการผลิตและประสิทธิภำพเครื่องย่ำยพลาสติก

การทดสอบการหำก้ำลังการผลิตและประสิทธิภำพเครื่องย่ำยพลาสติก ทดสอบโดยการนำขวดพลาสติก 2 ชนิด พลาสติก Polyethylene (PE) และ Polyethylene Terephthalate (PET) มำย่ำยในขนาดตะแกรง 3 ขนาด ได้แก่ ขนาดตะแกรง 8 มิลลิเมตร, ขนาดตะแกรง 10 มิลลิเมตร และขนาดตะแกรง 12 มิลลิเมตร และความเร็วรอบที่ต่างกัน 3 ระดับ ได้แก่ ความเร็วรอบ 720 รอบต่อนำที่, ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนำที่ และความเร็วรอบ 1,152 รอบต่อนำที่ ตามลำดับ ได้ผลการทดสอบดังนี้

(จำกตำรำง 1) ผลการทดสอบเครื่องย่ำยพลาสติก ที่ความเร็วรอบ 720 รอบต่อนำที่ พลาสติกพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) ได้ผลการทดสอบดังนี้ ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตรสามารถย่ำยพลาสติกได้ 27.18, 33.60 และ 34.80 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ที่ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนำที่ ได้ผลการทดสอบดังนี้ ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตรสามารถย่ำยพลาสติกได้ 36.40, 51.80 และ 52.00 กิโลกรัมต่อชั่วโมง และที่ความเร็วรอบ 1,152 รอบต่อนำที่ ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร สามารถย่ำยพลาสติกได้ 32.70, 33.90 และ 35.20 กิโลกรัมต่อชั่วโมง

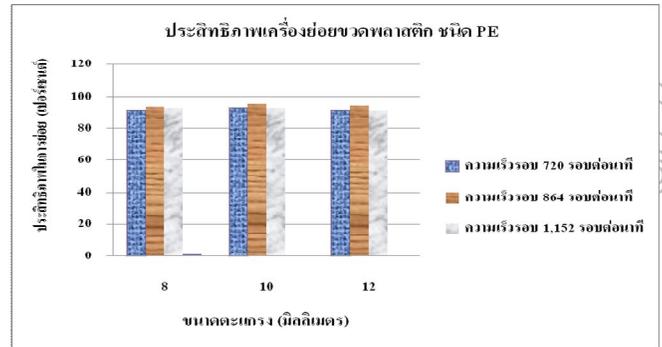
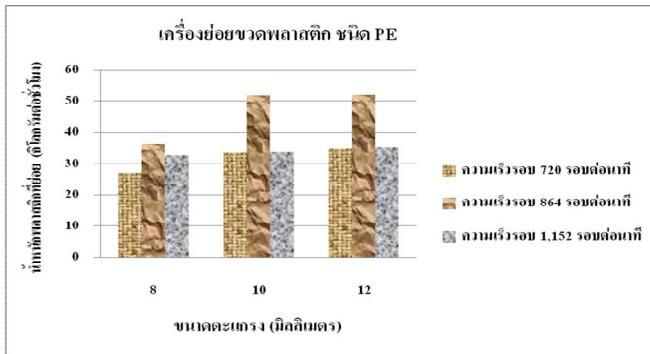
(จำกตำรำง 1) ผลการทดสอบประสิทธิภำพเครื่องย่ำยพลาสติก ที่ความเร็วรอบ 720 รอบต่อนำที่ พลาสติกพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) ได้ผลการทดสอบดังนี้ ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร ได้ประสิทธิภำพในการย่ำยเทำกับ 91.16, 92.85 และ 91.37 เปอร์เซ็นต์ ที่ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนำที่ ได้ผลการทดสอบดังนี้ ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร ได้ประสิทธิภำพในการย่ำยเทำกับ 93.40, 95.36 และ 94.23 เปอร์เซ็นต์ และที่ความเร็วรอบ 1,152 รอบต่อนำที่ ได้ผลการทดสอบดังนี้ ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร ได้ประสิทธิภำพในการย่ำยเทำกับ 92.66, 92.92 และ 91.47 เปอร์เซ็นต์

(จำกตำรำง 2) ผลการทดสอบเครื่องย่ำยพลาสติก ที่ความเร็วรอบ 720 รอบต่อนำที่ พลาสติกพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) ได้ผลการทดสอบดังนี้ ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร สามารถย่ำยพลาสติกได้ 12.48, 12.90 และ 13.30 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ที่ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนำที่ ได้ผลการทดสอบดังนี้ ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร สามารถย่ำยพลาสติกได้ 23.90, 24.80 และ 26.10 กิโลกรัมต่อชั่วโมง และที่ความเร็วรอบ 1,152 รอบต่อนำที่ ได้ผลการทดสอบดังนี้ ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร สามารถย่ำยพลาสติกได้ 28.20, 32.60 และ 33.20 กิโลกรัมต่อชั่วโมง

(จำกตำรำง 2) ผลการทดสอบประสิทธิภำพเครื่องย่ำยพลาสติก ที่ความเร็วรอบ 720 รอบต่อนำที่ พลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) ได้ผลการทดสอบดังนี้

ตำรำง 1 ผลการทดสอบการหำก้ำลังการผลิตและประสิทธิภำพเครื่องย่ำยพลาสติก ที่ความเร็วรอบ 720, 864 และ 1,152 รอบต่อนำที่ พลาสติกชนิด Polyethylene (PE) ก้ำลังการผลิต (หน่วย : กิโลกรัมต่อชั่วโมง) , ประสิทธิภำพ (หน่วย : เปอร์เซ็นต์)

ชนิดพลาสติก	Polyethylene : PE			Polyethylene : PE			Polyethylene : PE		
	720 รอบต่อนำที่			864 รอบต่อนำที่			1,152 รอบต่อนำที่		
ขนาดรูตะแกรง(มม.)	8	10	12	8	10	12	8	10	12
ครั้งที่ 1	25.50	33.50	28.50	35.00	50.50	50.00	32.50	33.50	35.00
2	24.00	33.50	35.50	37.50	51.00	52.50	32.00	33.00	34.50
3	27.90	34.50	36.00	37.00	52.50	51.50	33.00	33.50	36.00
4	30.00	33.00	34.50	36.50	52.50	53.00	33.00	35.00	35.50
5	28.50	33.50	39.50	36.00	52.50	53.00	33.00	34.50	35.00
เฉลี่ย	27.18	33.60	34.80	36.40	51.80	52.00	32.70	33.90	35.20
ประสิทธิภำพ (%)	91.16	92.85	91.37	93.40	95.36	94.23	92.66	92.92	91.47

ภาพประกอบ 1 ผลการทดสอบเครื่องย่อยพลาสติก ชนิด Polyethylene (PE) ที่ความเร็วรอบ 720, 864 และ 1,152 รอบต่อนาที

ภาพประกอบ 2 ผลการทดสอบประสิทธิภาพเครื่องย่อยพลาสติก ชนิด Polyethylene (PE) ที่ความเร็วรอบ 720, 864 และ 1,152 รอบต่อนาที

ตาราง 2 ผลการทดสอบการหำก้ำลังการผลิตและประสิทธิภาพเครื่องย่อยพลาสติก ที่ความเร็วรอบ 720, 864 และ 1,152 รอบต่อนาที พลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) ก้ำลังการผลิต (หน่วย : กิโลกรัมต่อชั่วโมง) , ประสิทธิภาพ (หน่วย : เปอร์เซ็นต์)

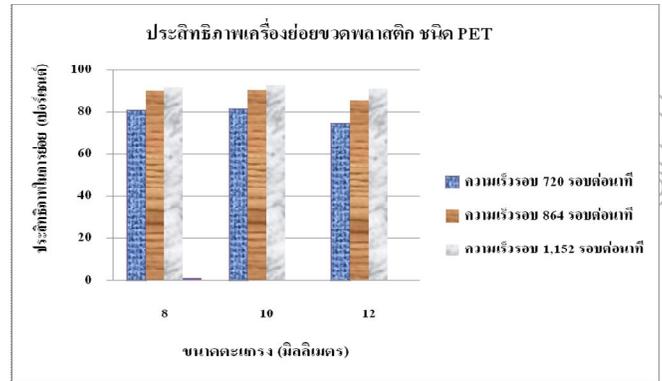
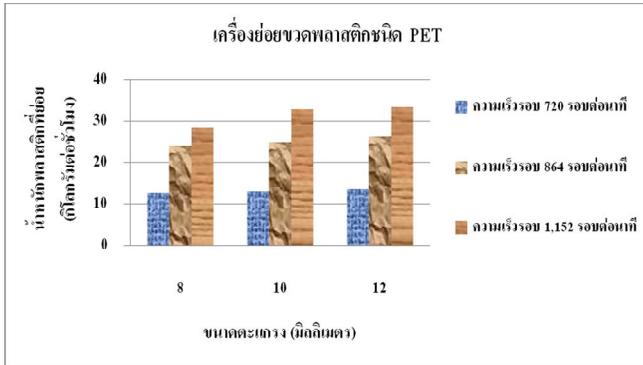
ชนิดพลาสติก	Polyethylene Terephthalate: PET			Polyethylene Terephthalate: PET			Polyethylene Terephthalate: PET		
	720 รอบต่อนาที			864 รอบต่อนาที			1,152 รอบต่อนาที		
ความเร็วรอบ	720 รอบต่อนาที			864 รอบต่อนาที			1,152 รอบต่อนาที		
ขนาดรูตะแกรง(มม.) ครั้งที่	8	10	12	8	10	12	8	10	12
	1	12.00	13.50	13.00	23.50	24.50	26.50	28.00	33.00
2	12.00	12.00	13.50	23.50	24.50	26.00	28.50	32.50	33.50
3	12.00	12.00	13.50	24.00	24.50	26.00	28.00	32.50	34.00
4	13.50	13.50	13.00	23.50	25.50	25.50	27.50	32.00	33.50
5	12.90	13.50	13.50	25.00	25.00	26.50	29.00	33.00	33.00
เฉลี่ย	12.48	12.90	13.30	23.90	24.80	26.10	28.20	32.60	33.20
ประสิทธิภาพ (%)	80.76	81.39	74.44	89.95	90.39	85.50	91.48	92.63	90.96

ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร ได้ประสิทธิภาพในการย่อยเท่ากับ 80.76, 81.39 และ 74.44 เปอร์เซ็นต์ ที่ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนาที ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร ได้ประสิทธิภาพในการย่อยเท่ากับ 89.95, 90.32 และ 88.50 เปอร์เซ็นต์ และที่ความเร็วรอบ 1,152 รอบต่อนาที ได้ผลการทดสอบดังนี้ ขนาดตะแกรง 8, 10 และ 12 มิลลิเมตร ได้ประสิทธิภาพในการย่อยเท่ากับ 91.48, 92.63 และ 90.96 เปอร์เซ็นต์

จากผลการทดลองพบว่า ความเร็วรอบที่เหมาะสมในการย่อยขวดพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) อยู่ที่ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนาที ที่ขนาดตะแกรง 10 มิลลิเมตร สามารถย่อยพลาสติกได้ 51.80 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ประสิทธิภาพในการทำงานได้ 95.36 เปอร์เซ็นต์ และพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) ความเร็วรอบที่เหมาะสมอยู่ที่ความเร็ว

รอบ 1,152 รอบต่อนาที ที่ขนาดตะแกรง 10 มิลลิเมตร สามารถย่อยพลาสติกได้ 32.60 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ประสิทธิภาพในการย่อยเท่ากับ 92.63 เปอร์เซ็นต์

จากการทดลองพลาสติกทั้ง 2 ชนิด ได้ความเร็วรอบที่แตกต่างกันเนื่องจากพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) มีน้ำหนักเบาและอ่อน เมื่อใช้ความเร็วรอบสูงจะทำให้พลาสติกหมุนอยู่ข้างในทำให้พลาสติกลอยอยู่ภายในไม่สามารถย่อยได้เนื่องจากพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) มีน้ำหนักเบา ส่วนพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) มีความแข็งเปราะ เมื่อใช้ความเร็วรอบต่ำพลาสติกจะไม่ขาด ดังนั้นจากการทดลองจึงเลือกใช้ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนาที สำหรับพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) และเลือกใช้ความเร็วรอบ 1,152 รอบต่อนาทีสำหรับพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET)

ภาพประกอบ 3 ผลการทดสอบเครื่องยอ่ยพลาสติก ชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) ที่ความเร็วรอบ 720, 864 และ 1,152 รอบต่อนาที

ภาพประกอบ 4 ผลการทดสอบประสิทธิภาพเครื่องยอ่ยพลาสติก ชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) ที่ความเร็วรอบ 720, 864 และ 1,152 รอบต่อนาที

2. ผลการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม

หลักในการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสร้างเครื่องยอ่ยพลาสติก ด้านจุดคุ้มทุนเครื่องยอ่ยพลาสติก และด้านระยะเวลาในการคืนทุนเครื่องยอ่ยพลาสติก

1. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสร้างเครื่องยอ่ยพลาสติก

ค่าใช้จ่ายทั้งหมด (AC) = ต้นทุนคงที่ (FC)+ค่าต้นทุนผันแปร (VC)

$$= 7,751.25 + 48,987$$

$$= 56,738.25 \text{ บาทต่อปี}$$

2. จุดคุ้มทุนเครื่องยอ่ยพลาสติก

1. พลาสติกชนิด Polyethylene (PE)

ใน 1 ปีเครื่องยอ่ยขวดพลาสติกทำงาน $96 \times 8 = 768$ ชั่วโมง กำหนดราคาขายขวดพลาสติกที่ผ่านการยอ่ยในราคาหน่วยละ 25 บาทต่อกิโลกรัม สมรรถนะของเครื่องยอ่ยพลาสติกสามารถยอ่ยขวดพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) ได้ 51.80 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ดังนั้นเครื่องยอ่ยพลาสติกสามารถยอ่ยขวดพลาสติกได้ 39,782.40 กิโลกรัมต่อปี

$$BEP_s = FC / (SUU - VCU)$$

$$= 7,751.25 / (25 - (56,738.25 / 39,782.40))$$

$$\text{ดังนั้นจุดคุ้มทุนเครื่อง} = 328.80 \text{ กิโลกรัมต่อปี}$$

2. พลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET)

ใน 1 ปีเครื่องยอ่ยพลาสติกทำงาน $96 \times 8 = 768$ ชั่วโมง กำหนดราคาขายขวดพลาสติกที่ผ่านการยอ่ยในราคาหน่วยละ 25 บาทต่อกิโลกรัม สมรรถนะของเครื่องยอ่ยขวดพลาสติก

สามารถยอ่ยขวดพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) ได้ 32.60 กิโลกรัมต่อชั่วโมงดังนั้นเครื่องยอ่ยขวดพลาสติกสามารถยอ่ยขวดพลาสติกได้ 25,036.80 กิโลกรัมต่อปี

$$BEP_s = FC / (SUU - VCU)$$

$$= 7,751.25 / (25 - (56,738.25 / 25,036.80))$$

$$\text{ดังนั้นจุดคุ้มทุนเครื่อง} = 341.01 \text{ กิโลกรัมต่อปี}$$

3. ระยะเวลาในการคืนทุนเครื่องยอ่ยพลาสติก

1. พลาสติกชนิด Polyethylene (PE)

ใน 1 ปีเครื่องยอ่ยพลาสติกสามารถยอ่ยขวดพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) ได้ 39,782.40 กิโลกรัมต่อปี ราคาขายขวดพลาสติกที่ผ่านการยอ่ยในราคาหน่วยละ 25 บาทต่อกิโลกรัม จะมีรายได้ $25 \times 39,782.40 = 994,560$ บาทต่อปี

$$PBP = MC / P$$

$$\text{กำไร (P)} = 994,560 - 56,738.25$$

$$= 937,821.75 \text{ บาทต่อปี}$$

$$\text{ดังนั้นระยะเวลาในการคืนทุน} = 60,000 / 937,821.75$$

$$= 0.064 \text{ ปี หรือประมาณ 24 วัน}$$

2. พลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET)

ใน 1 ปีเครื่องยอ่ยพลาสติก สามารถยอ่ยขวดพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) ได้ 25,036.80 กิโลกรัมต่อปี ราคาขายขวดพลาสติกที่ผ่านการยอ่ยในราคาหน่วยละ 25 บาทต่อกิโลกรัม จะมีรายได้ $25 \times 25,036.80 = 625,920$ บาทต่อปี

$$\begin{aligned} \text{PBP} &= \text{MC} / \text{P} \\ \text{กำไร (P)} &= 625,920 - 56,738.25 \\ &= 569,181.75 \text{ บาทต่อปี} \\ \text{ดังนั้นระยะเวลาในการคืนทุน} &= 60,000/569,181.75 \\ &= 0.105 \text{ ปี หรือประมาณ 1 เดือน 9 วัน} \end{aligned}$$

จากการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม เครื่องย่อยขวดพลาสติกมีราคา 60,000 บาท ขายพลาสติกที่ย่อยได้ในราคา 25 บาทต่อกิโลกรัม จุดคุ้มทุนการผลิตพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) จะอยู่ที่ 39,782.40 กิโลกรัมต่อปี และสามารถคืนทุนได้ในระยะเวลา 0.064 ปี หรือประมาณ 24 วันและพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) จะอยู่ที่ 25,036.80 กิโลกรัมต่อปี และสามารถคืนทุนได้ในระยะเวลา 0.105 ปี หรือประมาณ 1 เดือน 9 วัน

3. การลดพื้นที่ในการจัดเก็บขวดพลาสติก

จากการทดลองจะพบว่า จากที่มีการจัดเก็บขวดพลาสติกโดยใส่ลงไปในที่จัดเก็บจะพบว่าในพื้นที่ 1 ลูกบาศก์เมตรสามารถเก็บขวดพลาสติกที่ยังไม่ย่อยได้ประมาณ 22 กิโลกรัม หลังจากทำการย่อยขวดพลาสติกแล้วพบว่าในพื้นที่ 1 ลูกบาศก์เมตรสามารถจัดเก็บได้ 192 กิโลกรัม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสามารถลดพื้นที่ในการเก็บได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถประหยัดปริมาตรได้มากกว่า 7-8 เท่า

สรุปและอภิปรายผล

การทดสอบการทำการำล้างการผลิตและประสิทธิภาพเครื่องย่อยพลาสติก ทดสอบโดยการนำพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) และพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) มาย่อยในขนาดตะแกรง 3 ขนาด ได้แก่ ขนาดตะแกรง 8 มิลลิเมตร, ขนาดตะแกรง 10 มิลลิเมตร และขนาดตะแกรง 12 มิลลิเมตร และความเร็วรอบที่ต่างกัน 3 ระดับ ได้แก่ ความเร็วรอบ 720 รอบต่อนาที, ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนาที และความเร็วรอบ 1,152 รอบต่อนาที ตามลำดับ

จากผลการทดลองพบว่า ความเร็วรอบที่เหมาะสมในการย่อยขวดพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) อยู่ที่ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนาที ที่ขนาดตะแกรง 10 มิลลิเมตร สามารถย่อยพลาสติกได้ 51.80 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ประสิทธิภาพในการทำงานได้ 95.36 เปอร์เซ็นต์ และพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) ความเร็วรอบที่เหมาะสมอยู่ที่ความเร็วรอบ 1,152 รอบต่อนาที ที่ขนาดตะแกรง 10 มิลลิเมตร สามารถย่อยพลาสติกได้ 32.60 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ประสิทธิภาพในการทำงานย่อยเท่ากับ 92.63 เปอร์เซ็นต์

จากการทดลองพลาสติกทั้ง 2 ชนิด ได้ความเร็วรอบที่แตกต่างกันเนื่องจากพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) มีน้ำหนักเบา

และอ่อน เมื่อใช้ความเร็วรอบสูงจะทำให้พลาสติกหมุนอยู่ข้างใน ส่วนพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) มีความแข็งแรงเมื่อใช้ความเร็วรอบต่ำพลาสติกจะไม่ขาด ดังนั้นจากผลการทดลองจึงเลือกใช้ความเร็วรอบ 864 รอบต่อนาที สำหรับพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) และเลือกใช้ความเร็วรอบ 1,152 รอบต่อนาทีสำหรับพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET)

จากการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม เครื่องย่อยขวดพลาสติกมีราคา 60,000 บาท ขายพลาสติกที่ย่อยได้ในราคา 25 บาทต่อกิโลกรัม จุดคุ้มทุนการผลิตพลาสติกชนิด Polyethylene (PE) จะอยู่ที่ 39,782.40 กิโลกรัมต่อปี และสามารถคืนทุนได้ในระยะเวลา 0.064 ปี หรือประมาณ 24 วันและพลาสติกชนิด Polyethylene Terephthalate (PET) จะอยู่ที่ 25,036.80 กิโลกรัมต่อปี และสามารถคืนทุนได้ในระยะเวลา 0.105 ปี หรือประมาณ 1 เดือน 9 วัน

การลดพื้นที่ในการจัดเก็บขวดพลาสติก

จากการทดลองจะพบว่า จากที่มีการจัดเก็บขวดพลาสติกโดยใส่ลงไปในที่จัดเก็บจะพบว่าในพื้นที่ 1 ลูกบาศก์เมตรสามารถเก็บขวดพลาสติกที่ยังไม่ย่อยได้ประมาณ 22 กิโลกรัม หลังจากทำการย่อยขวดพลาสติกแล้วพบว่าในพื้นที่ 1 ลูกบาศก์เมตรสามารถจัดเก็บได้ 192 กิโลกรัม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสามารถลดพื้นที่ในการเก็บได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถประหยัดปริมาตรได้มากกว่า 7-8 เท่า

เอกสารอ้างอิง

- กุลทล ทองศรี. 2550. การออกแบบและพัฒนาเครื่องย่อยพลาสติก. ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชุติมา ภิรมย์ภักดีและโชติวุฒิ อรุณประเสริฐ. 2548. เครื่องย่อยขวดพลาสติก. ปริญญาโท. วท.บ., มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, จันทบุรี
- พรเทพ พุ่มไม้ และ วิทวัส สุกุลนอก. เครื่องย่อยขวดพลาสติก. โรงเรียนเทคโนโลยีไออาร์พีซี พระราชบัญญัติการสาธารณสุข. 2535.
- พัฒนา มุลพฤษ. 2541. อนามัยสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร สวัสดิ์ โนนสูง. 2543. ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร อติศักดิ์ ทองไข่มุกต์. 2545. การจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล. กรุงเทพมหานคร
- วัฒน์ ไขยวาน. 2541. การพัฒนาเครื่องย่อยแผ่นฟิล์มพลาสติกเพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดเฉือน. วิทยานิพนธ์ วศ.ม., สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, กรุงเทพฯ

วิลาศ นิตวัฒนานนท์. 2549. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการ
จัดการขยะมูลฝอยชุมชนกรณีศึกษาในประเทศไทย.

กรุงเทพฯ : การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า

ข้อมูลจังหวัดจันทบุรี. 2552. แหล่งที่มา : <http://www.chantaburi.com/hthl/index.php>

ข้อมูลเทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี. แหล่งที่มา : <http://www.khlungcity.go.th/th/>

เชาวน์ นกอยู่. 2550. เอกสารการบรรยายขยะมูลฝอยและสิ่ง
ปฏิกูลกรมควบคุมมลพิษ

โยธิน สุริยพงษ์. 2542. มลพิษสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร

WANG Hui, GU Guo-hua and QI Yun-feng. 2005. **Crushing performance and resource characteristic of printed circuit board scrap**, Central South University Journal.

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณ

การศึกษาคุณภาพถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ตำบลเกรียนหัก อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดจันทบุรี

A Study quality of Charcoal Briquette from Durain Husk of Kwianhuk Community
The Study quality charcoal from rind of Tombol khuanhuk Community Enterprise,
Khlung, Chanthaburi

นริศ ชุตสว่าง สีนาด โภศลานันท์ พอพันธ์ สุทธิวิวัฒน์

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณภาพของถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน และวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุนของการผลิตถ่านอัดแท่ง โดยนำผงถ่านเปลือกทุเรียนที่ผ่านการย่อยและผสมแป้งมันด้วยอัตราส่วน 3:1 เข้าเครื่องอัดถ่านแท่งแบบเกลียวความร้อน เข้าสู่ขั้นตอนการทดสอบหาคุณภาพของถ่านอัดแท่ง เช่น ค่าความร้อน ค่าความชื้น และปริมาณเถ้ารวมไปถึงการหาจุดคุ้มทุนของการผลิต ผลการวิเคราะห์คุณภาพถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน ด้านสมรรถนะทางความร้อน พบว่าถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนที่ทางกลุ่มผลิตได้มีค่าความร้อนที่ 6,134 แคลอรีต่อกรัม สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ค่าความชื้น ร้อยละ 9.4 มีปริมาณเถ้าร้อยละ 6.2 โดยน้ำหนัก ซึ่งในด้านการสมรรถนะเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.238/2547)

ผลการวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุนของการผลิตถ่านอัดแท่ง พบว่าถ้าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกรียนหักใช้ก๊าซหุงต้มเพียงอย่างเดียวในปริมาณถึงละ 15 กิโลกรัม จะต้องเสียค่าใช้จ่าย 8.18 บาทต่อวันเป็นค่าก๊าซหุงต้มที่ต้องใช้ในการประกอบอาหารแต่ละวัน ถ้าในหนึ่งเดือนจะเสียเงินจำนวน 245.40 บาท แต่ถ้ามีการใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนควบคู่กันไปกับก๊าซหุงต้มจะเสียค่าใช้จ่ายเพียงวันละ 6.80 บาทต่อวัน ในหนึ่งเดือนจะเสียค่าใช้จ่ายเพียง 204 บาทเท่านั้น ผลของการใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนที่ทางกลุ่มช่วยกันผลิตขึ้นเองนี้จะทำให้สมาชิกประหยัดค่าใช้จ่ายลงไปได้ 41.40 บาทต่อเดือนต่อครอบครัว ใน 1 ปี จะลดรายจ่ายจากการใช้ก๊าซหุงต้มลงไปได้ 496.80 บาทถ้ากลุ่มได้ทำการผลิตถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนใส่ถุงที่มีผลลากสินค้าขาย โดยผลิตถ่านแท่งวันละ 300 กิโลกรัม จำหน่ายในราคา กิโลกรัมละ 10 บาท ทางกลุ่มจะมีระยะเวลาคืนทุนเท่ากับ 307 วัน

คำสำคัญ : ถ่านอัดแท่ง เปลือกทุเรียน

Abstract

The purposes of the research were to analyse the charcoal briquette from durian husk and the breakeven point of the charcoal briquette. The results found that the charcoal briquette could produce 6,134 calories per gram which was higher than the standard community product (CS. 238/2547). The charcoal also could produce 94. % of moisture and 6.2 % in weight of ash which met the standard. The community gas for cooking in a household, they paid for LPG 8.18 baht a day or 245.40 baht a month. The cost of gas would be decreased to 6.80 bath a day or 204 bath a month when they consumed LPG and the charcoal briquette parallelly. They could save 41.40 bath a month or 496.80 bath a year. The breakeven point could take 307 day for producing the charcoal briquette 300 kg a day at the cost 10 bath a kilogram.

Keywords : Charcoal, durian rind

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทนำ

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงมีผลผลิตจากการเกษตรมากมายที่สามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับการสร้างเศรษฐกิจชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพของชุมชนโดยไม่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างความอยู่ดีกินดีแก่ชุมชนทุเรียนเป็นพืชเศรษฐกิจตัวหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับจังหวัดจันทบุรี เปลือกทุเรียนเป็นชิ้นส่วนที่เหลือจากการทำประโยชน์จะถูกทิ้งกองเหมือนขยะทุก ๆ ปี ปริมาณผลผลิตของทุเรียนในจังหวัดจันทบุรีจะเริ่มออกสู่ตลาดตั้งแต่ช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนกรกฎาคม โดยผลผลิตจะออกสู่ตลาดในเดือนพฤษภาคมเป็นจำนวนมาก ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวประสบปัญหาผลผลิตล้นตลาดทำให้ราคาทุเรียนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี เนื่องจากปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาดในลักษณะกระจุกตัว ทำให้การกระจายผลผลิตไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ราคาในท้องถิ่นลดลง สถานการณ์การผลิตทุเรียนของ 3 จังหวัด (ตราด จันทบุรี และระยอง) ภาคตะวันออกปี 2554 มีพื้นที่ขึ้นต้นจำนวน 288,783 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2553 จำนวน 2,539 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.89 พื้นที่ให้ผลจำนวน 259,543 ไร่ ลดลงจำนวน 3,026 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.15 และผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,353 กิโลกรัม เพิ่มขึ้น 121 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 9.82 ทำให้มีปริมาณผลผลิตโดยรวม 351,289 ตัน เพิ่มขึ้นจำนวน 27,916 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.63 สาเหตุของผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นเนื่องจากผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นเนื่องจากสภาพอากาศเอื้ออำนวยทำให้การติดดอกของทุเรียนเพิ่มขึ้นกว่าปีที่ผ่านมาถึงแม้พื้นที่ให้ผลจะลดลงจากการโค่นทิ้งเพราะเป็นโรคโคนเน่า ต้นแก่และดั่งเงาะต้นก็ตาม ทั้งนี้ราคาทุเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีต่อเนื่องมา 2-3 ปี ทำให้เกษตรกรสนใจดูแลรักษาและเริ่มหันมาปลูกทุเรียนเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

จากผลกระทบทางด้านการตลาดของผลผลิตทุเรียน ทำให้เกษตรกรและผู้ค้าทุเรียนได้รับความเดือดร้อน ทางออกของผลผลิตทุเรียนที่ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด ก็คือ การแปรรูปโดยการนำมากวน ทอดกรอบและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่นที่สามารถเก็บรักษาไว้ได้นานสำหรับเปลือกทุเรียนหากไม่ได้รับการทำให้เกิดประโยชน์ก็จะกลายเป็นขยะที่ต้องนำไปทิ้งซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบของเทศบาลด้วยการบรรทุกไปฝังกลบทำให้สิ้นเปลืองพลังงานจากน้ำมันรถที่จะต้องขนขยะเหล่านี้ไปทิ้ง แต่ถ้านำขยะเหล่านั้นมาแปรรูปให้มีมูลค่าเหมือนกับเนื้อทุเรียนได้ก็จะดีต่อประชาชนในชุมชน เช่น การนำมาทำเป็นถ่านอัดแท่งเพื่อจำหน่ายให้กับร้านค้าต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างดีนอกจากนี้ยังช่วยลดปริมาณขยะจากวัสดุธรรมชาติเหลือใช้ ปัจจุบันกระแสแห่งความรักต่อสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่ต้องการให้ชุมชนและเมืองปราศจาก

มลภาวะให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้และกระแสความรักต่อป่าไม้ที่ต้องการให้ต้นไม้ถูกทำลายน้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้ ได้ครอบคลุมไปทั่วทุกหนแห่งในจิตใจของคนไทยและคนทั้งโลก เปลือกทุเรียนที่ไม่มีใครโยทิ้งจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งผลให้กระแสแห่งความรักทั้งสองสิ่งดังกล่าวได้รับการทะนุถนอมและความเอื้ออาทรจากสังคมด้วยการนำเปลือกทุเรียน มาแปรรูปเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการตามลักษณะแห่งภูมิปัญญาชาวบ้าน

จากข้อมูลดังกล่าวจึงมีแนวคิดที่จะทำถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนสำหรับใช้ในครัวเรือน จากนั้นจะมีการส่งเสริมให้ประชาชนในเทศบาลรวมกลุ่มกันเพื่อทำการผลิตถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน จำหน่ายให้กับร้านค้าต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้จากขยะธรรมชาติเหลือใช้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการการผลิตถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายจากการใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

อุปกรณ์ในการดำเนินการวิจัย

1. เปลือกทุเรียน
2. แป้งมัน
3. น้ำเปล่า
4. เต้าเผาถ่าน
5. เครื่องย่อยถ่าน (3 แรงม้า) 1 เครื่อง
6. เครื่องอัดถ่านแท่ง (5 แรงม้า) 1 เครื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการผลิตถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนใน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จึงได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลการใช้พลังงานในการประกอบอาหารของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก
2. การจัดหาเครื่องย่อยถ่านและเครื่องอัดถ่านแท่งด้วยการจ้างผลิต
3. การเตรียมและขึ้นรูปถ่านอัดแท่ง
4. การหากำลังการผลิตของเครื่องและคุณภาพของถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน
5. ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อผลผลิตสินค้าของสมาชิกกลุ่ม

6. ข้อมูลการใช้ก๊าซหุงต้มของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ก่อนและหลังใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน

7. การวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุนของการผลิตถ่านอัดแท่ง

ผลการวิจัย

ผลการศึกษารายการการผลิตถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลการใช้พลังงานในการประกอบอาหารของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก

ผลการศึกษาจากเรื่องข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลการใช้พลังงานในการประกอบอาหารของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก พบว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลเกวียนหัก ส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงที่มีมากถึง 25 คน ร้อยละ 83.3 ส่วนเพศชายมี 5 คน ร้อยละ 16.7 โดยมีอายุ 51-60 ปี มากที่สุด จำนวน 10 คน ร้อยละ 33.3 การศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 มากที่สุด ร้อยละ 33.3 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน มากที่สุด จำนวน 21 คน ร้อยละ 70.0 ส่วนใหญ่สมาชิกของกลุ่มฯ ทั้งหมดจะใช้ทั้งเตาถ่านและก๊าซหุงต้มควบคู่กันไป จะใช้ถ่านไม้ไปไม่เกิน 5 กิโลกรัม ซึ่งจะซื้อมาในกิโลกรัมละ 12 บาท เมื่อเดือนมกราคม 2555 ส่วนก๊าซหุงต้มที่ใช้อยู่ตอนนี้มีขนาด 15 กิโลกรัม โดยจะใช้ได้นาน 31-40 วัน ในส่วนของราคาของก๊าซหุงต้มที่ซื้อล่าสุดเมื่อเดือน มกราคม 2555 ราคาถึงละ 320 บาท

ผลการศึกษา เรื่องข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนไปใช้ พบว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหักมีความคิดเกี่ยวกับการนำถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนไปใช้ ได้ผลสรุปออกมาแสดงเป็นด้าน ๆ ดังนี้

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหักยังไม่มีความรู้ในเรื่องของการนำเปลือกทุเรียนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เพราะมีความคิดว่าเปลือกทุเรียนไม่สามารถนำไปทำเป็นถ่านอัดแท่งได้ ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนไม่สามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงประกอบอาหารได้ และมีประสิทธิภาพสู้ถ่านไม้ไม่ได้ เพราะยังไม่มีถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนใช้กันจึงมีความคิดว่างถ้าทุกครัวเรือนหันมาใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนจะช่วยลดปริมาณการใช้ก๊าซหุงต้มลงได้จริงอีกทั้งจะทำให้ต้นทุนไม่ถูกคุดน้อยลงจริง

2. การเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตถ่านอัดแท่งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทำให้สภาพความเป็นอยู่ภายในครัวเรือนและชุมชนเปลี่ยนแปลงดีขึ้นจริง ช่วยเพิ่มมูลค่าให้เปลือกทุเรียน ลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนเหมาะกับชุมชนเกวียนหักเพราะเปลือกทุเรียนนั้นมีปริมาณเพียงพอต่อการทำวิจัยและทำการผลิตให้เป็นถ่านอัดแท่ง

3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหักส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักหรือมีความรู้เกี่ยวกับเครื่องอัดถ่านแท่งแต่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ถึงวิธีการ ขั้นตอน การผลิตถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนเพื่อจะได้ลงมือปฏิบัติหลังจากรู้ขั้นตอนการผลิตเพราะวัตถุดิบที่เป็นเปลือกทุเรียนที่เหลือจากการแปรรูปในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียงมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหักอย่างแน่นอนและยังอยู่ใกล้ๆกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก

4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหักจะนำถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการประกอบอาหารแทนการใช้ก๊าซหุงต้มและถ่านไม้แน่นอน เพราะในทุกวันนี้จะต้องเสียค่าเชื้อเพลิงที่ใช้ในการประกอบอาหารที่มีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนถือว่าเป็นพลังงานทดแทนที่มีราคาถูกเหมาะแก่การใช้งานในครัวเรือน ถ้าใช้เป็นประจำจะมีเงินเหลือเก็บ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2. กำลังการผลิตของเครื่องและคุณภาพของถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน

2.1 กำลังการผลิตของเครื่องพบว่า

(1) เครื่องอัดถ่านแท่งจากเปลือกทุเรียน สามารถอัดผงถ่านจากเปลือกทุเรียนให้เป็นถ่านอัดแท่งแห้งได้ 60 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ใน 1 วัน ทำงาน 8 ชั่วโมง ผลิตถ่านอัดแท่งได้ 480 กิโลกรัม หยุดการทำงานของเครื่อง 1 ชั่วโมงต่อวัน

(2) เครื่องย่อยถ่านเปลือกทุเรียน สามารถบดย่อยให้เป็นผงได้ 300 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ใน 1 วัน ทำงาน 8 ชั่วโมง ได้ผงถ่านเปลือกทุเรียน 2,400 กิโลกรัม หยุดการทำงานของเครื่อง 1 ชั่วโมงต่อวัน

2.2 คุณภาพของถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนจากห้องทดลอง กรมวิทยาศาสตร์บริการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

(1) ผลการศึกษา เรื่องผลการวิเคราะห์คุณภาพของถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนจากห้องทดลอง กรมวิทยาศาสตร์บริการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พบว่าถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนที่ทางกลุ่มผลิตได้นั้นมีค่าความร้อนอยู่ที่ 6,134 แคลอรีต่อกรัม มีปริมาณค่าความชื้น ร้อยละ 9.4 และปริมาณแฉ่ำ ร้อยละ 6.2 ซึ่งสมบัติดังกล่าวของถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนมีค่าไม่ต่ำกว่ามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยทั่วไปมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของถ่านอัดแท่ง ค่าความร้อนต้องไม่น้อยกว่า 5,000 แคลอรีต่อกรัม (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน, 2547)

3. ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อฉลากสินค้าของสมาชิกกลุ่ม

ตาราง 1 แสดงความพึงพอใจที่มีต่อฉลากสินค้า

คำถาม	Mean	Std. Deviation	แปลความ
ความพึงพอใจโดยรวม	4.35	0.57	มาก
1. สัญลักษณ์บนฉลากสื่อความหมายเหมาะสม	3.97	0.67	มาก
2. ความสวยงามของฉลากสินค้า	4.43	0.63	มาก
3. ความโดดเด่นของฉลากสินค้า	4.20	0.61	มาก
4. ความครบถ้วนของข้อมูลบนฉลากสินค้า	4.17	0.59	มาก
5. ความสามารถในการสื่อประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	4.53	0.51	มากที่สุด
6. ชื่อเสียงที่ชุมชนจะได้รับเมื่อมีผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง	4.63	0.49	มากที่สุด
7. ความสมบูรณ์โดยรวมของฉลากสินค้า	4.53	0.51	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้ทำการเก็บข้อมูลความพึงพอใจที่มีต่อฉลากสินค้าของสมาชิกที่มีส่วนร่วมจำนวน 30 ตัวอย่าง พบว่าระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับการออกแบบฉลากสินค้าโดยแสดงเป็นภาพรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมากโดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 ข้อที่มีคะแนนมากที่สุดคือชื่อเสียงที่ชุมชนจะได้รับเมื่อมีผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง ร้อยละ 4.63 รองลงมาคือความสมบูรณ์โดยรวมของฉลากสินค้า และความสามารถในการสื่อประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 4.53 ความสวยงามของฉลากสินค้า ร้อยละ 4.43 ความโดดเด่นของฉลากสินค้า ร้อยละ 4.20 ความครบถ้วนของข้อมูลบนฉลากสินค้า ร้อยละ 4.17 และสัญลักษณ์บนฉลากสื่อความหมายเหมาะสม ร้อยละ 3.97

4. ข้อมูลการใช้ก๊าซหุงต้มของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ก่อนและหลังใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน

(1) ข้อมูลการใช้ก๊าซหุงต้มของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ก่อนใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน

จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามพบว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลเกวียนหัก จะใช้ก๊าซหุงต้มขนาด 15 กิโลกรัม ราคาถังละ 320 บาท แต่ถ้าคิดเป็นราคาต่อกิโลกรัมจะอยู่ที่ 21.33 บาท ใช้ได้นาน 30 - 50 วัน ถ้ามาดูในภาพรวมของกลุ่มแล้วพบว่าราคาเฉลี่ยต่อวันที่ใช้ก๊าซหุงต้มจะอยู่ที่ 8.18 บาท เวลาเฉลี่ยที่ใช้หมดอยู่ที่ 38.23 วัน รวมค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียเป็นค่าก๊าซหุงต้มทั้งสิ้น 312.72 บาท

(2) ข้อมูลการใช้ก๊าซหุงต้มของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี หลังใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนในการประกอบอาหารบางมื้อ

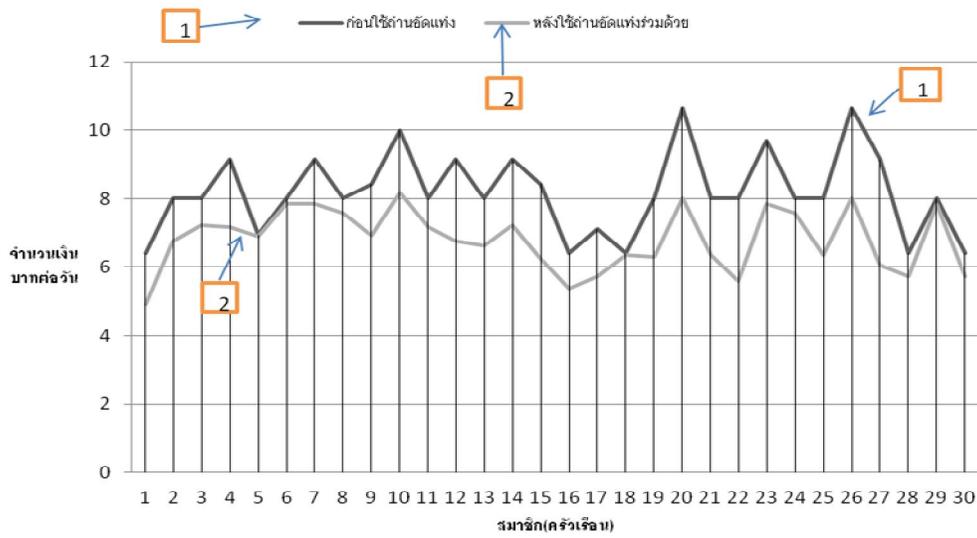
จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม พบว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหักใช้ก๊าซหุงต้มขนาด 15 กิโลกรัม ราคาถังละ 330 บาท ถ้าคิดเป็นราคาต่อกิโลกรัมจะอยู่ที่ 22 บาท ใช้ได้นานระหว่าง 50 - 90 วัน จำนวนถ่านอัดแท่งที่ใช้ไปของกลุ่มสมาชิกคือ 687 กิโลกรัม เฉลี่ยแล้วจะอยู่ที่ 22.9 กิโลกรัม ส่วนค่าก๊าซหุงต้มที่ใช้ไปเฉลี่ยแล้วอยู่ที่ 5.08 บาท ส่วนค่าถ่านอัดแท่งที่ใช้ไปเฉลี่ยแล้วจะอยู่ที่ 1.72 บาท รวมค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียเป็นค่าก๊าซหุงต้มและค่าถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนทั้งสิ้น 6.8 บาทต่อวัน ภาพประกอบ 1 แสดงการเปรียบเทียบของค่าใช้จ่ายของสมาชิกทั้งก่อนและหลังใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน

จากภาพประกอบ 1 แสดงให้เห็นผลต่างของจำนวนเงินที่เสียไปในแต่ละวันโดยเปรียบเทียบกันระหว่างการใช้ก๊าซหุงต้มเพียงอย่างเดียวกับการใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนร่วมกับก๊าซหุงต้มสำหรับการประกอบอาหารในแต่ละวัน

5. ผลการวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุนของการผลิตถ่านอัดแท่ง

กำหนดให้ถ่านอัดแท่งที่ต้องการผลิตเป็นถ่านเปลือกทุเรียนร้อยละ 90 ดังนั้นการวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุน ภายใต้สมมติฐานที่กำหนดขึ้น แยกเป็นสองส่วนของรายรับและรายจ่าย มีรายละเอียดต่อไปนี้

- (1) รายรับ มาจากการขายถ่านอัดแท่ง (แห้ง) กำหนดให้
 - อัตราการผลิตถ่านอัดแท่งแห้งสูงสุดเป็น 300 กิโลกรัม/วัน
 - ราคาขายถ่านอัดแท่งแห้งเป็น 12 บาท/กิโลกรัม
 - เวลาในการผลิต n วัน

ภาพประกอบ 1 แสดงการเปรียบเทียบของค่าใช้จ่ายของสมาชิกทั้งก่อนและหลังใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน

ดังนั้น รายได้จากการขายถ่าน $R = (n \text{ วัน}) (10 \text{ บาท/กก.}) (300 \text{ กก./วัน}) = 3,000 n$ (บาท)

(2) รายจ่าย เป็นต้นทุนในการผลิตถ่านอัดแท่งที่แยกเป็นต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผันดังนี้

(2.1) ต้นทุนคงที่ เป็นต้นทุนการจัดซื้อเครื่องย่อยถ่านและเครื่องอัดถ่านแท่ง ที่มีราคาการผลิตรวมโดยคิดเป็นเงินรวม 50,000 บาท

(2.2) ต้นทุนแปรผัน ประกอบด้วย (1) ค่าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตถ่าน คือ ค่าแ่งมัน (เปลือกทุเรียนได้รับการสนับสนุนจากร้านมาลีไม่เสียค่าใช้จ่าย) (2) ค่าถุงพลาสติกใส่ถ่าน (3) ค่าฉลากสินค้าถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน (4) ค่าแรงงานในการผลิตถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน (5) ค่าไฟฟ้าที่ใช้กับเครื่องย่อยถ่านและเครื่องอัดถ่านแท่ง รายละเอียดของการคำนวณมีดังนี้

(2.2.1) ราคาแ่งมัน กิโลกรัมละ 16 บาท ถ้าใช้ในการผลิตถ่านอัดแท่งแท่ง 300 กิโลกรัม จะใช้แ่งมัน 100 กิโลกรัม คิดเป็นเงิน 1,600 บาท

(2.2.2) ค่าถุงพลาสติกใส่ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนใบละ 1 บาท ใช้ใส่ถ่านอัดแท่ง ถุงละ 2 กิโลกรัม เพราะฉะนั้นถ่านอัดแท่ง 300 กิโลกรัมจะใช้ถุง 150 ใบ คิดเป็นเงิน 150 บาท

(2.2.3) ค่าฉลากสินค้าถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนใบละ 5 บาท สำหรับติดถ่านอัดแท่งจำนวน 150 ใบ คิดเป็นเงิน 750 บาท

(2.2.4) ค่าแรงงานในการผลิตถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน วันละ 250 บาท

(2.2.5) ค่าพลังงานไฟฟ้า ที่ใช้ในเครื่องย่อยถ่านเปลือกทุเรียน และเครื่องอัดถ่านแท่งคิดในอัตราค่าใช้ไฟฟ้าเฉลี่ย

3.5 บาทต่อหน่วย หรือ 3.5 บาท/กิโลวัตต์-ชั่วโมง (kW-h) ดังนั้น หากประมาณการใช้ไฟฟ้าในหนึ่งวันของอุปกรณ์ทั้งสอง เป็น 3 และ 5 ชั่วโมง ตามลำดับ สามารถคำนวณหาค่าพลังงานไฟฟ้าและค่าไฟฟ้าเท่ากับ 88.79 บาทต่อวัน

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า

(1) ค่าวัตถุดิบ (ผลรวมข้อ (2.2.1), (2.2.2), (2.2.3) และ (2.2.4) = 9.16 บาทต่อกิโลกรัมถ่านแท่ง

(2) ค่าไฟฟ้าที่ใช้ในการผลิต (ข้อ (2.2.5)) = 88.79 บาทต่อวัน

นั่นคือหากทำการผลิตถ่านทั้งสิ้น n วัน
 ต้นทุนแปรผัน = $(n \text{ วัน}) [(9.16 \text{ บาท/กก.}) (300 \text{ กก./วัน}) + (88.79 \text{ บาท/วัน})]$

$$= n (2,748 + 88.79) \text{ บาท}$$

$$= n (2,836.79) \text{ บาท}$$

รวมต้นทุนแปรผันเป็นคิดเป็นเงิน 9.45 บาทต่อกิโลกรัม การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนเบื้องต้น พิจารณาจากความเท่ากันของรายรับ และรายจ่ายดังสมการ ต่อไปนี้

$$\text{รายรับ} = \text{รายจ่ายรวม}$$

$$= \text{ต้นทุนคงที่} + \text{ต้นทุนแปรผัน}$$

$$3,000 n = 50,000 + 2,836.79n \quad (1)$$

สมการที่ (1) สามารถวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุนได้โดยใช้การแทนค่า n ที่แปรค่าตั้งแต่ 0 จนถึงประมาณ 3,650 วัน (หรือ 10 ปี) ตลอดเวลาการผลิต รายรับมีค่าสูงกว่ารายจ่ายแปรผัน 163 บาทต่อวัน (มาจาก $3,000 - 2,837$) และเวลาที่ผลิตแล้วได้จุดคุ้มทุนเบื้องต้นคือ 307 วัน

ตาราง 2 ราคาต้นทุนคงที่จากเครื่องจักร

รายการ	จำนวน	ราคา (บาท)
1. เครื่องย่อยเปลือกถั่วเขียว(3 แรงม้า หรือ 2.238 kW)	1	20,000
2. เครื่องอัดถั่วเขียว(5 แรงม้า หรือ 3.73 kW)	1	30,000
ราคาต้นทุนรวม		50,000

ตาราง 3 การวิเคราะห์รายรับ - รายจ่ายของการผลิตถั่วเขียวอัดแห้งแปรตามจำนวนวันผลิตดูสมการ (1)

จำนวนวันผลิต	เงิน (บาท)				
	รายรับ	ต้นทุนแปรผัน	ต้นทุนคงที่	ต้นทุนรวม	รายรับสุทธิ
0	0.00	0.00	50,000.00	50,000.00	-50,000.00
10	30,000	28,367.9	50,000.00	78,367.9	-48,367.9
50	150,000	141,839.5	50,000.00	191,839.5	-41,839.5
100	300,000	283,679.0	50,000.00	333,679.0	-33,679.0
150	450,000	425,518.5	50,000.00	475,518.5	-25,518.5
200	600,000	567,358.0	50,000.00	617,358.0	-17,358.0
250	750,000	709,197.5	50,000.00	759,197.5	-9,197.5
300	900,000	851,037.0	50,000.00	901,037.0	-1,037.0
302	906,000	856,710.58	50,000.00	906,710.58	-710.58
305	915,000	865,220.95	50,000.00	915,220.95	-220.95
306	918,000	868,057.74	50,000.00	918,057.74	-57.74
307	921,000	870,894.53	50,000.00	920,894.53	105.47
310	930,000	879,404.9	50,000.00	929,404.9	595.1
500	1,500,000	1,418,395.0	50,000.00	1,468,395.0	31,605.0
1,000	3,000,000	2,836,790.0	50,000.00	2,886,790.0	113,210.0
3,000	9,000,000	8,510,370.0	50,000.00	8,560,370.0	439,630.0

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหักส่วนใหญ่ประกอบอาหารโดยใช้ทั้งถั่วเขียวและถั่วเขียวต้มในการประกอบอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบริษัทพัฒนาประชากร (2537) ที่ว่า มีการใช้พืชมังสวิรัติเป็นเชื้อเพลิงหลักในการประกอบอาหาร และมีแนวโน้มว่าจะมีการใช้ก๊าซหุงต้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคตและสอดคล้องกับการศึกษาของ George R. Kafumu (2000) ที่ได้ทำการศึกษาระบบการบริโภคถั่วเขียวของชาวเมือง Dar Es Salaam ในประเทศแทนซาเนีย พบว่า ถั่วเขียวเป็นแหล่งพลังงานหลักมีการบริโภคเท่ากับ 149 กิโลกรัมต่อปีต่อครัวเรือน โดยใช้ในการประกอบอาหารร้อยละ 57.3 และใช้เพื่อให้อาหารสัตว์ร้อยละ 22.7 ผลการทดสอบค่าความร้อนของถั่วเขียวอัดแห้งจากเปลือกถั่วเขียวที่กลุ่มผลิตขึ้นจะอยู่ที่ 6,134 แคลอรีต่อกรัม สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน(มผช.๒๓๘/๒๕๔๗)ที่ว่า ค่าความร้อนต้องไม่น้อยกว่า 5,000 แคลอรีต่อกรัม

การดำเนินโครงการส่งเสริมการผลิตถั่วเขียวอัดแห้งจากเปลือกถั่วเขียวเพื่อลดการใช้ก๊าซหุงต้ม ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีสอดคล้องกับการศึกษาของโชติ เงินแท้ (2546) ที่นำกะหล่ำปลีไปแปรรูปเป็นถั่วเขียวอัดแห้งซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร นอกเหนือจากการจำหน่ายผลมะพร้าวเพียงอย่างเดียว เช่นเดียวกับทิพวรรณ รักขันธ์ และ อัญชกร ไชยศรีหา (2545) ที่ได้เพิ่มมูลค่าให้กับเปลือกถั่วเขียวกับกากตะกอนโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษโดยนำมาผลิตเชื้อเพลิงอัดแห้ง โดยถั่วเขียวอัดแห้งผสมกับกากตะกอนมีประสิทธิภาพในการใช้งานของความร้อนสูงกว่าถั่วเขียวคั่วร้อยละ 1.15 เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ อัจฉรา อัครจุลชัย และ ชลันดา เสมสายัณห์ ที่นำเปลือกถั่วเขียวและมันคุดมาใช้เป็นเชื้อเพลิงอัดแห้งทดแทนฟืนและถ่านและเป็นแนวทางหนึ่งของการนำวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์และการศึกษาของวานิช โสภาสพ , บุญยิ่ง อินทรบุตร และ สมพล พวงดอกไม้ที่ว่าเชื้อเพลิงอัดแห้งจากเศษวัสดุเหลือใช้ จากเปลือกถั่วลิสง

เปลือกเมล็ดทานตะวัน และเปลือกถั่วลิสงผสมเปลือกเมล็ดทานตะวัน สามารถนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงพลังงานทดแทนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความร้อนจากเชื้อเพลิงถ่านอัดแท่งด้วยเศษวัสดุเหลือใช้ดังกล่าว นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ง่าย สะดวก เพื่อเป็นการประหยัดพลังงาน ช่วยลดค่าใช้จ่าย และลดขยะมูลฝอยจากเศษวัสดุเหลือจากการเกษตรชนิดต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภค จึงจำเป็นที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับสมรรถนะและประโยชน์ของการใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนที่ผลิตมา
2. ควรตากถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนให้แห้งก่อนที่จะนำไปตรวจหาค่าความชื้น
3. ควรส่งเสริมให้ชุมชนใช้ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียนกันมากขึ้นเพื่อจะได้ทำให้เป็นเชิงพาณิชย์ต่อไป
4. ควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการในการจัดทำบรรจุกฎเกณฑ์ถ่านอัดแท่งจากเปลือกทุเรียน

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน. 2553. การอนุรักษ์พลังงาน. กรุงเทพฯ :กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน.กระทรวงฯ.

กัญญา เม้ามัทธทรัพย์. 2544. การผลิตถ่านเชื้อเพลิงจากชีวมวลและกระบวนการ Pyrolysis. วารสารประสิทธิภาพพลังงาน.

โครงการวิทยาศาสตร์เรื่อง “เครื่องอัดถ่านเปลือกผลไม้” (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://school.obec.go.th/banbangsan/project1.htm> 8 มีนาคม 2555

ถ่านอัดแท่งสร้างอาชีพ (ออนไลน์). แหล่งที่มา : www.smilehandmade.com/ถ่านอัดแท่งสร้างอาชีพ 8 มีนาคม 2555

จิระ รัตนะ และ ศิริพร จิวรพันธ์. 2536. การใช้ถ่านแกลบอัดแท่งในการอบแห้งอาหาร. ปัญหาพิเศษปริญญาตรี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทองทิพย์ พูลเกษม (ออนไลน์) แหล่งที่มา: <http://www.thai-thesis.org/detail.php?id=44120> 8 มีนาคม 2555

นารีณัฐ รุณภัย (ออนไลน์) แหล่งที่มา: http://www.oae.go.th/ewt_dl.php?nid=8032 8 มีนาคม 2555

บริษัทพัฒนาประชากร. 2537. การศึกษาการใช้พิน ถ่านไม้ศักยภาพการผลิตเตาประสิทธิภาพสูงในปี 2536-2537. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน.

ประลอง ดำรงไทย (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.dnp.go.th/Research/Res/energy.html> ทูเรียน 8 มีนาคม 2555

ประสาน สถิตเรืองศักดิ์. 2546. การศึกษาการผลิตเชื้อเพลิงแข็งอัดแท่งจากชีวมวลโดยกระบวนการเอ็กซ์ทรูชัน (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการพลังงาน). กรุงเทพฯ: คณะพลังงานและวัสดุ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ, 2545. การวางแผนและการวิเคราะห์โครงการ. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

พันธ์ศักดิ์ ชันติมงคล, เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นริศ ชุตสว่าง เป็นผู้สัมภาษณ์. (15 มีนาคม 2555). ที่ร้านแม่มาลี 14/1 ถ.เทศบาล 3 อ.ขลุง จ.จันทบุรี

ลือพงษ์ ลือนาม และ จริญญาพงศ์ เทียมประทีป. การศึกษาวัสดุเหลือทิ้งจากกระบวนการเตรียม เนื้อทุเรียนสำหรับการทอดกรอบ. ภาควิชาเทคนิคเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วรวรรณ สังแก้ว. 2551. การแปรรูปเปลือกทุเรียนเป็นวัสดุเชื้อเพลิง : การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะคุณภาพต้นทุน การผลิต และความคิดเห็นของผู้ใช้ถ่านที่ผลิตจากเปลือกทุเรียน. เทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

วานิช ไสภาสพ, บุญยิ่ง อินทรบุตร และ สมพล พวงดอกไม้. 2550. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร, วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (ออนไลน์) แหล่งที่มา : th.wikipedia.org/wiki/ทุเรียน 15 พฤษภาคม 2555

วิฑูรย์ หงษ์สุมาลย์ และ สุธิ์ หงษ์สุมาลย์. 2529. พินแท่งจากเศษวัสดุทางการเกษตรโดยการรีดให้มีความพรุนต่างๆ กัน. รายงานวิจัยประจำปี.

วิไลพร ลักษมีวาณิชย์,กาญจนา สิริกุลรัตน์และณัฐธัญญา บุญถึง. (2554). พฤติกรรมการยอมรับถ่านอัดแท่งจากซังข้าวโพดผสมกะลามะพร้าวของชุมชนตำบลช้างเค็ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

วัฒนา เสถียรสวัสดิ์. 2530. รายงานวิจัยโครงการแท่งเชื้อเพลิงแข็ง. ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

ศุภฤกษ์ ดวงขวัญ (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://www.charcoal.snmcenter.com/charcoalthai/durian.php> 15 พฤษภาคม 2555

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม.

มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนถ่านอัดแท่ง, 2547.(ออนไลน์).

แหล่งที่มา : http://www.tisi.go.th/otop/pdf_file/tcps238_47.pdf. 15 พฤษภาคม 2555

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สถานการณ์การผลิตไม้ผลปี 2554. (ออนไลน์) แหล่งที่มา

: <http://www.oae.go.th/main.php?filename=index>
15 พฤษภาคม 2555

สมโภชน์ สุตาจันทร์, พิมลรัตน์ อินอุดมและภิตินันท์ รัตนไตรสิงห์.

2550. การศึกษาและพัฒนาถ่านอัดแท่งจากวัสดุเกษตร

เพื่ออุตสาหกรรมในครัวเรือน. ใน: การประชุมวิชาการ

สมาคมวิศวกรรมเกษตรแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 8; 22-24

มกราคม 2550; โรงแรมโซฟิเทล ราชาออร์คิด ขอนแก่น.

ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อรุณรัตน์ วุฒิมงคลชัย. 2529. ตัวแปรที่มีผลต่อคุณภาพของ

ถ่านหินอัดก้อน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

การจัดการพลังงานไฟฟ้าในคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Electrical Energy Management in Faculty of Industrial Technology
Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University.

and Gemological

กฤษณะ จันทสิทธิ์¹, โสภาศ อินทรวงษ์¹, ทรงธรรม ไชยพงษ์²

¹ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

² ผู้จัดการ ไชยพงษ์ฟาร์ม

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า วิเคราะห์แนวทางในการประหยัดพลังงานไฟฟ้าและวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์วิศวกรรมของห้องสำนักงานคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ซึ่งมีเครื่องปรับอากาศขนาด 36,000 Btu จำนวน 1 เครื่องและหลอดไฟชนิด T8 จำนวน 16 หลอด ขนาดห้อง 84 ตารางเมตร เป็นสถานที่ทดสอบ ในการทดสอบจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือการประหยัดพลังงานด้วยการลดเวลาการทำงานและการเพิ่มประสิทธิภาพของเครื่องใช้ไฟฟ้า (การล้างเครื่องปรับอากาศและการเปลี่ยนหลอดไฟ) จากการศึกษาพบว่าหากมีการลดเวลาการทำงาน ของระบบปรับอากาศและระบบแสงสว่างลง 1 ชั่วโมง สามารถลดการใช้พลังงานไฟฟ้าลงได้ 2.38 kWh/วัน และ 0.9 kWh/วัน ตามลำดับ สำหรับการล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศและการเปลี่ยนหลอดไฟจาก T8 เป็น T5 สามารถลดการใช้พลังงานไฟฟ้าลงได้ 4.45 kWh/วัน และ 2.70 kWh/วัน ตามลำดับ ค่าใช้จ่ายในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยเงินลงทุน ในการล้างเครื่องปรับอากาศราคา 600 บาท/เครื่อง โดยมีระยะเวลาคืนทุนต่อ 36,000 Btu ประมาณ 0.11 ปี และเงินลงทุนในการเปลี่ยนหลอดไฟราคา 260 บาท/หลอด มีระยะเวลาคืนทุนต่อ 20 หลอด ประมาณ 1.58 ปี

คำสำคัญ : การจัดการพลังงานไฟฟ้า การประหยัดพลังงาน

Abstract

The aims of this research were to study electrical energy using, energy saving ways, and engineering economics value in Faculty of Industrial Technology and Gemological Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University. The 48 m² office room was used with a 36,000 btu air conditioner and 16-T8 fluorescent lamps. The test was divided into two parts: one into reduce working hours of the air conditioner and the lamps. The other was to clean the air conditioner and to change T8 lamps to T5 lamps.

The result showed that the first case, the electric energy could be saved 2.38 kWh/day for the one hour reduce working load of the air conditioner and 0.9 kWh/day for the lamps. The other case, the electric energy could be saved 4.45 kWh/day and 2.70 kWh/day. The engineering economic value could be paid back in 0.11 and 1.58 years for the cleaning the air conditioner (600 bath/unit) and the lamps (260 bath/unit)

Keywords : Electrical energy management Energy saving

บทนำ

จากสถานการณ์การใช้พลังงานไฟฟ้าในประเทศไทยที่มีอัตราสูงขึ้นทุกๆปีพบว่า วัตถุดิบที่นำมาใช้ผลิต เป็นพลังงานไฟฟ้าในประเทศไทยส่วนใหญ่มาจากก๊าซธรรมชาติ รองลงมาจะเป็นถ่านหินที่มีอยู่ในประเทศและถ่านหิน ที่ได้จากการนำเข้า ลำดับถัดไปเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงและสุดท้ายจะเป็นพลังงานที่ได้จากธรรมชาติ ได้แก่ พลังงานลม พลังงานความร้อนใต้พิภพ พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการซื้อพลังงานไฟฟ้าเพิ่มเติมมาจากประเทศเพื่อนบ้านคือประเทศลาวและมาเลเซีย โดยสัดส่วนของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตพลังงานไฟฟ้าในประเทศจะใช้ก๊าซธรรมชาติสูงถึง 70% รองลงมาเป็นถ่านหินประมาณ 25% และจากเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำประมาณ 5% ในอนาคต ก๊าซธรรมชาติมีแนวโน้มจะหมดไป เราจำเป็นต้องหันไปพึ่งพาพลังงานรูปแบบอื่นให้มากขึ้น เพื่อนำมาผลิตกระแสไฟฟ้าโดยที่ราคาของพลังงานนั้นต้องไม่มีความผันผวนมากนัก เช่น ถ่านหิน พลังงานนิวเคลียร์ และพลังงานหมุนเวียน จากธรรมชาติ ซึ่งอนาคตต้องมีการลดพลังงานจากก๊าซธรรมชาติลงจาก 70% แต่ความต้องการการใช้พลังงานไฟฟ้าภายในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยจะมีความต้องการพลังงานไฟฟ้าเทียบเท่าโรงไฟฟ้า 2 โรงต่อปีหรือยกตัวอย่างว่าต้องมีเขื่อนภูมิพลปีละ 2 เขื่อน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ ความต้องการการใช้พลังงานไฟฟ้าภายในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นและการจัดสร้างโรงไฟฟ้าใหม่เพื่อทดแทนโรงไฟฟ้าเดิมที่หมดอายุการใช้งาน โดยโรงไฟฟ้า 1 โรงจะมีอายุการใช้งาน 25 ปี (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2554)

คงฤทธิ พรชุตติ (2548) ได้ทำการศึกษาแนวทางการประหยัดพลังงานไฟฟ้าภายในอาคารมูลนิธิพัฒนาอีสาน ซึ่งเป็นอาคารธุรกิจขนาดใหญ่ มีที่พักจำนวน 22 ห้อง แบ่งเป็นห้องปรับอากาศ 12 ห้อง และห้องไม่ปรับอากาศ 10 ห้อง จากการสำรวจพบว่า มีการใช้ไฟฟ้า 117,490 หน่วยต่อปี คิดเป็นเงิน 477,840 บาทต่อปี ค่าไฟฟ้าเฉลี่ย 4.062 บาท ต่อหน่วย ได้เสนอแนวทางการแก้ไขปรับปรุงในมาตรการต่างๆ โดยประเมินความเป็นไปได้และความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ ผลการวิเคราะห์มาตรการที่ดำเนินการได้มี 4 มาตรการ ประหยัดได้ 45,024 หน่วยต่อปี คิดเป็นเงินที่ประหยัดได้ 182,890 บาทต่อปี มาตรการที่สำคัญได้แก่ 1) การเปลี่ยนเครื่องปรับอากาศในห้องประชุม 2 เป็นเครื่องที่มีประสิทธิภาพสูงใช้เงินลงทุน 266,400 บาท คิดเป็นเงินที่ประหยัดได้ 116,673 บาทต่อปี ระยะเวลาคืนทุน 2.28 ปี 2) การเปลี่ยนเครื่องปรับอากาศในห้องพัก (จำนวน 4 ห้อง) เป็นเครื่องที่มีประสิทธิภาพสูง ใช้เงินลงทุน 63,600 บาท คิดเป็นเงินที่ประหยัดได้ 31,131 บาทต่อปี ระยะเวลาคืนทุน 2.04 ปี 3) ติดตั้งฉนวนเหนือฝ้าเพดานในห้องประชุม 1 ใช้เงินลงทุน 40,250 บาท คิดเป็นเงิน

ที่ประหยัดได้ 19,435 บาทต่อปี ระยะเวลาคืนทุน 2.07 ปี และ 4) การติดตั้งฉนวนเหนือฝ้าเพดานในห้องประชุม 2 ใช้เงินลงทุน 34,650 บาท คิดเป็นเงินที่ประหยัดได้ 14,767 บาทต่อปี ระยะเวลาคืนทุน 2.35 ปี ผู้วิจัยเสนอว่าควรมีการเก็บข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ประสิทธิภาพการใช้พลังงานได้ เป็นการเก็บข้อมูลห้อง-วัน ของการใช้ห้องพักเป็นต้น

ชัชชัย จันทะสีลา (2549) ได้ศึกษาการใช้พลังงานและค่าดัชนีพลังงานไฟฟ้าในอาคารสิรินธร โรงพยาบาลขอนแก่นเพื่อเสนอแนวทางการประหยัดพลังงานไฟฟ้า เริ่มจากรวบรวมข้อมูลจากเอกสารคือ แบบแปลนไฟฟ้า แบบแปลนอาคาร ใบเสร็จค่าพลังงานไฟฟ้า เก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือวัดทางไฟฟ้าโดยวัดปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้ารวมของอาคารในระบบปรับอากาศและระบบอื่น ๆ จากการศึกษาพบว่าอาคารจะมีลักษณะคล้ายกันการใช้พลังงาน ส่วนใหญ่ใช้ในระบบแสงสว่างและปรับอากาศ สาเหตุการสูญเสียพลังงานไฟฟ้าเกิดจากขาดการบำรุงรักษา การติดตั้ง โคมไฟเกินความจำเป็น ค่าความส่องสว่างเกินมาตรฐาน การใช้อุปกรณ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพและอุปกรณ์มีระยะเวลาทำงานยาวนาน ได้เสนอมาตรการคือการปลดหลอดไฟสามารถประหยัดพลังงานไฟฟ้าได้ 96,540.8 kWh/ปี คิดเป็นเงิน 178,600.48 บาท/ปี การล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศ ประหยัดพลังงานไฟฟ้าได้ 38,525.10 kWh/ปี คิดเป็นเงิน 71,271.44 บาท/ปี การใช้บัลลาสต์อิเล็กทรอนิกส์ประหยัดพลังงานไฟฟ้าได้ 88,280.3 kWh/ปี คิดเป็นเงิน 163,318.5 บาท/ปี ส่วนการใช้เทอร์โมสแตทอิเล็กทรอนิกส์ประหยัดพลังงานไฟฟ้าได้ 35,345 kWh/ปี คิดเป็นเงิน 8,500.45บาท/ปี และเสนอแนะให้ใช้ Time Switch ควบคุมการทำงานของเครื่องปรับอากาศ จะสามารถประหยัดพลังงานได้ 9,768.35 kWh/ปี คิดเป็นเงิน 18,071.45 บาท/ปี

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีประกอบด้วยอาคารเรียน และอาคารสำนักงานเป็นลักษณะของอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น ภายในอาคารมีการติดตั้งระบบสาธารณูปโภคอย่างครบครัน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น โดยลักษณะของกลุ่มพลังงานไฟฟ้าที่สิ้นเปลืองจะเป็นกลุ่มพลังงานหลักๆของอาคาร คือกลุ่มของพลังงานไฟฟ้าในระบบแสงสว่างและในระบบปรับอากาศซึ่งห้องที่จะทำการวิจัย จะอยู่ในส่วนของอาคาร 8 คือห้องสำนักงานคณะฯ โดยจะใช้เป็นห้องสำหรับทดลองและจัดเก็บข้อมูลในการทำวิจัย ทั้งนี้คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมฯ เป็นหน่วยงานราชการที่สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีและมหาวิทยาลัยฯ ก็มีนโยบายในด้านการประหยัดพลังงานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่ควรต้องเร่งศึกษา และช่วยกันหาแนวทางในการประหยัดพลังงานไฟฟ้าเพื่อสถาบันการศึกษาตลอดจนประเทศชาติและเพื่อโลกใบนี้

จากหลักการและเหตุผลเบื้องต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษาการจัดการพลังงานไฟฟ้าภายในหน่วยงานเพราะได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการประหยัดพลังงานไฟฟ้า ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ในการศึกษาหาแนวทางในการประหยัดพลังงานไฟฟ้า ส่งเสริมการใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าอย่างเต็มประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่าสูงสุด ตลอดจนช่วยลดปัญหาภาวะโลกร้อนและเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสถานภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศและแสงสว่างภายในคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมฯ
2. วิเคราะห์หาแนวทางการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศและแสงสว่างภายในคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์
3. วิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

อุปกรณ์ในการดำเนินการวิจัย

1. digital clamp meter ยี่ห้อ kyoritsu รุ่น kew snap 200
2. Lux meter ยี่ห้อ prokit รุ่น MT-4017
3. Kilowatt-hour meter ยี่ห้อ Mitsubishi รุ่น MF-63E ขนาด 15 A
4. Thermometer and relative humidity meter ยี่ห้อ prokit รุ่น MT-4014
5. ตลับเมตร ยี่ห้อ DEFA รุ่น DF-8009

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาสภาพโดยทั่วไปและการใช้พลังงานไฟฟ้าในคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ เช่น ที่ตั้งของเครื่องปรับอากาศและหลอดไฟฟ้า แบบแปลนของอาคาร แบบแปลนของวงจรไฟฟ้า ลักษณะการติดตั้ง จำนวนและขนาดของเครื่องปรับอากาศ จำนวนและขนาดของหลอดไฟฟ้า

2. ศึกษาลักษณะการใช้พลังงานไฟฟ้าและวิเคราะห์หาแนวทางในการประหยัดพลังงาน

2.1) การใช้พลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศ (ด้านการลดเวลาทำงาน)

- ติดตั้ง Kilowatt-hour meter เฉพาะในวงจรของระบบปรับอากาศเพื่อวัดค่าการใช้พลังงานไฟฟ้า โดยใช้ Timer ตั้งเวลาเปิด-ปิดเครื่องปรับอากาศโดยอัตโนมัติ

- ตั้งการเปิด-ปิดเครื่องปรับอากาศเป็น 2 ลักษณะ คือ ช่วงแรกเปิดใช้งานเครื่องปรับอากาศ เวลา 08.00น. ถึงเวลาปิด

17.00 น. เปิดเครื่องปรับอากาศแบบต่อเนื่องเป็นเวลา 9 ชั่วโมง/วัน อ่านค่าการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละวัน ช่วงที่สองเปิดใช้งานเครื่องปรับอากาศเวลา 08.00 - 12.00 น. และ 13.00-17.00 น. ปิดพักกลางวันรวมเป็นเวลา 8 ชั่วโมง/วัน อ่านค่าการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละวัน

- จัดเก็บข้อมูลหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องในระบบปรับอากาศ เช่น ขนาดเครื่องปรับอากาศ เวลาใช้งานต่อวัน อุณหภูมิที่ใช้งาน (เทอร์โมสตรัท) ความชื้นสัมพัทธ์ทั้งภายในและภายนอกอาคาร ค่าการใช้พลังงานไฟฟ้า ในแต่ละวัน บันทึกลงในแบบฟอร์มการจัดเก็บพลังงาน

- นำข้อมูลที่ได้ทั้ง 2 ลักษณะ มาแปรผลเป็นค่าการประหยัดพลังงานไฟฟ้าและระยะเวลาใช้งาน ที่เหมาะสมในระบบปรับอากาศ

2.2) การใช้พลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศ (ด้านการล้างทำความสะอาด)

- ติดตั้ง Kilowatt-hour meter เฉพาะในวงจรของระบบปรับอากาศเพื่อวัดค่าการใช้พลังงานไฟฟ้า โดยใช้ Timer ตั้งเวลาเปิด-ปิดเครื่องปรับอากาศโดยอัตโนมัติ

- ตั้งเวลาเปิด-ปิดเครื่องปรับอากาศตามระยะเวลาการใช้งานที่เหมาะสมทั้งก่อนและหลังการล้าง ทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศ อ่านค่าการใช้พลังงานในแต่ละวัน

- ดำเนินการปรับปรุงระบบปรับอากาศ โดยวิธีการล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศแบบล้างใหญ่ ทั้ง Condensing Unit และ Fan coil Unit

- เก็บข้อมูลการใช้งานเครื่องปรับอากาศทั้งก่อนและหลังปรับปรุง เช่น ขนาดเครื่องปรับอากาศ เวลาใช้งานต่อวัน อุณหภูมิที่ใช้งาน (เทอร์โมสตรัท) ความชื้นสัมพัทธ์ทั้งภายในและภายนอกอาคาร ค่าการใช้พลังงานไฟฟ้า ในแต่ละวัน บันทึกลงในแบบฟอร์มการจัดเก็บพลังงาน

- วิเคราะห์ผลในระบบปรับอากาศทั้งทางด้านการลดเวลาทำงานและทางด้านการล้างทำความสะอาดที่ส่งผลต่อการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศ

2.3) การใช้พลังงานไฟฟ้าในระบบแสงสว่าง (ด้านการลดเวลาทำงาน)

- ติดตั้ง Kilowatt-hour meter ในวงจรของระบบไฟฟ้าแสงสว่างเพื่อวัดค่าการใช้พลังงานไฟฟ้า โดยใช้ Timer ตั้งเวลาเปิด-ปิดระบบไฟฟ้าแสงสว่างโดยอัตโนมัติ

- ตั้งการเปิด-ปิดระบบไฟฟ้าแสงสว่างเป็น 2 ลักษณะ คือ ช่วงแรกเปิดใช้งานระบบไฟฟ้าแสงสว่างเวลา 08.00น. ถึงเวลาปิด 17.00 น. เปิดระบบไฟฟ้าแสงสว่างแบบต่อเนื่อง เป็นเวลา 9 ชั่วโมง/วัน อ่านค่าการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละวัน ช่วงที่สองเปิดใช้งานเครื่องปรับอากาศเวลา 08.00-12.00 น. และ

13.00-17.00 น. รวมเป็นเวลา 8 ชั่วโมง/วัน อ่านค่าการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละวัน

- จัดเก็บข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในระบบไฟฟ้าแสงสว่าง เช่น ชนิดของโคม ชนิดของหลอด ค่าความส่องสว่าง เวลาใช้งานต่อวัน ลักษณะของการติดตั้งโคม ตลอดจนค่าการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละวัน และบันทึกลงในแบบฟอร์มการจัดเก็บพลังงาน

- นำข้อมูลที่ได้ทั้ง 2 ลักษณะ มาวิเคราะห์ผลเป็นค่าการประหยัดพลังงานไฟฟ้าและระยะเวลาใช้งานที่เหมาะสมในระบบไฟฟ้าแสงสว่าง

2.4) การวิจัยทางการเปลี่ยนหลอดไฟฟ้า

- ติดตั้ง Kilowatt-hour meter เฉพาะในวงจรของระบบไฟฟ้าแสงสว่างเพื่อวัดค่าการใช้พลังงานไฟฟ้า โดยใช้ Timer ตั้งเวลาเปิด-ปิดเครื่องปรับอากาศโดยอัตโนมัติ

- ตั้งเวลาการเปิด-ปิดระบบไฟฟ้าแสงสว่างตามระยะเวลาการใช้งานที่เหมาะสมทั้งก่อนและหลังการเปลี่ยนหลอดไฟฟ้า และอ่านค่าการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละวัน

- ดำเนินการปรับปรุงระบบไฟฟ้าแสงสว่าง โดยการเปลี่ยนหลอดไฟฟ้า จากชนิด T8 เป็นชนิด T5

- เก็บข้อมูลการใช้งานระบบไฟฟ้าแสงสว่างทั้งก่อนและหลังที่มีการเปลี่ยนหลอดไฟ เช่น ชนิดของโคม ชนิดของหลอด ค่าความส่องสว่าง เวลาใช้งานต่อวัน ลักษณะของการติดตั้งโคม ตลอดจนค่าการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละวัน

- วิเคราะห์ผลข้อมูลในระบบไฟฟ้าแสงสว่างทั้งทางด้านลดเวลาทำงานและทางด้านการเปลี่ยนหลอดไฟฟ้าที่ส่งผลกระทบต่อประหยัดพลังงานไฟฟ้าในระบบไฟฟ้าแสงสว่าง

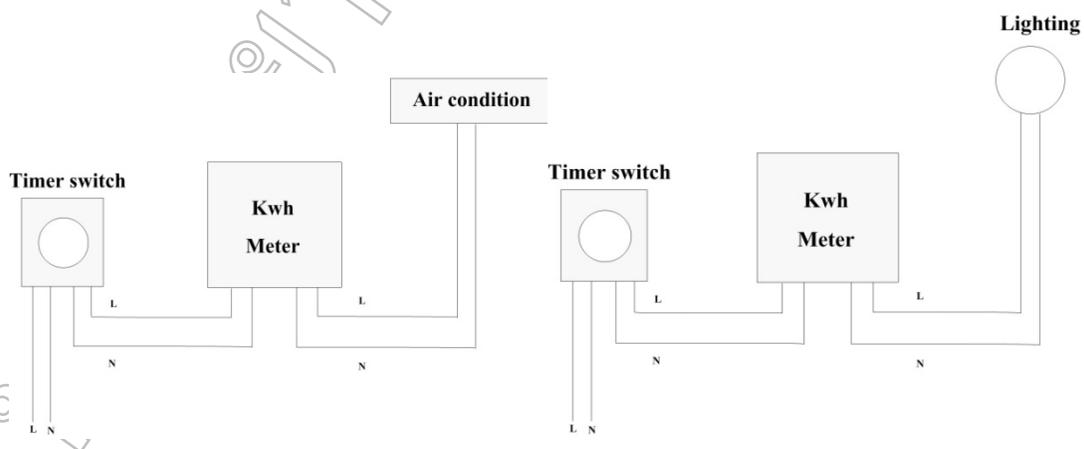
3. วิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐศาสตร์ของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การลดเวลาทำงาน เพื่อการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์

4. สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเผยแพร่ไปยังหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการประหยัดพลังงานไฟฟ้าคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ พบว่าสภาพทั่วไปของอาคารที่ได้ทำการศึกษาวิจัยจะมีลักษณะเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น สภาพแวดล้อมโดยรอบอาคารจะปกคลุมไปด้วยต้นไม้สูงมีร่มเงาแผ่กระจายเป็นบริเวณกว้าง การนำประโยชน์จากแสงธรรมชาติ เข้ามาช่วยในเรื่องของการส่องสว่างภายในอาคารจึงกระทำได้อย่าง เพราะแสงสว่างจากธรรมชาติจะส่องกระทบตัวอาคารเพียงบางห้องหรือบางจุดเท่านั้น ในส่วนของพื้นอาคารจะเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังของอาคารจะมีทั้งคอนกรีต และกระจกกัน ซึ่งจะใช้เป็นห้องเรียน ห้องประชุมและห้องทำงาน วัสดุที่ใช้เป็นหน้าต่างส่วนใหญ่จะเป็นกระจกบานเกล็ดและบานเลื่อน ฝ้าเพดานชั้นล่างจะเป็นคอนกรีตและชั้นบนจะเป็นยิปซัม ส่วนหลังคานั้นจะบุฉนวนกันความร้อน การถ่ายเทของอากาศค่อนข้างดี ชนิดของเครื่องปรับอากาศที่ใช้ภายในอาคารส่วนใหญ่จะเป็นชนิดแยกส่วน และหลอดไฟจะเป็นหลอดฟลูออเรสเซนต์ชนิด T8 มีทั้งขนาด 36 วัตต์และ 18 วัตต์ โคมไฟฟ้าที่ใช้จะเป็นแบบไม่มีแผ่นสะท้อนแสงชนิดขาสปริง

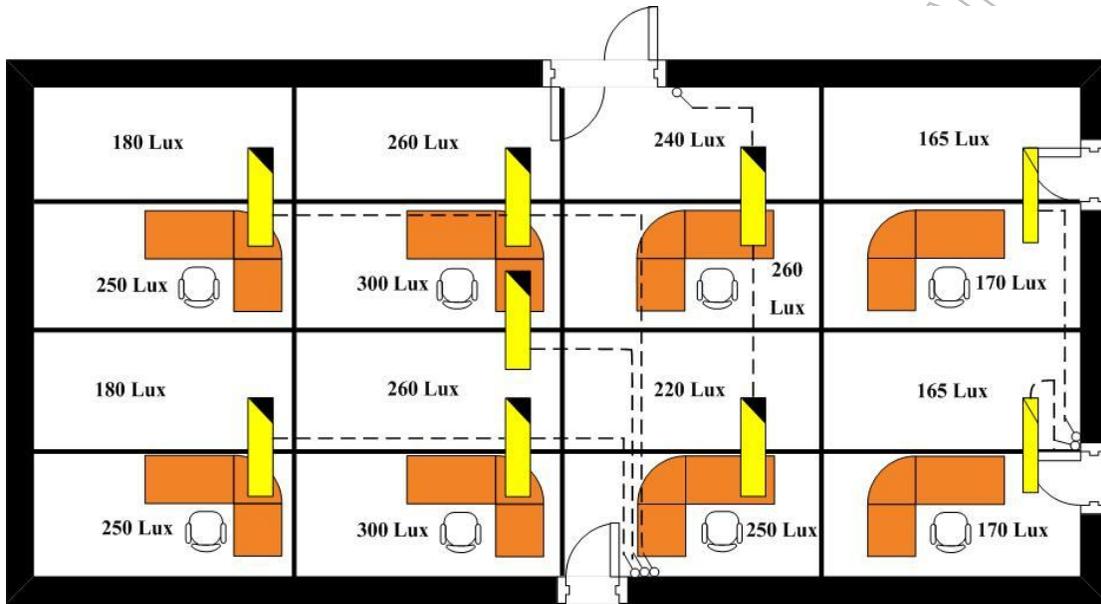
จากการวิเคราะห์ข้อมูลการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศภายในห้องสำนักงานคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ ในเรื่องของการลดเวลาทำงานลง 1 ชั่วโมง พบว่าสามารถประหยัดพลังงานไฟฟ้า ในระบบปรับอากาศลงได้ 2.38 kWh/วัน และจากการล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศสามารถประหยัดพลังงานไฟฟ้าลงได้ 4.45 kWh/วัน โดยลักษณะขั้นตอนการล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศจะแสดงพอสังเขปดังภาพที่ 2

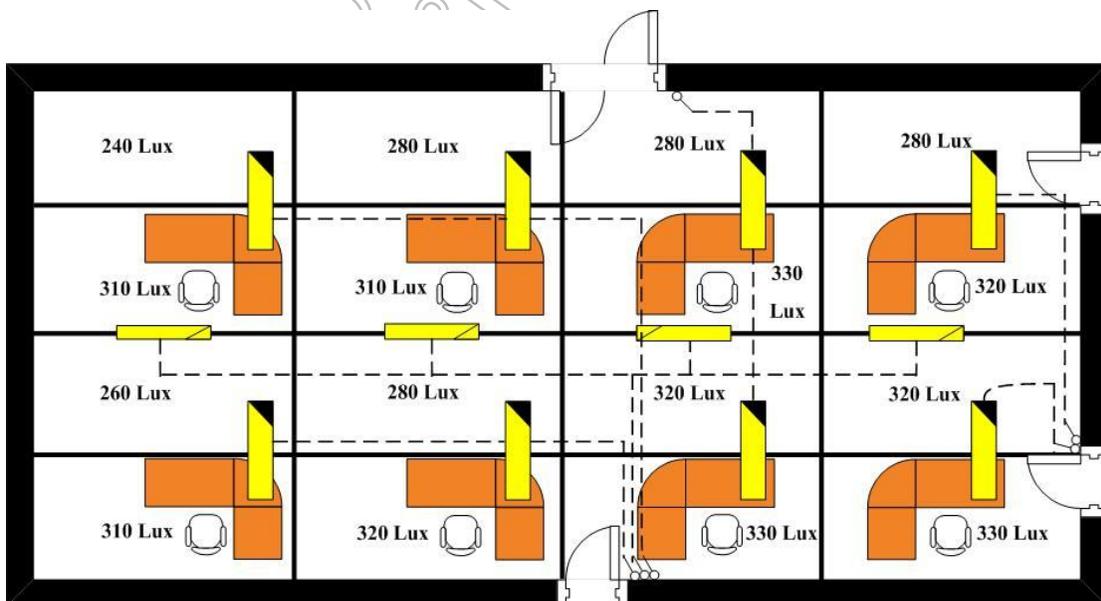
ภาพที่ 1 การต่อกิโลวัตต์ชั่วโมงมิเตอร์ร่วมกับไทม์เมอร์สวิทช์ในระบบปรับอากาศและระบบแสงสว่างให้ทำงานโดยอัตโนมัติ

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนในการล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศอย่างสังเขปภายในห้องที่ได้ทำการศึกษาวิจัย

ภาพที่ 3 แสดงแบบแปลนวงจรไฟฟ้าเดิม ตำแหน่งโต๊ะทำงาน และค่าความส่องสว่างของพื้นที่ภายในห้องที่ได้ทำ การศึกษาวิจัย

ภาพที่ 4 แสดงแบบแปลนวงจรไฟฟ้าใหม่ ตำแหน่งโต๊ะทำงาน ค่าความส่องสว่างและการเปลี่ยนหลอดไฟจาก T8 เป็น T5 ภายในห้องที่ได้ทำการศึกษาวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในระบบแสงสว่างภายในห้องสำนักงานคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ ในเรื่องของการลดเวลาทำงานลง 1 ชั่วโมง พบว่าสามารถประหยัดพลังงานไฟฟ้า ในระบบแสงสว่างลงได้ 0.9 kWh/วัน และจากการเปลี่ยนหลอดไฟฟ้าจากชนิด T8 เป็น T5 สามารถประหยัดพลังงานไฟฟ้าลงได้ 2.70 kWh/วัน โดยลักษณะการออกแบบระบบไฟฟ้าที่เหมาะสมจะแสดงในภาพประกอบที่ 3 และ 4

การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์วิศวกรรม

การวิเคราะห์ในระบบปรับอากาศ

ด้านการลดเวลาทำงานของระบบปรับอากาศภายในห้องสำนักงานคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และอัญมณีศาสตร์ จะมีการเปิดใช้งานระบบปรับอากาศโดยทดลองเก็บข้อมูลด้านการลดเวลาทำงานอยู่ 2 กรณี

กรณีที่ 1. เปิดใช้งานเครื่องปรับอากาศ เวลา 08.00-17.00 น. รวมเป็นเวลา 9 ชั่วโมงต่อวัน และ 348 วันต่อปี (ไม่นับวันชดเชย)

$$\begin{aligned} \text{ค่าพลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยที่ใช้ไปต่อวัน} &= 21.46 \times 348 \\ &= 7,468.08 \text{ kwh/ปี} \end{aligned}$$

หากอัตราค่าพลังงานไฟฟ้าประเภทสถานศึกษา คิยูนิตละ 3.50 บาท = $7,468.08 \times 3.50$

รายจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศที่เปิดใช้งานวันละ 9 ชั่วโมง = 26,138.28 บาท/ปี

กรณีที่ 2. เปิดใช้งานเครื่องปรับอากาศ เวลา 08.00-12.00 น. และ 13.00-17.00 น. รวมเป็นเวลา 8 ชั่วโมงต่อวัน และ 348 วันต่อปี (ไม่นับวันชดเชย)

$$\begin{aligned} \text{ค่าพลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยที่ใช้ไปต่อวัน} &= 19.08 \times 348 \\ &= 6,639.84 \text{ kwh/ปี} \end{aligned}$$

หากอัตราค่าพลังงานไฟฟ้าประเภทสถานศึกษา คิยูนิตละ 3.50 บาท = $6,639.84 \times 3.50$

รายจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศที่เปิดใช้งานวันละ 8 ชั่วโมง = 23,239.44 บาท/ปี

ดังนั้นค่าพลังงานไฟฟ้าที่ประหยัดได้ในด้านการลดเวลาทำงาน = $26,138.28 - 23,239.44$

$$= 2,898.84 \text{ บาท/ปี}$$

ด้านการล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศภายในห้องสำนักงานคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และอัญมณีศาสตร์ จะมีการเปิดใช้งานระบบปรับอากาศก่อนและหลังมีการล้างทำความสะอาด โดยทดลองเก็บข้อมูลก่อนและหลังล้างเครื่องปรับอากาศ ดังนี้

กรณีที่ 1. เปิดใช้งานเครื่องปรับอากาศ เวลา 08.00-12.00 น. และ 13.00-17.00 น. รวมเป็นเวลา 8 ชั่วโมงต่อวัน และ

348 วันต่อปี ซึ่งจะเป็นเวลาที่ใช้ปฏิบัติงานในแต่ละวันและมีความเหมาะสมในการศึกษาวิจัย

$$\begin{aligned} \text{ค่าพลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยที่ใช้ไปต่อวัน (ก่อนล้าง)} &= 19.08 \times 348 \\ &= 6,639.84 \text{ kwh/ปี} \end{aligned}$$

หากอัตราค่าพลังงานไฟฟ้าประเภทสถานศึกษา คิยูนิตละ 3.50 บาท = $6,639.84 \times 3.50$

รายจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศที่เปิดใช้งานวันละ 8 ชั่วโมง = 23,239.44 บาท/ปี

กรณีที่ 2. เปิดใช้งานเครื่องปรับอากาศ เวลา 08.00-12.00 น. และ 13.00-17.00 น. รวมเป็นเวลา 8 ชั่วโมงต่อวัน และ 348 วันต่อปี ซึ่งจะเป็นเวลาที่ใช้ปฏิบัติงานในแต่ละวันและมีความเหมาะสมในการศึกษาวิจัย

$$\begin{aligned} \text{ค่าพลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยที่ใช้ไปต่อวัน (หลังล้าง)} &= 14.63 \times 348 \\ &= 5,091.24 \text{ kwh/ปี} \end{aligned}$$

หากอัตราค่าพลังงานไฟฟ้าประเภทสถานศึกษา คิยูนิตละ 3.50 บาท = $5,091.24 \times 3.50$

รายจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศที่เปิดใช้งานวันละ 8 ชั่วโมง = 17,819.34 บาท/ปี

ดังนั้นค่าพลังงานไฟฟ้าที่ประหยัดได้ในด้านการล้างเครื่องปรับอากาศ = $23,239.44 - 17,819.34$

$$= 5,420.10 \text{ บาท/ปี/36,000}$$

Btu

เงินลงทุนในการล้างเครื่องปรับอากาศ ราคา 600 บาท/เครื่อง = 1×600

$$= 600$$

ระยะเวลาคืนทุนของการล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศ = $\frac{\text{เงินที่ลงทุนไปทั้งหมด}}{\text{ค่าพลังงานไฟฟ้าที่ประหยัดได้/ปี}}$

$$\begin{aligned} &= 600/5,420.10 \\ &= 0.11 \text{ ปี} \end{aligned}$$

การวิเคราะห์ในระบบแสงสว่าง

ด้านการลดเวลาทำงานของระบบไฟฟ้าแสงสว่าง ห้องสำนักงานคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์จะมีการเปิดใช้งานระบบไฟฟ้าแสงสว่าง โดยทดลองเก็บข้อมูลด้านการลดเวลาทำงานอยู่ 2 กรณี

กรณีที่ 1. เปิดใช้งานเครื่องปรับอากาศเวลา 08.00-17.00 น. รวมเป็นเวลา 9 ชั่วโมงต่อวันและ 348 วันต่อปี (ไม่นับวันชดเชย)

$$\begin{aligned} \text{ค่าพลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยที่ใช้ไปต่อวัน} &= 7.38 \times 348 \\ &= 2,568.24 \text{ kwh/ปี} \end{aligned}$$

หากอัตราค่าพลังงานไฟฟ้าประเภทสถานศึกษา คิยูนิตละ 3.50 บาท = $2,568.24 \times 3.50$

รายจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศที่เปิดใช้งาน
วันละ 9 ชั่วโมง = 8,988.84 บาท/ปี

กรณีที่ 2. เปิดใช้งานเครื่องปรับอากาศ เวลา 08.00-
12.00 น. และ 13.00-17.00 น. รวมเป็นเวลา 8 ชั่วโมงต่อวัน
และ 348 วันต่อปี (ไม่นับวันชัตตกข์)

$$\begin{aligned} \text{ค่าพลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยที่ใช้ไปต่อวัน} &= 6.48 \times 348 \\ &= 2,255.04 \text{ kwh/ปี} \end{aligned}$$

หากอัตราค่าพลังงานไฟฟ้าประเภทสถานศึกษาคิดยูนิตละ
3.50 บาท = $2,255.04 \times 3.50$

รายจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศที่เปิดใช้งาน
วันละ 8 ชั่วโมง = 7,892.64 บาท/ปี

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้นค่าพลังงานไฟฟ้าที่ประหยัดได้ในด้านเวลา} &= \\ 8,988.84 - 7,892.64 & \\ &= 1,096.20 \text{ บาท/ปี} \end{aligned}$$

ด้านการเปลี่ยนหลอดไฟฟ้าจากชนิด T8 เป็น T5 ของห้อง
สำนักงานคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และอัญมณีศาสตร์ จะมี
การเปิดใช้งานระบบไฟฟ้าแสงสว่างก่อนและหลังทำการเปลี่ยน
หลอดไฟโดยทดลองเก็บข้อมูล ก่อนและหลังการเปลี่ยนหลอดไฟ
ดังนี้

กรณีที่ 1. เปิดใช้งานระบบไฟฟ้าแสงสว่าง เวลา 08.00-
12.00 น. และ 13.00-17.00 น. รวมเป็นเวลา 8 ชั่วโมงต่อวัน และ
348 วันต่อปี ซึ่งเป็นเวลาที่ใช้ปฏิบัติงานในแต่ละวันโดยมีหลอดไฟ
ในการวิจัยจำนวน 16 หลอด

$$\begin{aligned} \text{ค่าพลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยที่ใช้ไปต่อวัน (ก่อนเปลี่ยน)} &= 6.48 \\ \times 348 & \\ &= 2,255.04 \text{ kwh/ปี} \end{aligned}$$

หากอัตราค่าพลังงานไฟฟ้าประเภทสถานศึกษา คิดยูนิตละ
3.50 บาท = $2,255.04 \times 3.50$

รายจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศที่เปิดใช้งาน
วันละ 8 ชั่วโมง = 7,892.64 บาท/ปี

กรณีที่ 2. เปิดใช้งานระบบไฟฟ้าแสงสว่าง เวลา 08.00-
12.00 น. และ 13.00-17.00 น. รวมเป็นเวลา 8 ชั่วโมงต่อวัน และ
348 วันต่อปี ซึ่งเป็นเวลาที่ใช้ปฏิบัติงานในแต่ละวันโดยมีหลอดไฟ
ในการวิจัยจำนวน 20 หลอด

$$\begin{aligned} \text{ค่าพลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยที่ใช้ไปต่อวัน (หลังเปลี่ยน)} &= 3.78 \\ \times 348 & \\ &= 1,315.44 \text{ kwh/ปี} \end{aligned}$$

หากอัตราค่าพลังงานไฟฟ้าประเภทสถานศึกษาคิดยูนิตละ
3.50 บาท = $1,315.44 \times 3.50$

รายจ่ายค่าพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศที่เปิดใช้งาน
วันละ 8 ชั่วโมง = 4,604.04 บาท/ปี

ดังนั้นค่าพลังงานไฟฟ้าที่ประหยัดได้ในการเปลี่ยนหลอด

$$\begin{aligned} \text{จาก T8 เป็น T5} &= 7,892.64 - 4,604.04 \\ &= 3,288.60 \text{ บาท/ปี/560} \end{aligned}$$

วัตต์

เงินลงทุนในการเปลี่ยนหลอดไฟจาก T8 เป็น T5 ราคา
260 บาท/หลอด = 20×260

$$= 5,200$$

ระยะเวลาคืนทุนของการเปลี่ยนหลอด

$$= \frac{\text{เงินที่ลงทุนไปทั้งหมด}}{\text{ค่าพลังงานไฟฟ้าที่ประหยัดได้/ปี}}$$

$$= \frac{5,200}{3,288.60}$$

$$= 1.58 \text{ ปี}$$

การวิจัยทางการลดเวลาทำงานเป็นการวิจัยที่ไม่มีกร
ลงทุนจึงไม่จำเป็นต้องคำนวณเกี่ยวกับระยะเวลาคืนทุนและจะ
เห็นได้ว่าการลดเวลาทำงานในระบบปรับอากาศและระบบไฟฟ้า
แสงสว่างสามารถลดการใช้พลังงานไฟฟ้าได้อย่างชัดเจนซึ่งเป็น
แนวปฏิบัติแบบง่าย ๆ ที่สามารถทำได้ทุกสถานที่

จากการวิเคราะห์ค่าการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในระบบ
ปรับอากาศและระบบไฟฟ้าแสงสว่างภายในห้องสำนักงานคณะฯ
และการพิจารณาระยะเวลาคืนทุน สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมา
วิเคราะห์เปรียบเทียบกับห้องต่างๆภายในคณะเทคโนโลยี
อุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ซึ่งจะแสดงไว้ในตารางที่ 1

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาการจัดการพลังงานไฟฟ้าภายในคณะเทคโนโลยี
อุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ได้ทำการศึกษาการจัดการพลังงานไฟฟ้าอยู่ 2 เรื่องคือ เรื่องแรก
เป็นการศึกษาการใช้พลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศ เรื่องที่สอง
เป็นการศึกษาการใช้พลังงานไฟฟ้าในระบบแสงสว่าง ศึกษาถึง
ปัจจัยที่มีผลต่อการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในระบบปรับอากาศ
และระบบแสงสว่าง ประกอบด้วยการลดเวลาทำงานของอุปกรณ์
ไฟฟ้า การล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศและการเปลี่ยน
หลอดไฟจาก T8 เป็น T5 จากผลของการศึกษาพบว่า

1. การลดเวลาทำงานของระบบปรับอากาศในช่วงพัก
กลางวัน ช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงานไฟฟ้า ได้อย่างชัดเจน
เนื่องจากเครื่องปรับอากาศไม่ถูกใช้งานในเวลาดังกล่าว ชั่วโมงของ
การใช้งานต่อวันลดลง ซึ่งถ้าหากมีการเปิดใช้งานเครื่องปรับอากาศ
ให้ช้าที่สุดและปิดก่อนเวลาเลิกงานเล็กน้อย ก็จะทำให้ประหยัด
พลังงานไฟฟ้าได้อย่างสูงสุด

2. การใช้โหมดเมอร์ สวิตช์ต่อเข้ากับระบบปรับอากาศของ
ห้องนั้น ๆ ให้ทำงานเปิด-ปิดเครื่องปรับอากาศโดยอัตโนมัติช่วยให้
เกิดความสะดวกแก่ผู้ใช้งานและส่งผลทำให้ประหยัดพลังงาน
ไฟฟ้าได้อย่างชัดเจน

ตารางที่ 1 การจัดการพลังงานไฟฟ้าของห้องต่างๆ ภายในคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอัญมณีศาสตร์

รายการ (ห้อง)	ขนาด Air condition (Btu)	หลอดไฟ (จำนวน)	ค่าพลังงานที่ประหยัดได้ (บาท/ห้อง/ปี)
เชิดชูเกียรติ	30,000	12	4,500/2,536
ปริญญาโท	69,000	24	10,350/5,072
พวงโกเมน	50,000	26	7,500/2,653
ประกันคุณภาพ	18,000	5	2,700/951
Lab ชลศาสตร์	30,000	28	4,500/5,917
หลักสูตร วท.บ.	45,000	25	6,750/5,283
หลักสูตร วศ.บ.	65,000	24	9,750/5,072
ห้องคณบดี	32,000	14	4,800/2,148
ชุด 202	34,000	16	5,100/3,381
ปฏิบัติการคอมพิวเตอร์	50,000	34	7,500/7,185
เฟื่องทอง	50,000	43	7,500/5,441
ห้องรับรอง	19,000	4	2,850/845
เพชรอุตสาหกรรม	97,000	92	14,550/13,736
Lab โยธาชั้นบน	17,000	18	2,550/3,804
วิศวกรรมสิ่งแวดล้อม	32,000	17	4,800/3,592
ปฏิบัติการไฟฟ้า	36,000	23	5,400/4,860
ห้องพักอาจารย์ชั้นบน	36,000	12	5,400/2,536
Lab โยธา1	-	4	845
Lab โยธา2	-	6	1,268
นอนเวร	-	4	845
ห้องสมุด	-	30	6,340
ห้องเก็บของชั้นล่าง	-	5	528
ห้องเซฟเวอร์	-	6	1,268
ห้องเรียนโยธา1	-	17	3,592
ห้องเรียนโยธา2	-	17	3,592
ห้องเรียน 8214	-	12	2,536
ห้องเก็บของชั้นบน	-	12	2,536
ลานกิจกรรมชั้นบน	-	23	2,835

3. จากการศึกษาการล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศภายในห้องสำนักงานคณะฯ พบว่าการล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงานไฟฟ้าได้อย่างชัดเจนเช่นกัน เนื่องจากขณะเครื่องปรับอากาศที่ใช้งานอยู่นั้นเกิดสกปรกจะส่งผลทำให้เครื่องปรับอากาศทำงานหนักขึ้น การแลกเปลี่ยนอุณหภูมิ ของระบบปรับอากาศไม่เต็มประสิทธิภาพ อุณหภูมิภายในห้องเปลี่ยนแปลงบ่อยและเทอร์โมสตรัทจะสั่งให้

คอมเพรสเซอร์ทำงานบ่อยทำให้คอมเพรสเซอร์ทำงานหนักและจะใช้กระแสไฟฟ้าขณะสตาร์ทสูง ทำให้สิ้นเปลืองพลังงานไฟฟ้า เป็นอย่างมาก การล้างทำความสะอาดเครื่องปรับอากาศช่วยให้เครื่องปรับอากาศสามารถทำงานได้อย่างปกติ และเต็มประสิทธิภาพ ช่วยยืดอายุการใช้งานของเครื่องปรับอากาศตลอดจนช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงานไฟฟ้า

4. จากผลของการศึกษาในระบบไฟฟ้าแสงสว่างพบว่า การลดเวลาการทำงานในระบบไฟฟ้าแสงสว่างช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงานไฟฟ้าได้อย่างชัดเจน เนื่องจากระบบไฟฟ้าแสงสว่างไม่ถูกใช้งานในเวลาดังกล่าว ชั่วโมงของการใช้งานต่อวันลดลงจึงทำให้ประหยัดพลังงาน แต่การใช้งานในระบบไฟฟ้าแสงสว่างนั้นอาจไม่เหมาะสม กับลักษณะการเปิดเข้าและปิดเร็วเหมือนลักษณะของระบบปรับอากาศ เนื่องจากแสงสว่างถือเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อการปฏิบัติงานหากมีการปฏิบัติงานล่วงเวลาเกิดขึ้น การปิดระบบไฟฟ้าแสงสว่างเร็วขึ้นหรือตามเวลาปกติก็ไม่สามารถกระทำได้จะกระทำได้อีกเฉพาะเวลาพักกลางวันเท่านั้นจึงจะเหมาะสมที่สุด

5. จากการศึกษาวิจัยการเปลี่ยนหลอดไฟจากชนิด T8 เป็น T5 พบว่าการเปลี่ยนหลอดไฟช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงานไฟฟ้าได้อย่างชัดเจนเช่นกัน เนื่องจากหลอดไฟรุ่นใหม่ชนิด T5 จะไม่ใช่สตาร์ทเตอร์และบัลลาสต์แบบขดลวดแกนเหล็กแต่จะใช้บัลลาสต์ชนิดอิเล็กทรอนิกส์แทนเมื่อเปิดใช้งานหลอดไฟจะติดสว่างขึ้นทันที และมีค่าการใช้พลังงานไฟฟ้าต่อหลอดต่ำกว่าชนิดเดิมคือมีค่ากำลังไฟฟ้า 28 วัตต์/หลอด (หลอดยาว) และ 14 วัตต์/หลอด (หลอดสั้น) ข้อดีของหลอด T5 อีกประการหนึ่งคือเป็นหลอดที่ช่วยเพิ่มค่าเพาเวอร์แฟคเตอร์ให้สูงขึ้นช่วยให้การทำงานของระบบไฟฟ้ามีประสิทธิภาพเกิดการประหยัดพลังงานไฟฟ้ายิ่งขึ้น ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวนี้จะนำไปขยายผลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประหยัดพลังงานไฟฟ้าให้กับหน่วยงานต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 2554. **สถานการณ์พลังงานไฟฟ้าในประเทศไทย.** (ออนไลน์) แหล่งที่มา : http://www.egat.co.th/wwwthai/images/stories/annual/reports/2554/annual2011_thai_p18.pdf. 15 ธันวาคม 2554.
- คงฤทธิ พรชุตี. 2548. **การประหยัดพลังงานไฟฟ้าภายในอาคารมูลนิธิพัฒนาอีสาน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ชัชชัย จันทะสีลา. 2549. **การศึกษาเพื่อหาแนวทางในการประหยัดพลังงานไฟฟ้าสำหรับ สถานพยาบาล: กรณีศึกษาอาคารสิรินธรโรงพยาบาลขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- เกษร เพ็ชรราช. 2539. **การจัดการพลังงานไฟฟ้าในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

วารสารวิจัยรำไพพรรณี Rajabhat Rambhai Barni Research Journal

วารสารวิจัยรำไพพรรณี เป็นวารสารระดับชาติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ ผลงานวิจัย และวิชาการ วิชาการของคณาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งภายในภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อแพร่บทความทางวิชาการและบทความวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยจัดทำเป็นวารสารราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เผยแพร่ ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย 2) เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการ และ 3) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพทางวิชาการของบุคลากร

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

บทความที่รับตีพิมพ์ในวารสารได้แก่ 1) บทความวิจัย 2) บทความวิชาการ 3) บทความเชิงวิชาการ โดยให้พิมพ์ผลงานด้วยกระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว จำนวน ไม่เกิน 10 หน้า โดยทุกบทความต้องมีส่วนประกอบดังนี้ บทความย่อเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

ข้อกำหนดในการเตรียมต้นฉบับ

- ขนาดกระดาษ A4
- ขอบกระดาษ ขอบบน 1 นิ้ว ขอบล่าง 1 นิ้ว ขอบซ้าย 1.25 นิ้ว ขอบขวา 1 นิ้ว
- ระยะระหว่างบรรทัด หนึ่งเท่า (Single Space)
- ตัวอักษร ใช้ TH Sarabun PSK ตามที่กำหนดดังนี้
 - ชื่อเรื่อง (Title)
 - ภาษาไทย ขนาด 18 point, กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา
 - ภาษาอังกฤษ ขนาด 18 point, กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา
 - ผู้เขียน (ทุกคน)
 - ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point , กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา
 - ที่อยู่ผู้เขียน ขนาด 14 point , กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา และเว้น 1 บรรทัด
 - บทความย่อ
 - ชื่อ “บทความย่อ” และ “Abstract” ขนาด 16 point , กำหนดกึ่งกลาง , ตัวหนา และเว้น 1 บรรทัด
 - เนื้อหาบทความย่อภาษาไทย ขนาด 14 point , กำหนดชิดขอบ , ตัวธรรมดา
 - คำสำคัญ ให้พิมพ์ต่อจากส่วนบทความย่อ ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ประมาณ 4-5 คำ ใช้ตัวอักษร ภาษาไทย หรือ ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point
 - เนื้อหา บทความย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point , กำหนดชิดขอบ , ตัวหนา
 - ย่อหน้า 0.5 นิ้ว
 - Keyword ให้พิมพ์ต่อจากส่วน Abstract ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point
 - รายละเอียดบทความ (Body)
 - คำหลักบทความขนาด 16 point , กำหนดชิดซ้าย , ตัวหนา
 - หัวข้อย่อยขนาด 14 point , กำหนดชิดซ้าย , ตัวหนา
 - ตัวอักษรขนาด 14 point , กำหนดชิดขอบ , ตัวธรรมดา
 - ย่อหน้า 0.5 นิ้ว

รายละเอียดบทความประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุป และอภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

- คำศัพท์ ให้ใช้ศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน
- รูปภาพและตาราง กรณีรูปภาพและตาราง หัวตารางให้จัดชิดซ้ายของคอลัมน์ คำบรรยายรูปภาพให้อยู่ใต้รูปภาพ และจัดกึ่งกลางคอลัมน์ เนื้อหา และคำบรรยายภาพ ใช้ตัวอักษรขนาด 14 point ตัวปกติ

รูปแบบการพิมพ์เอกสารอ้างอิง

1. อ้างอิงจากหนังสือ

รูปแบบ :

ชื่อผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่อง./จำนวนเล่ม./ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี)/ชื่อชุดหนังสือ./เมืองที่พิมพ์./สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. 2547. วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ: การวิจัย

ปัญหาปัจจุบันและการวิจัยอนาคตกาล. กรุงเทพมหานคร: เฟื่องฟ้า พรินติ้ง.

Rothwell, William J.; Lindholm, John Edwin and Wallick, William G. 2003. What CEOs

Expect from Corporate Training: Building Workplace Learning and

Performance Initiatives that Advance Organizational Goals. New York: AMACOM.

2. อ้างอิงจากบทความในหนังสือ รายงานการประชุมทางวิชาการ สัมมนาทางวิชาการ

รูปแบบ :

ชื่อผู้เขียนบทความ./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ใน ชื่อหนังสือ./ชื่อบรรณาธิการหรือผู้รวบรวม.

ครั้งที่พิมพ์./ชื่อชุดหนังสือ./เมืองที่พิมพ์./สำนักพิมพ์./หน้า.

ตัวอย่าง :

ปกรณ ปรียากร. 2532. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการ

บริหารการพัฒนาชนบท. หน่วยที่ 1. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิทยาการ

จัดการ. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 33-34.

Fitzroy, Felix R. and Kraft, Kornelius. 1991. Firm Size, Growth and Innovation: Some Evidence

from West Germany. In Innovation and Technological Change: An International

Comparizon. Zottan J. Aes and David B. Audretsh, eds. New York: Harester

Wheatsheaf. Pp. 152-159.

3. อ้างอิงจากบทความในวารสาร

รูปแบบ :

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่ (เดือน)/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุรัช พุ่งเกียรติ. 2547. นาโนเทคโนโลยีวัสดุขั้นสูงเทคโนโลยีระดับไมโคร. ผู้ส่งออก. 17 (ปีที่แรก เมษายน): 19-22.

Mintrom, Michael and Vergari, Sandra. 1996. Advocacy Coalitions, Policy Entrepreneurs and Policy Change.

Policy Studies Journal. 24 (Autumn): 420-434.

4. อ้างอิงจากวิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ และสารนิพนธ์

รูปแบบ :

ชื่อผู้เขียน. ปี. ชื่อวิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ หรือสารนิพนธ์. ระดับปริญญา มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง :

ธีรวัฒน์ พันธุ์สุผล. 2547. การรับรู้กิจกรรมการพัฒนาทหารกองประจำการเพื่อการพัฒนา

ประเทศ กรณีศึกษา กรมทหารต่อสู้อากาศยาน หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน

กองบัญชาการยุทธทางอากาศ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปิโย เล็กกำแหง. 2547. พฤติกรรมการณ์ซื้อและการบริโภคเครื่องดื่มในร้านกาแฟขนาดเล็กของ

นักศึกษาภายในมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษานักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภาคนิพนธ์โครงการบัณฑิตศึกษาเทคโนโลยีการบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Thawilwadee Bureekul. 1998. Major Factors Affecting Industrial Hazardous Waste Policy

Implementation in Central Thailand. Doctoral dissertation, National Institute of

Development Administration.

5. อ้างอิงจากรายงานการวิจัย และเอกสารวิจัยที่เสนอต่อหน่วยงานต่าง ๆ

รูปแบบ :

ชื่อผู้เขียน. ปี. ชื่อเอกสาร. รายงานการวิจัย/เอกสารวิจัย หน่วยงาน.

ตัวอย่าง :

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2538. **จริยธรรมในงานวิจัย**. เอกสารวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

6. อ้างอิงจากสิ่งพิมพ์กฎหมาย

รูปแบบ :

ชื่อกฎหมาย//ชื่อวารสาร//ฉบับ/เล่มที่/ตอนที่/(วัน เดือน)/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

พระราชบัญญัติโอนกิจการบริหารในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เฉพาะที่เกี่ยวกับราชการของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ ไปเป็นของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ.2509. **ราชกิจจานุเบกษา**. ฉบับกฤษฎีกา 83, 29 ฉบับพิเศษ (31 มีนาคม): 23-36.

The Act on Revenue Code Amendment (No.35) B.E. 2544. **Royal Thai Government Gazette**. 118, 85A (27 September 2001): 1-4.

7. อ้างอิงจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง//ชื่อเรื่อง//[CD-ROM]//สถานที่ผลิต//ผู้ผลิต/ปี พ.ศ. ที่เผยแพร่.

ผู้แต่ง//ชื่อเรื่อง//[Online]//เข้าถึงได้จาก://วิธีการเข้าถึงและสถานที่ของข้อมูล/ปี พ.ศ. ที่เผยแพร่ (หรือสืบค้น).

ตัวอย่าง :

Noam, E.M. Telecommunication Policy Issue for the Next Century. [online]. Available: gopher://198.80.36...//global/telcom.txt. 1994.

Texas Instruments. Speech Synthesis Processors. [online] available: <http://www.ti.com/sc/does/msp/speech/index.htm>. 1998.

การส่งบทความ

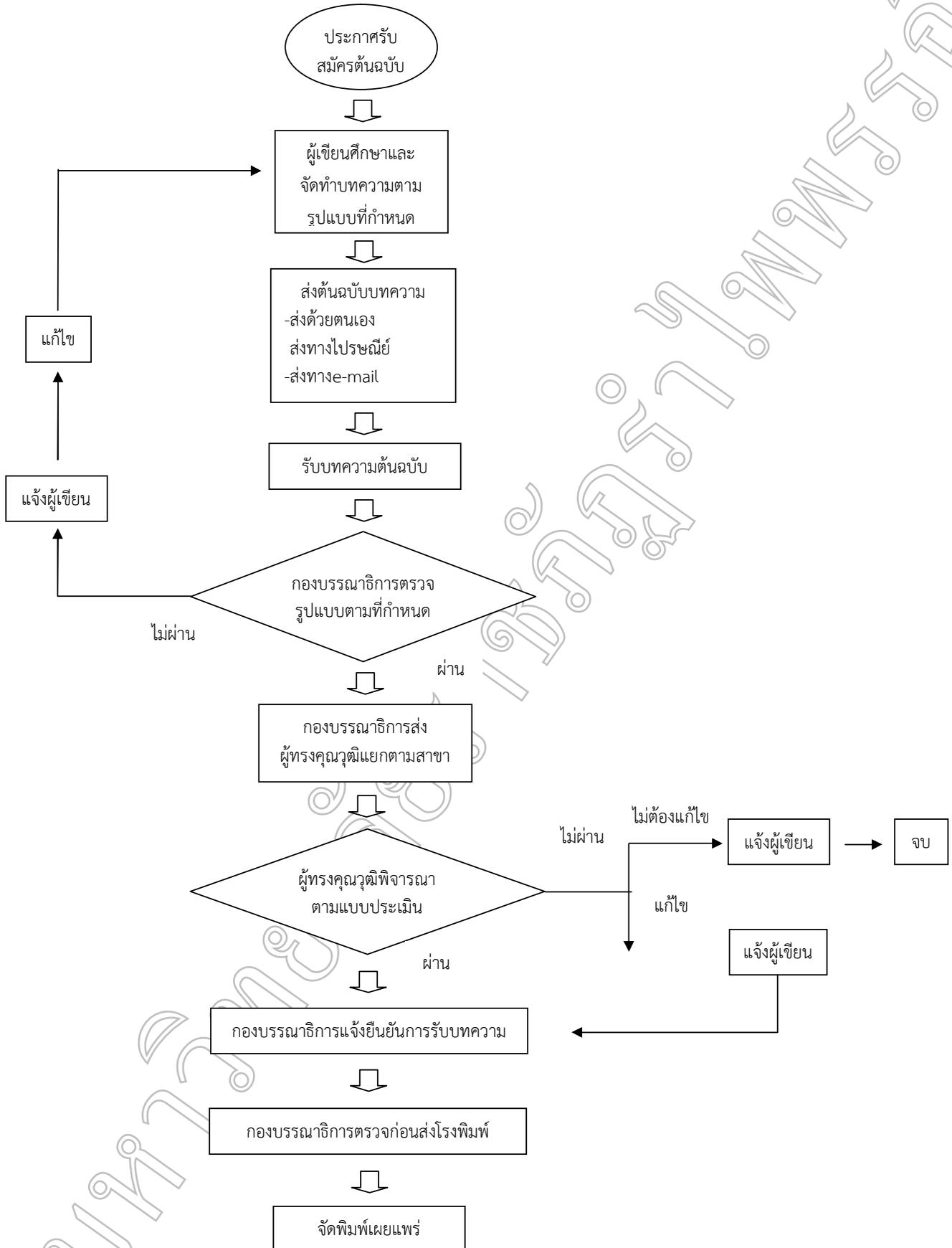
ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับที่เป็น Microsoft Word for Windows (2003) บนที่กึ่งแผ่น CD-ROM จำนวน 1 ชุด พร้อมเอกสารจำนวน 4 ชุด ให้มีรายละเอียดครบตามแบบฟอร์มของวารสารวิจัยรำไพพรรณี ความยาวไม่เกิน 10 หน้า ส่งมาที่ สถาบันวิจัยและพัฒนา (อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ ชั้น 5) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เลขที่ 41 หมู่ 5 ถนนรักศักดิ์มงคล ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000 โทรศัพท์ 0-3947-1056 หรือ 0-3931-9111 ต่อ 3505 โทรสาร 0-3947-1056 อีเมลล์ research_rbru2010@hotmail.com ทั้งนี้สามารถติดตามรายละเอียดและดาวน์โหลดแบบฟอร์มต่าง ๆ ได้ที่ www.rbru.ac.th/org/research/สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

หลักเกณฑ์การประเมินบทความเพื่อการตอบรับการตีพิมพ์

กองบรรณาธิการจะดำเนินการพิจารณาบทความตามรูปแบบที่กำหนด หากบทความใดไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับคืนให้ผู้เขียนแก้ไข หากผ่านการพิจารณาจะเข้าสู่การประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน และภายนอก เมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ เมื่อบทความได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์ พร้อมวารสารฉบับที่บทความนั้นตีพิมพ์จำนวน 1 ฉบับ โดยจะให้ผู้เขียนที่เป็นชื่อแรก

ขั้นตอนการจัดทำวารสารวิจัยรำไพพรรณี

ใบสมัครขอส่งบทความลงตีพิมพ์
(การกรอกใบสมัครโปรดใช้วิธีการพิมพ์)

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ข้าพเจ้า นาย นาง นางสาว อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ชื่อ - สกุล

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ).....

สังกัดมหาวิทยาลัย

สถานที่ทำงาน.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

เพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิจัยรำไพพรรณี (Rajabhat Rambhai Barni Research Journal) ISSN 1906-372X

สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

กองบรรณาธิการสามารถติดต่อข้าพเจ้า ได้ที่ สถานที่ทำงานที่ระบุข้างต้น ที่อยู่ดังต่อไปนี้

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail.....

และในกรณีที่ไม่สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ กองบรรณาธิการสามารถติดต่อบุคคลดังต่อไปนี้

ชื่อ - สกุล.....

โทรศัพท์.....

โทรสาร.....E-mail.....

มีความเกี่ยวข้องเป็น.....

.....ลายมือชื่อ

(.....)

เจ้าของผลงาน

กรุณาส่งใบสมัคร ไปยัง สถาบันวิจัยและพัฒนา (อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ ชั้น 5)

มหาวิทยาลัยรำไพพรรณี เลขที่ 41 หมู่ 5 ถนนรัชชศักดิ์ชุมพล ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000

โทรศัพท์ 0-3947-1056 หรือ 0-3931-9111 ต่อ 3505 โทรสาร 0-3947-1056

อีเมลล์ research_rbru2010@hotmail.com, research@rbru.ac.th

ผลการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ใน “วารสารวิจัยรำไพพรรณี”
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ชื่อบทความวิจัย

.....
.....
.....

ชื่อผู้ประเมิน

ส่งคืนภายในวันที่

1. ความเป็นมา / ความสำคัญของปัญหาวิจัย

.....
.....
.....

2. การประมวลเอกสาร (กรอบแนวคิด / คุณภาพการประมวลเอกสาร / ความเป็นวิชาการ / ความเกี่ยวข้องกับสมมติฐาน ฯลฯ)

.....
.....
.....

3. วิธีการวิจัย (กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่ม / ความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ / ข้อมูล ฯลฯ)

.....
.....
.....

4. ผลการวิจัย (ใช้สถิติครบถ้วนเหมาะสม / ความถูกต้องของการรายงาน ฯลฯ)

.....
.....
.....

5. การอภิปรายผล (ความเหมาะสมทางวิชาการ ฯลฯ)

.....
.....
.....

6. อื่น ๆ (เช่น การใช้ภาพ / การจัดระเบียบบทความ / การอ้างอิง / ความถูกต้องเชิงวิชาการ ฯลฯ)

.....

.....

.....

.....

7. โดยภาพรวมท่านประเมินว่าบทความวิจัยนี้มีคุณภาพระดับใด (กรุณาทำเครื่องหมาย ✓)

- 1) ควรตีพิมพ์ โดยมีการแก้ไขเล็กน้อย (เช่น คำผิด)
- 2) ควรตีพิมพ์ โดยอาจแก้ตามคำแนะนำของผู้ประเมิน หรือไม่ก็ได้
- 3) ควรตีพิมพ์ แต่ต้องแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ประเมินก่อน โดย
- ผู้ประเมินขอพิจารณาสิ่งที่ปรับแก้แล้วอีกครั้ง
- ผู้ประเมินไม่ขอพิจารณาอีกครั้ง
- 4) อาจตีพิมพ์ได้ โดยผู้เขียนต้องทบทวนและปรับปรุงบทความใหม่ และผ่านการประเมินใหม่อีกครั้ง

โดย

- ผู้ประเมินขอพิจารณาสิ่งที่ปรับแก้แล้วอีกครั้ง
- ผู้ประเมินไม่ขอพิจารณาอีกครั้ง
- 5) ไม่ควรตีพิมพ์ในวารสารวิจัยรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

วันที่

หมายเหตุ 1. ถ้าเนื้อที่กระดาษไม่พอ ท่านสามารถเขียนคำแนะนำเพิ่มเติมได้
2. กองบรรณาธิการจะไม่เปิดเผยแบบประเมินนี้แก่ผู้เขียนบทความ แต่จะรวบรวมส่งข้อวิจารณ์ และข้อเสนอแนะให้แก่ผู้เขียน โดยพิจารณาตามแต่กรณี

กรุณาส่ง กองบรรณาธิการวารสารวิจัยรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
สถาบันวิจัยและพัฒนา (อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ ชั้น 5)
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เลขที่ 41 หมู่ 5 ถนนรัชชศักดิ์ชุมพล ตำบลท่าช้าง
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทรศัพท์ 0-3947-1056 หรือ 0-3931-9111 ต่อ 3505, 3515 โทรสาร 0-3947-1056
อีเมลล์ research_rbru2010@hotmail.com

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี